

desteğiyle

SURİYELİLER BAROMETRESİ

“SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE
YAŞAMANIN ÇERÇEVESİ”

SB- 2022

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN
KASIM 2023

SURİYELİLER BAROMETRESİ

“SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE
YAŞAMIN ÇERÇEVESİ”

SB- 2022

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

KASIM 2023

SURIYELİLER BAROMETRESİ
“SURIYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ”
SB-2022

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN
KASIM 2023

SerBest Kitaplar

İvedikköy Mah. İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 253/A, Kat: 3 06378 Yenimahalle, Ankara
ISBN: 978-625-98070-0-3

Kapak ve Kitap Tasarımı: Serbest Kitaplar

Baskı:

Atalay Konfeksiyon Matbaacılık ve Reklam İnş. Tur. Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 47911
Zübeyde Hanım Mah. Süzgün Sk. No:7 Altındağ / Ankara
Tel: 0.312. 3844182

Suriyeliler Barometresi'nin kitap ve yönetici özetlerine
Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak aşağıdaki linklerden ulaşılabilir:
www.unhcr.org/tr/yayinlar / www.mmuraterdogan.com

*Bu çalışma UNHCR Türkiye desteği ile gerçekleştirilmiştir.
Çalışma yazarın kişisel görüşlerini yansıtmaktadır ve söz konusu görüşler
UNHCR'yi bağlayıcı nitelikte değildir. UNHCR bu belgede yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde
kullanımından sorumlu tutulamaz.*

SB-2022 ARAŞTIRMA VE ANALİZ EKİBİ

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN - Proje Yöneticisi / Konsept & Raporlama
Ankara Üniversitesi SBF Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi -MÜGAM
Dr. Öğr. Üyesi Nihal EMİNOĞLU - Proje Koordinatörü / Kıdemli Uzman
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
Tülin Haji MOHAMAD - Proje Suriyeliler Sorumlusu / Kıdemli Uzman
Tulia Domna Research & Consulting Center
Doç. Dr. Fulya MEMİŞOĞLU - Kıdemli Uzman
İstanbul Teknik Üniversitesi
Dr. Onur UNUTULMAZ - Kıdemli Uzman
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Deniz AYDINLI - Kıdemli Uzman
Rabia Gizem ŞENOĞLU - Proje Asistanı

SURIYELİLER BAROMETRESİ AKADEMİK DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT- Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AYDIN - Kadir Has Üniversitesi
Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Elisabeth FERRIS - Georgetown Üniversitesi -ABD
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN, Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN - İstanbul Beykoz Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU - Koç Üniversitesi
Omar KADKOY - TEPAV
Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL - Columbia Üniversitesi, ABD
Prof. Dr. Ayhan KAYA - İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Fuat KEYMAN - Sabancı Üniversitesi
Ümit KIZILTAN - Göç Bakanlığı, e. Genel Müdür, Kanada Göçmenlik, Mültecilik ve Vatandaşlık Araştırma ve Değerlendirme
Prof. Dr. Kemal KİRİŞÇİ - Brookings Institute, ABD
Prof. Dr. Nilüfer NARLI - Bahçeşehir Üniversitesi
Dr. Kathleen NEWLAND - Migration Policy Institute-MPI, USA
Prof. Dr. Barbara OOMEN - HZ University of Applied Sciences, Hollanda
Prof. Dr. Ludger PRIES - Bochum Üniversitesi, Almanya
Prof. Dr. Saim ÖZÇÜRÜMEZ - Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. H.Halil USLUCAN - Duisburg-Essen Üniversitesi, ZfTI, Almanya
Prof. Dr. Nasser YASSİN - American University Beirut, Çevre Bakanı, Lübnan
Prof. Dr. Ayselin YILDIZ, İstinye Üniversitesi

UNHCR Türkiye Ekibi

Angela Maria Li ROSI, Temsilci
Neşe KILINÇOĞLU
Alev Örsel KARACA
Selin ÜNAL
Sera ZAFER

ANAR Araştırma:

Funda USLU, Ahmet BABAĞLU

Çeviri:

Türkçe-İngilizce: Onur UNUTULMAZ

Türkçe-Arapça: Rosetta

Sevgili Tülin'imize....

ÖNSÖZ

2022 yılı sonu itibarıyla dünya çapında 108,4 milyon kişi zulüm, çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle zorla yerinden edilmiş durumdadır. Bu sayıya dahil olanlar kapsamında, 35,3 milyon mülteci, 62,5 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişi, 5,4 milyon sığınmacı ve 5,2 milyon uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler bulunmaktadır.

Süregelen ve ortaya çıkan yeni çatışmalar dünya genelinde birçok kişinin zorla yerinden edilmelerine neden olmaktadır. Küresel çapta yaşanan zorla yerinden edilme durumunun sürekli değişen görünümünde, her istatistik ve sayı, çatışma, zulüm veya güvensizlik nedeniyle geri dönülmez bir şekilde değişen bir hayatı temsil eder.

Bu bağlamda, Türkiye sığınma konusunda birçok kişi için umut ışığı olmaya devam etmektedir. Söz konusu nüfusun en büyük kısmını, Suriye'deki çatışmaların 12. yılına girerken geçici koruma altındaki Suriyeliler oluşturmaktadır. Türkiye'nin güçlü yasal çerçevesi ve kararlı dayanışmasıyla desteklenen bu insani çaba, zorluklar karşısında merhamet ve iş birliğinin kalıcı ruhunun bir kanıtıdır.

Ancak bu çabaların yanı sıra Türkiye'deki mülteci ve ev sahibi toplumlar arasındaki sosyal uyumun kritik bir dönemde bulunması yerinden edilmiş toplumların kırılganlığını üzücü bir şekilde hatırlatmaktadır. Bu hassas denge, karşılıklı anlayış ve desteği geliştirmeye yönelik kapsamlı stratejilerin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Suriyeliler Barometresi, 2022 yılında mültecilerle ev sahibi toplumların bir arada yaşamasını şekillendiren mevcut toplumsal gerçeklere, tutumlara ve algılara ilişkin detaylı bir anlayış sunmaya devam etmektedir.

Başlangıcından bu yana Prof. M. Murat Erdoğan'ın değerli ekibinin ve akademik danışma kurulu üyelerinin çabaları sayesinde Suriyeliler Barometresi kanıta dayalı eylem ve politika geliştirmenin temel taşı olmuştur. UNHCR'nin 2019 yılında Suriyeliler Barometresi'ne verdiği destekten bu yana, kapsamlı anketler ve derinlemesine odak grup görüşmeleri aracılığıyla Suriyeliler Barometresi, Türkiye genelinde bir arada yaşamanın değişen ve karmaşık dinamiklerini ortaya koymaya devam etmektedir.

Suriyeliler Barometresi 2022 çalışmasının bulgularını değerlendirdiğimizde, söz konusu çalışmanın sonuçlarının güncel analizler için oldukça önemli olacağını ve ev sahibi toplum üyeleri ile sorumlulukla ev sahipliği yaptığı nüfusun ihtiyaçlarına uygun bir toplum oluşturmayı amaçlayan gelecekteki politika kararlarını şekillendireceğini öngörmekteyiz.

Angela Maria Li Rosi
UNHCR Türkiye Temsilcisi

TEŞEKKÜR

İlk Suriyeli sığınmacı kafilesi, 29 Nisan 2011’de 252 kişi halinde Türkiye’ye geldiğinde, kimse bu krizin bu kadar uzun süreceğini, sığınmacı sayılarının bu kadar yükseleceğini ve hatta bu tarihin Türkiye’nin geleceğinde sembolik anlamını hep koruyacak önemli bir dönüm noktası olacağını beklemiyordu. Sayıların artışından çok daha fazla dinamiklerin değişmesi ile Türkiye’deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin ciddi bir biçimde güçlendiğine yönelik ipuçları çerçevesinde 2013’ten itibaren Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO’da ardından da yine kurucu müdürü olduğum Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi-TAGU’da konuyla ilgili farklı temalar çerçevesinde, genelde de saha araştırmaları odaklı çalışmalara başladım. Bu çalışmaların ilk ürünü “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışması 2014’te HUGO’da tamamlandığında Türkiye’deki Suriyeli sayısı 1.6 milyona ulaşmıştı. Anılan çalışma, görel olarak erken bir dönemde, Suriyelilerin çok büyük bölümünün Türkiye’de sürekli kalacağına dair bir iddiayı ortaya koyuyor ve “uyum” çalışmalarının yapılması gerektiğini ifade ediyor, bu çerçevede de “toplumsal kabul”e dikkat çekiyordu. Bu çalışmayı 2015’te Suriyelilerin iş dünyasına etkileri, 2016’da kamplarda yaşayan Suriyeli çocuklar, 2017’de ise Suriyeliler ve medya, ardından da Suriyeliler ve belediyelerin süreç yönetimi konularında çalışmalar takip etti. Bu çerçevede 2016’da hazırlıklarına başlanan ve alanında en kapsamlı akademik çalışma olan Suriyeliler Barometresi, “Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” alt başlığı ile 2017’de gerçekleştirildi. Suriyeliler Barometresi hem Suriyeliler hem de Türk toplumunun huzurlu geleceği için toplumsal gerçekler ve algılarla yüzleşmek hedefiyle sürekliliği olan bir model geliştirdi. Bu model, “barometre” mantığında çalışmanın belirli aralıklarla benzer soru ve konularla tekrarlanması, böylece gelişmelerin zaman içindeki değişim eğilimlerini takip etmeyi öngörmekteydi.

Süreçle ilgili başta akademisyen ve politika yapımcıları olmak üzere kamuoyuna veri sunmayı amaçlayan Suriyeliler Barometresi, geniş bir ekip çalışması ve içten destekler ile gerçekleşmiştir. Bu çalışmada farklı düzeylerde katkıları olan herkese sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Başta 1987-2017 arasında mensubu olmaktan onur duyduğum 2010’da kurduğum H. Ü. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO’da önemli çalışmalar yapmama imkân hazırlayan Hacettepe Üniversitesi ailesine minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum. Ekim 2017-Şubat 2022 arasında çalıştığım Türk Alman Üniversitesi öğretim üyeleri ve özel olarak da sevgili öğrencilerime bana verdikleri destek için çok teşekkür ederim. Çalışmalarımı Şubat 2022’de göreve başladığım Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi-MÜGAM’da sürdürmenin büyük heyecanı ve bir “Mülkiyeli” olarak gururunu yaşamaktayım. Bu süreçte gayretlerinden ve desteklerinden dolayı Sayın Rektör Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR ve SBF Dekanı Prof. Dr. Orhan ÇELİK hocama özel olarak teşekkür ederim.

Suriyeliler Barometresi çalışmalarında bana en çok gurur veren hususlardan birisi, çalışmaya değer ve destek veren Türkiye ve dünyada konuyla ilgili son derece saygın isimlerden oluşan **“Akademik Danışma Kurulu”** olmuştur. Bu kurulda yer alan ve çalışmama çok değerli katkılar veren başta göç alanının duayen ismi, Mülkiye’de öğrencisi olmaktan da ayrıca gurur duyduğum **Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT** olmak üzere **Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN, Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT, Prof. Dr. Elisabeth FERRIS, Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN, Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU , Omar KADKOY, Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL, Prof.**

Dr. Ayhan KAYA, Prof. Dr. Fuat KEYMAN, Ümit KIZILTAN, Prof. Dr. Kemal KİRİŞÇİ, Prof. Dr. Nilüfer NARLI, Kathleen NEWLAND, Prof. Dr. Barbara OOMEN, Prof. Dr. Ludger PRIES, Prof. Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ, Prof. Dr. Hacı Halil USLUCAN, Prof. Dr. Nasser YASSİN, Doç. Dr. Ayselın YILDIZ'a sonsuz müteşekkirim.

SB-2019, SB-2020, SB-2021 ve SB-2022 UNHCR Türkiye iş birliğinde gerçekleştirilmiştir. Destekleri ve daha da önemlisi gösterdikleri güven ve çabaları için UNHCR Türkiye Temsilcisi **Angela Maria Li ROSI** ile **Neşe KILINÇOĞLU, Alev ÖRSEL KARACA, Selin ÜNAL ve Sera ZAFER'e** ile diğer UNHCR çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Süreç içinde önemli katkıları olan ve 2014'te kurulduğundan bu yana olağanüstü bir çaba ile süreci yönetmeyi başaran **Göç İdaresi Başkanlığı'nın** başta **Atilla TOROS** olmak üzere değerli yönetici ve çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Araştırmanın anket saha uygulamasını gerçekleştiren Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi-ANAR'a özel olarak da **Funda USLU, Ahmet BABAĞLU'na** titiz ve her daim destek sağlayan çalışmaları için çok teşekkür ederim. Çalışmanın tasarımı ve yayınında katkısı olan Serbest Kitaplar Yayınevine, özel olarak da **Selçuk DURGUT ve Gökhan YÜCESAN'a** teşekkür ederim.

Ayrıca her zaman olağanüstü bir destek, fedakârlık ve sabır ile her aşamada yanımda olan **Rüya** kızıma ve sevgili eşim **Prof. Dr. Armağan ERDOĞAN'a** sonsuz ve özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Kuşku yok ki bu çalışmanın ortaya çıkmasında en çok emeği olan SB-2021 araştırma ekibimde de yer alan, olağanüstü uyumlu ve gayretli çalışma arkadaşlarımdır. Her biri bu alanda özel isimler olan sevgili **Dr. Öğr. Üyesi Nihal EMİNOĞLU (Proje Koordinatörü/Kıdemli Uzman), Tulin HAJI MOHAMAD (Proje Suriyeliler Sorumlusu/Kıdemli Uzman), Doç. Dr. Fulya MEMİŞOĞLU (Kıdemli Uzman), Deniz AYDINLI (Kıdemli Uzman) ve Dr. Onur Unutulmaz (Kıdemli Uzman)** emekleri, katkıları ve sabırları için çok teşekkür ederim. Proje asistanımız **Rabia Gizem ŞENOĞLU'na** da özel teşekkür ederim.

Bu çalışma, aynı zamanda bu zor sürecin gerçek kahramanı olan Türk toplumunun huzurlu geleceği ve Türkiye'de yaşayan herkesin onurlu hayatlarına mütevazı bir katkı çabasıdır. Bu nedenle son ve en önemli teşekkürüm 4 milyonu aşan sığınmacıyı; tereddütleri, endişeleri olsa da olağanüstü bir çaba ve fedakarlıkla karşılayan **Türk toplumudur.**

M. Murat ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
TEŞEKKÜR	9
GİRİŞ	21
I. TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLER - ARALIK 2022	25
1. Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler	25
a. Genel Görünüm	25
b. Türkiye’deki GK-Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	27
c. “Kent Mültecileri”	31
II. SURİYELİLER BAROMETRESİ-2023 GEREKÇESİ VE ARAŞTIRMA KÜNYESİ	35
1. SB-2022 Araştırması Modeli	36
2. Odak Grup Görüşmeleri (OGG)	38
III. TÜRK TOPLUMU (T.C. VATANDAŞLARI) ARAŞTIRMA BULGULARI	43
1. SB-2022: Türk Toplumunu (T.C. Vatandaşları)	43
a. SB-2022: Türk Toplumunu (T.c. Vatandaşları) Araştırma Künyesi Ve Profili	43
i. Anket Yapısı ve Profili	43
ii. Odak Grup Görüşmeleri (OGG)	46
SB-2022 TÜRK VATANDAŞLARI OGG GENEL DEĞERLENDİRME VE BULGULARI	47
2. SB-2022 OGG Genel Gözlem ve Bulguları	47
SB-2022- TÜRK TOPLUMU ARAŞTIRMA BULGULARI	49
1. Türk Toplumunun Suriyelilerle Mekânsal Yakınlık ve Farkındalığı	49
2. Türk Toplumunu Suriyelileri Nasıl Tanımlıyor?	51
3. Türk Toplumunun Suriyelilere Uygun Gördüğü Tanımlamalar / Etiketler	56
4. Kültürel Benzerlik Algısı	59
5. Suriyelilerle İlişki / İletişim	64
6. Sosyal Mesafe	65
7. Geçim Kaynakları: Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar	72
8. Topluma Dıştan Bakış	75
9. Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul	76
a. Kaygılar	76
b. “Huzur İçinde Bir Arada Yaşama”?	80
10. Suriyelilerden “Kişisel Zarar” Görme ve “Duyumlar”	82
a. Fiili Olarak Zarar Görmek	82
b. Zararın Niteliği (“Ne Tür Zarar Gördünüz?”)	83

11. Çalışma Hakları ve İşini Kaybetme Kaygısı	88
12. İşyeri Açma / Girişimcilik	93
13. "Suriyeliler Döner mi?"	95
14. "Suriyeliler Nerede Yaşamalı?": "Birlikte Yaşamaya Hazır mıyız?"	99
15. Suriyelilere Destek	102
16. Uyum: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyumu	107
17. Türk Toplumunun Algısında Suriyelilerin Türk Toplumuna Yönelik Yaklaşımları	114
18. Suriyeliler Türkiye'de Ne Kadar Önemli Bir Sorun?	117
19. Siyasal Haklar ve Vatandaşlık	119
20. Suriyeli Çocukların Eğitim İmkânlarına Bakış	125
21. Devletin Suriyeliler Politikasına Toplumun Bakışı	128
22. Sosyal Medya ve Suriyeliler	132
23. Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşlıtları ile sorun yaşıyor mu?	133
24. Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir?	134
25. Türkiye'nin Suriye'deki Faaliyetleri ve Geri Dönüş	136
26. Bugüne kadar Suriyelilere tadilat, inşaat, ev temizliği vb. gibi işler yaptırdınız mı/ iş verdiniz mi?	138
27. Sizce Türkiye'deki Suriyelilerin en Önemli Sorunu Nedir?	138
IV. SURIYELİLER BAROMETRESİ-2022 ARAŞTIRMA BULGULARI VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	141
1. SB-2022 Araştırma Bulguları:	141
2. SB-2022 Genel Bulgular:	142
3. SB-2022 Spesifik Anket ve OGG Bulguları:	145
V. SB-2022: POLİTİKA ÖNERİLERİ	153

TABLO LİSTESİ

SB-2022-Tablo 1: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	29
SB-2022-TABLO 2: Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin En Yüksek Sayıda Kayıtlı Bulunduğu 16 Şehirdeki Sayısal ve Oransal Büyüklükleri (31.12.2021)	30
SB-2022-Tablo 3: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerindeki Sayıları (31 Aralık 2022)	32
SB-2022 Tablo 4: Anket Uygulamasının Teknik Profili	37
SB-2022 Tablo 5: SB-2022 Kapsamında Türklerle Gerçekleştirilen OGG'ler	38
SB-2022-Tablo 6: SB-2022 Türk Toplumunu İl Bazlı Örneklem	44
SB-2022-Tablo 7: Araştırmaya Katılan Türk Toplumunun Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri / Katılımcı Profili (Toplam 2.267 kişi)	45
SB-2022- Tablo 8: Örneklem Coğrafi Dağılımı ve Oransal Büyüklükleri	46
SB-2022-Tablo 9: SB-2022 Kapsamında Gerçekleştirilen OGG'ler	46
SB-2022-Tablo 10 (+Grafik): Yaşadığınız mahallede/semtte/bölgede Suriyeli var mı?	49
SB-2022- Tablo 11 (+Grafik): Suriyelileri tarif etmek için aşağıdaki ifadelerden en uygun gördüğünüzü lütfen belirtiniz (Çoklu yanıt)	52
SB-2022-Tablo 12: Suriyelileri tarif etmek için aşağıdaki ifadelerden en uygun gördüğünüzü lütfen belirtiniz (Çoklu yanıt %)	53
SB-2022-Tablo 13: Suriyelileri tarif etmek için en uygun ifadeler (Çoklu yanıt %) / Yaşadığınız mahallede/semtte bölgede Suriyeli var mı?	54
SB-2022-Tablo 14: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadar uygundur? (Puan)	56
SB-2022-Tablo 15: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadar için uygundur? (%)	57
SB-2022-Tablo 16: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadar uygundur? (Puan) Demografi	58
SB-2022-Tablo 17 (+Grafik): Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?	60
SB-2022-Tablo 18: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (%)	61
SB-2022- Tablo 19: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle bugüne kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz.	64
SB-2022-Tablo 20 (+Grafik): Sosyal Mesafe Grupları	66
SB-2022-Tablo 21: SB-2022 Sosyal Mesafe Grupları (%)	68
SB-2022-Tablo 22: Suriyelilerle ilgili duygularınızı yansıtmaları açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	69
SB-2022-Tablo 23: Suriyelilerle ilgili duygularınızı yansıtmaları açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	70
SB-2022-Tablo 24 (+Grafik): Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt)	73
SB-2022-Tablo 25: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt %)	74
SB-2022-Tablo 26: Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?	75

SB-2022- Tablo 27: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	77
SB-2022- Tablo 28: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	78
SB-2022- Tablo 29: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	79
SB-2022- Tablo 30: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	80
SB-2022- Tablo 31: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (“Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşamaktayız”) %	81
SB-2022- Tablo 32 (+Grafik): Son 5 yıl içinde Suriyelilerden zarar gördünüz mü? (%)	82
SB-2022- Tablo 33: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden zarar gördünüz mü? (%) Bölgesel Analiz	83
SB-2022-Tablo 34 (+Grafik): Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt)	84
SB-2022-Tablo 35: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt %)	86
SB-2022-Tablo 36 (+Grafik): Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	89
SB-2022-Tablo 37: Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)	90
SB-2022-Tablo 38 (+Grafik): Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?	93
SB-2022-Tablo 39: Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler? (%)	94
SB-2022-Tablo 40 (+Grafik): Türkiye’deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir?	96
SB-2022-Tablo 41: Türkiye’deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir? (%)	97
SB-2022-Tablo 42 (+Grafik): Türkiye’de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı?	100
SB-2022-Tablo 43: Türkiye’de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı? (%)	101
SB-2022-Tablo 44 (+Grafik): Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? ..	102
SB-2022-Tablo 45: Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? (%)	103
SB-2022-Tablo 46: Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?	104
B-2022-Tablo 47 (+Grafik): Neden yardım yapmadınız? (Çoklu yanıt)	105
SB-2022-Tablo 48: Neden yardım yapmadınız? (Çoklu yanıt %)	106
SB-2022-Tablo 49 (+Grafik): Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?	108
SB-2022-Tablo 50: Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı? (%)	109
SB-2022-Tablo 51: Türkiye’deki Suriyeliler için uyum politikaları yapılmalı mı?	110
SB-2022-Tablo 52: Türkiye’deki Suriyeliler için uyum politikaları yapılmalı mı? (%)	111
SB-2022- Tablo 53 (+Grafik): Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?	115
SB-2022- Tablo 54: Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor? (%)	116
SB-2022- Tablo 55 (+Grafik): Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu size göre kaçınıcı öncelikli konudur?	118
SB-2022- Tablo 56 (+Grafik): Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt)	120

SB-2022- Tablo 57: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt %)	122
SB-2022- Tablo 58 (+Grafik): Suriyeli çocukların eğitimi konusunda nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	126
SB-2022- Tablo 59: Suriyeli çocukların eğitimi konusunda nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%) ...	127
SB-2022- Tablo 60 (+Grafik): Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını nasıl buluyorsunuz? (Genel olarak Suriyeliler politikası)	128
SB-2022- Tablo 61: Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını ne derece doğru buluyorsunuz? (%) ..	129
SB-2022- Tablo 62 (+Grafik): Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını ne derece doğru buluyorsunuz? (%)	130
SB-2022- Tablo 63: Sosyal medyada yer alan/çıkan mülteciler konusundaki haberlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi düşüncenizi yansıtmaktadır?	132
SB-2022- Tablo 64: Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşlıları ile sorun yaşıyor mu?	133
SB-2022- Tablo 65: Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşlıları ile sorun yaşıyor mu? (%)	133
SB-2022- Tablo 66: Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir?	135
SB-2022- Tablo 67: Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir? (%)	135
SB-2022- Tablo 68: Suriye’de Türkiye tarafından geri dönüşü teşvik için konut yapılması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerin verilmesini ne ölçüde doğru buluyorsunuz?	136
SB-2022- Tablo 69: Suriye’de Türkiye tarafından geri dönüşü teşvik için konut yapılması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerin verilmesini ne ölçüde doğru buluyorsunuz? (%)	137
SB-2022- Tablo 70: Bugüne kadar Suriyelilere tadilat, inşaat, ev temizliği vb. gibi işler yaptırdınız mı/iş verdiniz mi?	138
SB-2022- Tablo 71: Türkiye’deki Suriyelilerin sizce en önemli sorunu nedir?	138

GRAFİK LİSTESİ

SB-2022-GRAFİK 1: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 2011-2020 Arasındaki Sayısal ve Oransal Değişimi	25
SB-2022-GRAFİK 2: Türkiye'deki Suriyeliler ve Statüleri (31 Aralık 2022)	26
SB-2022-GRAFİK 3: Türkiye'de Suriyeli-GK Nüfusun İl Nüfuslarına Oranı (31.12.2022) (+38 bin)	30
SB-2022-GRAFİK 4: Türkiye'de En Fazla Sayıda Suriyeli-GK Olan İller (31.12.2022) (+38 bin)	31
SB-2022- Grafik 5: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?	62

KISALTMALAR

3RP	: BM Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı
AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
DTM	: Displacement Tracking Matrix (Yerinden Edilme İzleme Matrisi)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ECHO	: Avrupa Birliği, Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi
FRIT	: Facility for Refugees in Turkey
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GİB	: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
GK	: Geçici Koruma
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HUGO	: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: T.C. Milli Eğitim bakanlığı
MPM	: Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı (Migrants' Presence Monitoring Programme)
MÜGAM	: Ankara Üniversitesi SBF Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi
OGG	: Odak Grup Görüşmesi
SB	: Suriyeliler Barometresi
SUY	: Sosyal Uyum Yardımı
STK	: Sivil Toplum Örgütü
ŞEY	: Şartlı Eğitim Desteği
TAGU	: Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi
TNSA	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022

Giriş

GİRİŞ¹

Mart 2011’de ortaya çıkan Suriye yönetimi karşıtı gösterilerin kontrolden çıkması ve bir süre sonra da bütün Suriye’yi saran bir iç savaşa dönüşmesinin ardından, hayatlarını kurtarmak için komşu ülkelere sığınmaya çalışan Suriyelilerin dramı 12 seneyi bulan bir süredir devam etmektedir. 2011’de nüfusu 22.5 milyon olan Suriye’de zorla yerinden edilenlerin sayısı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2021 Global Trends (Küresel Eğilimler) verilerine göre toplamda 13.5 milyon olarak gerçekleşmiştir. Bu sayının içinde 6.8 milyon Suriyeli ülke dışında, 6.7 milyon ise ülke içinde zorla yerinden edilmiştir.² Günümüzde Suriyelilerin %80’inden fazlası Türkiye, Lübnan ve Ürdün başta olmak üzere bölge ülkelerinde barınmaktadır. Suriyelilerin yaklaşık %15’i ise başta Almanya ve İsveç olmak üzere Avrupa’ya sığınmıştır. Suriye’deki sürecin bundan sonra ne şekilde devam edeceği konusunda net konuşmak son derece zordur. Ülkelerini terk etmek durumunda kalan Suriyelilerin hem Suriye’deki mevcut durum hem de buldukları ülkelerde kurdukları yaşam itibarıyla ülkelerine dönme imkân, motivasyon ve eğilimlerinde azalmalar gözlemlenmektedir. Bu durum, Suriyeli sığınmacıların başta Türkiye olmak üzere yoğun olarak buldukları ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasal ve güvenlik alanlarında ciddi planlamalar ve uygulamalar yapması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi Suriye’de yaşananları “zamanımızın en büyük insani ve mülteci krizi” şeklinde tanımlamaktadır.³ Bu büyük krizin en önemli muhataplarından birisi, Suriye ile 911 km’lik sınırı olan Türkiye’dir. Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Türkiye’ye yönelik Suriyeli sığınmacı akını 2017’ye kadar yoğun olarak devam etmiştir.⁴ Kendilerine “Geçici Koruma” (GK) statüsü verilen Suriyelilerin sayısı T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 31 Aralık 2022

1 Bu çalışmada Giriş ve Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler başlıkları altında yer alan bölümler, SB-2019’dan alınmış, sadece 2020-2021’de gerçekleşen değişimler güncellenmiştir.

2 UNHCR-Global Trends in Forced Displacement – 2021 <https://www.unhcr.org/60b638e37/unhcr-global-trends-2021>, s.7 (Erişim: 06.09.2022) and IOM-World Migration Report 2020, s.43 (https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf) (Erişim: 06.09.2022)

3 United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html> (Erişim: 06.09.202)

4 Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin New York Protokolü’ne taraf olmakla birlikte, Sözleşme’deki coğrafi kısıtlamayı korumaktadır. Bu çerçevede yapılandırılan ulusal mevzuat ile Türkiye sadece Avrupa’da (Avrupa Konseyi üyesi ülkeler olarak yorumlanmaktadır) olan olaylar sebebiyle gelen ve durumu 1951 Sözleşmesi “mülteci” tanımına uyanlara mültecilik statüsü vermektedir. Türkiye’de 2013 yılında yürürlüğe giren “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” da bu yaklaşımı benimsemiş, “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” başlıkları ile farklı statüler düzenlemiştir. Türkiye’ye gelen Suriyeliler için ise, bir başka koruma türü olan “Geçici Koruma” statüsü verilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle yerinden edilmiş kişilerin, yapılan değerlendirmelerin ardından 1951 Sözleşmesi’ndeki ‘mülteci’ tanımını taşıdıkları belirlenmesine müteakip “şartlı mülteci” statüleri deklare edilmektedir. Bu çalışmada hukuki bağlamdan bağımsız ve Türk hukuk sisteminde bu şekilde tanımlanmadığının bilincinde olarak, sosyolojik bağlamı ve yaygın günlük kullanımı çerçevesinde genelde “Suriyeli” ya da “sığınmacı” kavramı kullanılmaktadır. Benzer biçimde zaman zaman uluslararası değerlendirmelerde kullanılan “mülteci” kavramı da yine aynı anlam ve kısıtlılıkla kullanılmaktadır. (Mülteci kavramının Türkiye’deki kamu kurumları tarafından da sosyolojik bağlamda kullanımı için Bk.: <https://www.tcgb.gov.tr/en/news/542/138450/-our-country-has-been-home-to-the-highest-number-of-refugees-for-the-past-7-years->, <https://www.hurriyetdailynews.com/president-erdogan-slams-west-over-refugee-policy-174721>)

itibarı ile 3.535.898 olarak açıklanmıştır.⁵ Nüfusunun %3,98'ini aşan oranda Suriyeli barındıran Türkiye'de Suriyelilerin sayısında, 2011'den bu yana bir önceki yıla göre ilk kez 2022 yılında azalma kaydedilmiştir. 31 Aralık 2021'de 3.737.369 olan sayı 31 Aralık 2022'de 201.471 kişi azalarak 3.535.898'e düşmüştür. Bu düşüşün nedenleri arasında beş önemli husus ifade edilmektedir: 1. Gönüllü geri dönüşler, 2. Vatandaşlığa alınan geçici koruma altında Suriyeliler, 3. Kayıt güncellemelerinde mükerrer kayıtların silinmesi, 4. Kayıt güncellemelerde ulaşılamayan Suriyelilerin kayıtlarının "pasif"e alınması, 5. Türkiye'den başka ülkelere geçen Suriyeliler. Bilindiği üzere Türkiye'de 2011-2017 arasında geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayıları düzenli bir artış göstermiş, ardından Türkiye'nin Suriye'deki operasyonları, "güvenli bölge" uygulaması ve sınır güvenliğinin artırılması ile Suriye'den girişler minimum seviyeye gerilemiştir. Türkiye'de Suriyelilerin 2017 sonrasındaki nüfus artışı daha çok yılda ortalama 100 bin olan yeni doğumlardan kaynaklanmaktaydı. 2022'de ve bu raporun kaleme alındığı 2023'deki azalmaya rağmen Suriyelilerin sayısı Kasım 2023'te 3 milyon 254 binin üzerindedir.

5 SB-2021 çalışmasında Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 31 Aralık 2022 itibarı ile verilen Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler sayısı yani 3.535.898 esas alınmaktadır. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim: 20 Ocak 2023)

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022**

**TÜRKİYE'DE
GEÇİCİ KORUMA
ALTINDAKİ
SURİYELİLER –
Aralık 2022**

I. TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLER - ARALIK 2022

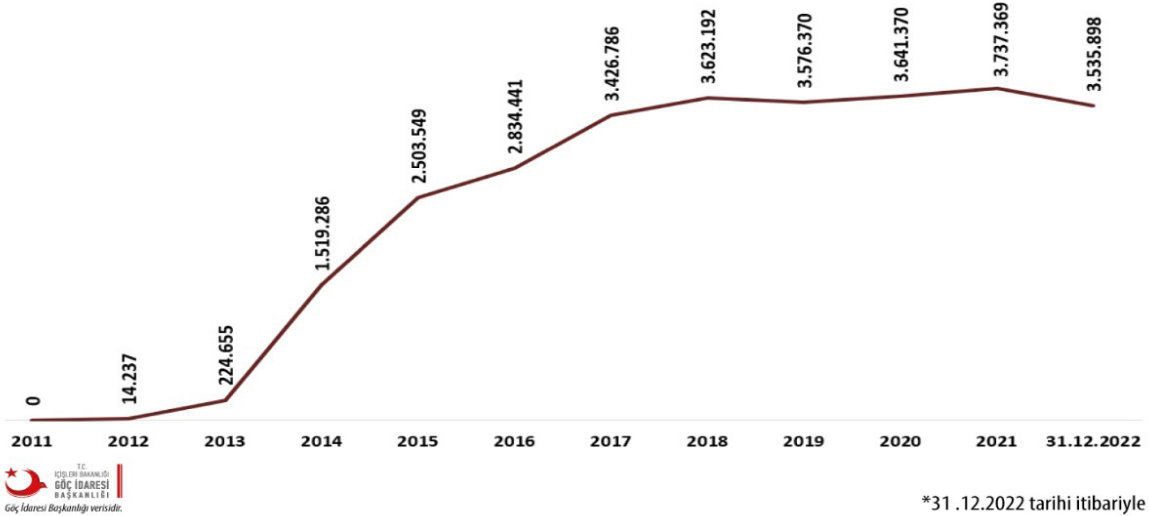
1. Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler

a. Genel Görünüm

Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Suriyelilerin Türkiye'ye girişi son yıllarda azalan bir oranda da olsa aralıksız devam etmiştir. Türkiye'de kendilerine geçici koruma statüsü (GK) verilen Suriyelilerin sayısı 2012 başında 14 bin, 2013'te 224 bin, 2014'te 1 milyon 519 bin, 2015'te 2.5 milyon, 2016'da 2.8 milyon, 2017'de 3.4 milyon, 2018'de 3.6 milyon, 2019'da 3.5 milyon, 31 Aralık 2020'de 3 milyon 641.370, 31 Aralık 2021'de 3.737.369, 31 Aralık 2022'de ise 3.535.898 olmuştur.⁶ Bu sayı, TÜİK verilerine göre 2021'de 85.2 milyon olan Türkiye nüfusunun %4.14'üne denk gelmektedir.

SB-2022-GRAFİK 1: TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN 2011-2020 ARASINDAKİ SAYISAL VE ORANSAL DEĞİŞİMİ

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLER

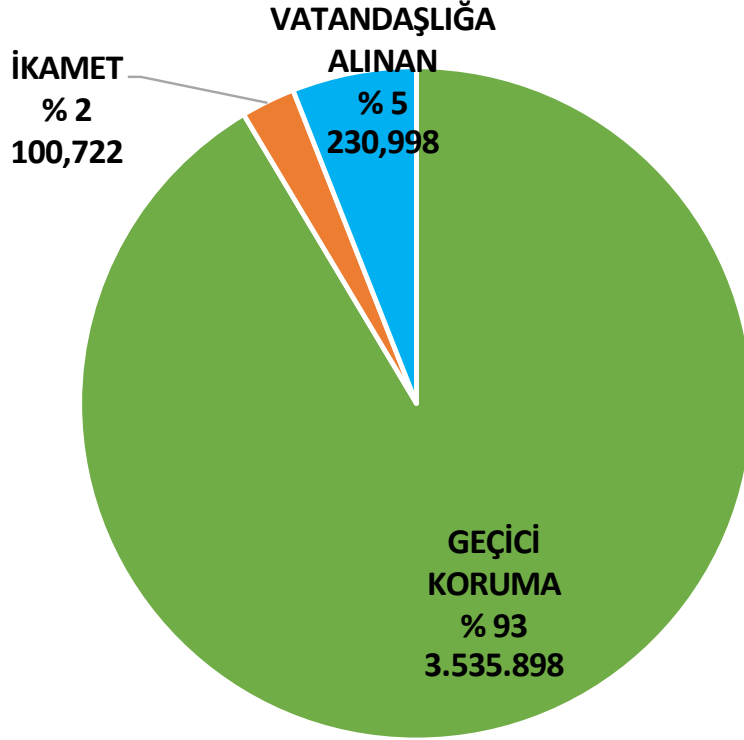
YIL	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
TOPLAM SURIYELİ SAYISI	14.237	224.655	1.519.286	2.503.549	2.824.441	3.426.786	3.623.192	3.576.370	3.641.370	3.737.369	3.535.898
YILLIK DEĞİŞİM SAYILARI	14.237	210.418	1.294.631	984.263	330.892	592.345	196.406	-46.822	65.000	95.999	-201.471
TÜRKİYE NÜFUSU MİLYON	73.7	74.7	75.6	76.6	77.7	78.7	80.8	82.0	83.1	82.2	85.2

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin %93'ünden fazlası geçici koruma altında olmakla birlikte, 31 Aralık 2022 itibarıyla 100 bin Suriyeli de ikamet izni ile Türkiye'de yaşamaktadır. Ayrıca son dört yılda hızlanan bir tempoda geçici koruma altında olan Suriyelilerden bir bölümüne Türk vatandaşlığı verilmiştir. Vatandaşlık alan Suriyeli sayısı 15 Nisan 2023'te İçişleri Bakanı

⁶ GİB: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2023)

tarafından 130 bin 914'ü reşit olmak üzere 230 bin 998 bin olarak açıklanmıştır.⁷ Türkiye'deki Suriyelilerin statüsünü belirleyen Geçici Koruma Yönetmeliği, bu statüde Türkiye'de yaşamının vatandaşlığa başvuru hakkını doğurmadığını açık biçimde ifade etmektedir.⁸ Bu çerçevede Türkiye'deki Suriyelilerin vatandaşlığa alınmaları "istisnai vatandaşlık" yoluyla gerçekleşmektedir.

SB-2022-GRAFİK 2: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER VE STATÜLERİ⁹ (31 ARALIK 2022)

Kaynak: GİB: (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>), <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>, (Erişim: 04.01.2023), NTV (15.04.2023) İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, vatandaşlık verilen yabancıların sayılarını açıkladı. (https://www.ntv.com.tr/turkiye/kac-yabanciya-vatandaslik-verildi-icisleri-bakani-suleyman-soylu-acikladi,aHo7eEI_xEmS9OgBdmKWSw) (Erişim: 07.10.2023)

- 7 NTV (15.04.2023) İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, vatandaşlık verilen yabancıların sayılarını açıkladı. (https://www.ntv.com.tr/turkiye/kac-yabanciya-vatandaslik-verildi-icisleri-bakani-suleyman-soylu-acikladi,aHo7eEI_xEmS9OgBdmKWSw) (Erişim: 07.10.2023)
- 8 Geçici Koruma Yönetmeliği: MADDE 25- (1) "Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz."
- 9 Bu tabloda "Türkiye'deki Suriyeliler" in içinde "vatandaşlığa alınanlar" in da yer alması, sosyal uyum bağlamında değerlendirme yapmak için tercih edilmiştir. Ayrıca vatandaşlığa alınan Suriyelilerin istisnalar dışında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlıklarını da korudukları da bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki "Suriyeli toplumu" 4 milyonun biraz üzerinde görünmektedir.

b. Türkiye'deki GK-Suriyelilerin illere Göre Dağılımı

Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin illere dağılımı doğal olarak kayıt yeri itibarı ile bilinmektedir. Ancak illerdeki kayıtlı sayılar ile fiilen o illerde bulunanların sayıları değişebilmektedir. Bu durum özellikle Suriye sınırına yakın bölgelerde yaşayanlar ile batı illerinde ve özellikle de metropollerde yaşayan Suriyeliler bakımından gözlemlenmektedir.¹⁰ GİB ile Uluslararası Göç Örgütü (IOM) iş birliğinde 2017-2019 arasında gerçekleştirilen DTM (Displacement Tracking Matrix) ve FMS (Flow Monitoring Surveys) araştırmalarında, Suriyelilerin kayıtlı oldukları iller dışında, özel olarak da İstanbul'da yaşadıklarına ilişkin önemli verilere ulaşılmıştır.¹¹ 22 Temmuz 2019'da İstanbul Valiliği'nin "Düzensiz Göç İle Mücadele Konusunda Basın Açıklaması"¹² ve 29 Temmuz 2023'te yapılan benzer duyuru bu bakımdan önemli bir milat olarak kabul edilebilir. 29 Temmuz günü yine İstanbul Valiliği tarafından yapılmış ve "düzensiz göç ile mücadele" kapsamındaki duyuruda, "İstanbul ili dışında kayıtlı olmasına rağmen hâlihazırda İstanbul ilinde ikamet eden geçici koruma kapsamındaki Suriye uyruklu yabancıların kayıtlı oldukları illere 24 Eylül 2023 tarihine kadar dönmeleri gerekmektedir" denilmiştir. İstanbul başta olmak üzere bütün Türkiye'de hem kayıt/sayı tespitleri doğrudan GİB tarafından yapılmaya başlanmış hem de kayıtlı illere gönderme işlemleri hızlandırılmıştır.

31 Aralık 2022 itibarı ile kayıt yeri esasına göre en fazla Suriyeli barındıran il, 543.973 ile İstanbul'dur. İstanbul'daki kayıtlı Suriyelilerin İstanbul nüfusuna oranı %3,32'dir. Sayısal olarak İstanbul'u takip eden Gaziantep'te 461 bin Suriyeli (nüfusun %17,79'ü), Şanlıurfa'da 370 bin Suriyeli (nüfusun %20,29'u), Hatay'da 356 bin Suriyeli (nüfusun %14,75'i) ve yaşamaktadır. Kilis il bazında nüfusuna oranla en fazla Suriyeli barındıran şehirdir. Kilis yerel nüfusu 145 bin, Suriyeli sayısı 87 bindir. Yani nüfusun %37'sine denk gelen bir Suriyeli nüfus söz konusudur. Suriyelilerin Türkiye'de 100 binden daha fazla sayıda bulunduğu il sayısı ise 9'dur. Genel olarak, zaten pek çok yapısal sorunu olan kentlere çok yüksek sayılarda Suriyelinin gelmesiyle, bu kentlerdeki yoksulluk ve kamu hizmetlerinde yaşanan sorunlar daha da artmıştır.

Türkiye'deki geçici koruma altına alınan Suriyelilerin kayıtlı oldukları illere göre dağılım tablosu, iller arasındaki önemli farklılıkları ortaya koymaktadır. Türkiye ortalaması olan %4,14'ün üzerinde Suriyelinin olduğu il sayısı 12'dir. Nüfusa oranla yoğunluk bakımından sıralama Kilis (%37,55), Hatay (%14,75), Gaziantep (%17,79), Şanlıurfa (%20,29), Mersin (%11,19), Adana (%10,02), Mardin (%9,16), Osmaniye (%6,53), Kahramanmaraş (%7,64), Bursa (%5,52), Kayseri (%5,51) ve Konya (%5,12) şeklinde gerçekleşmektedir.

10 Eski İçişleri Bakanı S.Soylu 16.06.2022'deki bir açıklamasında bu duruma önemli bir örnek vermiştir. "Kilis nüfusunun 145 bin olduğunu belirten Soylu, burada toplam 109 bin 687 Suriyeli kaydı bulunduğunu, ancak 2 yıldan beri 18 bin 504 kişinin Kilis'te olmadığını tespit ettiklerini, Kilis'te bulunan Suriyeli nüfusunun böylece 91 bin 183 olduğunu dile getirdi." AHABER (16.06.2022) (<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2022/06/16/son-dakika-turkiyedeki-suriyeli-sayisi-ne-kadar-icisleri-bakani-suleyman-soylu-acikladi>) (Erişim: 07.07.2022)

11 IOM-Türkiye: https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/T%C3%BCrkiye_Compilation_06_June_22.pdf ; IOM-Turkey: <https://turkiye.iom.int/migrants-presence-monitoring-reports> (Erişim: 12.04.2022)

12 İstanbul Valiliği (22.07.2019) "Düzensiz Göç İle Mücadele Konusunda Basın Açıklaması" <http://www.istanbul.gov.tr/duzensiz-gocle-mucadele-ile-ilgili-basin-aciklamasi> (Erişim: 07.07.2022)

İLLERDE KAYITLI BULUNAN SURIYELİ-GK SAYISININ İL NÜFUSU İÇİNDEKİ ORANI HESAPLAMALARINDAKİ DEĞİŞİM:

Göç İdaresi Başkanlığı tarafından verilen il bazlı istatistiklerde, ilde bulunan Suriyeli sayısı, o ilin nüfusuna bölünerek elde edilen oran, ildeki Suriyeli nüfus yoğunluğu olarak verilmekteydi. Bu hesaplama biçimi, oransal olarak daha yüksek değerlerin çıkmasına neden oluyordu. Örneğin 21.04.2021 verilerine göre Kilis nüfusu 141,454, Kilis'teki Suriyeli nüfusu 105,816 iken nüfus içindeki pay %74,81; Gaziantep nüfusu 2,085,795, Gaziantep'teki Suriyeli nüfusu 449,014 iken nüfus içindeki pay %21,53; Hatay nüfusu 1,654,907, Hatay'daki Suriyeli nüfusu 435,953 iken nüfus içindeki pay %26,34; Şanlıurfa nüfusu 2,108,013, Şanlıurfa'daki Suriyeli nüfusu 423,523 iken nüfus içindeki pay %20,09 şeklinde hesaplanmaktaydı. Ancak 2022'de bu hesaplama sistemi değiştirildi ve ilde kayıtlı Suriyeli nüfus, il nüfusu ile Suriyeli nüfusunun toplamına bölünerek oran tespit edilmeye başlandı. İstatistiksel olarak daha doğru olan bu sistem neticesinde, yoğunluk oranlarında azalma yönünde ciddi değişimler ortaya çıktı. Bazı illerde Suriyeli nüfusta da azalma olsa da değişikliğin asıl nedeni hesaplama sisteminden kaynaklandı. Bu bağlamda 2021'de Kilis'te %74,81 olan oran 2022'de %37,55; Gaziantep'te 2021'de %21,53 olan oran 2022'de %17,79; Hatay'da %26,34 olan oran 2022'de %17,58, Şanlıurfa'da %20,09 olan oran 2022'de %14,75 olarak tespit edilmiştir.

SB-2022-TABLO 1: TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL Sİ-RASI	İLLER	KAYITLI SURIYELİ SAYISI	İL NÜFU-SU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURIYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN KİŞİ SAYISINA ORANI	İL Sİ-RASI	İLLER	KAYITLI SURIYELİ SAYISI	İL NÜFU-SU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURIYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	252.080	2.263.373	2.515.453	10,02%	42	K.MARAŞ	96.856	1.171.298	1.268.154	7,64%
2	ADİYAMAN	22.252	632.148	654.400	3,40%	43	KARABÜK	1.492	249.287	250.779	0,59%
3	AFYONKHSR	11.080	744.179	755.259	1,47%	44	KARAMAN	834	258.838	259.672	0,32%
4	AĞRI	1.126	524.644	525.770	0,21%	45	KARS	167	281.077	281.244	0,06%
5	AKSARAY	3.853	429.069	432.922	0,89%	46	KASTAMONU	1.883	375.592	377.475	0,50%
6	AMASYA	1.230	333.331	336.561	0,37%	47	KAYSERİ	80.490	1.434.357	1.514.847	5,31%
7	ANKARA	97.004	5.747.325	5.844.329	1,66%	48	KIRIKKALE	1.691	275.968	277.659	0,61%
8	ANTALYA	4.495	2.619.832	2.624.327	0,17%	49	KIRKLARELİ	764	366.363	367.127	0,21%
9	ARDAHAN	112	94.932	95.044	0,12%	50	KİRŞEHİR	1.871	242.944	244.815	0,76%
10	ARTVİN	67	169.543	169.610	0,04%	51	KİLİS	87.686	145.826	233.512	37,55%
11	AYDIN	8.215	1.134.031	1.142.246	0,72%	52	KOCAELİ	53.076	2.033.441	2.086.517	2,54%
12	BALIKESİR	4.406	1.250.610	1.255.016	0,35%	53	KONYA	122.986	2.277.017	2.400.003	5,12%
13	BARTIN	446	201.711	202.157	0,22%	54	KÜTAHYA	1.599	578.640	580.239	0,28%
14	BATMAN	12.219	626.319	638.538	1,91%	55	MALATYA	31.376	808.692	840.068	3,73%
15	BAYBURT	132	85.042	85.174	0,15%	56	MANİSA	12.577	1.456.626	1.469.203	0,86%
16	BİLECİK	622	228.334	228.956	0,27%	57	MARDİN	86.948	862.757	949.705	9,16%
17	BİNGÖL	1.189	283.112	284.301	0,42%	58	MERSİN	238.213	1.891.145	2.129.358	11,19%
18	BİTLİS	1.059	352.277	353.336	0,30%	59	MUĞLA	10.236	1.021.141	1.031.377	0,99%
19	BOLU	4.044	320.014	324.058	1,25%	60	MUŞ	1.572	405.228	406.800	0,39%
20	BURDUR	8.676	273.716	282.392	3,07%	61	NEVŞEHİR	12.680	308.003	320.683	3,95%
21	BURSA	183.749	3.147.818	3.331.567	5,52%	62	NİĞDE	6.522	363.725	370.247	1,76%
22	ÇANAKKALE	4.235	557.276	561.511	0,75%	63	ORDU	1.059	760.872	761.931	0,14%
23	ÇANKIRI	704	196.515	197.219	0,36%	64	OSMANİYE	38.661	553.012	591.673	6,53%
24	ÇORUM	3.127	526.282	529.409	0,59%	65	RİZE	1.264	345.662	346.926	0,36%
25	DENİZLİ	13.271	1.051.056	1.064.327	1,25%	66	SAKARYA	14.961	1.060.876	1.075.837	1,39%
26	DİYARBAKIR	21.670	1.791.373	1.813.043	1,20%	67	SAMSUN	9.203	1.371.274	1.380.477	0,67%
27	DÜZCE	1.475	400.976	402.451	0,37%	68	SİİRT	4.071	331.980	336.051	1,21%
28	EDİRNE	617	412.115	412.732	0,15%	69	SİNOP	198	218.408	218.606	0,09%
29	ELAZIĞ	12.230	588.088	600.318	2,04%	70	SIVAS	3.311	636.121	639.432	0,52%
30	ERZİNCAN	162	237.351	237.513	0,07%	71	ŞURFA	370.793	2.143.020	2.513.813	14,75%
31	ERZURUM	987	756.893	757.880	0,13%	72	ŞIRNAK	11.545	546.589	558.134	2,07%
32	ESKİŞEHİR	6.636	898.369	905.005	0,73%	73	TEKİRDAĞ	11.669	1.113.400	1.125.069	1,04%
33	GAZİANTEP	461.149	2.130.432	2.591.581	17,79%	74	TOKAT	1.168	602.567	603.735	0,19%
34	GİRESUN	359	450.154	450.513	0,08%	75	TRABZON	3.393	816.684	820.077	0,41%
35	GÜMÜŞHANE	144	150.119	150.263	0,10%	76	TUNCELİ	38	83.645	83.683	0,05%
36	HAKKARİ	1.626	278.218	279.844	0,58%	77	UŞAK	2.822	373.183	376.005	0,75%
37	HATAY	356.361	1.670.712	2.027.073	17,58%	78	VAN	1.682	1.141.015	1.142.697	0,15%
38	İĞDIR	70	203.159	203.229	0,03%	79	YALOVA	3.553	291.001	294.554	1,21%
39	İSPARTA	7.040	445.678	452.718	1,56%	80	YOZGAT	5.155	418.500	423.655	1,22%
40	İSTANBUL	543.973	15.840.900	16.384.873	3,32%	81	ZONGULDAK	639	589.684	590.323	0,11%
41	İZMİR	145.302	4.425.789	4.571.091	3,18%						

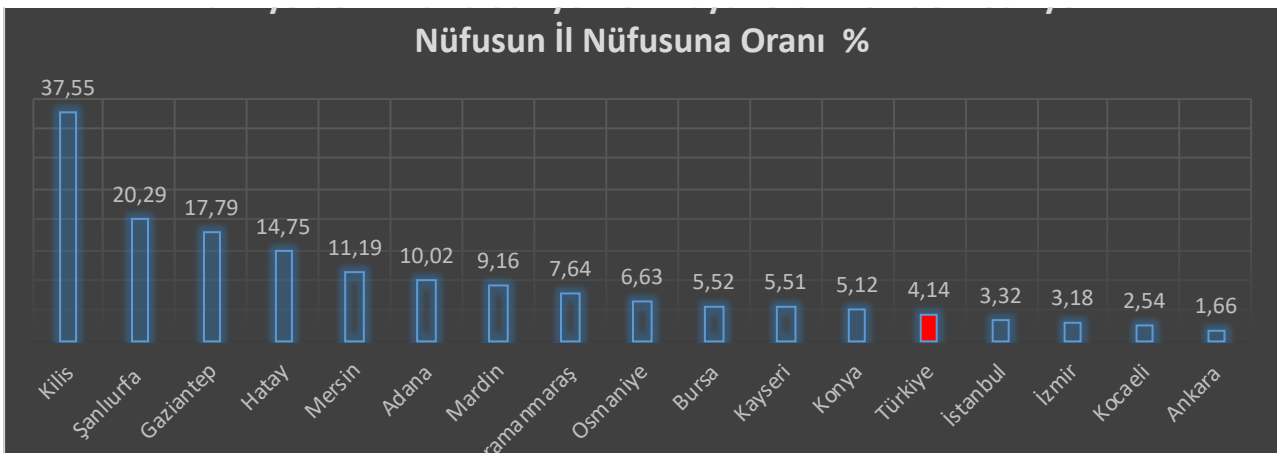
GİB: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma> (Erişim: 05.01.2023)

SB-2022-TABLO 2: TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN EN YÜKSEK SAYIDA KAYITLI BULUNDUĞU 16 ŞEHİRDEKİ SAYISAL VE ORANSAL BÜYÜKLÜKLERİ (31.12.2021)

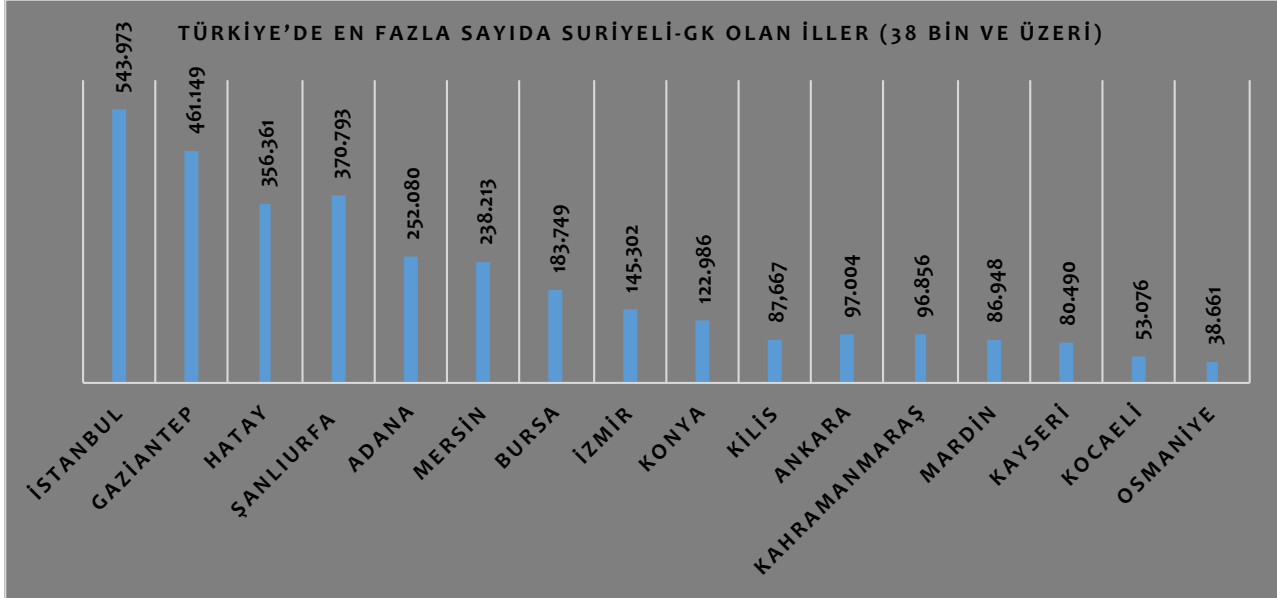
GK altındaki Suriyelilerin Sayısının En Yüksek 15 Şehir	Şehir	Nüfusu	GK altındaki Suriyelilerin Sayısı	% Nüfusa Oranı*	Nüfusu İçinde Yüksek Oranda Suriyeli-GK Kayıtlı Olan Şehir
	Türkiye	85.279.553	3.535.898	4,14	
1	İstanbul	15.840.900	543.973	3,32	12
2	Gaziantep	2.130.432	461.149	17,79	3
3	Hatay	1.670.712	356.361	14,75	4
4	Şanlıurfa	2.143.020	370.793	20,29	2
5	Adana	2.263.373	252.080	10,02	6
6	Mersin	1.891.145	238.213	11,19	5
7	Bursa	3.147.818	183.749	5,52	10
8	İzmir	4.425.789	145.302	3,18	13
9	Konya	2.277.017	122.986	5,12	12
10	Kilis	145.826	87.686	37,55	1
11	Ankara	5.747.325	97.004	1,66	16
12	Kahramanmaraş	1.171.298	96.856	7,64	8
13	Mardin	862.757	86.948	9,16	7
14	Kayseri	1.434.357	80.490	5,51	11
15	Kocaeli	2.033.441	53.076	2,54	15
16	Osmaniye	553.012	38.661	6,63	9

Hesaplama, ilgili şehirde kayıtlı geçici koruma altındaki Suriyeli sayısının, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'e göre şehrin nüfusu ile o şehre kayıtlı Suriyeli-GK'ların toplamına bölünmesi ile yapılmıştır.

SB-2022-GRAFİK 3: TÜRKİYE'DE SURIYELİ-GK NÜFUSUN İL NÜFUSLARINA ORANI (31.12.2022) (+38 BİN)

SB-2022-GRAFİK 4: TÜRKİYE'DE EN FAZLA SAYIDA SURİYELİ-GK OLAN İLLER (31.12.2022) (+38 BİN)

Türkiye’de 31.12.2022 itibari ile GK altındaki 3.535.898 Suriyelinin 3.127.729’u yani %88’inden fazlası bu listede yer alan 38 bin ve daha fazla Suriyeli-GK kaydı olan 16 şehirde kayıtlıdır. %12 ise diğer 66 ilde kayıtlıdır. Türkiye’deki Suriyelilerin 1 milyon 275 bini yani %34’ü beş sınır şehrinde (Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Kilis, Mardin) bulunmaktadır. Üç büyük metropol şehirde (İstanbul, Ankara ve İzmir) bulunan Suriyeliler, 787 bin ile Türkiye’deki toplam Suriyelilerin %21’ine denk gelmektedir.

c. “Kent Mültecileri”

Türkiye’deki Suriyelilerin önemli özelliklerinden birisi, özellikle 2013’ten sonra “kent mültecileri”ne dönüşmeleridir. 31 Aralık 2022 itibariyle Türkiye’de bulunan 3.535.898 Suriyelinin sadece %1,34’ü (47.525’i) 5 ilde bulunan 7 Geçici Barınma Merkezinde (kampta) (Hatay (3), Kilis (1), Adana (1), Kahramanmaraş (1), Osmaniye (1)) yaşamaktadır. Kamplarda yaşayanların sayısındaki düşüş devam etmektedir. Yani Suriyeliler Türkiye’nin neredeyse tamamına yayılmış biçimde kent mültecileri olarak kamplar dışında yaşamaktadırlar.

SB-2022-TABLO 3: TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDEKİ SAYILARI (31 ARALIK 2022)

İl	Geçici Barınma Merkezinin Adı	GBM'deki Toplam Kalan GK-Suriyeli (GK)	İldeki GBM'lerde Kalan Toplam Suriyeli (GK)
Adana (1)	Sarıçam	15,856	15,856
Hatay (3)	Altınözü	3,983	7,131
	Yayladağı	3,146	
	Apaydın	2	
Kahramanmaraş (1)	Merkez	9,629	9,629
Kilis (1)	Elbeyli	7,423	7,423
Osmaniye (1)	Cevdetiye	7,486	7,486
Toplam			47,525
GBM'ler Dışında Yaşayan Toplam Suriyeli(GK)			3,488,373
GİB: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 (Erişim: 05.01.2023)			

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022**

**GEREKÇESİ VE
ARAŞTIRMA
KÜNYESİ**

II. SURIYELİLER BAROMETRESİ-2023 GEREKÇESİ VE ARAŞTIRMA KÜNYESİ

SURIYELİLER BAROMETRESİ (SB) çalışması, GK altındaki Suriyeliler ve Türk toplumu ile eş zamanlı ve düzenli yapılan bir araştırma olarak yapılandırılmıştır. Alanında en kapsamlı çalışma olan ve temsili örneklem üzerinden kamuoyu araştırmasına ilave olarak Odak Grup Görüşmeleri (OGG) üzerinden gerçekleştirilen SB çalışması, 2014'teki "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum", 2017, 2019, 2020 ve 2021'deki "Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" çalışmaları ile devamlık göstermektedir. SB, politik tartışma alanının mümkün olduğunca dışında kalarak, Suriyeliler ile Türk toplumu arasında sosyal alanda yaşananlara dikkat çekmeye, karşılıklı algıları tespit etmeye, daha da önemlisi algılardaki değişimi/gelişimi ölçmeye çalışmaktadır. Yine bu bağlamda ortak yaşam durumu, öngörüler, beklentiler, sorunlar, endişeler, iş birlikleri ve sosyal uyum süreçleri bir araştırmanın sınırlılıklarının farkında olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kuşku yok ki burada yapılan değerlendirmelerde esas alınan kapsamlı anket çalışması ve OGG bulguları genele teşmil edilemez. Başka bir ifade ile burada her ne kadar değerlendirmeler "Türk toplumu" ya da "Türkiye'deki Suriyelilerin görüşü" olarak verilmiş olsa da her iki toplumsal grubun da homojen sosyal gruplar olmadığı, bu görüşlerin odak grup ve anket katılımcılarına ait olduğu; yapılan tespitlerin "mutlak gerçeklik" olarak değil, araştırmaya katılan kişilerin görüşlerinden hareketle ifade edildiği, ancak bu sınırlılıklar içinde referans edilen toplumlarla ilişkilendirilebileceği unutulmamalıdır. Bu çalışmada akademik çerçevede mümkün olan en gerçekçi fotoğraf çekilmeye çalışılmakta; bunun için de araştırmanın metodolojisi, saha uygulaması ve analizleri titizlikle yapılmaktadır. Ancak bunlara rağmen ortaya çıkan çalışmanın temelde bir saha araştırmasının ürünü olduğu ve sınırlılıkları olduğu açıktır.

SB çalışmaları, Türkiye'deki Suriyelilerin ortaya çıkardığı yeni durumun her iki toplumdaki etkilerini açıklamaya gayret etmektedir. Önümüzdeki süreçte özellikle de Suriye'deki durumun geleceği konusunda net öngöründe bulunmak oldukça zordur. Ancak aradan geçen 12 yılı aşkın süre hem Türk toplumunda kaygılarının ve Suriyelilerin Türkiye'den bir şekilde Suriye'ye ya da başka bir yere gitmeleri talebinin arttığını hem de Suriye'de kaotik durumun varlığını sürdürdüğünü ve Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır. Dünyadaki örnekler ve bölgedeki durum, Suriyelilerin bir bölümünün Türkiye'de kalıcı olduğuna dair işaretler vermektedir. Bu bağlamda sosyal uyumun nasıl sağlanacağı hususunda duyarlı olmak ve politikalar geliştirmek gerektiği anlaşılmaktadır. Uyum politikalarının "kalıcılığı özendirdiği" düşüncesi ile uygulanmaması durumunda geleceğe yönelik yaratacağı sorunlar arasındaki denge, her ülkenin kendi önceliklerine göre şekillenebilir. Ancak dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de ortaya konulacak sosyal uyum çalışmaları, sadece "sonradan gelenlerin" (Türkiye bağlamında Suriyelilerin) uyumlaştırılması ve onlara katkılar sunmak için değil, Türk toplumunun da huzur ve güvenliği için yeni gelenlerin ülkeye nasıl katkı vereceği ve her iki toplumun nasıl uyum içinde yaşayabileceği üzerine inşa edilmelidir. Bu bağlamda "önleyici", ve hatta "soft-güvenlikçi" bir yaklaşımın uyum çalışmalarının ayrılmaz bir parçası olduğu açıktır.

Kitlesele insani hareketlilikler, özellikle de düzensiz-kontrolsüz ise toplumlarda kaygılar yaratır. Bu kaygılar içinde "işini kaybetme ya da ucuz işçilik karşısında gelirinin azalması", "suç ve şiddet eylemlerinin artması", "ekonomik ve mali yük olunması", "kamu hizmetlerinde azalma ya da bozulma" ve "kimlik bozulması / demografik dönüşüm" hususları ön plana çıkmaktadır. Bu kaygılar, kitlesele sığınma hallerinde daha da güçlenmektedir. Çünkü düzenli göç bir kalkınma aracı ve konunun bütün taraflarının (göçmen, gittiği ülke, kaynak ülke) genelde kazandığı bir süreç iken; sığınma/mültecilik, planlanamayan, seçme şansı olmayan bir zorunluluğu ifade etmektedir. Onun için dünyada uluslararası göçmenlerin çok büyük bölümü gelişmiş ülkelerde

yaşarken ve onlara kapı aralanırken, mültecileri kabul etmek konusunda bu ülkeler son derece dikkatli ve mesafeli davranmaktadırlar.¹³ Mültecilerin sadece %17'sinin gelişmiş ülkelere ulaşabildiği gerçeği de bunun göstergesidir.¹⁴ Bu oran Ukrayna krizi öncesinde %14 civarındaydı. Bu nedenle, mültecilerle bir arada yaşama ve uyum politikaları uygulama ile göçmenlerle bir arada yaşama hali oldukça farklı ve göçmenlere kıyasla mülteciler noktasında daha da zor ve karmaşıktır. Türkiye'de de uyumun sıklıkla tartışıldığı ve uygulandığı bu süreçte "özne" olanın "göçmenler" değil "mülteciler" olduğunu belirtmek gerekmektedir. Dünya örneklerinde ve özellikle de Avrupa ülkelerinde uyum çalışmaları genellikle göçmenler üzerinden tartışılmaktadır. Oysaki Türkiye'de önceden planlanmış, düzenlenmiş bir göç süreci değil, bir anda karşılaşılan savaş kaynaklı sığınma ve buna paralel giden bir düzensiz göçmen akını gerçeği çerçevesinde konuyu ele almak gerekmektedir. Başından beri "geçicilik" algısının ve acil durum yönetiminin domine ettiği süreç hem süreç yönetimi aktörlerinin kararlarını, hem de Türk toplumu ve Suriyelilerin uyum çalışmalarına destek sağlamasını zorlaştırmaktadır.

Temel amacı "uyum içinde birlikte yaşama dair bir çerçeve" sunmak olan ve her yıl benzer bir konsept ile tekrarlanan SB'nin hem konu ile ilgili çalışan kamu kurumlarına, araştırmacılara, akademisyenlere, sivil toplum örgütlerine, uluslararası kurumlara ve diğer ilgililere sağlıklı-düzenli veriler sağlaması hem de veri temelli politikalar için kaynak olması beklenmektedir. Bu çalışmada geçmişe yönelik kısmi bir referans kaynağı olarak M. M. Erdoğan tarafından 2013'te gerçekleştirilen ve 2014'te yayınlanan araştırmanın ("Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum") verileri de hatırlatılmaktadır. Böylece konuya ilgi duyan araştırmacıların veri karşılaştırması yapmalarına imkân sağlanmaktadır. SB-2022'de, aynı model üzerinden uygulanan SB-2017, SB-2019, SB-2020, SB-2021 ve SB-2022 araştırmalarının bulguları karşılaştırmalı biçimde verilmektedir.¹⁵ SB araştırmasının soruları göç uzmanlarından oluşan ekip ve proje danışmanları tarafından hazırlanmış, değerlendirme ve raporlama çalışması da aynı ekip tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁶

1. SB-2022 Araştırması Modeli

6 Şubat 2023'te meydana gelen deprem felaketi nedeni ile Suriyeliler ile şubat ayı içinde planlanan anket uygulaması 89'da kalmış, OGG'ler ise yapılamamıştır. Bu nedenle SB-2022 Türk vatandaşlarının Suriyelilere yönelik algılarını tespit etmeye ve söz konusu algılardaki değişimi/gelişimi ölçmeye yönelik yapılan bir çalışmadan ibarettir. Öte yandan Suriyeliler ile depreme kadar olan süreçte tamamlanan 89 hane halkı anketi de temsili olmadığı için bu çalışmada veriler kullanılmamıştır.

13 En fazla "göçmen" bulunan ülkeler içinde ilk on ülke şu şekilde sıralanmaktadır: ABD (50.7 milyon), Almanya, Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu, Birleşik Krallık, Birleşik Arap Emirlikleri, Fransa, Kanada, Avustralya, İtalya: IOM-World Migration Report-2022, s.25 ve s.75. (<https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>) (Erişim: 5.02.2024)

En fazla mülteci barındıran ilk on ülke sıralaması ise Türkiye, Kolombiya, Uganda, Pakistan, Almanya, Sudan, Bangladeş, Lübnan, Etiyopya, İran: United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: <https://www.unhcr.org/media/global-trends-report-2021> (Erişim: 15.01.2024)

14 United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2021/03/10-Facts-About-Refugees_2021_TR.pdf (Erişim: 15.07.2022)

15 SB çalışmalarına Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde online ulaşmak için: SB-2019: <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf>, SB-2020: <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/03/SB-2020-turkce-son.pdf>

16 Suriyeliler Barometresi çalışmasını geliştiren, raporlayan ve yöneticiliği yapan Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, ekibi ile birlikte Suriyeliler Barometresi çalışmasının öncül çalışması olan "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" (2013-2014) ve ardından SB-2017 çalışmalarını, müdürü olduğu Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO; SB-2019 ve SB-2020 çalışmalarını ise yine müdürü olduğu Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi-TAGU bünyesinde gerçekleştirmiştir. Prof. Erdoğan Şubat 2022'den itibaren Ankara Üniversitesi'nde SBF Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi Direktörü olarak görevlendirilmiştir. Bu nedenle SB-2021 ve SB-2022 çalışmaları MÜGAM bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

SB-2022 TABLO 4: ANKET UYGULAMASININ TEKNİK PROFİLİ

	T.C. Vatandaşları
Örneklem Büyüklüğü	2.267 Kişi NUTS-2 düzeyindeki nüfusları dikkate alınarak hazırlanan ve Türk toplumunu temsil eden kotaya göre 26 ilde 2.267 kişi
Araştırmanın Evreni	Türk toplumunun ortalama hane büyüklüğü TÜİK 2022 verileri çerçevesinde 3,17 olarak alınmıştır. * Hane sayısı ise Türkiye’de yaşayan toplam 85.279.553 (TÜİK-ADNKS 2022) / 3,17 = 26.902.067 olarak hesaplanmıştır. ** Örneklem büyüklüğü bu verilere dayanarak %95 güven düzeyi ve $\pm 2,06$ güven aralığında 2.267 olarak hesaplanmıştır.
Anket Uygulama Modeli	Kişi Bazlı / (CAPI - Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi)
Anket Uygulama Zamanı	24 Aralık 2022-4 Ocak 2023
Güven Düzeyi	%95
Güven Aralığı	$\pm 2,06$
Kota Belirleme ve Uygulama Yöntemi (Anket uygulamasında il- ilçe- mahalle esaslı çerçevesinde evlerde uygulanmaktadır.)	Anket uygulaması Türk toplumu için NUTS-2 düzeyinde 26 il kent merkezinde 18+ yaş grubunda, sorulan soruları anlayacak ve cevap verecek yeterlilikteki kişiler üzerinde yapılmıştır. Her hanede sadece 1 kişi ile anket uygulanmıştır. Anket uygulanacak bireylerin seçiminde basit rastgele örneklem yönteminde yararlanılmış ve illerde anket uygulanacak bireylerin sayıları NUTS-2 düzeyindeki nüfusları dikkate alınarak hazırlanan kotaya göre belirlenmiştir. İllerde görüşme yapılacak hanelerin seçiminde il saha sorumluları rasgele yürüyüş kuralını uygulamış ve anket uygulamasında cinsiyet ve yaş grupları oranlarının temsiline azami ölçüde özen gösterilmiştir. Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek analizini de amaçladığı için örnekleme bunlara da dikkat edilmiştir. Anket sonuçları oransal değerlerle verildiği gibi, “Likert” türü sorularda, özellikle karşılaştırmaları değerlendirmelerde, 5 üzerinden özel bir puanlama sistemi de kullanılmıştır. ¹⁷
Saha Çalışması Uygulaması	Araştırma alan uygulaması konuyla ilgili uzman kuruluşlardan biri olan Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi-ANAR tarafından gerçekleştirilmiştir. ¹⁸ SB için yapılan Odak Grup Görüşmeleri, SB araştırma ekibi tarafından gerçekleştirilmekte ve analiz edilmektedir.
Raporlama	Prof. Dr. M. Murat Erdoğan

17 5’li Likert ölçeği kullanılarak sorulan ve çok sayıda hücrenin yer aldığı tablolardan oluşan sorularda anlaşılmayı ve değişkenlerin birbiriyle mukayesesini kolaylaştırmak için yüzdellik değerler puana dönüştürülmüştür. Puanlama için kullanılan yöntem şu şekildedir: İlgili ölçeklerde her madde için cevaplar;

1=Hiç yeterli değil/hiç katılmıyorum/çok sorun yaşıyoruz/hiçbirine uygun değil/hiç kaygılı değilim,

2=Yeterli değil/katılmıyorum/sorun yaşıyoruz/çok azına uygun/kaygılı değilim,

3=Ne yeterli ne yetersiz/ne katılıyor, ne katılmıyorum/bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz/ yarısı için uygun, yarısı için değil/ne kaygılı ne de kaygısızım,

4=Yeterli/katılıyorum/sorun yaşamıyoruz/çoğunluğuna uygun/kaygılıyım,

5=Çok yeterli/çok katılıyorum/hiç sorun yaşamıyoruz/tamamına uygun/çok kaygılıyım,

6=Fikrim yok/bilmiyorum,

7=Cevap yok, şeklindedir.

Puan hesaplarına geçilmeden önce, kodlar 1”1, 2”2, 3”3, 4”4, 5”5, 6”0, 7”0 olacak şekilde kodlanmıştır.

1 = Tamamına uygun

2 = Çoğunluğuna uygun

3 = Yarısı için uygun, yarısı için değil

4 = Çok azına uygun

5 = Hiçbirine uygun değil

6 =Fikrim yok/bilmiyorum,

7 =Cevap yok

şeklinde olan soru için ise, kodlar 1”5, 2”4, 3”3, 4”2, 5”1 ,6”0, 7”0 olacak şekilde kodlanmıştır.

Her bir soru için verilen cevapların aritmetik ortalaması alınmıştır. Bu işlemler SPSS programında yapılmıştır.

Kullanılan puan skalası:

a) 0-2,99 puan: ‘Yeterli değil’; ‘Katılmıyorum’; ‘Sorun yaşıyor’; ‘Uygun değil’; ‘Kaygılı değil’

b) 3,0-5,0 puan: ‘Yeterli’; ‘Katılıyorum’; ‘Sorun yaşamıyor’; ‘Uygun’; ‘Kaygılı’.

18 ANAR Araştırma: <http://www.anararastirma.com.tr/tr/>

SB çalışmaları en fazla 30 günlük bir zaman dilimi içinde hem Türkler hem de Suriyeliler ile eşzamanlı gerçekleştirilmektedir. Genel olarak da önce Türkler anketi tamamlanmaktadır. SB-2022 çalışmasında da Türkler anketi bittikten hemen sonra 3 Şubat 2023'te Suriyeliler anketine başlanmış, 89 anket yapılmış, ancak 6 Şubat 2023 depremleri nedeni ile Suriyeliler anketinin durdurulmasına ve SB-2022 çalışmasının sadece Türkler ile yapılmasına, SB-2023'te bunun telafi edilmesine karar verilmiştir.

2. Odak Grup Görüşmeleri (OGG)

Suriyeliler Barometresi (SB) 2022 çalışması kapsamında, T.C. vatandaşları ("Türk Toplumu") ile yapılan geniş çaplı anket çalışmasının yanı sıra yine Türklerle 10 OGG yoluyla da birincil veri toplanmıştır. SB-OGG'ler 7 ayrı ilde (Ankara, İstanbul, Gaziantep, Hatay, Mersin, Çanakkale, Şanlıurfa) toplam 57 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

10 OGG'ye katılan toplam T.C. vatandaşı sayısı 57 olmuştur. OGG'lerdeki ortalama katılımcı sayısı 5,7'dir. OGG'lerde kadın-erkek dengesinin gözetildiği T.C. Vatandaşları için farklı sosyo-ekonomik gruplar (kategoriler) oluşturulmuştur. 7 OGG "Karma" yapılırken, 1'er de "kadın", "öğrenci" ve "çalışan" OGG'leri yapılmıştır. OGG'lerde elde edilecek olan verinin toplumun büyük kısmı hakkında bilgi verebilmesi ayrıca daha küçük önemli grupların farklı görüş ve deneyimlerinin göz ardı edilmemesi için katılımcılar arasında önemli bir çeşitlilik bulunması hedeflenmiştir.

SB çalışmaları toplumsal algı ve görüşleri anlamaya yönelik olduğu için OGG'lerdeki alıntılar katılımcıların görüşlerini yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır. Buradaki alıntılar, yazarların, kurumların ya da "gerçek durumun" değil, doğrudan OGG katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır.

SB-2022 TABLO 5: SB-2022 KAPSAMINDA TÜRKLERLE GERÇEKLEŞTİRİLEN OGG'LER

Şehirler	OGG Sayısı	Kategori	Görüşülen Kişi Sayısı
Ankara	2	2 Karma Grup	14
İstanbul	2	1 Çalışan, 1 Kadın Grubu	11
Çanakkale	1	Karma grup	6
Mersin	1	Karma grup	6
Gaziantep	1	Karma grup	5
Hatay	1	Karma grup	5
Şanlıurfa	2	1 Öğrenci, 1 Karma Grup	10
TOPLAM	10		57 Kişi

SB-2022 Araştırması, çoklu araştırma teknikleri kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir:

- Ayrıntılı literatür taraması,
- Mevcut resmi ve diğer istatistiki verilerin taranması,
- İlgili hukuki metinlerin incelenmesi,

- SB-2017, SB-2019, SB-2020 ve SB-2021 verilerinin gözden geçirilerek anket formlarının hazırlanması/güncellenmesi
- SB kapsamlı anket çalışmasının uygulanması
- OGG'lerin gerçekleştirilmesi ve raporlanması
- Anket bulgularının SB-Akademik Danışma Kurulu ile paylaşılması ve gelen görüşlerin değerlendirilmesi

SB-2022 araştırmasının anket ve OGG'leri 2022 yılının Aralık, 2023 yılının Ocak aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, doğal olarak anılan tarihlerdeki durumu yansıtmaktadır.

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022**

**TÜRK TOPLUMU
(T.C. VATANDAŞLARI)
ARAŞTIRMA KÜNYESİ
VE PROFİLİ**

III. TÜRK TOPLUMU (T.C. VATANDAŞLARI) ARAŞTIRMA BULGULARI

1. SB-2022: Türk Toplumunu (T.C. Vatandaşları)

a. SB-2022: Türk Toplumunu (T.c. Vatandaşları) Araştırma Künyesi Ve Profili

i. Anket Yapısı ve Profili

SB-222 çerçevesinde gerçekleşen Suriyelilerle ilgili Türk toplumunun görüş ve algıları için yapılan anket uygulaması çalışması, NUTS-2 düzeyinde 26 il kent merkezinde 18+ yaş grubunda, sorulan soruları anlayacak ve cevap verecek yeterlilikteki kişiler üzerinde yapılmıştır. Her hanede sadece 1 kişiye anket uygulanmıştır. Anket uygulanacak bireylerin seçiminde basit rastgele örnekleme yönteminden yararlanılmış ve illerde anket uygulanacak bireylerin sayıları NUTS-2 düzeyindeki nüfusları dikkate alınarak hazırlanan kotaya göre belirlenmiştir. İllerde görüşme yapılacak hanelerin seçiminde il saha sorumluları rasgele yürüyüş kuralını uygulamış ve anket uygulamasında cinsiyet ve yaş grupları oranlarının temsiline azami ölçüde özen gösterilmiştir. Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek analizini de amaçladığı için örnekleme bunlara da dikkat edilmiştir. SB çalışmaları, hem 26 il üzerinden Türkiye geneline ilişkin verilere ulaşırken, ayrıca bu illeri "sınır iller", "metropol iller" ve bu iki kategori dışında kalanların oluşturduğu "diğer iller" şeklinde üç ayrı kategoride değerlendirmeye tabi tutmuştur.

T.C. Vatandaşları araştırma örnekleme, TÜİK tarafından belirlenen Türkiye'de İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) -Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) Düzey 2 (NUTS-2) esas alınarak 26 il üzerinden temsili esasa uygun biçimde oluşturulmuştur. AB ülkelerinin kullandığı İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) (Nomenclature of Territorial Units for Statistics-NUTS) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda, 2002/4720 no'lu kanun gereğince yapılan çalışmalar neticesinde kabul edilmiştir. Bu bağlamda NUTS Türkiye'de yapılacak araştırmaların standardı ve güvenilirliği bakımından bir rehber niteliğindedir. Araştırmanın konusu ve hedefine göre 1, 2 ve 3 düzey olarak belirlenen NUTS'dan birisi tercih edilir. Bu nedenle SB çalışması için de evrensel güvenilirlik ve açıklayıcılık kuralları çerçevesinde 26 ili kapsayan NUTS-2 (İBBS-2, Düzey-2) kullanılmıştır.

SB-2022 Türk toplumu araştırması için toplam 2.267 geçerli anket uygulanmıştır. 26 ilin örnekleme, sadece uygulamanın gerçekleştiği il bazında değil, TÜİK tarafından belirlenen o il ve çevresi dikkate alınarak hesaplanmıştır. Araştırmada bölge, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet ve yaş kotaları uygulanmıştır. Anket uygulaması CAPI - Bilgisayar Destekli Yüz Yüze Anket Yöntemi ile 24 Aralık 2022-4 Ocak 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güven düzeyi %95 ve güven aralığı ise $\pm 2,06$ olarak gerçekleşmiştir.

SB-2022-TABLO 6: SB-2022 TÜRK TOPLUMU İL BAZLI ÖRNEKLEM

Sıra No.	İller	#	%	Sıra No.	İller	#	%
1	İstanbul	418	18,4	14	Gaziantep	70	3,1
2	Ankara	158	7,0	15	Kayseri	69	3,1
3	İzmir	126	5,6	16	Konya	66	2,9
4	Bursa	118	5,2	17	Balıkesir	56	2,5
5	Kocaeli	112	4,9	18	Tekirdağ	55	2,4
6	Adana	107	4,7	19	Mardin	52	2,3
7	Manisa	89	3,9	20	Malatya	51	2,2
8	Antalya	89	3,9	21	Van	48	2,1
9	Aydın	88	3,9	22	Kırkkale	47	2,1
10	Şanlıurfa	84	3,7	23	Kastamonu	33	1,5
11	Hatay	82	3,6	24	Ağrı	33	1,5
12	Samsun	80	3,5	25	Erzurum	31	1,4
13	Trabzon	75	3,3	26	Zonguldak	30	1,3
Toplam						2267	100,0

Araştırmada ortaya çıkan bulguların daha anlamlı değerlendirmesi için anketin uygulandığı temsili grubun cinsiyet, yaş, sınır illeri / metropol iller / diğerleri, eğitim, meslek, etnik köken, mezhep gibi farklı özellikleri de dikkate alınmış, gelen cevaplar çapraz tablolar ile ayrıca analiz edilmiştir.

SB-2022-TABLO 7: ARAŞTIRMAYA KATILAN TÜRK TOPLUMUNUN KATILIMCI PROFİLİ VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ / KATILIMCI PROFİLİ (TOPLAM 2.267 KİŞİ)

	#	%		#	%
Cinsiyet			Bölge		
Kadın	1126	49,7	Sınır iller	395	17,4
Erkek	1141	50,3	Metropol iller	702	31,0
			Metropol olmayan iller	1170	51,6
Yaş			Diğer iller*	1872	82,4
18-24 arası	352	15,6	Çalışma Durumu**		
25-34 arası	488	21,5	Özel sektör çalışanı	545	24,0
35-44 arası	499	22,0	Ev kadını	507	22,4
45-54 arası	408	18,0	Esnaf	459	20,2
55-64 arası	275	12,1	Emekli	291	12,8
65 ve üzeri	245	10,8	Öğrenci	148	6,5
Öğrenim Durumu			İşsiz	136	6,2
Okuryazar değil	64	2,8	Kamu sektörü çalışanı	85	3,8
Okuryazar	81	3,6	Serbest meslek erbabı	58	2,6
İlkokul	509	22,5	İş insanı	27	1,2
Ortaokul/ilköğretim	456	20,1	Çiftçi	2	0,1
Lise veya dengi okul	667	29,4	Cevap yok	5	0,2
Üniversite/lisansüstü	490	21,6	TOPLAM	2.267	100,0
* "Diğer iller", metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.					
**Çalışma durumu: "Çiftçi" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan aşağıda verilen bazı tablolarda gösterilmemiştir.					

Suriye sınırına yakın bölgede bulunan ve nüfusları dikkate alındığında çok yüksek oranlarda Suriyeli barındıran Adana, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Mardin illeri "sınır"; İstanbul, Ankara, İzmir "metropol", geri kalan 18 il ise "diğer iller" (metropol ve sınır bölgesinde olmayan iller) olarak tanımlanmıştır. Bu kategorizasyon ile Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgeler ile daha az olduğu bölgelerdeki sosyal uyum süreçlerinin karşılaştırması imkanı yaratılmıştır. SB-2022'de anket uygulamasında sınır illeri %17,4, metropoller %31, diğer iller ise %51,6 olarak yer almıştır. "SB-2022 Araştırması Modeli" başlığı altında gerekçesi aktarıldığı üzere Suriyeliler anketi deprem nedeni ile tamamlanamadığı için, SB-2022 analizlerinde Suriyeliler bölümü yer almamaktadır.

SB-2022- TABLO 8: ÖRNEKLEMİN COĞRAFİ DAĞILIMI VE ORANSAL BÜYÜKLÜKLERİ

Bölge	Sınır iller	Diğer iller			
		Metropol iller	Metropol (ve sınır bölgesinde) olmayan iller		
İller	Adana	Ankara	Ağrı	Kastamonu	Manisa
	Gaziantep	İstanbul	Antalya	Kayseri	Samsun
	Hatay	İzmir	Aydın	Kırıkkale	Tekirdağ
	Mardin		Balıkesir	Kocaeli	Trabzon
	Şanlıurfa		Bursa	Konya	Van
			Erzurum	Malatya	Zonguldak
Anket Sayısı 2.267	395	702	1.170		
Anket Oranı %100	%17,4	%31,0	%51,6		
	%17,4		%82,6		

ii. Odak Grup Görüşmeleri (OGG)

SB-2022 çerçevesinde T.C. vatandaşları ile 7 ilde toplam 10 OGG yapılmıştır. Bu OGG'lere katılan T.C. vatandaşı sayısı 57'tir. SB-2020 ve SB-2021'de de yapıldığı gibi, SB-2022'de de OGG'ler çevrimiçi olarak yapılmıştır.

SB-2022-TABLO 9: SB-2022 KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN OGG'LER

Şehir	Bölge	OGG Sayısı	Kategori	Görüşülen Kişi Sayısı
Ankara	Metropoller	2	2 Karma (7+7)	14
İstanbul		2	1 Çalışan (5), 1 Kadın (6)	11
Çanakkale	Diğer iller	1	Karma (6)	6
Mersin		1	Karma (6)	6
Gaziantep	Sınır İlleri	1	Karma (5)	5
Hatay		1	Karma (5)	5
Şanlıurfa		2	1 Öğrenci (5), 1 Karma (5)	10
TOPLAM		10		57 Kişi

Ortalama OGG katılımcı sayısı 5,7'dir.

Mevcut SB-2022 çalışmasında hem anketlerden hem de OGG'lerden elde edilen veriler ve bulgular birbiriyle bağlantılı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın ampirik temelini anket bulguları sağlarken, OGG verileri çeşitli bulguların yorumlanmasında ve daha derin bir anlayışa ulaşılmasında etkili olmuştur.

SB-2022 TÜRK VATANDAŞLARI OGG GENEL DEĞERLENDİRME VE BULGULARI

SB-2022 ve önceki çalışmalarda dikkat çeken ilk husus, Türk toplumunun anketlerde ortaya koyduğu görüşler ile OGG'lerdeki görüşlerinin çok büyük ölçüde örtüşmesidir. Oysa SB-2022'de Suriyeliler ile çalışılmamış olsa da genelde SB çalışmalarında Suriyeliler ile yapılan anketlerde elde edilen nispeten daha "iyimser-olumlu" görüşlerin, OGG'lerde ciddi bir biçimde değiştiği, yaşanan sorunların daha fazla ifade edildiği gözlemlenmektedir. SB-2022 Türk OGG'lerinde karşılaşılan önemli bir sorun, sosyal uyum konusunda da bazı ipuçlarını bizlere sunmuştur. Bilindiği üzere, SB-2022 OGG'lerinin yapıldığı Aralık 2022-Ocak 2023 döneminde, Türkiye'yi seçim gündemi sarmış ve seçimlerin en önemli konularından birisi de Suriyeliler/mülteciler olmuştur. Suriyeliler konusunun popüler hale gelmesi ve popülist siyasetin konusu haline gelmesinin de etkisi ile Türkiye'deki mülteciler, özel olarak da Suriyeliler konusunda ortaya çıkan genel olumsuz hava, SB çalışması için Türk OGG katılımcısı bulunmasında son derece ciddi güçlükler yaratmıştır. OGG'lere katılan Türklerin ortaya koydukları tavrın karamsar ve olumsuzluğu bir yana, OGG'lere katılım isteği de belirgin biçimde azalmış, bu konuda SB ekibinin davet ve talepleri sert biçimde reddedilmiştir. Bu tepkiler OGG'lerde de hem OGG'yi uygulayan uzman SB ekibine, hem de sorulan sorulara yönelik cevapların sertliğinde de gözlenmiştir. Burada SB Ekibinin karşılaştığı teknik bir sorundan daha fazla, toplumdaki güçlü reaksiyonların anlaşılması, sosyal uyum bakımından önemli ipuçları ortaya koymuştur.

Türk vatandaşlarının katılımıyla 7 ilde gerçekleştirilen 10 OGG'nin sonuçlarının, bir önceki dönemin sonuçlarıyla büyük ölçüde benzerlik gösterdiği ve fakat Suriyelilere yönelik kaygıların oldukça arttığı, huzur içinde bir arada yaşayabilmeye dair inancın büyük ölçüde azaldığı, Suriyelilerden kaynaklı güvenlik endişesinin sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Bazı konular özelinde - yine önceki araştırmalarda da görüldüğü gibi - sınır illerindeki katılımcıların reflekslerinin, metropollerdeki katılımcıların tepkilerine göre daha sert ifadelerle ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, sürecin siyasallaşmasından kaynaklı farkındalık ve son dönemde ortaya çıkan düzensiz göç hareketliliği ile de ilişkili görünmektedir. Ancak konu uzmanları dışında Türk toplumunun genelinde "düzenli göç", "düzensiz göç", "sığınma" vb. kavramlar arasındaki farklılıkları ayırt etmesi beklenemez. Bu nedenle son dönemde Suriyeliler, Afganlar, Pakistanlılar hatta ikamet ile Türkiye'de yaşayanların hepsi Türk toplumu tarafından bir sorun, hatta tehdit alanı olarak görülmekte, "Suriyeliler" etiketi bütün diğer grupları da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Toplumun ciddi kaygıları ve beklentileri, yetkili kamu kurumlarının göç süreç yönetiminde düzensiz göç ve düzensiz göçmen konusunu daha öncelikli bir alan olarak belirlemesine de yol açmıştır. Ancak bu durum toplumda Suriyeliler konusunun neredeyse tamamen düzensiz göç tartışmaları çerçevesinde değerlendirilmesine neden olmaktadır.

2. SB-2022 OGG Genel Gözlem ve Bulguları

- SB-2022 OGG'lerinde Türk OGG katılımcısı bulunmasında önceki deneyimlere göre son derece ciddi güçlükler yaşanmıştır. Bunda artan endişeler ve seçim sürecinde konunun siyasallaşmasının önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir.
- SB-2022 Türkler OGG'lerinde birçok bulgu, önceki SB çalışması OGG'lerine benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda, daha önce gündeme getirilmemiş farklı ve şaşırtıcı bulgulara çok rastlanmamıştır. Ancak reddiye ve öfkenin ciddi bir biçimde güçlendiği gözlemlenmiştir. Önceki SB OGG'lerinden farklı olarak sınır illeri, metropol ve Suriyeli sayısının az olduğu Çanakkale de dahil olmak üzere, katılımcıların Suriyelilerin varlığına yönelik kaygılarında olağanüstü bir artış olduğu görülmektedir.

- Katılımcıların önemli bir bölümünün milliyetçilik vurgusunu daha sıklıkla yaptığı görülmüştür. Önceki yıllardan farklı olarak Suriyelilerin varlığının bir güvenlik endişesi yarattığı da sıklıkla dile getirilmiştir.
- Katılımcıların büyük bölümü birçok konuda Suriyelilere ayrıcalık tanındığını düşünmekte, politikaların Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık içerdiğini ifade etmektedir. Bu durum ise olağanüstü tepki ile karşılanmakta ve sıklıkla 12 yılın sonunda Suriyelilerin farklı ve ayrıcalıklı muamele görmemeleri gerektiğinin altı çizilmektedir.
- Katılımcıların neredeyse hiçbiri Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine döneceğini düşünmemektedir. Güvenli bölge uygulamasının da işe yaramayacağına inanmaktadır. Bunun nedeni olarak da Türkiye'deki şartların ve Suriyelilere sunulan imkanların Suriye'den de güvenli bölgeden de çok daha iyi olmasından kaynaklı olarak ifade edilmektedir.
- Türk OGG katılımcılar, çok yüksek bir sesle Suriyelilerin bir şekilde ülkeden gönderilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Suriyelilere karşı tahammül düzeyinin oldukça düştüğü anlaşılmaktadır.
- Katılımcıların önemli bir bölümü kendi ülkelerinde azınlık durumuna düştüklerini hissettiklerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Bazı mahallerin "küçük Suriye" gibi olduğunu ifade etmiş ve bunun endişe verici olduğunun altını çizmişlerdir.
- Devletin Suriyelilere yönelik politikalarının neredeyse hiçbiri katılımcılar tarafından bilinmemektedir. Katılımcıların vatandaşlık sayıları başta olmak üzere, birçok konuda sadece tahminlerinin olduğu ve bunların da gerçeklikten oldukça uzak olduğu görülmektedir.
- Bazı katılımcılarca Suriyeliler konusunun siyasi malzeme haline getirildiği ve özellikle seçim sürecinde bunun arttığı ifade edilmiştir. Bu durumun toplumda kutuplaşmayı artırdığı ifade edilmiş ve aslında ötekileştirme ve ayrımcılığın artmasında siyasi söylemlerinin payının büyük olduğunun altı çizilmiştir.
- Suriyelilerin Türkçe dilini bilmiyor olmaları oldukça eleştirilmektedir. 12 yılın sonunda Türk toplumunun bu durumu anlayabilir ve kabul edebilir bir durumda olmadığı açıktır.
- Suriyelilerin vatandaşlığa alınmasına oldukça yüksek tepkiler vardır. Vatandaşlığa alındığı açıklanan Suriyeli sayısı (ki bu araştırma tarihinde yaklaşık 200 bindir) Türk toplumu tarafından gerçekçi bulunmamakta, bu sayılara güvenilmemekte ve çok daha yüksek sayıda vatandaşlık verildiğine inanılmaktadır. Ayrıca vatandaşlığın parayla satıldığı görüşü hakimdir ve çok katı şekilde eleştirilmektedir.
- Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşanmasına dair inanç önceki yıllara oranla daha da azalmıştır. Sosyal tansiyon riski ve çatışma riski önceki yıllardan daha fazla dile getirilmiştir.
- Suriyelilerin çalışma ve iş yeri açmalarına yönelik fazla tepki yokken, kayıtlı çalışmaları, vergilerini ödemeleri, denetimlerin sıkı yapılması ve herhangi bir kayırmanın olmaması gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır.
- Katılımcıların Arapça tabelalara tepkisi çok açık şekilde ifade edilmiştir.
- Suriyelilere seyahat izni ve ikamet ilinde yaşama şartının katılımcılar tarafından pek bilinmediği ve fakat anlatıldığında doğru ve devam etmesi gereken bir uygulama olduğunu ifade ettikleri not edilmiştir.

SB-2022- TÜRK TOPLUMU ARAŞTIRMA BULGULARI

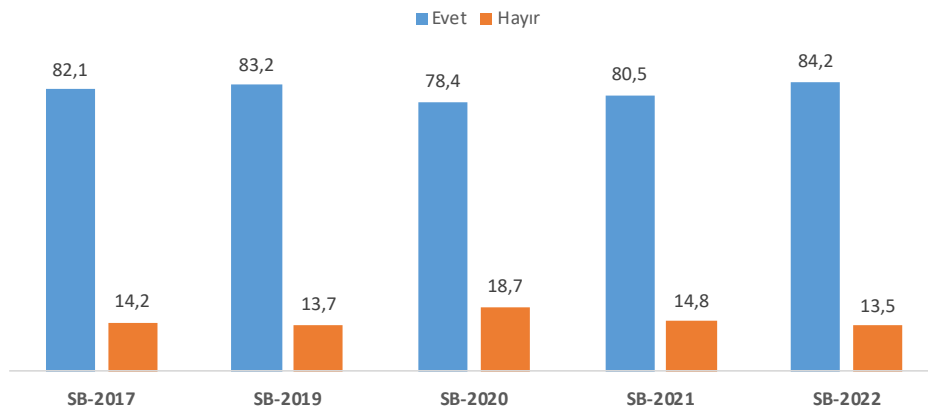
1. Türk Toplumunun Suriyelilerle Mekânsal Yakınlık ve Farkındalığı

Kapsamlı tespit çalışması yapma, ardından da sosyal uyum konusunda bir kavramsal çerçeve sunma arayışı içinde olan SB araştırmalarında, Türk toplumuna ilk olarak Suriyeliler ile yaşam alanlarının fiziki bağlamda ne kadar paylaşıldığına yönelik bir soru yöneltilmiştir. Türkiye'deki Suriyelilerin yaklaşık %1,5'i dışındakilerin kampların dışında yaşadıkları, onların da çok büyük oranda kentsel alanlarda ikamet ettikleri bilinmektedir.¹⁹ Ancak bölgeler, kentler, ilçeler ve hatta mahalleler arasında çok ciddi yoğunluk farklılıkları olduğu için, çalışmaya "Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı?" sorusu ile başlanmıştır. Bu soru hem bir "farkındalık" sorusu, hem de daha sonraki algılara yönelik cevaplarla, fiziki olarak birlikte yaşam arasındaki ilişkileri anlamak için özel bir önem taşımaktadır. Bu soruya beş SB çalışmasında da "evet, az var" ya da "evet çok var" cevabını verenlerin toplam oranı %80 civarındadır. SB-2022'de bu konuda gelen cevap %84,2 olarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu oran, aslında %90'ından fazlası kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin Türk toplumu ile bir arada yaşadığının önemli bir göstergesidir. Suriyeliler ile mekânsal paylaşım, sadece sınır illerinde değil, büyük kentlerde de gözlemlenmektedir.

SB-2022-TABLO 10 (+GRAFİK): YAŞADIĞINIZ MAHALLEDE/SEMTTE/BÖLGEDE SURİYELİ VAR MI?

	SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022
	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Evet	1715	82,1	1890*	83,2*	1772*	78,4*	*1814	*80,5	1909*
Hayır	297	14,2	311	13,7	422	18,7	333	14,8	305
Fikrim yok/cevap yok	77	3,7	70	3,1	65	2,9	106	4,7	53
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267

SB-2022: Yaşadığınız Mahallede/Semtte/Bölgede Suriyeli Var mı?

*"Evet" cevabı "Evet, çok var" ile "Evet, az var" ifadelerinin birleştirilmesi ile elde edilmiştir.

Not: Geçmiş dönemde soru "Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı?" ifadesi, SB-2021 ve SB-2022'de "Yaşadığınız mahallede/semte Suriyeli var mı?" şeklinde güncellenmiştir.

¹⁹ 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında kamplarda (Geçici Barınma Merkezlerinde) yaşayan Suriyeli sayısı artmış, eş zamanlı biçimde genel sayı da azalınca, kamplardaki oran %2,3'e kadar yükselmiştir.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

- ◆ OGG'lerde "Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı? & Günlük hayatınızda Suriyelilerle nerede karşılaşıyorsunuz?" sorularına verilen yanıtlara bakıldığında, sınır illerinde görüşülen katılımcıların birçoğu hem mahallelerinde (hatta bazıları bizzat apartmanlarında veya oturdukları sitede) Suriyeli olduğunu hem de günlük hayat akışında Suriyelilerle çokça karşılaştıklarını belirtmiştir. Hatta katılımcıların bazıları oturdukları semtin nispeten ekonomik düzeyi orta veya yüksek sakinlerden oluştuğunu ve orada oturan Suriyelilerin de benzer seviyelerde olduğunu genelde de "olumsuz bir durum" olarak ifade etmişlerdir.
- ◆ "Benim şu an bulunduğum yer Şanlıurfa'nın Yenişehir bölgesi. Evim burada zaten devamlı onlarla diyalog halindeyim tuhafiyeye işletiyorum ben. Biz iç içe yaşamaya alıştık. Ama civarlarda hep kargaşa kavga görüyoruz. Buradan sonrası Suriyelilere aitmiş gibi sanki. (SB-2022-Şanlıurfa-Kadın)

Öte yandan OGG katılımcılarının neredeyse tamamı, bu soruya yanıt verirken, aslında karşılaştıkları yabancıların Suriyeli olup olmadığını bilmediklerini, sadece tahmin ettiklerini, belki başka bir Arap ülkesinden olabileceklerini de ifade etmiştir. Bu da bütün yabancıların büyük ölçüde Suriyeli olarak algılandığının, toplumda bir "Suriyeli" prototipi oluştuğunun ve fakat bunun yanıltıcı olabileceğinin ev sahibi toplum tarafından nispeten de olsa farkına varıldığı ve dile getirilmeye başlandığı şeklinde yorumlanabilir.

- ◆ "İşe servisle gitmediğim zamanlarda toplu taşımada karşılaşıyorum. Ama karşılaştığım kişiler Suriyeli mi Afgan mı ayırt etmekte güçlük çekiyorum." (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek-Çalışan)
- ◆ "Özellikle İstiklal Caddesi bölgesinde çok fazla sayıda Arap'la karşılaşıyorum, ama Suriyeli olup olmadıklarından emin değilim. İçlerinden bir kısmı Suriyeliler olabilir, ama ben etkileşime girmemeyi tercih ediyorum." (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Benim de çevremde Suriyeli yok diye düşünüyorum ama vardır kesin. Bence biz farkında değiliz, ama dikkat çekmese de kesin varlar" (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek-Çalışan)
- ◆ Suriyelilerin yoğun olduğu mahallelerde yaşayan veya bir şekilde o bölgelerden geçen katılımcılar kendilerini adeta "yabancı" gibi hissettiklerini sıklıkla dile getirmiştir. Bu gibi mahalleleri Arap ülkelerine benzetmeleri ve buralarda kendilerini "azınlık" olarak gördüklerini ifade etmeleri de oldukça yaygın dile getirilmiştir.
- ◆ "Bazı semtlerde ben de kendimi yabancı gibi hissediyorum, mesela bir süre Balat'taydım orada bunu çok hissettim. Tabelaların yabancı dilde olması beni yabancı hissettiriyor." (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Konya'da 2 sene yaşadım Suriyelilerin olduğu mahallede kaldım ve bir evde 15-20 kişi yaşıyorlardı. Bize samimi gelmiyorlardı, biraz bizi de dışlıyorlardı. Kontrol onlardaydı. Mahalle sanki onların ve biz azınlıktık (...) Konya'da bir mahalle var, sanki Mekke-Medine gibi orası. Kendilerinden başka hiç kimseye de ticaret yaptırmıyorlar." (SB-2022-OGG-Ankara- Erkek-Öğrenci)
- ◆ "Yaşadığım yerde çok fazla sayıda yabancı var. Afrikalılar Araplar, aralarında Suriyeli olduklarını da düşündüklerim var. Bazı AVM'lere gittiğimde kendimi aşırı yabancı hissediyorum. İnsanlar, müzikler tamamen yabancı, sanki başka ülkeye gitmiş gibi hissediyorum (...) Buralarda karşılaştığım çoğu kişiler zengin kişiler." (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın-Çalışan)

2. Türk Toplumunu Suriyelileri Nasıl Tanımlıyor?

Farklı toplumsal gruplar arasında sosyal karşılaşma ve etkileşimin zeminini anlamak bakımından, toplumların birbirini nasıl tanımladığı önemlidir. Bu bağlamda SB çalışmalarının ilk içerik sorusu bir tanımlama sorusu olarak tasarlanmıştır. Türk toplumuna 10 farklı seçenek ile ülkedeki Suriyelileri nasıl tanımlayabilecekleri, bunun için en uygun ifadenin ne olacağı çoklu seçenek tanınarak sorulmaktadır. Türk toplumu nezdinde SB-2017’de en güçlü “tanımlama” seçeneği %57,8 ile “zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar” iken²⁰, SB-2019’den itibaren, SB-2020 hariç, bu “olumlu” ya da “mağduriyet” barındıran tanımlamanın dördüncü sıraya düştüğü görülmektedir. SB-2020’deki verilerin pandemi etkisi ile genel olarak daha olumlu olduğunu da ayrıca vurgulamak gerekmektedir. Ancak Suriyelileri tanımlamada tehdit algılarının, “ötekileştirme” ve yaygın endişeleri barındıran tanımlamaların SB çalışmalarında öne çıktığı gözlenmiştir. SB-2022’de Türk toplumunun Suriyelileri tanımlarken ilk tercihi %51,6 ile “bize yük olan insanlar” çıkarken, ikinci sırada %38,7 ile “İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır”, üçüncü sırada ise %33,4 ile “ülkelerini koruyamayan insanlardır” cevabı gelmektedir. “Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar” tanımlaması SB-2022’de de %30,2 ile dördüncü sıradadır. Türk toplumunda Suriyelilerin “Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlar” olarak görülmesi de beş SB çalışmasında %12,8 ile %17,7 arasında bir yer bulmaktadır. SB-2022’de bu oran %15,8’dir.

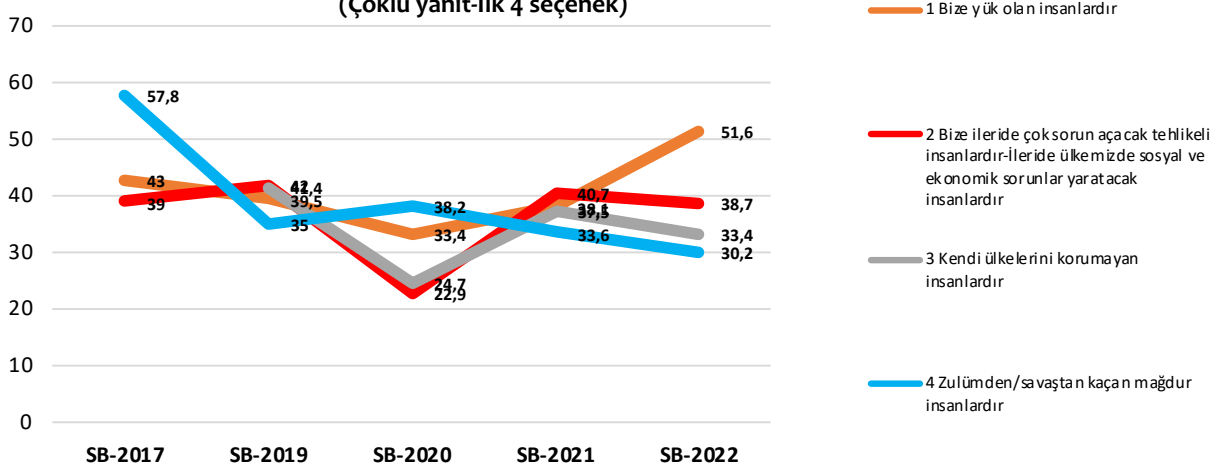
Demografik gruplar bağlamında değerlendirildiğinde, SB-2022’de “bize yük olan insanlardır” görüşünün genç erkeklerde, öğrencilerde, metropollerde yaşayanlarda, lise ve üzeri eğitimlilerde daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’deki Suriyelileri “Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır” şeklinde tanımlayanlarda kadınların, gençlerin, okula gitmemişlerin, sınır illerinde yaşayanların ve iş insanlarının daha belirgin biçimde destek verdikleri görülmektedir. “İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır” seçeneği ise en fazla erkeklerde, 18-24 yaş grubunda, üniversite ve daha yüksek öğrenim görenlerde ve metropol kentlerde daha fazla destek gördüğü anlaşılmaktadır.

20 Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014 araştırmasında soru tek seçenekli olarak sorulmuş ve ilk sırayı “Zulümden kaçan insanlardır” (%41,1) alırken, “ülkemizdeki misafirlerdir” (%20,8), “din kardeşlerimizdir” (%12,1) bunu takip etmiştir. “Bize yük olan insanlardır” ise %20,1 destek almıştır.

SB-2022- TABLO 11 (+GRAFİK): SURIYELİLERİ TARİF ETMEK İÇİN AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN EN UYGUN GÖRDÜĞÜNÜZÜ LÜTFEN BELİRTİNİZ (ÇOKLU YANIT)

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Bize yük olan insanlardır	899	43,0	896	39,5	755	33,4	859	38,1	1169	51,6
2	Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır/ *İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır	814	39,0	954	42,0	518	22,9	917	40,7	878	38,7
3	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır	-	-	940	41,4	559	24,7	846	37,5	757	33,4
4	Zulümden/savaşta kaçan mağdur insanlardır	1208	57,8	794	35,0	863	38,2	758	33,6	684	30,2
5	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır	298	14,3	308	13,6	290	12,8	399	17,7	359	15,8
6	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır	376	18,0	448	19,7	206	9,1	373	16,6	340	15,0
7	Ülkemizde misafirlerdir	424	20,3	495	21,8	512	22,7	409	18,2	288	12,7
8	Dilenciler/sadece yardımlarla yaşayan insanlardır	509	24,4	343	15,1	257	11,4	216	9,6	230	10,1
9	Din kardeşlerimizdir	433	20,7	446	19,6	366	16,2	270	12,0	222	9,8
10	Kendi halinde, zararsız insanlardır	306	14,6	158	7,0	165	7,3	197	8,7	139	6,1
11	Diğer	15	0,7	42	1,8	14	0,6	21	0,9	21	0,9
	Fikrim yok/cevap yok	32	1,5	20	0,9	33	1,5	27	1,2	28	1,2

SB-2022: Suriyelileri tarif etmek için aşağıdaki ifadelerden en uygun gördüğünüzü lütfen belirtiniz (%)
(Çoklu yanıt-İlk 4 seçenek)

"Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır" seçeneği, SB-2021 ve SB-2022'de "İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır" şeklinde güncellenmiştir

SB-2022-TABLO 12: SURIYELİLERİ TARİF ETMEK İÇİN AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN EN UYGUN GÖRDÜĞÜNÜZÜ LÜTFEN BELİRTİNİZ (ÇOKLU YANIT %)

	Bize yük olan insanlardır	İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır	Zulümden/ savaş-tan kaçan mağdur insanlardır	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır	Ülkemizde misafir dirler	Dilenciler/sadece yardımlarla yaşayan insanlardır	Din kardeşleri-mizdir	Kendi halinde, zarrarsız insanlardır	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet												
Kadın	50,7	36,6	32,5	31,4	15,7	16,0	12,0	10,2	9,1	7,5	0,5	1,2
Erkek	52,4	40,8	34,3	28,9	16,0	14,0	13,4	10,1	10,5	4,7	1,3	1,3
Yaş												
18-24 arası	56,5	45,5	40,6	27,6	15,9	11,9	9,1	11,1	8,2	3,7	0,3	1,7
25-34 arası	49,8	39,3	34,2	31,8	14,1	15,0	13,5	6,1	9,2	8,0	1,0	1,6
35-44 arası	54,1	35,9	31,5	30,1	15,8	15,8	13,4	9,6	9,4	4,8	0,4	1,2
45-54 arası	49,3	39,2	30,4	31,6	15,4	14,5	15,4	10,8	12,3	7,1	1,0	0,5
55-64 arası	49,1	37,8	29,1	30,2	19,6	13,1	11,6	14,5	10,5	8,4	2,5	-
65 ve üzeri	49,4	33,9	35,1	28,6	15,5	20,8	11,4	11,8	9,0	4,5	0,8	2,4
Öğrenim Durumu												
Okuryazar değil	43,8	37,5	29,7	31,3	10,9	10,9	12,5	10,9	12,5	4,7	-	3,1
Okuryazar	45,7	37,0	29,6	28,4	21,0	16,0	12,3	9,9	13,6	12,3	-	-
İlkokul	49,9	35,0	29,1	30,6	13,4	13,2	14,3	12,0	11,6	7,3	0,8	1,2
Ortaokul/ilköğretim	52,9	34,4	30,7	30,3	13,8	16,4	12,9	10,5	11,2	7,0	0,9	1,8
Lise veya dengi okul	53,5	42,1	37,5	30,1	16,8	14,5	10,3	9,6	7,6	4,8	1,6	1,0
Üniversite/lisansüstü	51,4	42,4	35,9	29,8	18,8	16,5	14,1	8,6	8,6	5,1	0,4	1,0
Bölge												
Sınır iller	53,2	10,6	5,6	41,3	9,9	2,5	12,7	3,3	11,4	4,6	0,8	1,5
Diğer iller*	51,2	44,7	39,3	27,8	17,1	17,6	12,7	11,6	9,5	6,5	1,0	1,2
Metropol iller	63,0	66,2	54,7	24,2	14,5	15,8	13,8	7,5	9,8	7,0	0,6	0,6
Metropol olmayan iller	44,2	31,7	30,0	30,0	18,6	18,7	12,1	14,0	9,2	6,2	1,2	1,5
Çalışma Durumu												
Özel sektör çalışanı	54,7	45,1	36,9	30,6	16,7	14,9	10,1	12,3	5,3	7,3	0,4	1,5
Ev kadını	47,5	28,6	28,4	35,3	12,8	14,6	14,0	9,7	12,4	8,1	0,2	1,4
Esnaf	48,8	37,7	32,5	29,4	15,5	15,7	12,6	8,9	12,6	6,5	2,4	1,3
Emekli	50,9	38,1	32,0	25,8	19,6	18,6	12,0	13,4	7,2	3,8	2,1	1,4
Öğrenci	60,8	51,4	48,6	23,0	13,5	13,5	8,8	6,1	8,1	1,4	-	0,7
İşsiz	55,9	46,2	32,4	27,6	13,1	12,4	14,5	11,7	9,0	4,1	0,7	-
Kamu sektörü çalışanı	47,1	25,9	24,7	37,6	24,7	9,4	23,5	3,5	15,3	5,9	-	-
Serbest meslek erbabı	60,3	46,6	31,0	17,2	13,8	22,4	15,5	8,6	12,1	5,2	-	1,7
İş insanı**	40,7	40,7	44,4	40,7	25,9	-	22,2	-	22,2	3,7	-	-
Genel	51,6	38,7	33,4	30,2	15,8	15,0	12,7	10,1	9,8	6,1	0,9	1,2

Öne çıkan ilk dört tanımda, demografik kategorilerde en yüksek oranda "benzemiyoruz" diyen gruplar renklendirilmiştir.

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2017, 2019, 2020 ve 2021 çalışmalarına birlikte bakıldığında, toplumdaki vicdan ve dayanışma duygusu ile rahatsızlıkların ve endişelerin dile getirildiği tavrın birlikte ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Ancak SB-2021 ve SB-2022 verileri, ilk kez dört tanımlama içinde ilk üçünün endişe ve olumsuzluk içerdiğini, "zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar" seçeneğinin en alt seviyeye (SB-2021: %33,6, SB-2022: %30,2) inerek dördüncü sırada yer aldığını göstermektedir.

SB-2022-TABLO 13: SURIYELİLERİ TARİF ETMEK İÇİN EN UYGUN İFADELER (ÇOKLU YANIT %) / YAŞADIĞINIZ MAHALLEDE/SEMTTE BÖLGEDE SURIYELİ VAR MI?

Sıra No.	Suriyelileri tarif etmek için aşağıdaki ifadelerden en uygun gördüğünüzü lütfen belirtiniz (Çoklu yanıt)	Yaşadığınız mahallede/semtte Suriyeli var mı? (%)				
		Evet, çok var	Evet, az var	Hayır, yok	Fikrim yok/ bilmiyorum	Genel
1	Bize yük olan insanlardır	57,6	44,5	43,6	37,7	51,6
2	İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır	41,6	36,5	32,5	34,0	38,7
3	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır	35,5	31,4	30,2	24,5	33,4
4	Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır	25,6	35,5	35,1	47,2	30,2
5	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır	14,1	18,6	16,1	22,6	15,8
6	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır	14,9	16,5	13,1	9,4	15,0
7	Ülkemizde misafirdirler	10,2	15,6	16,4	17,0	12,7
8	Dilenciler/sadece yardımlarla yaşayan insanlardır	10,8	9,3	9,8	7,5	10,1
9	Din kardeşlerimizdir	8,2	11,2	12,8	13,2	9,8
10	Kendi halinde, zararsız insanlardır	5,0	8,6	4,9	9,4	6,1
11	Diğer	0,9	1,1	1,0	-	0,9
	Fikrim yok/cevap yok	0,9	1,6	2,3	-	1,2

"Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır" seçeneği, SB-2021 ve SB-2022'de "İleride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlardır" şeklinde güncellenmiştir

Suriyelileri tanımlamakla ilgili önermelere, yaşadıkları bölgede Suriyelilerin olup olmadığına dair soru ile birlikte bakıldığında hem sıralama hem de oransal olarak bazı trendleri takip etme imkanı ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki tabloda, değerlendirme için sadece "evet çok var" ile "hayır, yok" seçenekleri üzerinde analiz yapılmasının daha anlamlı olacağı öngörülmüştür. Zira "evet çok var" ile "evet az var" seçenekleri toplamı SB-2022'de %84,2'ye çıktığından, analiz yapmak güçleşmiştir.

Buna göre SB-2020 ve SB-2022 ile de benzerlik gösterecek şekilde yakınlarında Suriyeli olmadığını ifade edenlerin Suriyelileri "Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar" şeklinde tanımlamasının daha güçlü olduğunu, hatta bu tanımlamayı ikinci sıraya koydukları, öte taraftan "bize yük olan insanlar", kendi ülkelerini koruyamayanlar" ya da "bize ileride çok sorun açacak" gibi olumsuz görüş bildirenlerin, Suriyeli nüfus ile birlikte yaşayanlarda daha baskın olması dikkat çekmektedir. Bu durum merhamet duygusunun birlikte yaşamayan, uzak olanlarda daha fazla; olumsuz algıların ise daha çok Suriyelilerle birlikte yaşayanlarda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bazı uyum çalışmalarında vurgulanan "tanırsan seversin" benzeri yaklaşımın her zaman olumlu etkiler yaratamadığı, bazen tanımanın ayrışmayı daha da güçlendirme riski olduğu unutulmamalıdır.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Suriyelilere yönelik algıları ölçebilmek için OGG'lerde de katılımcılara "Suriyeli" denince akıllarına ilk ne geldiği, başka bir ifadeyle, Suriyelileri tarif etmek için hangi kavramları kullandıkları sorulmuştur.

OGG'lerin tamamında katılımcıların çok büyük bir bölümünün Suriyelileri olumsuz kavramlarla tanımladığı görülmüştür. Bu kavramlardan sıklıkla dile getirilenler; "uyumsuz", "düzensiz", "kalabalık", "vurdum duymaz", "kargaşa", "kavga", "çok çocuk", "tercih edilmeyen kitle"dir. Öte yandan, az sayıda da olsa bazı katılımcılar Suriyelilerin "zorluk" çektiğini, "yokluk" yaşadığını, "arafta kaldıklarını" ifade eden kavramlarla Suriyelileri tarif etmiştir.

OGG gerçekleştirilen şehirlerin tamamında çoğunlukla olumsuz tanımlamalar yapıldığı, sadece birkaç katılımcının az sayıda olumlu (mağduriyeti öne çıkaran) sıfat kullandığı görülmektedir. Ancak Hatay'dan katılımcılarının neredeyse tamamı, olumsuz ifadeler yerine "savaş sebebiyle ülkeye gelen insanlar", "desteğe ve yardıma ihtiyacı olan kişiler" gibi kavramlar kullanmışlardır.

Bu soruya verilen cevaplar önceki yıllardaki SB çalışmalarının OGG'leriyle karşılaştırıldığında, olumsuz ifadelerin daha da ağırlık kazandığı açık şekilde görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların 12 yılın ardından Suriyelilere karşı tahammüllerinin azaldığını, bu nedenle de önceki yıllarda onları daha mağdur olarak görürken artık böyle görmediklerini, misafirliklerinin uzadığını sıklıkla dile getirdiklerini belirtmek gerekir. Sadece bu soruya yönelik verilen cevaplarda değil, görüşme genelinde sorulan bütün sorularda Suriyelilerden bahsederken oldukça negatif, olumsuz ifadelerin kullanıldığı, öfkenin arttığı ve tahammülün azaldığı ayrıca not edilmelidir.

- ◆ "Dilenci, kağıt toplayan insanlar. Bir de çok çocuk. Duygusal olarak çocuklara ve kadınlara üzülüyorum, erkeklere üzülüyorum aslında öfke duyuyorum." (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın-Öğrenci)
- ◆ "Suriyeli dediğimde gözümün önüne kalabalık bir aile geliyor. Çoluk çocuk, ama sadece bir erkek ve bir sürü kadın. Erkeklerine öfke duyuyorum, kadınlarına da zaman zaman öfke duyuyorum bununla mücadele etmedikleri için. Suriyeli dediğimizde erkek egemen toplum geliyor aklıma." (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın-Çalışan)
- ◆ "İlk geldiklerinde evet belki yardıma muhtaçlardı ama artık 10 yılı aşkın bir süre oldu sanırım bu süre zarfında kendi hayatlarını kurdular artık o kadar yardıma muhtaç değiller. Uyum gösterebileceklerini de düşünmüyorum. Belki geldiklerinde yardıma ihtiyaçları vardı ama şu an gördüğüm kadarıyla yok." (SB-2022-OGG-Ankara-Erkek-Çalışan)
- ◆ "Vurdumduymaz, çok boş vermiş, hiç bir şeyi umursamayanlar" (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın-1)
- ◆ "Eğlenceyi seven millet onlar ve biz onların acısını daha çok yaşıyoruz bence Urfa'da da genel kanı bu. San ki onlar değil biz savaştan çıkmışız gibiyiz. Bizim insanımız daha tutumlu yarınını düşünen kadını da erkeğimiz de öyle ama geleceğimizi kurma peşindeyiz ama onlar çok rahat bir millet ve keyfine düşkün" (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın-2)
- ◆ "Suriyeliler savaş sebebiyle ülkeye gelen insanlardır benim için, bu nedenle de desteğe ve yardıma ihtiyacı olan kişilerdir" (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek)

3. Türk Toplumunun Suriyelilere Uygun Gördüğü Tanımlamalar / Etiketler

Suriyelileri tanımlamada Türk toplumunun ortaya koyduğu tavra bakıldığında, olumsuz nitelermelerin, mesafenin ve önyargıların zaman içinde daha da güçlendiği gözlemlenmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, sadece olumlu kavramlar üzerinden yapılandırılan seçeneklere rağmen²¹, SB çalışmasında Suriyeliler konusunda Türk toplumunun ortaya koyduğu en olumsuz tavır SB-2022'de gerçekleşmektedir.

SB-2022-TABLO 14: AŞAĞIDAKİ ÖZELLİKLER ÜLKEMİZDEKİ SURİYELİLER İÇİN NE KADARI UYGUNDUR? (PUAN)

	SB-2017	SB-2019	SB-2020	SB-2021	SB-2022
Çalışkan	2,0	2,0	2,1	2,3	2,0
İyi	1,9	1,7	1,9	2,0	1,5
Kibar	1,7	1,7	1,7	1,8	1,5
Güvenilir	1,7	1,6	1,6	1,7	1,4
Ortalama puan	1,8	1,7	1,8	2,0	1,6
Yargı/Algı Değeri	0-2,99 (Zayıf-Düşük)		3,0-5,0 (Güçlü-Yüksek)		

Demografik analizde de çok minimal farklılıklar görülmektedir. Yani Türk toplumunda bu konularda da genel bir görüş birliği olduğu açıktır. Ancak sınır bölgesinde az da olsa, ortalamanın üzerindeki olumlu yaklaşım dikkat çekmektedir. İkinci dikkat çekici husus ise, aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Suriyeliler konusunda en olumlu nitelmenin "çalışkan" olmasıdır.

²¹ SB-2022'de, daha önceki SB çalışmalarından farklı biçimde nitelermelerin "tek yönlü" sorulmasının hem test tekniği ve yönlendirme kaygısı hem de analiz bakımından daha anlamlı olacağı düşünüldüğünden, sadece olumlu ifadeler üzerinden tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır. Zira olumlu nitelermeye uzak duranların olumsuz bir yerde olduğu zaten kendinden ortaya çıkmaktadır.

SB-2022-TABLO 15: AŞAĞIDAKİ ÖZELLİKLER ÜLKEMİZDEKİ SURİYELİLERİN NE KADARI İÇİN UYGUNDUR? (%)

	Hiçbirine uygun değil	Çok azına uygun	Uygun değil	Yarısına uygun, yarısına değil	Çoğunluğuna uygun	Tamamına uygun	Uygun	Fikrim yok/ cevap yok
Sınır iller								
Çalışkan	38,8	11,1	49,9	13,4	25,3	6,8	32,1	4,6
Kıbar	54,7	16,2	70,9	14,2	5,8	2,5	8,3	6,6
Güvenilir	58,7	15,7	74,4	12,4	4,6	2,3	6,9	6,3
İyi	52,4	16,0	68,4	16,7	7,3	1,8	9,1	5,8
Diğer iller*								
Çalışkan	49,7	14,6	64,3	15,4	13,7	2,0	15,7	4,6
Kıbar	66,0	13,2	79,2	10,8	3,9	0,5	4,4	5,6
Güvenilir	68,5	12,1	80,6	8,8	2,9	0,4	3,3	7,3
İyi	60,6	14,2	74,8	12,9	4,2	0,6	4,8	7,5
Metropol iller								
Çalışkan	52,8	15,1	67,9	16,5	11,7	1,0	12,7	2,9
Kıbar	71,8	11,8	83,6	10,1	2,1	0,6	2,7	3,6
Güvenilir	74,8	11,1	85,9	7,5	2,7	0,3	3,0	3,6
İyi	66,7	15,2	81,9	9,9	2,8	0,3	3,1	5,1
Metropol olmayan iller								
Çalışkan	47,8	14,3	62,1	14,7	14,9	2,6	17,5	5,7
Kıbar	62,6	14,0	76,6	11,3	4,9	0,5	5,4	6,7
Güvenilir	64,7	12,7	77,4	9,5	3,1	0,4	3,5	9,6
İyi	56,9	13,7	70,6	14,8	4,9	0,8	5,7	8,9
* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.								

SB-2022-TABLO 16: AŞAĞIDAKİ ÖZELLİKLER ÜLKEMİZDEKİ SURIYELİLER İÇİN NE KADARI UYGUNDUR? (PUAN) DEMOGRAFİ

	Çalışkan	İyi	Kıbar	Güvenilir	Ortalama puan
Cinsiyet					
Kadın	1,9	1,4	1,4	1,3	1,5
Erkek	2,1	1,6	1,5	1,4	1,6
Yaş					
18-24 arası	1,8	1,4	1,3	1,3	1,4
25-34 arası	2,1	1,6	1,5	1,4	1,6
35-44 arası	2,0	1,6	1,5	1,4	1,6
45-54 arası	2,0	1,5	1,5	1,4	1,6
55-64 arası	2,1	1,5	1,5	1,4	1,6
65 ve üzeri	2,0	1,4	1,4	1,3	1,5
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil	1,9	1,5	1,5	1,5	1,6
Okuryazar	2,3	1,5	1,5	1,4	1,7
İlkokul	2,2	1,6	1,5	1,4	1,7
Ortaokul/ilköğretim	2,1	1,5	1,5	1,4	1,6
Lise veya dengi okul	1,8	1,4	1,4	1,3	1,5
Üniversite/lisansüstü	1,7	1,6	1,5	1,4	1,5
Bölge					
Sınır iller	2,4	1,7	1,7	1,6	1,8
Diğer iller*	1,9	1,5	1,4	1,3	1,5
Metropol iller	1,8	1,4	1,4	1,3	1,5
Metropol olmayan iller	1,9	1,5	1,5	1,3	1,6
Çalışma Durumu					
Özel sektör çalışanı	1,9	1,5	1,4	1,3	1,5
Ev kadını	1,9	1,5	1,5	1,4	1,6
Esnaf	2,2	1,6	1,6	1,4	1,7
Emekli	2,0	1,4	1,4	1,3	1,6
Öğrenci	1,7	1,3	1,3	1,2	1,4
İşsiz	1,7	1,5	1,4	1,4	1,5
Kamu sektörü çalışanı	2,1	1,8	1,7	1,6	1,8
Serbest meslek erbabı	2,1	1,8	1,6	1,6	1,8
İş insanı**	2,4	1,9	1,8	1,7	2,0
Genel	2,0	1,5	1,5	1,4	1,6
Yargı/Algı Değeri	0-2,99 (Zayıf-Düşük)		3,0-5,0 (Güçlü-Yüksek)		
* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.					
** İş insanı 27 kişiyi ait sonuçlardır.					
Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.					

4. Kültürel Benzerlik Algısı

Kitlesel insani hareketliliklerin hem başlangıç döneminde hem de birlikte yaşam süreçlerinde, sonradan gelenler (göçmen ya da mülteci) ile yerel (ev sahibi) toplum arasındaki kültürel yakınlığın oynadığı rol, göç literatürünün önemli tartışma alanlarından birisidir. Suriye ile Türkiye arasında tarihi ortak geçmişe, 911 km sınır komşuluğuna, büyük ölçüde benzer dini ve mezhepsel özelliklere rağmen, SB çalışmaları, Türk toplumunun Suriyeliler ile arasına ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu göstermektedir. Her ne kadar siyaset dilinde “Ensar”, “din kardeşliği”, “komşuluk”, “mezhepsel benzerlik”, “ortak geçmiş” gibi vurgular olsa da toplumda bunun karşılığının oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. “Türkiye’deki Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?” sorusuna “hiç benzemiyorlar” ve “benzemiyorlar” şeklinde cevap verenlerin SB-2022’de toplamı %84,3 gibi oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmektedir. Suriyeliler ile kültürel benzerliğe sahibiz (benzeriz + çok benzeriz) diyenlerin oranı üç çalışmada da en fazla %8,8 (SB-2020), SB-2022’de ise %5,5 oranında çıkmaktadır. “Benziyorlar” ve “çok benziyorlar” seçeneklerine gelen destek sadece %5,5’tir. Burada dikkat çekici bir başka husus da “Kültürel olarak hiç benzemiyorlar” diyenlerin toplam içindeki ağırlığının artışıdır. Bu seçeneği tercih edenlerin oranı SB-2017’de %40,8, SB-2019’da %50,5, SB-2020’de %52,1, SB-2021’de %54,1 iken bu oran SB-2022’de %61,7’ye çıkmıştır. 2014’te yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” araştırmasında da “benzeriz” toplamı %17,2, “benzer değiliz” toplamı ise %70,6 çıkmıştı.²² Aslında Türk toplumunun bu konuda başından beri gayet net bir algı ortaya koyduğu ve Suriyelileri kültürel bakımdan “kendinden” görmediği, bu algının her yıl daha da güçlendiği anlaşılmaktadır.

SB-2022’de “Kültürel benzerlik” önermesine demografik ve sosyo-ekonomik kategoriler çerçevesinde bakıldığında, “benzer değiliz” algısının daha fazla kadınlarda, gençlerde, özel sektör çalışanlarında ve sınır illeri dışında yaşayanlarda yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu soru için ilginç sonuç, “sınır illeri”nde yaşayan T.C. vatandaşlarında ortaya çıkmaktadır. Suriye ile sınırı olan ya da sınır bölgesine bağlantılı illerden oluşan bu grup, aslında Suriyeliler ile dil, din, etnik köken, gelenek, kültür vb. konularda oldukça yakın özelliklere sahip olsalar da ve hatta yer yer Arapça günlük dilde çok yüksek oranlarda konuşuluyor olsa da SB-2022’de Türkiye ortalamasında “kültürel olarak Suriyelilere benzemiyoruz” diyenlerin oranı %84,3 iken, sınır illerinde bu oran %78,5 olarak tespit edilmiştir. Bu şaşırtıcı durum 2018’de yapılan Şanlıurfa Barometresi çalışmasında da gözlenmiştir.²³ Türkiye ortalaması ile sınır illeri arasında birbirine oldukça yakın değerlere ulaşılması aslında başlı başına şaşırtıcıdır. Ancak zaman zaman sınır bölgesindekilerin Türkiye ortalamasının bile üzerinde “benzemiyoruz” görüşünde olmaları, göç ve uyum politikalarının tasavvur edilen kültürel benzerlik üzerinden yapılmasının her zaman istenilen sonuçların alınmasına yetmediği anlaşılmaktadır. Ancak kültürel yakınlık, akrabalık, dindaşlık, ırkdaşlık vb. söylemlerin, kitlesel insani hareketlerde başlangıç aşamasında önemli ve olumlu bir rol oynadığı bilinmektedir. Başlangıçta “Zor durumda olan kardeşlere destek ve dayanışma” kendini hissettirmektedir. Ancak sonradan gelenlerin kalış süreleri uzadıkça ve ev sahibi toplumu tedirgin edecek sayısal büyüklüklere ulaşıncaya, kültürel benzerlik algısı da bundan etkilenmektedir.

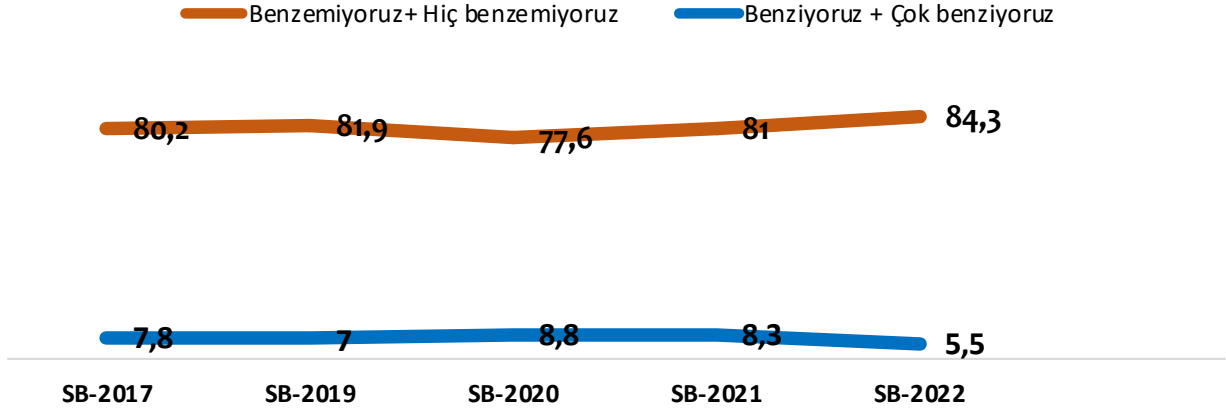
22 2014’te yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” araştırmasında “Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumu düşünüyorum” önermesine %45,3 “katılmıyorum”, %25,3 ise “kesinlikle katılmıyorum” (toplamda %70,6) cevabı verilmiş, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin toplam oranı %17,2 olarak gerçekleşmişti. Çapraz: (Katılmayanlar) Sınır Bölgesi: %75,6 / Diğer İller: %69,6. Bkz. S.139.

23 Şanlıurfa Barometresi çalışması Şanlıurfa Valiliği tarafından; GAP İdaresi Başkanlığı, UNHCR ve Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi-TAGU ile iş birliğinde Prof. Dr. M.Murat Erdoğan yöneticiliğinde 2018’de gerçekleştirilmiştir.

SB-2022-TABLO 17 (+GRAFİK): SURIYELİLERİN KÜLTÜREL AÇIDAN BİZE NE KADAR BENZEDİKLERİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

	SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Hiç benzemiyorlar	853	40,8	1147	50,5	1177	52,1	1219	54,1	1399	61,7
Benzemiyorlar	823	39,4	712	31,4	575	25,5	607	26,9	513	22,6
Ne benziyor, ne benzemiyorlar	185	8,9	196	8,6	253	11,2	211	9,4	191	8,4
Benziyorlar	152	7,3	153	6,7	192	8,5	179	8,0	119	5,2
Çok benziyorlar	10	0,5	7	0,3	7	0,3	7	0,3	6	0,3
Fikrim yok/ cevap yok	66	3,1	56	2,5	55	2,4	30	1,3	39	1,8
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? %

SB-2022-TABLO 18: SURIYELİLERİN KÜLTÜREL AÇIDAN BİZE NE KADAR BENZEDİKLERİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ? (%)

	Hiç benzemiyorlar	Benzemiyorlar	Benzemiyor	Ne benziyor, ne benzemiyorlar	Benziyorlar	Çok benziyorlar	Benziyor	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	63,4	21,8	85,2	7,9	4,6	0,3	4,9	2,0
Erkek	60,0	23,5	83,5	8,9	5,9	0,3	6,2	1,4
Yaş								
18-24 arası	67,9	19,0	86,9	6,0	6,0	0,3	6,3	0,8
25-34 arası	65,0	19,1	84,1	8,8	5,3	-	5,3	1,8
35-44 arası	61,7	23,9	85,6	8,2	4,0	-	4,0	2,2
45-54 arası	62,0	20,1	82,1	10,3	4,9	0,5	5,4	2,2
55-64 arası	56,0	26,2	82,2	8,7	6,6	0,7	7,3	1,8
65 ve üzeri	52,2	32,7	84,9	8,2	5,7	0,4	6,1	0,8
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil	57,8	21,9	79,7	10,9	6,3	-	6,3	3,1
Okuryazar	56,8	24,7	81,5	7,4	6,2	2,4	8,6	2,5
İlkokul	54,2	26,3	80,5	10,8	5,9	0,2	6,1	2,6
Ortaokul/ilköğretim	62,9	24,4	87,3	5,9	5,5	0,2	5,7	1,1
Lise veya dengi okul	66,3	20,4	86,7	7,6	3,7	0,2	3,9	1,8
Üniversite/lisansüstü	63,5	20,0	83,5	9,2	6,1	0,2	6,3	1,0
Bölge								
Sınır iller	55,7	22,8	78,5	9,1	7,9	1,0	8,9	3,5
Diğer iller*	63,0	22,6	85,6	8,3	4,7	0,1	4,8	1,3
<i>Metropol iller</i>	63,7	21,9	85,6	8,9	4,7	0,1	4,8	0,7
<i>Metropol olmayan iller</i>	62,6	23,0	85,6	7,9	4,7	0,1	4,8	1,7
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	66,6	22,0	88,6	6,1	4,2	0,2	4,4	0,9
Ev kadını	59,3	23,5	82,8	8,7	4,9	0,4	5,3	3,2
Esnaf	60,8	22,9	83,7	10,0	5,0	0,2	5,2	1,1
Emekli	54,6	29,6	84,2	8,6	5,8	0,3	6,1	1,1
Öğrenci	72,3	12,8	85,1	6,8	7,4	-	7,4	0,7
İşsiz	66,2	18,6	84,8	4,8	6,9	0,7	7,6	2,8
Kamu sektörü çalışanı	55,3	22,4	77,7	18,8	2,4	-	2,4	1,1
Serbest meslek erbabı	51,7	22,4	74,1	10,3	10,3	-	10,3	5,3
İş insanı**	59,3	14,8	74,1	14,8	7,4	-	7,4	3,7
Genel	61,7	22,6	84,3	8,4	5,2	0,3	5,5	1,8

Demografik kategoride en yüksek oranda "benzemiyoruz" diyen gruplar en soldaki sütunda renklendirilmiştir.

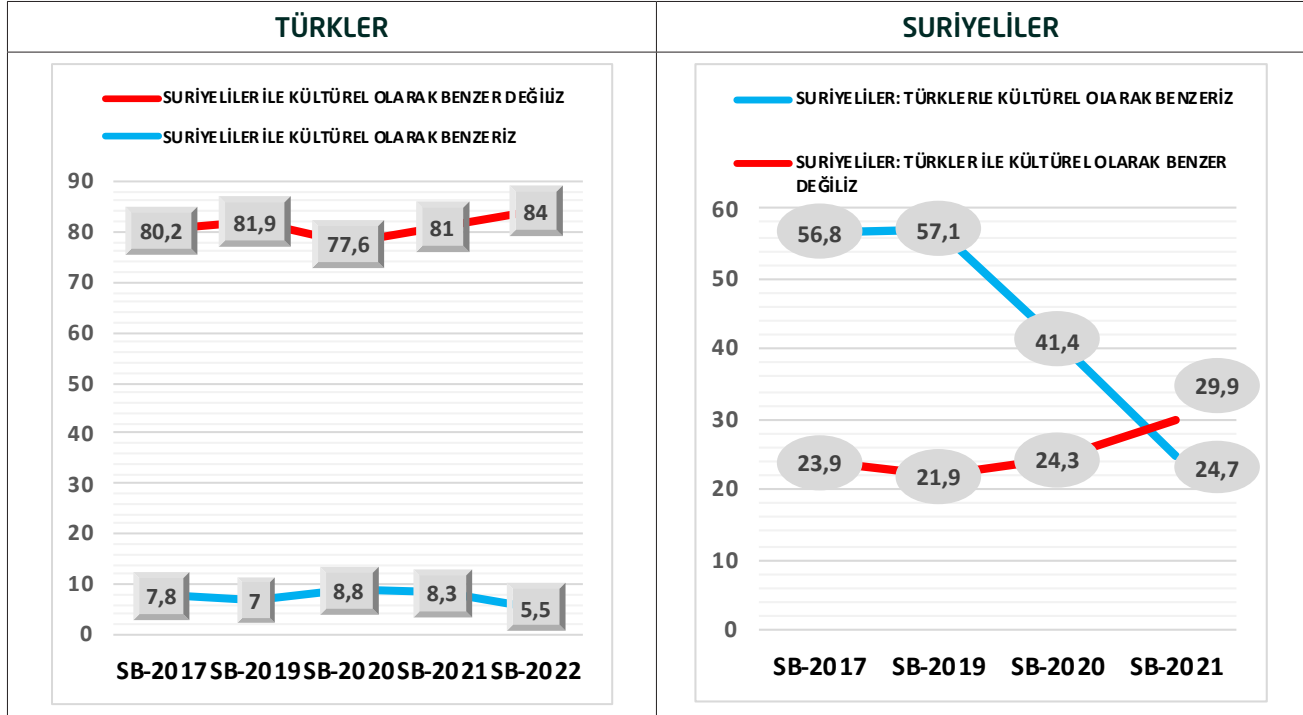
* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Kültürel benzerlik algısının Suriyeliler tarafındaki seyri daha dikkat çekicidir. Her ne kadar, deprem felaketi nedeni ile SB-2022 çalışmasında Suriyeliler yer almasa da önceki çalışmalarda Suriyelilerin başlangıçtaki kültürel benzerlik algısının çok hızla azaldığı gözlemlenmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Suriyelilerde Türklerle benzer kültüre sahip olduğu görüşünde olanların oranı, zaman içinde istikrarlı biçimde azalmış, "benzemiyoruz" algısı ise artmıştır. Hatta SB-2021 araştırmasında "benzemiyoruz" diyenlerin oranı %29,9, "benziyoruz" diyenlerin oranı %24,7'yi aşmıştır.²⁴

SB-2022- GRAFİK 5: SURIYELİLERİN KÜLTÜREL AÇIDAN TÜRKLERE NE KADAR BENZEDİKLERİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Kültürel benzerlik ve sosyo-kültürel değişim hususunda yapılan OGG'lerde farklı sorular ile görüşler alınmaya çalışılmıştır. "Türkiye'deki Suriyeliler toplumun sosyo-kültürel yapısını olumlu/olumsuz nasıl etkilemiştir?" sorusu yöneltildiğinde OGG'lerin genelinde katılımcıların neredeyse tamamının "Olumsuz etkilemiştir, çünkü..." diye başlayan cümleler kurduğu görülmüştür. Sadece Şanlıurfa ve Hatay katılımcıları arasında birkaçının Suriyelilerle kültürel yapılarının (o bölge illerinde) çok benzer olmasından kaynaklı olarak pek bir değişimden bahsedilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu katılımcılar, aksine, yemek kültürlerinin zenginleştiğini, hatta Suriyeli ve o bölgedeki yerel kadınların eşarp bağlama tarzlarında birbirlerinden esinlendiklerini olumlu yönde ifade etmişlerdir. Öte yandan, eşarp bağlama konusu önceki yıllardaki SB OGG görüşmelerinde de dile getirilmiş ve fakat bu yılın aksine "bizim kadınlarımız da onlar gibi eşarp bağlamaya yani onlara benzemeye başladı." diyerek toplum ve kültür yapısına olumsuz etki olarak bazı katılımcılar tarafından ifade edilmişti.

Kültürel hayata etki konusunda genelde "olumsuz" etkilerden bahsedildiğini gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, "kültürü" tanımlama noktasında katılımcıların farklı yorumlamaları olduğunu ve hatta birçok katılımcının "homojen bir kültürümüz yok, ama..." diyerek cümleye başladığını ve bu nedenle de soruyla ilgili değerlendirmelerin sınır illeri ile diğer iller arasında farklılaşabileceğini bizzat katılımcıların kendilerinin ifade ettiğini not etmek gerekir.

- ◆ "Biz onlar gelmeden önce taşra ve merkez arasında çatışmayı konuşup en aza indirmeye çalışırken bence şu an ülkemize yapılan bu göçle bu kültür farkının daha da açıldığını düşünüyorum." (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Güneydoğu kültürü ile Suriyelilerin kültürünü kesişimsel buluyorum. Bu kişiler hiçbir entegrasyon olmadığı İzmir'e mesela yerleşirse karmaşa olması çok normal. İzmir gibi bölgelerde kültürel anlamda çatışma yaşarlar (...) Ama mesela kültürel açıdan en az sorun yaşayan yer Urfa ve dilleri de ortak çok büyük avantaj kültürel anlamda daha yakın hissediyorlar." (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın-Çalışan)

Görüşülen Hatay grubu içerisinde az sayıda da olsa sosyo-kültürel yapıya olumsuz etkiden bahseden katılımcıların vurguladıkları hususlar ise dikkat çekicidir. Her iki toplumun ortak noktaları olsa da bazı adetlerin (negatif ve eleştirel anlamda) "Suriyelilerin adetlerine benzemeye başladığı" yönündeki ifadeler not etmeye değerdir.

- ◆ "Toplum ve kültür açısından Hatay karmadır, birçok kültürü barındırır. Ama aşırı yoğun göç sonrası burada da bir kırılma yaşanmaya başladı. Gruplaşmalar başladı. Hataylılar Suriyelilere ait adetleri yapmaya başladı, bazı şeyler hatırlatıldı onlara." (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Çalışan)
- ◆ "Toplum kültürel açıdan tarihsel bağ var. Fakat değişen şu oldu, birden fazla evlilik sayısının arttığını görüyorum, Hataylı bireylerin Suriyeli bireylerle dini nikah kıydığına tanık oluyoruz açıkçası. Bu belki tekrar hatırlandı ve bu çerçevede bir yozlaşma yaşandı." (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Çalışan)

OGG katılımcıları bir "kültür" tanımı yapıp bunu bozan veya olumlu yönde destekleyen noktalardan bahsetmek yerine, genel olarak kültüre olumsuz etkiler olduğunu söylemeyi ve bazen de bunu örneklerle desteklemeyi tercih etmişlerdir. Bu örnekler arasında, özellikle metropol ve Çanakkale illerinde Suriyeliler arasında çocuk yaşta evlenme, çok eşlilik ve kız çocuklarının çok dikkate alınmadığı durumların yaygın olduğu sıklıkla dile getirilmiş ve bu durumun Türk kültürüne uygun olmadığı ve rahatsız edici olduğu vurgulanmıştır. Bu soruya verilen yanıtların genellikle iki toplumun "uyumlaşamayacağına" dair görüşlerle karşılık bulduğunu da not etmek gerekir. Başka bir ifadeyle, sınır illerindeki katılımcılar dışında genel olarak OGG katılımcıları kültürel olarak Suriyelilerden oldukça farklı olduklarını ve bunun da iki toplumun bir arada yaşamasını mümkün kılamayacağını ifade etmişlerdir. Her ne kadar OGG kapsamında sosyal uyum ve bir arada yaşama konuları ayrı bir soru olarak tartışılmış olsa da katılımcıların diğer sorulara verdikleri cevaplarda da bu iki konuyu vurgulamaları ve bu konuda olumsuz ve umutsuz görüş bildirmeleri dikkat çekicidir. Bu alandaki bulguların da önceki yıllardaki bulgularla büyük ölçüde örtüştüğü not edilmelidir.

5. Suriyelilerle İlişki / İletişim

GK altındaki Suriyeliler 31 Aralık 2022 itibarı ile 85.279.553 olan Türkiye nüfusunun²⁵ %4,14'üne ulaşmış, kamp nüfusu toplam Suriyeli nüfus içinde %1,34'e düşmüştür. Bu duruma rağmen, bölgeler, kentler, ilçeler, semtler ya da mahalleler arasındaki ciddi farklılıklar bulunduğu da bilinmektedir. İlçe ya da mahalle bazlı sayısal büyüklükler, sosyal ilişkilerin yapılanmasında da en önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

SB-2022- TABLO 19: AŞAĞIDAKİ SOSYAL İLİŞKİ TÜRLERİNİ SURIYELİLERLE BUGÜNE KADAR KURUP KURMADIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ.²⁶ (%)

Sıra No.		SB-2017			SB-2019			SB-2020			SB-2021			SB-2022		
		Evvet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok	Evvet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok	Evvet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok	Evvet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok	Evvet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok
1	Sohbet etmek	46,1	53,0	0,9	38,0	61,5	0,5	48,4	50,6	1,0	47,7	52,2	0,1	40,6	59,0	0,4
2	Alışveriş yapmak	26,5	72,7	0,8	19,6	79,9	0,5	27,4	71,3	1,3	23,8	75,7	0,5	22,9	76,4	0,7
3	Destek/ yardımlaşma	-	-	-	-	-	-	30,5	67,9	1,6	26,5	73,0	0,5	22,3	76,4	1,3
4	İş ilişkisi kurmak	15,6	82,8	1,6	12,2	87,3	0,5	19,6	79,0	1,4	14,8	84,9	0,3	15,9	83,2	0,9
5	Dostluk/ arkadaşlık etmek	14,2	84,0	1,8	12,1	87,5	0,4	21,3	77,5	1,2	15,1	84,4	0,5	13,1	86,0	0,9
6	Sorun yaşamak*	10,6	87,2	2,2	12,9	86,7	0,4	19,7	79,0	1,3	-	-	-	-	-	-
7	Kavga etmek*				7,7	91,9	0,4	13,2	85,7	1,1	11,2	88,5	0,3	12,3	86,7	1,0
8	Flört/ duygusal ilişki	3,4	94,9	1,7	0,6	99,0	0,4	4,9	93,8	1,3	2,0	97,6	0,4	2,4	96,1	1,5
9	Evlilik	2,9	95,6	1,5	0,4	99,2	0,4	4,9	93,9	1,2	1,9	97,7	0,4	-	-	-

Mekânsal yoğunlaşma, sosyal uyum süreçlerini analiz etmek ve daha etkili politikaların geliştirilmesi için SB çalışmalarında önemsenmektedir. SB çalışmalarında elde edilen bulgular Türk toplumunun Suriyeliler ile olan sosyal ilişkilerinin hemen her alanda azaldığını ortaya koymaktadır. En temel sosyal ilişki biçimlerinden birisi olan "sohbet etmek" konusunda SB-2017'de %46,1 olan oranın aradan 6 sene geçtikten sonra SB-2022'de %40,6'ya düşmesi dikkat çekicidir. Suriyelilerin özellikle ortak mekân paylaşımlarının artması, kısıtlı da olsa artık Türkçe konuşabilmeleri, çocuklarını Türk devlet okullarına göndermeleri ve iş hayatı içinde yer almalarına rağmen, sosyal ilişkilerin bu kadar kısıtlı kalması ve hatta azalması, sosyal uyum süreçleri bakımından yaşanacak sorunlara işaret etmektedir.

25 TÜİK: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>

26 "Sorun yaşamak" ve "Kavga etmek" maddeleri SB-2017 döneminde tek madde şeklinde verilmiştir.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

OGG’lerde “Suriyelilerle nasıl bir ilişkiniz/iletişim var? Deneyimlerinizi paylaşır mısınız?” sorusuna istinaden katılımcılardan en fazla etkileşimin sınır illerinde yapılan OGG’lerde dile getirildiği görülmektedir. Özellikle Şanlıurfa ve Hatay’da yapılan görüşmede komşuluk ilişkisinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin yoğun yaşadığı sınır bölgesi illerinde “iletişim/deneyim” örneklerinin daha “nötr” olduğu; hatta komşular arasında yardımlaşma biçiminde ortaya çıktığı ve hatta yıllar içinde kaynaşma olduğu da gözlenmiştir.

- ◆ “Yaşadığım mahallede semtte çok fazla Suriyeli var, hatta %70 civarı diyebilirim. Kiracımız da var Suriyeli. Benim Suriyelilerle ilişkilerim normal, artık bir normalleşme olmuş. Entegrasyon sağlanmış bölgedeki insanlarla.” (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Çalışan)
- ◆ “Benim çevremde de yaşadığım yerde de çok fazla Suriyeli var. Sağlık sektöründe de çalıştığımından dolayı sürekli denk geliyoruz. Elimizden geldiğince onlara yol göstermeye, yardımcı olmaya çalışıyoruz. Artık bir kaynaşma olmuş durumda, yıllar geçti” (SB-2022-OGG-Hatay-Kadın-Çalışan)
- ◆ “Hatay’da zaten geçmişten gelen bir bağ var, tarihsel bir bağ var. Bu sebeple aşırı tepkiler yok, ama bazı yerlerde zaman zaman olabiliyor. Herhangi bir olumsuzluk tecrübe etmedim.” (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Çalışan)
- ◆ ‘Mahallemizde semtimizde çok fazla Suriyeli var. Önce geldiklerinde çok önyargılı davrandığımızı anladım. Daha çok sorun yaşayacağımızı, iletişim kuramayacağımızı düşünmüştüm. Özellikle Antakya’nın kültürüne yakın ama yaşam tarzlarımızın farklılığından dolayı sorun yaşayacağımızı düşündüm, ama daha sonraki yıllarda tam tersi olduğunu gördüm. Komşularımız da var, gayet güzel iletişim içindeyiz. Markette, kuaförde sık sık karşılaşıyoruz. Çocuklarımızın okulda arkadaşları oluyor. Bir sorun yaşamıyoruz” (SB-2022-OGG-Hatay-Kadın-Çalışan)
- ◆ “Yaptığımız iş gereği çok yakın çalışıyoruz, alışveriş yaptığımız Suriyeliler de var. Bizim içimizde olduğu gibi, onların da içinde sosyokültürel farklılıklar var. Kendi içlerinde de ciddi anlamda eleştirdikleri sorunlar oluyor. Biz nasıl kendi içimizde kültürel sorunları zaman zaman eleştiriyorsak, onlar da benzer süreçler yaşıyor (...) Burada çok fazla kişinin Arapça konuşmasından dolayı Hatay il olarak dil bakımından avantajlı bu konuda. Sorunların minimum olduğunu düşünüyorum. Olan sorunlar Türk toplumunda da var. Diğer illere kıyasla Hatay sorunları kısmen daha rahat atlatan bir şehir aslında” (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Çalışan)
- ◆ “Ben müstakil bir evde yaşıyorum hemen komşularımız Suriyeli. Burada Suriyeli nüfusu çok yoğun. Komşuluk ilişkilerimiz çok gelişmiş herhangi bir problem olmadan yaşıyoruz. Birbirimizle alışveriş yapıyoruz bu şekilde iletişimimiz var” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek-Öğrenci)

6. Sosyal Mesafe

Sayıları 2022 yılı sonunda 3,5 milyonu aşan ve %98’inden fazlası kampların dışında yaşayan Suriyeliler konusunda karşılıklı “sosyal mesafe” (social distance) ölçümü, SB çalışmasının önemli hedeflerinden birisi olarak belirlenmiştir. Emory S. Bogardus’un 1925’te geliştirdiği “sosyal mesafe” konusu²⁷ sosyal uyumu anlamlandırmak bakımından önemli bir araç sağlamaktadır. SB çalışmasının düzenli olarak uyguladığı “sosyal mesafe” ölçekleri özellikle ortak yaşam pratikleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Suriyelilerle sosyal mesafe ölçeği hesaplamasında Cluster ve Discriminant analizleri kullanılmıştır. Bu çerçevede “Katılıyorum” cevabını verenlere “1”, “Kısmen katılıyorum” cevabını verenlere “0”, “Katılmıyorum” cevabını verenlere ise “-1” değeri verilerek puanlama yapılmıştır. Daha sonra her bir anket için bu değerlerin ortalamaları alınarak sosyal mesafe puanı hesaplanmıştır. Bu hesaplamada verilerin dağılımları göz önünde bulundurularak “Cluster analizi” ile 5 gruba ayrılmıştır. Ayrılan bu grupların uygun olduğu “Discriminant analizi” ile tespit edilmiştir. 5 gruba ayrılan sosyal mesafe puanlamalarının, ayrılan gruplar ile arasındaki korelasyonlarına bakıldığında %98,5 kuvvetli bir ilişki bulunmuştur.²⁸

27 Emory S. Bogardus (1925) “Social Distance and Its Origins.” Journal of Applied Sociology 9 (1925): 216-226.

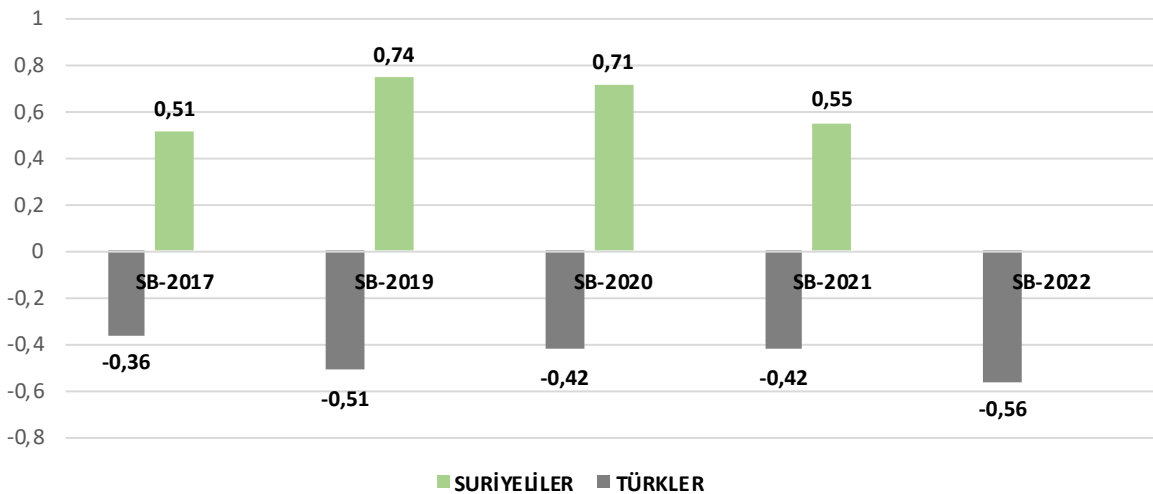
28 Cluster and Discriminant Analysis konusunda Bkz.: C. Fraley and A. E. Raftery (1999) Software for Model-Based Cluster and Discriminant Analysis (<https://www.stat.cmu.edu/~brian/724/week14/mclust-old.pdf> (Erişim: 10.09.2022))

“Suriyeliler ile ilgili duygularınızı yansıtması açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz” sorusuyla ve on farklı önerme ile anlaşılmaya çalışılan “sosyal mesafe” konusundaki bulgular, bize Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu oldukça yüksek düzeydeki sosyal mesafenin SB-2022’de en yüksek seviyeye çıktığını göstermektedir. Türk toplumu, özellikle 2013 sonrasında Suriyeliler ile bir arada yaşamakla birlikte, sosyal mesafe SB-2022’de en yüksek düzeye (-0,56) çıkmıştır.

SB-2022-TABLO 20 (+GRAFİK): SOSYAL MESAFE GRUPLARI

#	SB-2017			SB-2019			SB-2020			SB-2021			SB-2022		
	%	Sosyal Me- safe Puanı	#	%	Sosyal Me- safe Puanı	#	%	Sosyal Me- safe Puanı	#	%	Sosyal Me- safe Puanı	#	%	Sosyal Me- safe Puanı	#
Çok uzak	748	36,1	-0,95	1157	51,0	-0,97	792	35,2	-0,99	932	41,4	-0,95	1102	48,8	-0,99
Uzak	555	26,8	-0,51	347	15,3	-0,55	589	26,2	-0,62	552	24,6	-0,52	459	20,3	-0,68
Ne uzak, ne yakın	363	17,5	-0,02	383	16,9	-0,10	428	19,1	-0,11	396	17,6	-0,01	341	15,1	-0,22
Yakın	220	10,6	0,44	244	10,8	0,36	282	12,6	0,38	192	8,5	0,45	220	9,7	0,34
Çok yakın	186	9,0	0,88	135	6,0	0,87	156	6,9	0,86	178	7,9	0,90	138	6,1	0,90
Genel	2072	100,0	-0,36	2266	100,0	-0,51	2247	100,0	-0,42	2250	100,0	-0,42	2260	100,0	-0,56
	Puan - 1,00; -0,90 Puan Çok Uzak			Puan - 0,89 - - 0,50 Uzak			Puan - 0,49; - 0,09 Ne uzak, Ne yakın			Puan: 010 ; 069 Puan: Yakın			Puan: 0,70 ; 1,00 Puan Çok Yakın		

SB-2022: Sosyal Mesafe

Not-1: SB-2022’de Suriyeliler ile çalışma yapılamadığından sosyal mesafe ölçeği verilememektedir.

Not-2: SB-2017 döneminde 17 kişi, SB-2019 döneminde 5 kişi, SB-2020 döneminde 12 kişi, SB-2021 döneminde 3 kişi, SB-2022 döneminde 7 kişi sosyal mesafe ifadelerine (10 madde) cevap vermediğinden gruplamaya dâhil edilmemiştir.

“Suriyeliler ile ilgili duygularınızı yansıtması açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz” sorusuyla ve on farklı önerme ile anlaşılmaya çalışılan “sosyal mesafe” konusundaki bulgular, bize Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu oldukça yüksek düzeydeki sosyal mesafenin SB-2022’de daha da arttığını göstermektedir.

Türk toplumu, özellikle 2013 sonrasında Suriyeliler ile bir arada yaşamakla birlikte, mesafe artış eğilimindedir. SB-2022 çalışmasında Suriyeliler çalışması yapılmadığı için sonuçlar bilinmesede de hatırlatmak gerekir ki Suriyelilerin Türk toplumuna “çok yakın” olan mesafesinde de son dönemde ciddi bir gerileme söz konusudur. SB-2017’de +0,71 olan değer, SB-2021’de +0,55’e gerilemiştir.

Sosyal mesafe ölçeği, Türk toplumunun Suriyelilere karşı çok belirgin bir sosyal mesafe içinde olduğunu göstermektedir. Sınır bölgesinde Suriyelilerle yoğun yaşayanların diğer şehirlerde yaşayanlara göre daha az seviyede mesafe koyduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu durumun sıklıkla değiştiği de vurgulanmalıdır. SB-2021’de sınır illerindeki nüfusun Suriyeliler ile olan göreceli kültürel yakınlığının, sosyal mesafeyi azaltmadığı, aksine artırdığı son derece dikkat çekici bir bulgu olarak tespit edilmiştir. SB-2022’de sınır bölgesindeki Türklerin sosyal mesafesi diğer bölgelere göre daha az tespit edilmiştir. Bu veriler, yüksek sayılarda Suriyeli olan illerde, dönemsel faktörlerin etkili olduğunu da ortaya koymaktadır.

SB-2022, SB-2021, SB-2020, SB-2019 ve SB-2017 çalışmalarına topluca bakıldığında ise sosyal mesafenin her beş çalışmada da belirgin biçimde “uzak” kategorisinde olduğu, ancak örneğin SB-2017’de %36,1 olan “çok uzak” mesafenin, SB-2019’da %51’e yükseldiği, SB-2020’de %35,2’ye düştüğü, SB-2021’de %41,4’e yükseldiği ve SB-2022’de yeniden en yüksek seviyeye, %48,8’e yükseldiği gözlemlenmektedir. “Çok yakın” ve “yakın” toplamının ise SB-2017’de %19,6, SB-2019’da %16,8, SB-2020’de %19,5, SB-2021’de %16,4, SB-2022’de ise %15,8 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2020 sonrasında belirgin uzaklaşma dikkat çekicidir.

Sosyal mesafe bulgularının ayrıntılarına bakıldığında, hem SB-2021 hem de SB-2022’de eğitim/okul ortamında birliktelik hususunun (“Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam”) en yüksek seviyede kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu kabul SB-2021’de %41,3 iken SB-2022’de radikal bir düşüşle %24,5 olmuştur. Bunu, azalan eğilimde de olsa bir Suriyeli ile “aynı iş yerinde çalışmak” takip etmektedir. Ancak SB-2021 ile SB-2022 oranları karşılaştırıldığında bütün verilerde mesafenin arttığı gözlemlenmektedir.

SB-2022-TABLO 21: SB-2022 SOSYAL MESAFE GRUPLARI (%)

	Çok uzak	Uzak	Ne uzak, ne yakın	Yakın	Çok yakın
Cinsiyet					
Kadın	49,7	20,6	14,7	9,1	5,9
Erkek	47,8	20,1	15,5	10,4	6,2
Yaş					
18-24 arası	53,3	19,4	16,5	6,8	4,0
25-34 arası	47,8	18,5	15,6	11,5	6,6
35-44 arası	45,7	21,4	15,7	10,1	7,1
45-54 arası	47,8	19,4	17,1	11,3	4,4
55-64 arası	47,3	22,2	13,1	9,8	7,6
65 ve üzeri	53,9	22,4	9,4	6,9	7,4
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil	51,6	10,9	10,9	15,6	11,0
Okuryazar	60,5	22,2	6,2	6,2	4,9
İlkokul	46,0	23,0	13,5	9,6	7,9
Ortaokul/ilköğretim	52,2	21,3	13,1	8,1	5,3
Lise veya dengi okul	51,0	18,6	16,5	9,2	4,7
Üniversite/lisansüstü	43,0	19,9	18,6	11,9	6,6
Bölge					
Sınır iller	42,5	15,5	16,0	14,8	11,2
Diğer iller*	50,1	21,3	14,9	8,7	5,0
Metropol iller	54,0	19,7	12,8	8,0	5,5
Metropol olmayan iller	47,7	22,3	16,2	9,1	4,7
Çalışma Durumu					
Özel sektör çalışanı	53,2	18,8	15,7	8,1	4,2
Ev kadını	47,8	19,2	16,4	10,3	6,3
Esnaf	42,8	22,7	18,8	10,5	5,2
Emekli	50,3	25,5	9,0	7,6	7,6
Öğrenci	54,1	16,2	16,2	8,1	5,4
İşsiz	51,7	21,4	11,0	6,2	9,7
Kamu sektörü çalışanı	35,3	17,6	18,8	21,2	7,1
Serbest meslek erbabı	58,6	13,8	1,7	15,5	10,4
İş insanı**	40,8	14,8	14,8	18,5	11,1
Genel	48,8	20,3	15,1	9,7	6,1

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not1: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Not2: 7 kişi sosyal mesafe ifadelerine (10 madde) cevap vermediğinden gruplamaya dâhil edilmemiştir.

SB-2022-TABLO 22: SURIYELİLERLE İLGİLİ DUYGULARINIZI YANSITMASI AÇISINDAN AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (%)

Sıra No.		Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok/ cevap yok
1	Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam	62,0	10,3	24,5	3,2
2	Bir Suriyeli ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam	62,0	12,1	22,6	3,3
3	Bir Suriyeli ile arkadaş olabilirim	62,8	14,1	20,5	2,6
4	Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam	65,5	11,3	20,2	3,0
5	Oturduğum mahalleye bazı Suriyeli ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam	65,6	12,6	19,8	2,0
6	Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam	76,1	8,6	13,3	2,0
7	Erkek ya da kız kardeşimin bir Suriyeli ile evlenmesinden rahatsız olmam	80,4	5,6	10,7	3,3
8	Bir Suriyeli ile iş için ortaklık kurabilirim	79,1	7,8	10,3	2,8
9	Çocuğumun Suriyeli biriyle evlenmesine izin veririm	81,9	5,2	9,2	3,7
10	Bir Suriyeli ile evlenebilirim	85,1	4,2	7,5	3,2

SB-2022-TABLO 23: SURIYELİLERLE İLGİLİ DUYGULARINIZI YANSITMASI AÇISINDAN AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (%)

		Katılmıyorum --	Kısmen katılı- yorum -	Katılıyorum +	Fikrim yok/ cevap yok
Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam	2022	62,0	10,3	24,5	3,2
	2021	41,9	13,6	41,3	3,2
	2020	43,7	16,3	37,0	3,0
	2019	52,0	13,2	32,3	2,5
Bir Suriyeli ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam	2022	62,0	12,1	22,6	3,3
	2021	48,2	15,7	32,5	3,6
	2020	48,1	17,1	32,4	2,4
	2019	56,3	12,6	28,2	2,9
Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam	2022	65,5	11,3	20,2	3,0
	2021	55,9	14,6	27,4	2,1
	2020	53,4	17,9	26,5	2,2
	2019	60,4	14,8	23,3	1,5
Oturduğum mahallede bazı Suriyeli ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam	2022	65,6	12,6	19,8	2,0
	2021	51,1	16,4	30,7	1,8
	2020	53,0	18,2	26,3	2,5
	2019	59,4	14,2	24,7	1,7
Bir Suriyeli ile arkadaş olabilirim	2022	62,8	14,1	20,5	2,6
	2021	55,7	15,9	26,8	1,6
	2020	54,7	17,8	25,6	1,9
	2019	61,1	15,4	21,8	1,7
Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam	2022	76,1	8,6	13,3	2,0
	2021	64,8	12,3	21,1	1,8
	2020	62,3	14,5	20,9	2,3
	2019	70,5	11,3	16,7	1,5
Bir Suriyeli ile iş için ortaklık kurabilirim	2022	79,1	7,8	10,3	2,8
	2021	76,8	7,9	11,9	3,4
	2020	72,7	12,1	11,9	3,3
	2019	75,3	10,2	12,1	2,4
Erkek ya da kız kardeşimin bir Suriyeli ile evlenmesinden rahatsız olmam	2022	80,4	5,6	10,7	3,3
	2021	78,3	7,2	11,3	3,2
	2020	77,4	9,5	10,4	2,7
	2019	81,3	8,5	8,2	2,0
Çocuğumun Suriyeli biriyle evlenmesine izin veririm	2022	81,9	5,2	9,2	3,7
	2021	79,0	7,0	11,1	2,9
	2020	78,7	9,4	9,3	2,6
	2019	81,5	8,5	7,6	2,4
Bir Suriyeli ile evlenebilirim	2022	85,1	4,2	7,5	3,2
	2021	85,0	4,8	7,9	2,3
	2020	84,7	6,1	6,6	2,6
	2019	86,9	6,6	5,0	1,5

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Sosyal mesafe ölçeği OGG'lerde de bağımsız sorular şeklinde katılımcılarla değerlendirilmiştir. Sosyal mesafe ölçeği çalışması için esas olan- aşağıda belirtilen- hipotetik sorulara görüşme yapılan şehirlerden katılımcıların yanıtları aşağıda derlenmiştir.

Arkadaş ve dost olma konusunda, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa OGG'lerine katılan neredeyse bütün katılımcılar zaten hali hazırda birden fazla Suriyeli arkadaşları olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle üniversite öğrencisi olan katılımcıların okullarında çokça Suriyeli arkadaşları oldukları anlaşılmaktadır. Öte yandan Mersin katılımcıları - ki görüşmelerde Suriyelilere yönelik en fazla mesafe ortaya koyan illerden birisi olmuştur - bütün sosyal ilişki türlerine mesafeli yaklaşmış ve arkadaş da olmak istemeyeceklerini, kültürel olarak uyuşamayacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde neredeyse bütün ilişki türlerine karşı çıkan bir diğer OGG grubu da Suriyelilerle günlük hayatta neredeyse hiçbir karşılaşmaları olmayan Çanakkale katılımcıları olmuştur. Bu tablo, etkileşimin az olduğu yerlerde önyargıların daha yüksek olduğu ve o nedenle de sosyal mesafenin arttığı ve bir araya gelme motivasyonunun da oldukça düşük olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Komşu olma konusunda sınır illerinin katılımcıları hali hazırda zaten Suriyeli komşularının olduğunu belirtmiş ve bunun sorun olmayacağını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar "Suriyeliler" diye bir genelleme yapmak istemediklerini, her milletin iyisi-kötüsü, nezaket bileni-bilmeyeni, temiz-kirlisi olur düşüncesiyle, komşularının da kurallara uyan kişiler olmasının isteyeceklerini, o nedenle de milliyetçi bir bakış açılarının bu konuda olmayacağını dile getirmişlerdir. Mersin ve Çanakkale katılımcıları yine bu ilişki biçimine de en fazla mesafeli olan gruplar olmuştur.

İş ortaklığı konusu, katılımcıların önemli bir bölümünün mesafeli olduğu "evlilik" sonrasındaki ikinci sosyal ilişki biçimidir. Katılımcıların önemli bir bölümünün Suriyelilere yönelik olarak "güvenilmez" oldukları yönünde bir önyargı ve ifadeyle iş ortaklığı yapmayacaklarını belirttiği görülmektedir. Sınır illerinden katılımcıların, evlilik ilişkisinde olduğu gibi, iş ortaklığı konusuna da diğer illere göre daha olumlu bakışları not edilmiştir.

Çocuğunun Suriyeli bir çocukla aynı sınıfta eğitim görmesi konusuna katılımcılar sınıfta kaç tane Suriyeli öğrenci olduğuna bağlı olarak yanıtlarının farklılaşabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, daha çok eğitim kalitesi ile kaygıları nedeni ile sayının fazla olması durumunu kabul etmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Sınır illerinde bu konuda da bir mesafeye rastlanmazken, metropol iller ve Çanakkale katılımcılarının büyük ölçüde "istemem" yanıtını verdikleri görülmektedir.

- ◆ "Geçtiğimiz sene Twitter'da bir haber sayfasında okumuştum. Sınıfın çoğunluğu Suriyeli imiş ve İstiklal marşını okumak istememişler. Bu tarz şeylerin yaşanabileceği kalabalık okullara çocuğumu göndermek istemem." (SB-2022-OGG-Ankara-Erkek, Çalışan)

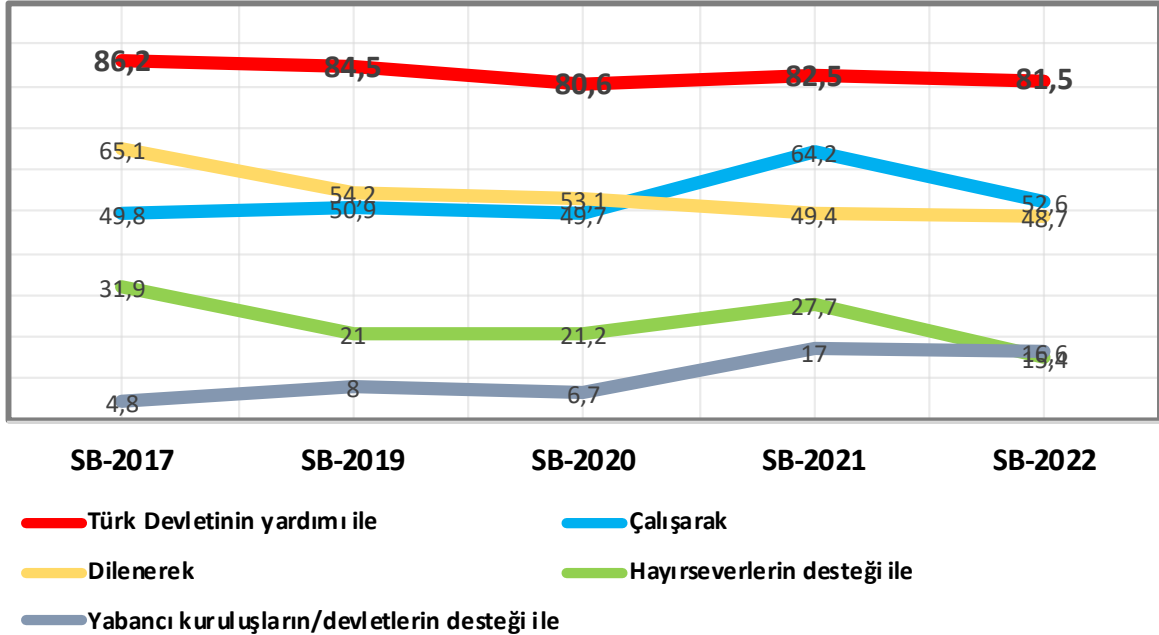
Sosyal ilişkiler bakımından özel bir yeri olan Suriyeliler ile evlilik konusundaki görüşler sorulduğunda, katılımcıların önemli bir bölümünün bütün sosyal ilişki biçimleri içerisinde en önemli mesafeyi evliliğe dair ortaya koydukları görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle, katılımcıların - önceki SB çalışmalarında olduğu gibi - büyük bölümü "Suriyeli ile evlenmem" demiştir. Bunun nedenleri sorulduğunda ise, kültürel olarak uyum sağlayamayacaklarını düşündüklerini ve hatta Suriyeli eş adayı ile anlaşacak olsalar da ailelerinin anlaşamayacağını ifade etmişlerdir. "Suriyeli ile evlenmem" diyenlere başka milletten (örneğin Avrupa'dan) biriyle evlenmeye nasıl baktıkları sorulduğunda ise bir kısmı bunun mümkün olabileceğini, bir kısmı ise bu konuda "milliyetçi" yaklaşımları olduğunu yani sadece Türklerle evlenmeyi tercih edeceklerini söylemişlerdir. Sınır illerindeki katılımcıların neredeyse tamamı kültürel yakınlığa da vurgu yaparak bir Suriyeli ile evlenmelerinin sorun olmayacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte İstanbul ve Ankara'daki OGG'lerde de katılımcıların bir kısmının "tarzların benzemesi, anlaşmaları ve ortak noktalarının olması halinde" bir Suriyeli ile evlenmeye mesafeli olmayacaklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Yani bu katılımcılar sırf "Suriyeli" olduğu için "asla evlenmem" diye kesin ifadeler kullanmayan, evlilik için fikirlerin örtüşmesini önemseyen ve bunu yakaladıktan sonra da karşısındaki eş adayının hangi milletten olduğuna bakmayan kişilerdir. Bu görüşte yer alan katılımcıların ağırlıkta genç katılımcılar olduğunun altını çizmek gerekir.

7. Geçim Kaynakları: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar

Sosyal uyum konusunda yapılan çalışmalarda sıklıkla ev sahibi toplumun "sonradan gelenlere" itirazının önemli bir bölümünün, onların yarattığı ya da yarattığına inanılan "mali yükler" olduğu bilinmektedir. Sığınmacı ya da göçmenlere ev sahibi toplumun vergileri ve kamu kurumları üzerinden verilen destek, hem eleştiri hem de olumsuz algı meselesine dönüşebilmektedir. SB çalışmaları Suriyeliler ile bir arada yaşanılmasına rağmen, "nasıl yaşadıklarına" dair bilgilerin oldukça eksik olduğunu, asıl belirleyici olanın ön yargılar ve "doğru bilinen yanlışlar" olduğunu göstermektedir. "Çoklu yanıt" tekniği ile "Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar" sorusuna gelen cevaplar, toplumun %80'inden fazlasının (SB-2017'de %86,2, SB-2019'da %84,5, SB-2020'de %80,6, SB-2021'de %82,5, SB-2022'de %81,5) Suriyelilerin "Türk devletinin yardımı ile" yaşadıklarına inandığını göstermektedir. Yani Türk toplumunun %80'inden fazlası Suriyelilerin Türk devletinin aynı ya da nakdi desteği ile yaşadığına dair bir kanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunda zaman zaman siyasetçilerin açıklamaların da önemli payı olduğu düşünülmektedir. Oysa daha önce yapılan SB-2017, SB-2019, SB-2020 ve SB-2021 çalışmalarında yer alan Suriyelilere ilişkin verilerin analizinde de görüleceği üzere, Suriyeliler içinde başta Sosyal Uyum Yardımı (SUY) olmak üzere devletten ya da başka kurumlardan destek alanların oranı %40 civarındadır. SB çalışmalarında ve başta Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından olmak üzere sahada yapılan çalışmalarda Suriyelilerin yaşamlarını temelde çalışarak idame ettirdiklerinin ortaya çıkmasına rağmen toplumdaki algının oldukça farklı olduğu gözlemlenmektedir. Hatta SB çalışmalarında Türk toplumunun Suriyeliler nedeniyle yaşadığı en önemli kaygılardan birinin ülke ekonomisine zarar vermeleri olduğu da görülmektedir (Bkz. Tablo: 31). Ancak Türk toplumunda Suriyelilerin çalışarak hayatlarını idame ettirdiklerine yönelik algının da güçlendiği ve ikinci sıraya çıktığı görülmektedir. SB-2021'de "çalışarak" diyenlerin oranı ilk kez %64,2 ile ikinci sıraya çıkmış, SB-2022'de ise bu konudaki algı biraz azalsa da %52,6 ile ikincilik pozisyonunu korumuştur. "Dilenererek" seçeneğinin son iki SB çalışmasında ikincilikten üçüncü sıraya düşse de, listenin %48,7 ile bu kadar güçlü bir biçimde yer alması ise şaşırtıcıdır.

SB-2022-TABLO 24 (+GRAFİK): TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER GEÇİMLERİNİ NASIL SAĞLIYOR? (ÇOKLU YANIT)

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Türk Devletinin yardımı ile	1801	86,2	1918	84,5	1820	80,6	1858	82,5	1847	81,5
2	Çalışarak	1040	49,8	1155	50,9	1123	49,7	1447	64,2	1193	52,6
3	Dilenerak	1359	65,1	1231	54,2	1199	53,1	1113	49,4	1103	48,7
4	Hayırseverlerin desteği ile	666	31,9	478	21,0	478	21,2	623	27,7	350	15,4
5	Yabancı kuruluşların/ devletlerin desteği ile	101	4,8	181	8,0	152	6,7	384	17,0	377	16,6
6	STK'ların (dernek-vakıf vb.) desteği ile	170	8,1	218	9,6	201	8,9	339	15,0	199	8,8
7	Diğer	-	-	22	1,0	41	1,8	163	7,2	153	6,8
	Fikrim yok/cevap yok	19	0,9	31	1,4	41	1,8	20	0,9	30	1,3

SB-2022: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt) (ilk 5 yanıt) %

SB-2022-TABLO 25: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER GEÇİMLERİNİ NASIL SAĞLIYOR? (ÇOKLU YANIT %)

	Türk devletinin yardımı ile	Çalışarak	Dilenecek	Yabancı kuruluşların/devletlerin desteği ile	Hayırseverlerin desteği ile	STK'ların (dernek-vakıf vb.) desteği ile	Türkiye'deki Suriyelilerin destekleri ile	Yurtdışındaki akrabalar/tanıdıklarından gelen destekle	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet										
Kadın	83,7	49,6	48,4	16,6	16,3	7,8	2,9	1,7	0,6	1,3
Erkek	79,2	55,7	48,9	16,7	14,6	9,7	4,8	2,3	1,1	1,3
Yaş										
18-24 arası	83,0	44,3	58,2	13,4	12,5	7,7	5,1	1,4	0,6	0,6
25-34 arası	80,3	52,9	49,0	18,2	14,8	11,9	4,1	2,0	0,6	1,8
35-44 arası	82,8	57,7	43,7	18,2	16,4	8,4	4,4	1,6	1,0	0,8
45-54 arası	81,1	53,4	44,9	15,4	15,9	7,8	3,2	2,2	1,2	1,7
55-64 arası	78,9	53,8	46,9	18,2	17,5	7,6	2,5	3,6	1,1	1,5
65 ve üzeri	82,4	51,0	52,7	15,1	15,9	7,8	3,3	1,2	0,8	1,6
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil	81,3	48,4	50,0	12,5	14,1	7,8	3,1	4,7	1,6	1,6
Okuryazar	84,0	48,1	40,7	22,2	16,0	2,5	1,2	1,2	-	2,5
İlkokul	78,8	53,8	45,4	16,9	14,9	8,6	2,0	2,0	0,8	1,2
Ortaokul/ilköğretim	82,5	54,4	48,0	16,7	14,7	5,9	3,5	1,5	1,3	1,5
Lise veya dengi okul	81,3	49,9	50,2	16,0	15,4	10,6	5,2	1,5	0,9	1,2
Üniversite/lisansüstü	83,3	54,7	51,6	16,7	16,7	10,2	4,9	2,9	0,6	1,2
Bölge										
Sınır iller	74,9	53,2	29,1	5,8	7,8	6,8	2,5	1,8	1,0	2,3
Diğer iller*	82,9	52,5	52,8	18,9	17,0	9,2	4,2	2,0	0,9	1,1
Metropol iller	88,7	57,5	56,1	28,5	21,2	13,0	4,3	3,0	1,0	1,0
Metropol olmayan iller	79,3	49,5	50,8	13,2	14,5	6,9	4,1	1,5	0,8	1,2
Çalışma Durumu										
Özel sektör çalışanı	84,6	53,2	51,9	18,9	15,4	8,8	4,0	2,8	0,4	0,9
Ev kadını	82,2	48,5	41,6	15,4	15,8	5,9	2,0	1,8	1,0	1,6
Esnaf	78,2	59,3	46,6	15,5	16,8	11,5	5,0	1,3	1,3	1,1
Emekli	80,4	54,3	49,1	15,1	14,1	5,8	3,8	2,1	1,0	2,4
Öğrenci	83,1	43,2	62,2	15,5	8,8	6,8	5,4	0,7	-	-
İşsiz	76,6	45,5	55,9	20,0	13,1	11,0	2,1	2,1	2,8	2,8
Kamu sektörü çalışanı	85,9	60,0	43,5	18,8	29,4	15,3	10,6	3,5	-	-
Serbest meslek erbabı	81,0	50,0	46,6	13,8	13,8	12,1	3,4	3,4	-	-
İş insanı**	77,8	59,3	55,6	18,5	11,1	18,5	-	-	-	-
Genel	81,5	52,6	48,7	16,6	15,4	8,8	3,9	2,0	0,9	1,3

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

8. Topluma Dıştan Bakış

SB araştırmaları ile Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki tavrını anlamak, yani toplumun değerlendirilmesi konusunda 3'ü olumlu 3'ü olumsuz 6 önerme üzerinden ipuçları yakalamak istenmiştir. "Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?" başlıklı sorunun seçeneklerine SB-2021'de eklenen "Halkımız Suriyelilere karşı gayet hoşgörülü davranmaktadır" SB-2021'de %28,5, SB-2022'de ise %39,2 ile en yüksek seviyede destek görmüştür. Bu seçeneğin yer almadığı 3 SB çalışmasında "Halkımız Suriyelilere kucak açmıştır" seçeneği SB-2017 (%32,9), ve SB-2020'de (%35,8) gelen en güçlü cevap, SB-2019'da (%29,1) ise ikinci sıradaki en güçlü cevap şeklindekiydi.²⁹ SB çalışmalarında "Halkımız Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır" seçeneği de 6 seçenek arasında hep ilk 3'te yer almıştır. "Halkımız Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir" / "Suriyeliler ucuz işçi olarak kullanmaktadır" seçeneği ise hep üçüncü sırada yer almıştır. Ancak SB-2020'de %25,1 destek alan bu önerme, SB-2021 (%16,5) ve SB-2022 (%12,5) çalışmalarında ciddi bir biçimde azalmıştır. "Halkımız Suriyelileri aşağılamaktadır" ya da "Halkımız Suriyelilere kötü davranmaktadır" önermelerine gelen destek ise bütün çalışmalarda %9'un altında destek görmüştür.

SB-2022-TABLO 26: TOPLUMUMUZUN SURIYELİLERE NASIL DAVRANDIĞINI AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ EN İYİ ŞEKİLDE YANSITIYOR?³⁰

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Halkımız Suriyelilere karşı gayet hoşgörülü davranmaktadır	-	-	-	-	-	-	641	28,5	889	39,2
2	Halkımız Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır	681	32,6	699	30,8	428	18,9	635	28,2	577	25,4
3	Suriyelileri ucuz işçi olarak kullanmaktadır	391	18,7	410	18,0	568	25,1	372	16,5	284	12,5
4	Halkımız Suriyelilere kucak açmıştır	687	32,9	660	29,1	809	35,8	229	10,2	235	10,4
5	Halkımız Suriyelilere kötü davranmaktadır	121	5,8	131	5,8	167	7,4	154	6,8	104	4,6
6	Halkımız Suriyelileri aşağılamaktadır	144	6,9	137	6,0	200	8,9	104	4,6	91	4,0
7	Diğer	-	-	-	-	23	1,1	37	1,6	22	1,0
	Fikrim yok/cevap yok	65	3,1	234	10,3	64	2,8	81	3,6	65	2,9
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

29 Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

"Türk halkı Suriyeli sığınmacılara kucak açmıştır": "Katılanlar: %78, Katılmayanlar: %9,8.

30 Daha önce kullanılan "Halkımız Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir" seçeneği, SB-2021 ve SB-2022'de "Suriyelileri ucuz işçi olarak kullanmaktadır" şeklinde güncellenmiştir.

9. Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul

29 Nisan 2011'de Türkiye'ye gelmeye başlayan ve özellikle de 2013 sonrasında kamp dışında çoğunlukla da kentsel alanlarda yaşayan Suriyeliler konusunda Türk toplumunun hem "kabul" ve "dayanışma" gösterdiği hem de ciddi kaygılara sahip olduğu gözlemlenmektedir. SB-2017 ve SB-2019'da da ifade edildiği üzere "yüksek ama kırılğan kabul", endişe ve kaygılarla birlikte bir "tahammül" ve ardından "reddetme" şekline dönüşmektedir. 2011'de çok kısa sürmesi beklenen sürecin uzaması ve sayıların kısa zaman içinde milyonları aşmasıyla dayanışma duygularının törpülediği, kaygıların ise arttığı bir gidişat gözlemlenmektedir. Türk toplumunda Suriyelilere yönelik olumsuzlaşan algılarda, ekonomide yaşanan sorunlar, işsizliğin artması ve daha da önemlisi 2023 seçimleri vesilesi ile sürecin daha da siyasallaşması önemli rol oynamış görünmektedir. Temel olarak sosyal uyum konusundaki durumu açıklamaya çalışan SB çalışmaları, Türk toplumunun destek ve kaygılarını da tespit etmek amacıyla kitlesel insani hareketliliklerde ortaya çıkan dört temel kaygı olan "işini kaybetme", "suç oranlarının artması", "kamu hizmetlerinin bozulması" ve "kimlik bozulması" başta olmak üzere toplumsal algıyı etkileyecek bazı hususları özel olarak Türk toplumuna yöneltmektedir. Ancak toplumda var olan kaygıların yanı sıra, Suriyelilerle yaşam konusunda farklı görüşlere sahip olanların payı da olumlu bir soru kökü ile ("Suriyeliler ile huzur içinde yaşamaktayız") sorgulanmaktadır.

a. Kaygılar

SB çalışmaları Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kaygıların düzenli bir biçimde arttığını göstermektedir. Ortalama kaygı düzeyleri 5 üzerinden değerlendirildiğinde³¹ bunun SB-2017'de 3,2, SB-2019'da 3,6, SB-2020'de 3,5, SB-2021'de 3,5, SB-2022'de ise 3,8 olarak en yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Bütün bu oranlar, zaten oldukça yüksek ve göz ardı edilmemesi gereken bir kaygıya işaret etmektedir. Bütün veriler Türk toplumundaki kaygılara gerekli ve yeterli bir cevap verilemediğini de ortaya koymaktadır. Bu durum sürecin siyasileşmesinde de etkili olmaktadır. Toplumun yeterince ciddiye alınmayan kaygı ve tepkileri, siyaseten çok kullanışlı bir alan açmış gibi görünmektedir.

SB-2022'de, tıpkı SB-2020'de olduğu gibi Türk toplumunda Suriyelilerden kaynaklı en ciddi endişenin/kaygının %84 ile (puan karşılığı 4,1) "Suriyelilerin vatandaş olmaları" olduğu ortaya çıkmıştır.³² SB çalışmalarında başından beri en yüksek seviyede ya da ikinci sırada olan ise "ülkemizin ekonomisine zarar verecekleri" önermesidir. SB-2022'de buna gelen destek %76,8, puan değeri ise 3,9'dur. Üçüncü sırada %76,3, puan olarak 3,8 ile "Suriyelilerin Türkiye'nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum" önermesi gelmektedir Türkiye'de son iki yılda sıklıkla gündeme gelen "demografik değişim ve kimlik bozulması" kaygısı da (Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum") yine %76,1 (puan: 3,8) gibi yüksek bir oranda temsil edilmektedir. "Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum" önermesi %75,2 ile beşinci sırada yer alırken, bunu %74,1 ile (puan: 3,8) de "Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduklarını düşünüyorum" takip etmektedir. Genel kaygı ölçümü olan 3,8'in gerisinde kalan diğer iki kaygı ise "Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum" (Puan: 3,6) ve "Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum" (Puan: 3,4) seçenekleridir. Bu tablodan hareketle Türk toplumunun Suriye-

31 SB-2017'de kaygı alanları 6, SB-2019, SB-2020 ve SB-2022'de 9, SB-2022'de ise 8+1 olarak yapılandırılmıştır.

32 Kaygılar listesinde ilk kez SB-2019'da yer verilen "vatandaşlık" konusu SB-2019 ve SB-2020'de soru listesinde yer almış, ancak teknik bir hata neticesinde 2021'de yer almamıştır.

liler konusundaki kaygılarının temelde kimlik kaygıları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yani Türk toplumunun soyut endişeleri, somut ve gerçekleşmiş ya da yakın zamanda gerçekleşebilecek “iş kayıpları yaşama” ya da “suç oranlarının artması” gibi hususlardan daha fazladır. Somut olumsuz tecrübelerden kaynaklanması beklenen “iş kayıpları” ya da “suç işleme, zarar verme” gibi hususların, bütün kaygılarının sonunda yer alması da bunu göstermektedir. Bu kaygıların gündeme taşınmasında ekonomik sorunların ve seçim sürecinde konunun siyasallaşmasının yüksek katkısı olduğu düşünülmektedir.

SB-2022- TABLO 27: SURIYELİLERİN TÜRKİYE’DE BULUNMALARI NEDENİYLE AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (PUAN)

Sıra No.		2017	2019	2020	2021	2022
1	Suriyelilerin vatandaş olmalarından endişeliyim*	-	3,5	3,8	-	4,1
2	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum	3,4	3,8	3,7	3,7	3,9
3	Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum	3,3	3,6	3,6	3,6	3,8
4	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum	-	3,5	3,5	3,5	3,8
5	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum	-	3,7	3,6	3,6	3,8
6	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum**	3,4	3,7	3,5	3,5	3,8
7	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum	3,1	3,5	3,4	3,4	3,6
Ortalama puan		3,2	3,6	3,5	3,5	3,8
8	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum	2,9	3,4	3,0	3,2	3,4

* SB-2019’de “Vatandaş olmaları ve Türkiye’nin kaderine, geleceğine karar vereceklerini düşünüyorum” seçeneği, SB-2020’de “Vatandaş olmalarından kaygılıyım”, SB-2022’de ise “Suriyelilerin vatandaş olmalarından endişeliyim” şeklinde güncellenmiştir.

**Önceki SB çalışmalarında “Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum” seçeneği, SB-2021’de revize edilerek “Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduklarını düşünüyorum” şeklinde güncellenmiştir.

SB-2022- TABLO 28: SURIYELİLERİN TÜRKİYE’DE BULUNMALARI NEDENİYLE AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (%)

Sıra No.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyor, ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok/ cevap yok
1	Suriyelilerin vatandaş olmalarından endişeliyim	4,8	4,9	9,7	4,9	43,6	40,4	84,0	1,4
2	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum	6,4	6,3	12,7	9,3	43,5	33,3	76,8	1,2
3	Suriyelilerin Türkiye'nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum	7,1	7,9	15,0	7,0	45,2	31,1	76,3	1,7
4	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum	7,8	8,6	16,4	5,9	44,4	31,7	76,1	1,6
5	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum	7,4	7,9	15,3	7,1	44,5	30,7	75,2	2,4
6	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduklarını düşünüyorum	6,2	7,0	13,2	9,4	43,8	30,3	74,1	3,3
7	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum	9,4	11,3	20,7	8,6	43,6	25,8	69,4	1,3
8	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum	11,2	14,6	25,8	10,8	39,9	21,7	61,6	1,8

SB-2022- TABLO 29: SURIYELİLERİN TÜRKİYE'DE BULUNMALARI NEDENİYLE AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (PUAN)

	Suriyelilerin vatandaş olmalarından endişeliyim	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum	Suriyelilerin Türkiye'nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduklarını düşünüyorum	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum	Ortalama puan
Cinsiyet									
Kadın	4,1	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7	3,7	3,4	3,8
Erkek	4,1	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8	3,5	3,4	3,7
Yaş									
18-24 arası	4,2	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0	3,8	3,7	4,0
25-34 arası	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8	3,6	3,4	3,8
35-44 arası	4,1	3,8	3,8	3,8	3,8	3,7	3,6	3,3	3,7
45-54 arası	4,0	3,9	3,8	3,7	3,6	3,7	3,6	3,4	3,7
55-64 arası	3,9	3,8	3,7	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	3,7
65 ve üzeri	4,1	3,8	3,7	3,7	3,7	3,6	3,5	3,4	3,7
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil	3,8	3,6	3,3	3,3	3,2	3,4	3,1	3,2	3,3
Okuryazar	4,1	4,2	3,9	3,9	3,9	3,8	3,8	3,6	3,9
İlkokul	3,9	3,8	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,4	3,7
Ortaokul/ilköğretim	4,1	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7	3,4	3,8
Lise veya dengi okul	4,1	3,9	3,9	3,9	3,8	3,9	3,7	3,5	3,8
Üniversite/lisansüstü	4,1	3,9	3,9	3,8	3,9	3,7	3,5	3,4	3,8
Bölge									
Sınır iller	3,7	3,5	3,5	3,4	3,4	3,5	3,4	2,9	3,4
Diğer iller*	4,1	3,9	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,5	3,8
Metropol iller	4,3	4,2	4,1	4,1	4,0	4,0	3,9	3,7	4,0
Metropol olmayan iller	4,1	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	3,5	3,4	3,7
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	4,2	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9	3,8	3,5	3,9
Ev kadını	3,9	3,8	3,7	3,7	3,6	3,7	3,6	3,3	3,6
Esnaf	4,0	3,8	3,8	3,7	3,7	3,8	3,4	3,4	3,7
Emekli	4,1	3,9	3,7	3,7	3,7	3,7	3,5	3,3	3,7
Öğrenci	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	3,9	3,7	4,0
İşsiz	4,0	3,9	3,8	3,8	3,9	3,7	3,7	3,5	3,8
Kamu sektörü çalışanı	3,7	3,6	3,6	3,6	3,5	3,4	3,4	3,1	3,5
Serbest meslek erbabı	4,0	3,8	3,7	3,8	3,6	3,7	3,6	3,3	3,7
İş insanı**	3,8	3,8	3,6	3,6	3,5	3,4	3,6	3,3	3,6
Genel	4,1	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8	3,6	3,4	3,8

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır. /

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Her ne kadar her alanda Suriyelilerden kaynaklı çok yüksek seviyede kaygılar yaşanıyor olsa da SB demografik analizlerinde çarpıcı bir değişim gözlemlenmektedir. SB-2021'e kadar bütün alanlarda Suriye'ye sınır olan bölgelerde yoğun Suriyeli nüfusu ile birlikte yaşayanların, Türkiye ortalamasının çok daha üzerinde yüksek seviyede kaygılı olduğu gözlemlenmekteydi. Örneğin SB-2021 itibarı ile ortalama kaygı puanı 3,5 iken, sınır bölgelerindeki puan 3,7 olarak tespit edilmiştir. Ancak SB-2022 araştırması, sürecin siyasallaşmasına paralel bir biçimde kaygı düzeyinin ülkenin geneline özel olarak da metropollerde yaşayan Türklerde arttığını göstermektedir. Metropollerde yaşayanların yanı sıra 18-24 yaş grubunda, öğrenciler arasında da kaygı düzeyinin yüksekliği dikkat çekmektedir.

b. "Huzur İçinde Bir Arada Yaşama"?

Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygıları analiz edilmeye çalışılırken, test amaçlı olumlu bir seçeneğe de (Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşamaktayız) yer verilmiştir. SB-2021'e kadar kaygı önermeleri içinde yer alan bu soru, SB-2022'de bağımsız değerlendirilmiştir. Ortalaması 1,7 puan olan bu önerme "2017'den bu yana bütün çalışmalarda en az desteği almıştır. Tersinden okumak gerekirse, Türk toplumunun Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayacaklarına dair bir beklenti ve hatta isteklerinin de olmadığına dair bir başka işaret alınmıştır.

SB-2022- TABLO 30: SURIYELİLERİN TÜRKİYE'DE BULUNMALARI NEDENİYLE AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ. (PUAN)

	2017	2019	2020	2021	2022
0-2,99					
3,0-5,0					
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz/yaşamaktayız	1,9	1,5	1,7	1,7	1,7

SB-2022 verileri çerçevesinde "Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşamaktayız" önermesine gelen katılmıyorum oranı %54,1'i "kesinlikle katılmıyorum" olmak üzere toplamda %76,8 iken, buna katılanların oranı ise %1,3'ü "kesinlikle katılıyorum" olmak üzere toplamda %8,9'dur. "Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşamaktayız" önermesine daha olumlu cevap verenlerin içinde %14,2 ile sınır illerinde yaşayanlar gelmektedir. Bu durum Suriyeliler konusundaki algıların daha fazla kimlik siyasetine yansıdığını ve buna da metropol alanlarda yaşayanların daha yüksek seviyede ilgi gösterdiğini ortaya koymaktadır.

SB-2022- TABLO 31: SURIYELİLERİN TÜRKİYE'DE BULUNMALARI NEDENİYLE AŞAĞIDAKİ İFADELERE NE ÖLÇÜDE KATILDIĞINI LÜTFEN BELİRTİNİZ. ("SURIYELİLER İLE HUZUR İÇİNDE BİR ARADA YAŞAMAKTAYIZ") %

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyor, ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok/ cevap yok
GENEL	54,1	22,7	76,8	12,3	7,6	1,3	8,9	2,0
Sınır iller	47,6	18,7	66,3	15,2	11,7	2,5	14,2	4,3
Diğer iller*	55,5	23,6	79,1	11,6	6,8	1,0	7,8	1,5
Metropol iller	57,4	23,4	80,8	10,4	6,5	0,9	7,4	1,4
Metropol olmayan iller	54,4	23,7	78,1	12,4	6,9	1,0	7,9	1,6

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

"İleride Türkiye'de kalan Suriyelilerle Türk toplumunun huzur içinde bir arada yaşayabileceğini düşünüyor musunuz?" sorusuna görüşülenlerin çok büyük bir kısmı huzur içinde bir arada yaşanacağına inanmadıklarını belirtmişlerdir. Önceki yıllara nazaran bu konuda umutsuz ve olumsuz görüş bildirenlerin hem sayısında hem de bu umutsuzluğu aktarış şekillerinde daha negatif ve mesafeli bir tavır olduğu görülmektedir.

- ◆ "Kendi içimizde huzur içinde yaşayamıyoruz ki, başkasıyla nasıl yaşayacağız." (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Ancak sağlam ve güçlü bir hukuk sistemiyle insanlar huzur içinde yaşayabiliriz. Ancak ülkemizde şu an bu konular sorunlu." (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Ekonomik açıdan şu an Türkiye'de gerilim yüksek. Durum Suriyeliler için de farklı değil, o yüzden mevcut şartlarda huzur içinde yaşamayı pek mümkün görmüyorum." (SB-2022-OGG-İstanbul- Erkek, Çalışan)

Önceki yıllarda bu soruya sınır illerinden katılımcılar daha olumlu yanıt verirken, yani bir şekilde zaten birlikte yaşandığını ve bunun ilerleyen süreçte de devam edebileceğini ifade ederken, bu çalışmada o bölgelerde yaşayan Türk toplumunun da huzur içinde bir arada yaşamaya yönelik dileklerinin olmasına karşın, inançlarının azaldığı ve kaygılarının arttığı görülmektedir. Bazı katılımcılar, siyaseten sürecin iyi yönetilemediğini, bunun da toplumu kutuplaştırdığı ve ötekileştirdiğini vurgulayarak, gidişatın toplumun yakın gelecekteki huzuruna da olumsuz yansıtacağına vurgu yapmışlardır.

10. Suriyelilerden “Kişisel Zarar” Görme ve “Duyumlar”

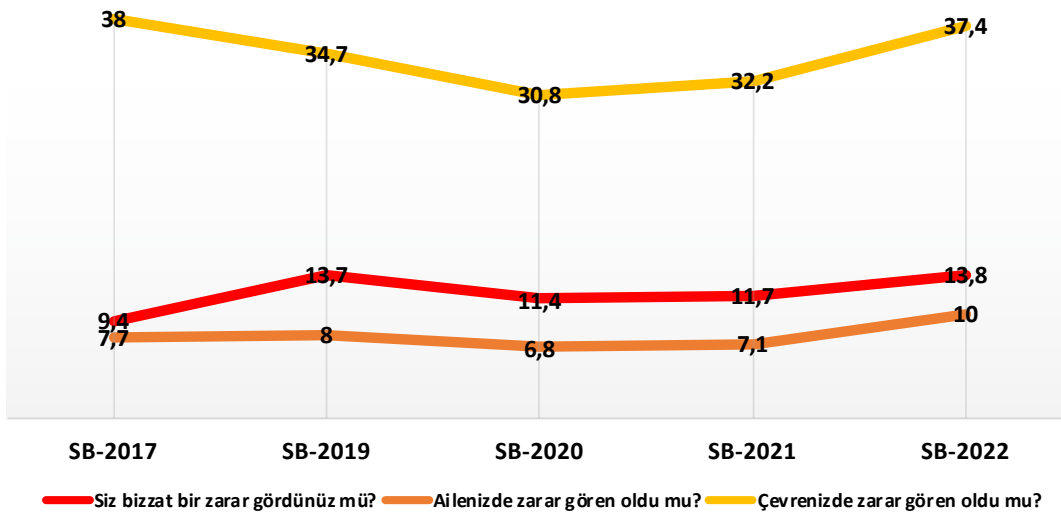
a. Fiili Olarak Zarar Görmek

Genelde toplumda Suriyelilere yönelik kaygıların kaynağı tecrübeler ya da algılardan oluşur. Bu bağlamda SB-2017’de %57,4, SB-2019’da %61,1, SB-2020’de %45,8, SB-2021’de %33,5 ve SB-2022’de bütün zamanların en yüksek değeri olan %61,6 olarak tespit edilen “Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum” diyenlerin varlığından hareket ederek, bu zarar görme endişesinin pratikteki varlığı sorgulanmıştır. Zaman ve eylem belirlenerek somutlaştırılmaya çalışılan soru “Son 5 yıl içinde bir Suriyeliden zarar gördünüz mü?” şeklinde yöneltilmiş, katılımcıların kendilerinin, ailelerinin ya da çevrelerinin zarar görüp görmediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

SB-2022- TABLO 32 (+GRAFİK): SON 5 YIL İÇİNDE SURIYELİLERDEN ZARAR GÖRDÜNÜZ MÜ? (%)

	SB-2017			SB-2019			SB-2020			SB-2021			SB-2022		
	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok
Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	9,4	90,4	0,2	13,7	86,0	0,3	11,4	87,8	0,8	11,7	88,0	0,3	13,8	85,6	0,6
Ailenizde zarar gören oldu mu?	7,7	92,0	0,3	8,0	91,1	0,9	6,8	92,4	0,8	7,1	92,3	0,6	10,0	88,7	1,3
Çevrenizde zarar gören oldu mu?	38,0	57,4	4,6	34,7	63,5	1,8	30,8	67,3	1,9	32,2	65,5	2,3	37,4	60,2	2,4

SB-2022: Son 5 yıl içinde SİZ/AİLENİZ/ÇEVRENİZ Suriyelilerden Zarar Gördü mü? (%) "EVET"

SB-2022 araştırmasına göre son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat zarar gördüğünü ifade edenlerin oranı %13,8 olarak tespit edilmiştir. Bu oran SB-2017'de %9,4, SB-2019'da %13,7, SB-2020'de %11,4, SB-2021'de ise %11,7 olarak tespit edilmişti. "Ailesinde zarar gören" olduğunu ifade edenlerin oranı SB-2017'de %7,7, SB-2019'da %8, SB-2020'de %6,8, SB-2021'de %7,1 iken, bu oran SB-2022'de %10 olarak gerçekleşmiştir. Daha çok duyuma dayalı olan "çevrenizde zarar gören var mı" sorusuna SB-2017'de %38, SB-2019'de %34,7, SB-2020'de %30,8, SB-2021'de %32,2, SB-2022'de ise %37,4 ile destek gelmiştir.

Suriyelilerden zarar görme konusundaki demografik incelemede, yoğun Suriyeli nüfusun yaşadığı sınır bölgesinde bütün değerlerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Doğrudan (kişisel ya da aile bağlamında) zarar %14,7, ailede zarar gören %9,9, çevrede zarar gören oranı ise %31,6 olarak ifade edilmiştir. İlginç biçimde zarar gördüğünü iddia edenlerin oranında %18,7 ile metropol iller ilk sırada yer almaktadır.

SB-2022- TABLO 33: SON 5 YIL İÇİNDE SURIYELİLERDEN ZARAR GÖRDÜNÜZ MÜ? (%) BÖLGESEL ANALİZ

		Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	Ailenizde zarar gören oldu mu?	Çevrenizde zarar gören oldu mu?
Bölge				
Sınır illeri	Evet	14,7	9,9	31,6
	Hayır	83,8	88,6	64,6
	Hatırlamıyor/cevap yok	1,5	1,5	3,8
Diğer iller*	Evet	13,6	10,1	38,6
	Hayır	85,9	88,7	59,2
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,5	1,2	2,2
Metropol iller	Evet	18,7	13,4	49,3
	Hayır	81,0	85,0	48,1
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,3	1,6	2,6
Metropol olmayan iller	Evet	10,5	8,1	32,1
	Hayır	88,9	90,9	65,9
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,6	1,0	2,0

b. Zararın Niteliği ("Ne Tür Zarar Gördünüz?")

Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygılarını ve gördükleri zararın niteliğini daha iyi anlayabilmek için, SB çalışmasına SB-2019'dan itibaren yeni soru daha eklenmiş ve "zararın niteliği" anlaşılmasına çalışılmıştır. Suriyelilerden kişisel ya da ailevi zarar gördüğünü ifade edenlere "Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler?" şeklinde çoklu yanıt verilebilen ve 8 seçeneği olan ilave bir soru daha yöneltilmiştir. Araştırmaya dahil olan T.C. vatandaşları, kendileri, aileleri ya da çevrelerine Suriyeliler tarafından verilen ve 8 farklı seçenek içinde %10'dan fazla destek alan beş "zarar görme alanını" SB-2022'de şu şekilde sıralanmıştır: "Sataşma/taciz" (SB-2019: %40,5; SB-2020: %45,4, SB-2021: %48,5, SB-2022: %61); "huzursuzluk/gürültü" (SB-2019:

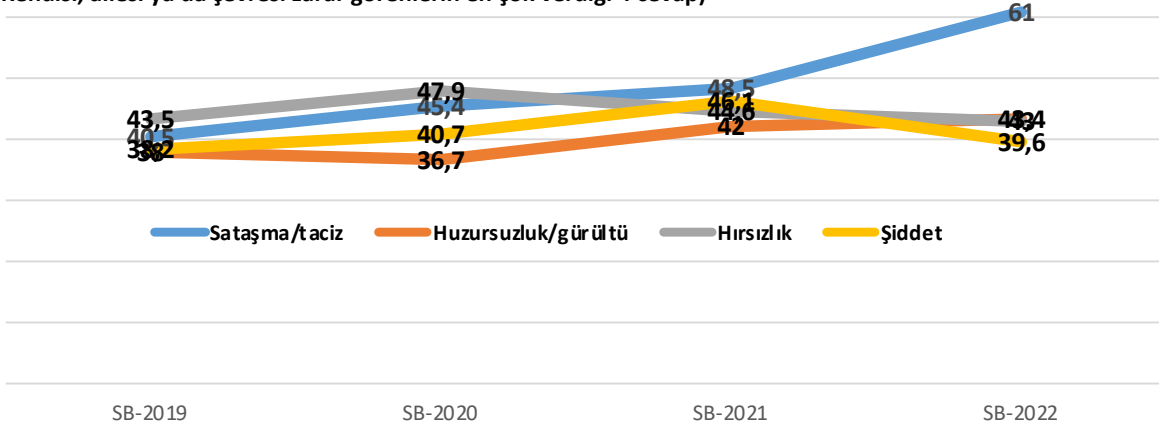
%38; SB-2020: %36,7; SB-2020: %38, SB-2021: %42, SB-2022: %43,4); "hırsızlık" (SB-2019: %43,5; SB-2020: %47,9, SB-2021: %44,6, SB-2022: %43) ; "şiddet" (SB-2019: %38,2; SB-2020: %40,7 SB-2021: %46,1, SB-2022: %39,6); "mülkü işgal" (SB-2019: %9,8; SB-2020: %14,8, SB-2021: %10,9, SB-2022: %12,1).

SB-2022-TABLO 34 (+GRAFİK): NASIL BİR ZARAR GÖRDÜNÜZ/GÖRDÜLER? (ÇOKLU YANIT)

Sıra No.		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%
1	Sataşma/taciz	360	40,5	365	45,4	384	48,5	570	61,0
2	Huzursuzluk/gürültü	337	38,0	295	36,7	333	42,0	405	43,4
3	Hırsızlık	386	43,5	385	47,9	353	44,6	402	43,0
4	Şiddet	339	38,2	327	40,7	365	46,1	370	39,6
5	Mülkü işgal	87	9,8	119	14,8	86	10,9	113	12,1
6	İşimi kaybettim	57	6,4	45	5,6	28	3,5	30	3,2
7	İlişki/evlilik nedeniyle aile düzeni bozuldu	45	5,1	22	2,7	33	4,2	27	2,9
8	Maddi/ekonomik zarar/dolandırıcılık	17	1,9	9	1,1	10	1,3	7	0,7
9	Diğer	48	5,4	12	1,5	23	2,9	12	1,3
	Fikrim yok/cevap yok	8	0,9	8	1,0	3	0,4	9	1,0

* Son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat kendisinin, ailesinin veya çevresinde zarar gördüğünü söyleyen kişilere ait sonuçlardır.

SB-2022: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt)
(Kendisi, ailesi ya da çevresi zarar görenlerin en çok verdiği 4 cevap)

Burada verilen oranlar, algı temelli bir araştırmaya dayanmaktadır. Bu nedenle bu oranlar, gerçek veri olarak okunmamalıdır. Eldeki kısıtlı resmi veriler, Suriyelilerin suça karışma oranlarının ortalamaların altında gerçekleştiğini göstermektedir.³³ Ancak SB çalışmasında ortalama her on kişiden birisi “kişisel zarar” gördüğünden söz etmektedir. SB-2021’de olduğu gibi SB-2022’de de kendisinin, ailesinin ya da yakınlarının son beş sene içinde Suriyelilerden zarar gördüğünü ifade eden toplamda %50’ye varan kitlenin en yüksek oranda ifade ettikleri zarar görme alanları “sataşma/taciz”, “şiddet”, “hırsızlık” ve “huzursuzluk/gürültü”dür. Burada, bir kişinin beş yıl içinde birden fazla zarar/sorun yaşama ihtimali nedeni ile “çoklu yanıt” imkânı tanınması, gerçek durumun tespitini zorlaştırmaktadır.

Zarar görme maddeleri arasında dikkat çekici biçimde “işimi kaybettim” seçeneğine SB-2019’da yedinci sırada %6,4, SB-2020’de %5,6 ile altıncı sırada, SB-2021’de %3,5 ile yedinci sırada, SB-2022’de ise %3,2 ile 6. sırada yer alması dikkat çekicidir.

33 Bu konuda eski İçişleri Bakanı S.Soylu’nun açıklaması için Bkz.: Onedio.com.tr (23.03.2022) İçişleri Bakanı S.Soylu, “Türkiye’de kendi vatandaşlarımızın suç oranı %2.2, Suriyelilerin %1.3, hemen hemen yarısı kadar.” (<https://onedio.com/haber/suleyman-soylu-nun-suriyeli-ve-turk-vatandaslarinin-suc-oranini-karsilastirmasi-tepkilerin-odaginda-1056050>). Ayrıca konuyla ilgili önemli bir akademik çalışma için Bkz.: Aysegül Yılmaz Kayaoglu (2022) Do refugees cause crime? <https://avesis.itu.edu.tr/publication/details/48a8e872-517a-45ef-9845-049f71e236a4/do-refugees-cause-crime> (Mülteciler suça neden oluyor mu: “Bu makale bunu yaparken, çatışmalardan kaçan Suriyelilerin Türkiye’nin suç oranlarını kısa ve uzun vadede daha yüksek hale getirip getirmediğini açıklamak için araçsal değişkenler, farklardaki fark (DiD) ve kademeli DiD yöntemlerini kullanıyor. Aynı zamanda zamanla değişen çok sayıda il özelliğini de kontrol ediyor ve çeşitli kimlik tehditlerine karşı bir dizi sağlamlık kontrolü sunuyor. Sonuç olarak DiD tahminleri, mültecilerin Türkiye’deki suç oranları üzerinde herhangi bir nedensel etkisinin olmadığını gösteriyor. IV tahminleri, kişi başına düşen suç oranları üzerinde oldukça olumsuz bir etki olduğuna dair kanıt sağlarken, özellikle yerli sakin başına düşen suç oranları üzerinde sıfır bir etki buluyor.”) (Orijinali İngilizce olan makaleden bu bölüm Türkçeye çevrilmiştir.)

SB-2022-TABLO 35: NASIL BİR ZARAR GÖRDÜNÜZ/GÖRDÜLER? (ÇOKLU YANIT %)

	Sataşma/ taciz	Huzur- suzluk/ gürütü	Hırsızlık	Şiddet	Mülkü işgal	İşimi kay- bettim	İlişki/evli- lik nede- lik niyle aile düzeni bozuldu	Diğer	Fikrim yok/ ce- vap yok
Cinsiyet									
Kadın	64,7	45,1	39,5	36,2	11,4	2,8	2,8	1,2	0,9
Erkek	57,9	41,9	46,0	42,5	12,6	3,6	3,0	2,8	1,0
Yaş									
18-24 arası	66,7	43,3	40,6	42,2	10,6	3,3	3,3	1,1	-
25-34 arası	64,2	45,6	40,7	40,7	7,4	2,9	2,9	2,0	2,9
35-44 arası	59,2	47,1	42,2	41,7	13,1	4,9	3,4	1,5	1,0
45-54 arası	56,4	41,2	47,9	33,9	18,2	3,0	2,4	3,0	-
55-64 arası	57,1	41,0	39,0	38,1	11,4	1,9	2,9	1,0	-
65 ve üzeri	59,5	35,1	52,7	39,2	13,5	1,4	1,4	5,4	1,4
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil	66,7	57,1	33,3	52,4	9,5	4,8	4,8	4,8	-
Okuryazar	65,7	45,7	57,1	37,1	5,7	-	2,9	2,9	2,9
İlkokul	58,0	40,0	45,5	37,5	13,5	3,5	1,5	2,5	0,5
Ortaokul/ilköğretim	62,6	39,5	44,6	38,5	11,8	2,6	1,0	1,0	0,5
Lise veya dengi okul	61,4	46,2	40,7	43,1	11,4	3,1	4,5	2,4	0,7
Üniversite/lisansüstü	60,6	44,6	40,9	36,8	13,5	4,1	3,6	1,6	2,1
Bölge									
Sınır iller	39,5	27,9	51,7	32,0	11,6	8,2	6,1	0,7	2,0
Diğer iller*	65,1	46,3	41,4	41,0	12,2	2,3	2,3	2,3	0,8
Metropol iller	79,8	63,3	45,9	51,1	13,0	2,8	1,9	1,9	0,3
Metropol olmayan iller	52,5	31,8	37,6	32,5	11,5	1,9	2,6	2,6	1,2
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	64,6	46,4	44,5	42,6	12,9	3,4	1,5	1,9	0,8
Ev kadını	63,1	50,0	38,1	37,5	9,7	1,7	2,3	1,1	1,1
Esnaf	54,0	39,9	45,5	36,9	13,6	4,5	4,5	2,0	0,5
Emekli	54,2	33,3	42,7	31,3	10,4	-	3,1	5,2	-
Öğrenci	75,3	39,7	41,1	47,9	8,2	1,4	1,4	1,4	1,4
İşsiz	69,7	31,8	45,5	43,9	18,2	9,1	4,5	3,0	1,5
Kamu sektörü çalışanı	41,9	45,2	35,5	41,9	9,7	6,5	9,7	-	6,5
Serbest meslek erbabı**	52,2	69,6	47,8	39,1	8,7	-	-	-	-
İş insanı**	50,0	50,0	62,5	37,5	25,0	-	-	-	-
Genel	61,0	43,4	43,0	39,6	12,1	3,2	2,9	2,0	1,0

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** Serbest meslek erbabı 23 kişi, İş insanı 8 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat kendisinin, ailesinin veya çevresinde zarar gördüğünü söyleyen kişilere ait sonuçlardır.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal hayata etkilerini değerlendirmek üzere, "zarar görme" konusu özel olarak ele alınmıştır. Bu konuda küçük veya büyük ölçekte olması fark etmeksizin SB-2022 OGG'lerine katılan katılımcıların "zarar olarak tanımlayacağı" herhangi bir durumu aktarabilecekleri belirtilmiştir. OGG katılımcılarının neredeyse hiçbirisi "Suriyelilerden siz veya yakın çevreniz zarar gördü mü?" sorusuna "evet" yanıtını vermemiştir. Ancak bu durum, Suriyelilere karşı tepkilerin olmadığı ve rahatsız edici durumlarla karşılaşmadığı anlamına da gelmemektedir. Katılımcıların büyük bölümü farklı sorularda Suriyelilere yönelik olarak oldukça yüksek oranda endişe ve tepkilerini dile getirmiştir.

Mersin'de yapılan OGG'lerde katılımcılarının neredeyse tamamı Suriyelilerle ilgili deneyim ve etkileşim paylaşımında "doğrudan zarar konusu" olarak nitelendirmeseler de "rahatsız edici durumlarla" karşılaştıklarından güçlü vurgularla bahsetmişlerdir. Dile getirilen şikayetler içinde en çok öne çıkan, Suriyelilerin "kural tanımaz" ve "saygısız" olmaları, gece geç saatlerde toplu halde geziyor olmaları, Suriyeli erkeklerin bir arada gezmelerinden özellikle kadınların duydukları rahatsızlık ve kendilerini güvende hissetmeme hali, bazı sokakların (Suriyelilerin yerleşmesinden önce öyle değilken) artık "girilemez" olması ve çocuklarını genç kızları o mahallelere girmemeleri yönünde uyarıyor olmaları, özellikle bazı mahallelerde ve hatta AVM'lerde Tükler olarak kendilerini azınlıkta hissetmeleridir. Bu bağlamda "zarar görme" hususunun fiziki şiddet ya da benzeri hususlardaki tecrübelerden daha fazla yaşam tarzı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

- ◆ "Ortalama akşam saat 9-9.30 gibi trenle gidiyorum merkezden Tarsus'a ve eskiden ben çekinmeden tek başıma yürüyebiliyordum şimdi gidemiyorum. Abime beni almasını söylüyorum. Çünkü karşımdan sürekli 5-6 kişilik Suriyeli erkek grup geliyor ve tacizle alakalı çok haberler duyuyoruz. Bu da insanları tedirgin ediyor. Anne babamız eskiden bize şu saatte evde ol, çok kısa giyinme derlerdi (...) şimdi ben aynısını yeğenlerime diyorum, çünkü Suriyelilerden çok korkuyorum ve etrafımızdan duyduğumuz şeyler hiç güzel değil." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Ben Mezitli'de yaşıyorum burada ekonomik durumu daha yüksek bir Suriyeli grup var ve gördüğüm tek şey saygısızlık. Trafikte, markette her yerde. Eskiden böyle değildim, destek olurum onlara, ama şu an neden burada bunlar ya diyorum. (...) Yaşam alanlarımı işgal ediyorlar saygısızlıklarıyla. 'Burası Şam sokağı, burası Halep sokağı diye bağırarak kendi içlerinde espri yapıyorlar bu beni çok irrite ediyor. Nefretimi tetikliyor iğrenç bu şakalar. (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Suriyeliler gece dışarı çıkıyor zannediyorum ki kendi kültürlerinden dolayı ve gerçekten akın halinde parklara gidiyorlar gece gece saat 2-3 gibi oluyor bu. Uyuyan herkes ayağa kalkıyor o yüzden. Gece 11'den sonra Suriyeliden başka hiç kimse yok tamamen gece onlara ait ve klimayı çalıştırıp kapı pencereyi kapatıp uyuyabiliyoruz gürültü oluyor çünkü." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Özellikle erkekleri yaşınız kaç olursa olsun kadınlara hadlerini bildirmek üzere davranıyorlar itip kakıyorlar, sıra anlayışları yok, üzerimize araba sürüp asla kenara çekilmiyorlar trafikte..." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Ben çok büyük bir sitede oturuyorum ve biz azınlığız. Bütün bu imkanlara belli bir aidat vererek ulaşıyoruz ama samimi söylüyorum havuzdan bahçeden yararlanamıyorum (...) Asansörü bile kullanamıyorum kaba davranışları var, ağır yemek kokuları geliyor ve kültürümüz asla uyuşmuyor." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Oturduğum site ekonomik seviyesi iyi olan Suriyelilerin olduğu bir site. Grup halinde oyun oynuyorlar ve Türk çocuklarına ırkçılık yapıyorlar, gruplaşıyorlar." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Siz herhangi bir kolluk kuvvetinden yardım istediğinizde o Suriyeliyse o haklı. Ben bu yüzden çok insani bir noktadan kendimi tanıyamadığım bir noktaya evrildim onlar yüzünden." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)

11. Çalışma Hakları ve İşini Kaybetme Kaygısı

Bütün kitlesel göç hareketlerinde, ev sahibi toplumları en çok tedirgin eden hususlardan birisi, özellikle de ucuz işgücü karşısında işini kaybetme ya da daha ucuza çalışma endişesidir. Bu durum yeni gelenlere yönelik tepki ve endişelerde önemli bir rol oynamaktadır. Türk toplumunun özellikle ilk dönemdeki bu yaygın endişesi, zaman içinde önceliğini kaybetme eğilimindedir. Yani Suriyeliler kentsel alanlara yerleşmelerine ve çalışarak hayatlarını idame ettirmelerine rağmen, algılar bağlamında Suriyeliler nedeni ile işini kaybetme konusunda SB çerçevesinde ciddi bulgulara ulaşamamaktadır. Kuşku yok ki, özellikle Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı sınır illerinde bu tür iş kayıpları Türkiye geneline göre daha yoğun yaşanmaktadır.

SB araştırmaları, Türkiye'deki Suriyelilerin yaklaşık 1 milyon civarındaki Suriyelinin aktif çalışma hayatı içinde olduğunu ortaya koymaktadır. SB araştırmalarında hane halkı anketlerinde Suriyelilere sorulan "gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplardan elde edilen verilere göre 12 ve üstü yaş kategorisinde çalışan oranı SB-2019'da %37,9, SB-2020'de %29,4, SB-2021'de ise %33,6'dır. (Bkz.: SB-2021: Suriyelilerin Çalışma Durumları ve Geçim Kaynakları, s.221). Bu sayılara benzer sayılar, başta ILO olmak üzere, konuyla ilgili başka kurumların çalışmalarında da ifade edilmektedir.³⁴ Ancak Türk toplumunda Suriyelilerden yana duyulan kaygılar sıralamasında iş kaybı endişesi oldukça alt sıralarda yer almaktadır. "Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul" alt başlığında da ayrıntılı biçimde ifade edildiği üzere Türk toplumunun "Suriyeliler işimizi elimizden alacak" kaygısı SB-2017'de 6 kaygı önermesi içinde 5. sırada (puan 3,2), SB-2019 ve SB-2020'de ise 9 kaygı önermesi içinde 8. sırada (puan 2019: 3,6, 2020: 3,5), SB-2021'de 7 seçenek içinde 6. sırada, SB-2022'de ise 9 seçenek içinde 7. sırada yer almaktadır. Ancak bu duruma rağmen Türk toplumuna "Suriyelilerin Türkiye'de çalışmalarlarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusu yöneltildiğinde, "Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir/çalışmalarına izin verilmemelidir" diyenlerin oranının SB-2017'de %54,6, 2019'da %56,8, SB-2020'de %49, SB-2021'de %43, SB-2022'de ise %51,6 olduğu görülmektedir.³⁵ "Sadece belirli işler için geçici çalışma izni" verilmesini önerenlerin oranı SB-2017'de %29,8, SB-2019'da %21,4, SB-2020'de %24,4, SB-2021'de %14, SB-2022'de ise %12,9 olarak tespit edilmiştir. Suriyelilerin her türlü işte "kalıcı" çalışma izni almasına olumlu bakanların oranı ise SB-2017'de %5,5, SB-2019'de %3,8, SB-2020'de %7,4, SB-2021'de %8,4, SB-2022'de ise %4,9'dur.

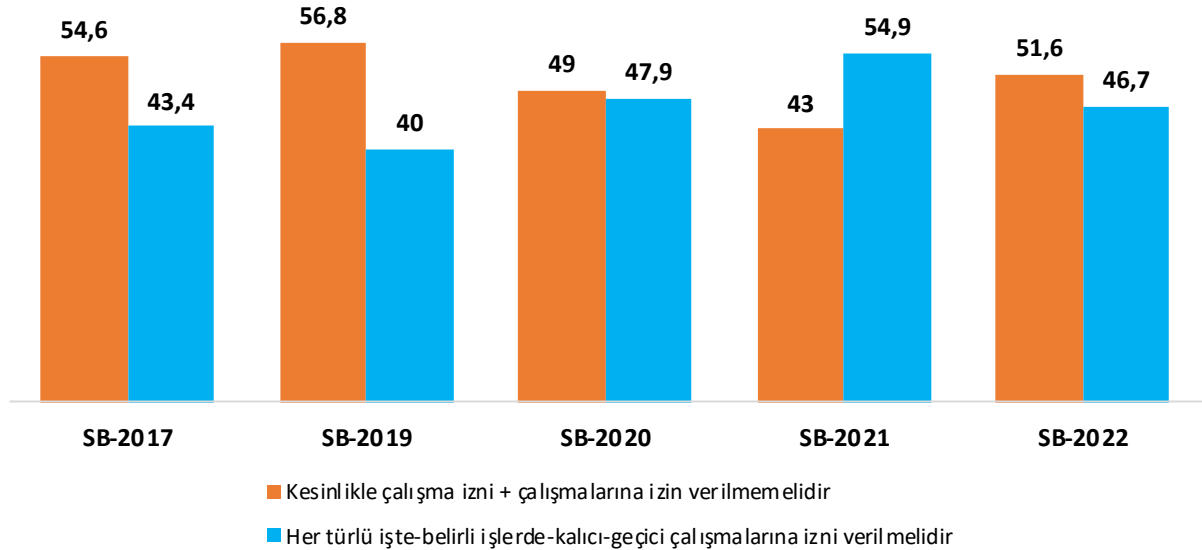
Özetle, Suriyelilere çalışma izni verilmesi konusunda Türk toplumunun kaygıları hala çok yüksek düzeydedir ve toplumun %51,6'sı bu izinlerin verilmesine karşı çıkmaktadır. Türk toplumunun yaygın kanısı olan "Suriyeliler Türk devletinin yardımı ile yaşamaktadırlar" önermesi, Suriyelilerin Türk vergi ödeyicileri ve dolayısı ile Türk devletine yük olduğu anlamına gelmektedir. Ancak bu rahatsızlığı dile getiren aynı kitlenin, çalışma izni konusundaki çelişkili tavrı da dikkat çekicidir.

34 ILO Türkiye (2021) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_738602.pdf

35 Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: Çalışma Hakları: Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir (%47,4); Belli işlerde kısmi geçici çalışma izni verilmelidir (%29,5); Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmelidir (%13,2) Her türlü işte çalışmalarına kalıcı çalışma izni verilmelidir (%5,4) Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmelidir (%4,5).

SB-2022-TABLO 36 (+GRAFİK): SURIYELİLERİN TÜRKİYE’DE ÇALIŞMALARILYLA İLGİLİ NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR?³⁶

	SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#
Kesinlikle çalışma izni / çalışmalarına izin verilmemelidir	1141	54,6	1290	56,8	1107	49,0	968	43,0	1169	51,6
Geçici (sürelil) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler*	169	8,1	336	14,8	363	16,1	732	32,5	656	28,9
Sadece belirli işlerde çalışmalarını için çalışma izni verilmelidir**	621	29,8	487	21,4	552	24,4	316	14,0	293	12,9
Kalıcı (süresiz) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler ***	115	5,5	85	3,8	168	7,4	189	8,4	110	4,9
Diğer	-	-	-	-	13	0,6	11	0,5	2	0,1
Fikrim yok/cevap yok	43	2,0	73	3,2	56	2,5	37	1,6	37	1,6
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2023: Suriyelilerin Türkiye’de Çalışmalarıyla İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalı?

36 *Daha önce “Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmelidir” cevap seçeneği, SB-2021 ve SB-2022 döneminde “Geçici (sürelil) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler” şeklinde güncellenmiştir.

** SB-2019 döneminde “Sadece belirli işlerde çalışmalarını için çalışma izni verilmelidir” ifadesinin SB-2017 yılındaki cevapların “Belli işler için geçici çalışma izni verilmelidir” ve “Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmelidir” ifadelerinin birleşmesi ile elde edilmiştir.

*** Daha önce “Her türlü işte çalışmalarında kalıcı çalışma izni verilmelidir” cevap seçeneği, SB-2021 ve SB-2022 döneminde “Kalıcı (süresiz) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler” şeklinde güncellenmiştir.

SB-2022-TABLO 37: SURIYELİLERİN TÜRKİYE'DE ÇALIŞMALARıyla İLGİLİ NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR? (%)

	Kesinlikle çalışma izni/ çalışmalarına izin verilmemelidir	Geçici (sürelili) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler	Sadece belirli işlerde çalışmalarını için çalışma izni verilmelidir	Kalıcı (süresiz) çalışma izni ile her türlü işte çalışabilirler	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	50,3	30,3	12,5	5,0	0,1	1,8
Erkek	52,9	27,6	13,3	4,7	0,1	1,4
Yaş						
18-24 arası	57,1	28,4	9,4	4,0	-	1,1
25-34 arası	43,4	32,0	16,6	5,7	-	2,3
35-44 arası	50,1	30,1	13,2	5,2	-	1,4
45-54 arası	54,4	27,2	12,7	4,2	0,5	1,0
55-64 arası	54,2	28,7	10,5	5,5	-	1,1
65 ve üzeri	55,1	24,5	13,1	4,1	-	3,2
Öğrenim Durumu						
Okuryazar değil	45,3	23,5	15,6	4,7	-	10,9
Okuryazar	58,0	29,6	7,4	3,7	-	1,3
İlkokul	53,0	24,2	13,6	7,8	-	1,4
Ortaokul/ilköğretim	52,9	28,5	13,2	3,9	0,2	1,3
Lise veya dengi okul	52,9	28,9	13,5	3,5	0,1	1,1
Üniversite/lisansüstü	46,7	34,9	11,8	4,7	-	1,9
Bölge						
Sınır iller	51,9	17,2	17,7	8,6	-	4,6
Diğer iller*	51,5	31,4	11,9	4,1	0,1	1,0
Metropol iller	49,6	34,2	12,7	2,4	0,1	1,0
Metropol olmayan iller	52,7	29,7	11,5	5,0	0,1	1,0
Çalışma durumu						
Özel sektör çalışanı	52,3	28,8	14,3	3,5	0,2	0,9
Ev kadını	50,7	27,4	12,8	6,3	-	2,8
Esnaf	50,8	29,8	12,9	4,8	0,2	1,5
Emekli	55,7	27,8	11,7	3,1	-	1,7
Öğrenci	49,3	34,4	12,2	3,4	-	0,7
İşsiz	60,7	23,4	8,3	5,5	-	2,1
Kamu sektörü çalışanı	35,3	37,6	21,2	5,9	-	-
Serbest meslek erbabı	51,7	25,9	8,6	12,1	-	1,7
İş insanı**	37,0	37,0	14,8	11,2	-	-
Genel	51,6	28,9	12,9	4,9	0,1	1,6

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Çalışma izinleri konusunda “Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir/çalışmalarına izin verilmemelidir” seçeneğini tercih eden en kaygılı gruplar kimlerdir diye bakıldığında, kadınların, 35 yaş üstündekilerin, okur-yazar olmayan ya da ilkokul mezunlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak asıl büyük tepkinin %43 olan ortalamasının yaklaşık %4,3 puan üzerinde (%47,3) bir oran ile sınır bölgesinden geldiği görülmektedir. Bu bölgede Suriyelilerden kaynaklı iş kaybının daha etkili olduğu açıktır ve bu durum tercihlere de yansımaktadır.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

“Sizce Suriyelilerin Türkiye’de çalışması ile ilgili ne gibi bir politika izlenmeli?” sorusuna verilen cevaplarda, anket verilerinin aksine, katılımcıların Suriyelilerin çalışmasına ve hatta iş yeri açmalarına karşı bir mesafelerinin olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak neredeyse bütün katılımcılar, kayıt dışı istihdama ve ucuz işgücüne karşı olduklarını belirtmiş, bunu da hem ev sahibi toplumla eşit ve dengeli şartlarda bir rekabetin oluşabilmesi için hem de Suriyelilerin adil ve insan onuruna yakışır şartlarda çalışabilmeleri için gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede dile getirilen görüşler önceki SB çalışmasının OGG bulguları ile büyük ölçüde paralellik göstermektedir.

Katılımcılar çalışma ya da iş yeri açılmasına karşı çıkmasalar da iş yeri açan Suriyelilerin kayıtlı olmaları ve daha sıkı denetlenmesi talebi sıklıkla dile getirilmektedir. Bazı Suriyeli işyerlerinin – özellikle hizmet sektöründe olanların – piyasanın altında fiyata iş yaptıklarını ve bunun da aynı sokakta ve mahallede aynı alanda hizmet veren Türk iş yerine zarar verdiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde neredeyse bütün katılımcıların Suriyeli iş yerlerinin Arapça tabelalarından rahatsız olduklarını dile getirmeleri önemlidir. İlaveten katılımcılar Suriyeli işverenlerin vergi ödemediğini, bu konuda da denetimlerin eksik olduğunu ifade etmişlerdir. Kısacası hem çalışma koşullarının hem de iş yeri açma ve işletme şartlarının Suriyelilere herhangi bir pozitif ayrımcılık ve kayırma yapılmadan düzenlenmesi halinde bu durumun kabul edilebilir olduğu yaygın bir görüş olarak dile getirilmiştir. Öte yandan Suriyelilerin çalışma izni almalarının şart olduğunun katılımcılar arasında pek bilinmediği de anlaşılmıştır. Bu konu katılımcılarınca dile getirilmezken, OGG yürütücüsü tarafından “peki çalışma izni almaları konusunu nasıl değerlendirirsiniz?” diye anlatılıp sorulduğunda, katılımcıların çoğunun Suriyelilerin “izin alarak çalışmalarının iyi bir uygulama olduğunu” o anda düşündükleri de not edilmelidir.

Suriyelilerin Türkiye’de yaşamasının Türkiye’yi ekonomik bakımdan ne yönde etkilediği sorusuna katılımcılar farklı cevaplar vermiştir. Bazı katılımcılar ekonomiye olumlu etki olarak Suriyelilerin tarım ve hayvancılıkta iyi çalıştıklarını ve bu alandaki işgücü ihtiyacını karşıladıklarını dile getirmiştir. Ayrıca ara kademelerde eleman açığı olan sektörlerde (tekstil, inşaat ve fabrikalar işleri gibi) yerli halk çalışmayı tercih etmediğinden ve Suriyeliler ucuza çalıştıkları için istihdam açığının kapanmasına olumlu bir katkı sundukları düşünülmektedir.

- ◆ “Özellikle Gaziantep bölgesinde tekstil havzasında ucuza çalışıyorlar ve şu an ekonomik krizin ben- ce ertelenmesinin sebepleri bunlar. Biz bu krizi daha çok hissedebildik belki çünkü kesişim kümesi yok” (SB-2022-OGG-Ankara- Erkek-Çalışan)
- ◆ “Türk halkının standardı şu an onlardan daha yüksek. Çobanlık, hamallık gibi güç gerektiren işler onlar tarafından tercih ediliyor. Ben Çanakkale’de eleman bulamadım Türklerden. Asgari ücretin üzerinde elemanlar var gelen de beğenmiyor gidiyor. Ben de Suriyeli çalıştırmak isterim burada olsaydı.” (SB-2022-OGG-Çanakkale-Erkek-Esnafl)
- ◆ “Ekonomide paralı insanların çok katkısı var. Dışarıdan Arap sermayesi, Körfez sermayesi çağırıyorsak, Suriyeli olanlar da yatırım yapabiliyor bu da bir artı. Önemli olan uygun insanların uygun yerde faaliyet göstermesi.” (SB-2022-OGG-Çanakkale-Erkek-İşveren)
- ◆ “Boyacının günlüğü 1000 TL şu an bunun sebebi Suriyeliler. Normalde günlüğü 5 bin TL olacaksa bunun daha ucuz olmasının sebebi Suriyeliler. Şu an inşaat sektöründe insan gücü Suriyelilerden oluşuyor. Bu pahalılık bize 2-3 kat daha fazla yansımıyorsa bu Suriyeliler sayesinde.” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek-Çalışan)

Ekonomiye olumsuz etkisi olduğunu belirten katılımcıların ise, kira artışlarının sorumlusu olarak Suriyelileri gördükleri, ucuz çalışıyor olmalarından kaynaklı olarak yerel halkın işsiz kaldığını düşündükleri, yerel halk ile Suriyeliler arasında bu nedenle rekabet olduğunu söyledikleri görülmektedir. Suriyelilerin daha ucuz ve kayıt dışı çalıştıkları konusunda neredeyse bütün OGG katılımcılarının hem fikir olduğu hatta "ekonomiye etki" sorusuna ilk olarak bu tespitle başladıkları, ancak bazıları bunu olumlu bir etki olarak değerlendirirken, bazılarının olumsuz bir durum olarak yorumladığı not edilmiştir. Ekonomiye olumlu ve olumsuz etki katılımcılar arasında dengeli dağılmışken, sınır illeri, metropoller ve Suriyeli sayısının oldukça az olduğu Çanakkale katılımcılarının yorumları arasında aşırı bir farklılık görülmemektedir.

Ayrıca, bu alandaki değerlendirmelerin, bir önceki yılın OGG bulgularıyla büyük ölçüde örtüştüğünü de belirtmek gerekmektedir.

- ◆ "Hastanelerde özellikle her şey çok pahalı olduğu için vatandaşımız ilaca ulaşamıyor o vatandaşlarımız bir Suriyeliye ilaç yazdırıp öyle alıyor kendi vatanımızda parya olduk. (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Ekonomiye kısa dönemde pozitif katkı sağlasa da uzun dönemde negatife döner bu etki" (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Ucuz iş gücü oluşturdular. Sigortasız çalışma durumu var. Bu durumun ülke ekonomisini olumsuz etkilediğini düşünüyorum" (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Çok yerde Suriyeli işçi çalıştırılıyor ve ucuz çalıştırılıyorlar maalesef. Bu nedenle birçok insanın iş bulamadığını, işsiz kaldığını düşünüyorum. Bu açıdan olumsuz etkiledi" (SB-2022-OGG-Hatay-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Onlar bütün sektörel bu bence ekonomiyi olumsuz etkiledi. Kişi başına düşen milli hasıla payımızdan eksildi. Bu ekonomik sıkıntıyı bile ben onlara bağlıyorum." (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın, İşsiz)
- ◆ "Bizim bölgede tarımla uğraşan çok insan var ilk geldiklerinde Suriyeliler düşük ücret talep etti ve köylerden Türk tarım işçileri gitti ve Suriyeliler geldi. Belli bir yerden sonra kendi aralarında gruplaştılar 'bize şu maaş vermezsen gelmiyoruz' demeye başladılar. Önce Türkleri ekarte ettiler sonra tekel oldular." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın, Çalışan)
- ◆ "Son özellikle 3-4 senedir kiralının bir anda fırlaması ile beraber biz açıkçası İstanbul'da yapamayacağımızı anladık ve buraya göç ettik. Bunda ben göçmenlerin etkisinin olduğunu düşünüyorum." (SB-2022-OGG-Çanakkale-Kadın, Çalışan)

Şanlıurfa OGG'lerinden birisinin neredeyse bütün katılımcıları üniversite öğrencilerinden oluşmuştur. Mühendislik, sosyoloji gibi bölümlerde okuyan bu nitelikli gençlere "Siz Suriyelileri işgücü açısından kendinize rakip görüyor musunuz?" şeklinde bir ilave soru da yöneltilmiştir. Buna istinaden gelen yanıtlar oldukça dikkat çekicidir. Şöyle ki, Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bölümünün niteliksiz/vasıfsız ve eğitim düzeyi düşük kişiler olmasına istinaden yalnızca vasıfsız işlerde çalıştıkları ve bu nedenle de benzer durumdaki düşük nitelikteki Türklerle rekabetin olduğu ve belki de bu nedenle ev sahibi toplumdaki işini kaybedenler olduğu görüşü hakimken, benzer kaygıların nitelikli ve üniversitede okuyan Suriyeli öğrenciler özelinde de düşünüldüğü, yani eğitilmiş Türk gençlerinin benzer kaygılar gütmeye başladığı- önceki dönem çalışmalarından farklı olarak bu görüşmelerde dile getirilmiştir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin genellikle Arapça, İngilizce, Türkçe bilmelerinden kaynaklı olarak da bazı işlerde öne çıktıkları ifade edilmiş, özellikle sınır illerinde iş arayan gençler içerisinde birçok nedenle daha çok tercih edilebildikleri ve bunun da bir rekabet unsuru oluşturmaya başladığı dile getirilmiştir.

- ◆ "Rakip olarak görüyorum ve kendimi daha çok geliştirmem gerektiğini düşünüyorum çünkü onlar 3 dil biliyor. Ben İlahiyat Fakültesindeyim ve Suriyeliler fasih Arapçaya hakimler onların dili zaten bu. Bölümde bile zorlanıyorum artık çünkü İlahiyat okuyan Suriyeliler olunca hocalar sınavları çok zorlar oldu." (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın-Üniversite Öğrencisi)
- ◆ "İş konusunda da İngilizce ve Arapça çok iyi bildikleri için uluslararası kurumlarda çalışabiliyorlar." (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın-Üniversite Öğrencisi)
- ◆ "Bir yazılım şirketinin tüm çalışanı Suriyeliydi ve 2 tane Türk vardı sadece. Bunun sebebi de hem onların çok dil bilmesi hem de ucuz çalışmayı kabul etmeleri." (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek-Üniversite Öğrencisi)

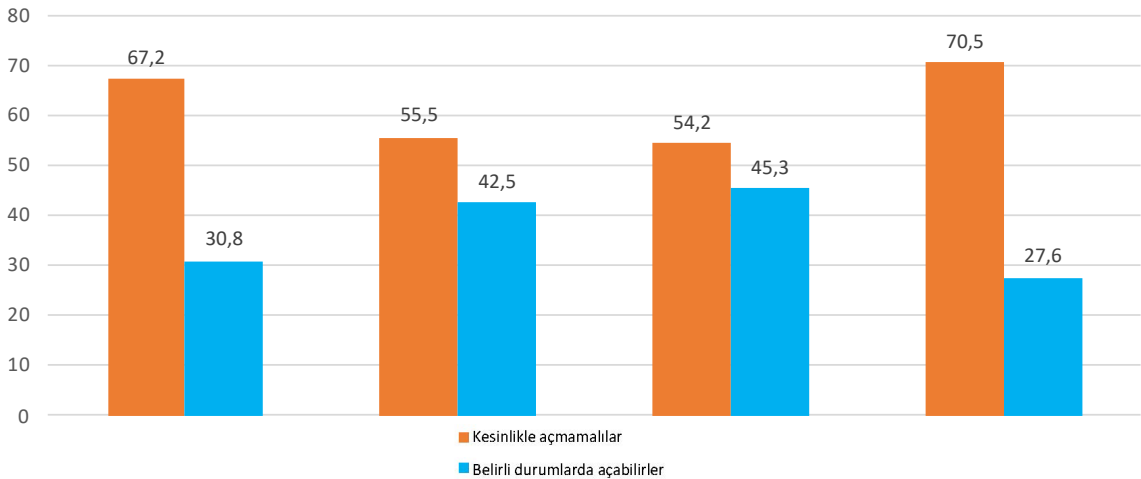
12. İşyeri Açma / Girişimcilik

Türkiye'deki Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve ekonomik uyum süreçleri bakımından girişimcilik önemli bir rol oynamaktadır. Girişimcilik, önce kişinin kendisine ardından da başkalarına istihdam yaratması anlamına gelmektedir. Bu işletmeler tek kişilik bir işletme olabileceği gibi, yüzlerce ve hatta binlerce kişiyi istihdam eden işletmeler/şirketler şeklinde de olabilir. Ancak Türkiye'de Suriyelilerin iş yeri/işletme/şirket kurmalarına Türk toplumunun oldukça yüksek oranlarda karşı çıktığı anlaşılmaktadır. "Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?" sorusundaki seçenekler içinde "kesinlikle açmamalıdır" cevabı SB-2017'de %54,6, SB-2019'da %67,2, SB-2020'de %55,5, SB-2021'de %54,2, SB-2022'de ise %70,5'e yükselmiştir. Bu oran çalışma hakları verilmesi konusundaki reddiyelerinden çok daha güçlüdür. Burada arka planda "kalcılığın reddedilmesi" hususu kadar, yaşanan ekonomik sorunlar ve sürecin siyasallaşmasının da önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

SB-2022-TABLO 38 (+GRAFİK): SURIYELİLER HANGİ DURUMLARDA İŞ YERİ AÇABİLMELİLER?

	SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Kesinlikle açamamalılar	1526	67,2	1253	55,5	1221	54,2	1599	70,5
Vergilerini öderlerse açabilmeliler	469	20,6	564	25,0	716	31,8	410	18,1
Sadece belli iş alanları için açabilmeliler	193	8,5	257	11,4	196	8,7	128	5,7
Her türlü iş ve işletme alanı için açabilmeliler	-	-	60	2,6	62	2,7	46	2,0
Eğer Türklerin de çalışacağı büyük yerler açarlarsa açabilmeliler	38	1,7	79	3,5	29	1,3	41	1,8
Diğer	-	-	2	0,1	2	0,1	3	0,1
Fikrim yok/cevap yok	45	2	44	1,9	27	1,2	40	1,8
Toplam	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Suriyeliler Hangi Durumda İşyeri Açabilmeliler?

SB-2022-TABLO 39: SURIYELİLER HANGİ DURUMLARDA İŞ YERİ AÇABİLMELİLER? (%)

	Kesinlikle açamamaları	Vergilerini öderlerse açabilmeliler	Sadece belli iş alanları için açabilmeliler	Her türlü iş ve işletme alanı için açabilmeliler	Eğer Türklerin de çalışacağı büyük yerler açarlarsa açabilmeliler	Geçici süreyle açabilmeli	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	72,9	16,8	5,0	1,9	1,5	-	1,9
Erkek	68,2	19,4	6,3	2,2	2,1	0,2	1,6
Yaş							
18-24 arası	75,0	14,5	5,4	2,0	1,4	-	1,7
25-34 arası	64,6	21,3	8,4	1,6	1,2	-	2,9
35-44 arası	72,6	18,0	4,6	3,0	1,0	-	0,8
45-54 arası	72,3	17,7	5,6	2,0	1,5	0,2	0,7
55-64 arası	68,7	18,5	3,3	2,9	4,4	0,7	1,5
65 ve üzeri	71,0	17,1	5,3	-	2,9	-	3,7
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil	67,2	21,9	0,0	3,1	-	-	7,8
Okuryazar	81,5	7,4	3,7	1,2	2,5	-	3,7
İlkokul	72,5	15,7	4,7	3,3	2,2	0,2	1,4
Ortaokul/ilköğretim	72,4	17,8	4,8	1,8	1,8	-	1,4
Lise veya dengi okul	71,5	17,6	6,5	1,2	1,3	0,3	1,6
Üniversite/lisansüstü	64,1	22,9	7,4	2,0	2,2	-	1,4
Bölge							
Sınır iller	61,0	19,5	9,9	4,5	1,3	-	3,8
Diğer iller*	72,5	17,8	4,8	1,5	1,9	0,2	1,3
<i>Metropol iller</i>	72,8	19,0	4,4	0,6	2,0	0,1	1,1
<i>Metropol olmayan iller</i>	72,4	17,1	4,9	2,0	1,9	0,2	1,5
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	74,1	16,0	5,7	1,8	0,9	0,2	1,3
Ev kadını	71,8	18,1	4,9	1,2	1,4	-	2,6
Esnaf	68,2	21,1	5,7	1,7	1,7	0,2	1,4
Emekli	70,1	17,2	5,2	1,0	3,5	0,3	2,7
Öğrenci	74,3	13,5	7,4	2,7	1,4	-	0,7
İşsiz	73,1	13,1	5,5	4,8	1,4	-	2,1
Kamu sektörü çalışanı	50,6	30,6	10,6	2,3	5,9	-	-
Serbest meslek erbabı	72,5	15,5	1,7	6,9	1,7	-	1,7
İş insanı**	44,5	37,0	7,4	7,4	3,7	-	-
Genel	70,5	18,1	5,7	2,0	1,8	0,1	1,8

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Konuyu demografik özellikler ile ilişkilendirdiğimizde, iş yeri açmaya %70,5'den daha yüksek seviyede reddiyenin SB-2022'de kadınlarda, gençlerde, ve metropollerde yaşayan kişilerde daha güçlü olduğu gözlemlenmektedir. İlginç olan SB-2021'de sınır bölgelerinde tepkinin daha güçlü olmasıdır.

13. "Suriyeliler Döner mi?"

Türkiye'deki Suriyeliler konusunda Türk toplumunun tavrında, Suriyelilerin kalıcı olacağına dair algı güçlendikçe, endişelerin, karamsarlığın ve itirazların arttığı gözlemlenmektedir. 2014'te Türkiye'de henüz 1,6 milyon Suriyeli varken yapılan çalışmada Türkiye'deki Suriyelilerin tamamının geri döneceğine inanların oranı %45,1 olarak tespit edilmişti.³⁷ Ancak 2017 sonrasında toplumdaki algının ciddi bir şekilde değiştiği gözlemlenmektedir. "Türkiye'deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusundaki düşünceniz nedir?" başlıklı soruya gelen cevaplarda, eğer "Hiçbiri geri dönmez" ve "Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye'de kalır" seçeneklerinin toplamı dikkate alınırsa SB-2017'de %70,5, SB-2019'da %78,4, SB-2020'de %80,3, SB-2021'de %79,1, SB-2022'de ise %83,5'a ulaşılmaktadır. Yani 2020 sonrasında Türk toplumunun %80'inden fazlası Suriyelilerin tamamının ya da büyük bölümünün Türkiye'de kalacaklarını düşünmektedir. Türk toplumu içinde Suriyelilerin tamamının ya da çok büyük bölümünün geri döneceğine olan inanç toplamı ise SB-2017 araştırmasında %6,7, SB-2019'da %4,6, SB-2020'de %2,3, SB-2021'de ise %2,4, SB-2022'de ise %2,9 olarak tespit edilmiştir. SB çalışmalarında seçenekler arasında yer alan "Yarısı döner, yarısı ise Türkiye'de kalır" ve "Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye'de kalır" seçenekleri de dikkate alındığında - Türk toplumunun %90'ının Suriyelilerin savaş bitse bile en az yarısının Türkiye'de kalacağına inandığını gözlemlenmektedir. Yani aradan geçen zamanda Türk toplumunda Suriyelilerin kalıcılığına itirazların artmasına rağmen, geri gideceklerine dair umut ve inancın azaldığı görülmektedir.

37 Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

"Şu an Türkiye'de 1,5 milyonun üzerinde Suriyeli sığınmacı var. Suriyeli sığınmacıların savaş bittikten sonra ülkelerine dönmelerine ilişkin düşüncenizi aşağıdaki ifadelerden hangisi ifade eder?":

Hepsinin geri dönmesini bekliyorum (%45,1);

Yarısından az kısmının kalmasını bekliyorum (%9,4);

Tamamının kalacağını düşünüyorum (%12,1);

Yarıdan fazla kısmının kalmasını bekliyorum düşünüyorum (%15,7);

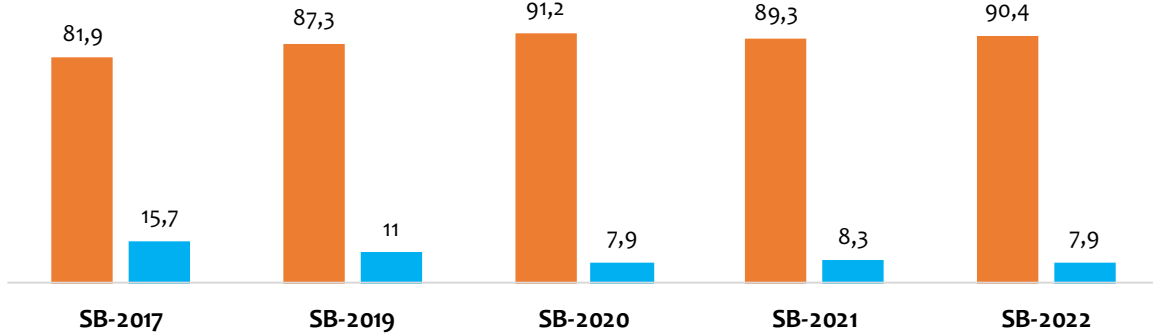
En az yarısının kalmasını bekliyorum (%17,6).

SB-2022-TABLO 40 (+GRAFİK): TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN SAVAŞ BİTTİKTEN SONRA ÜLKELERİNE GERİ DÖNMELERİ KONUSUNDA DÜŞÜNCENİZ NEDİR?

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Hiçbiri geri dönmez	793	38,0	1106	48,7	1070	47,4	950	42,2	1164	51,3
2	Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye'de kalır	679	32,5	674	29,7	744	32,9	831	36,9	729	32,2
3	Yarısı döner, yarısı ise Türkiye'de kalır	238	11,4	203	8,9	247	10,9	231	10,2	156	6,9
4	Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye'de kalır	189	9,0	145	6,4	103	4,6	132	5,9	114	5,0
5	Tamamı geri döner	-	-	42	1,8	53	2,3	55	2,4	65	2,9
6	Tamamına yakını geri döner, çok azı Türkiye'de kalır	141	6,7	63	2,8	-	-	-	-	-	-
7	Diğer	-	-	-	-	1	0,1	-	-	3	0,1
	Fikrim yok/cevap yok	49	2,4	38	1,7	41	1,8	54	2,4	36	1,6
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Türkiye'deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir?

- **HEPSİ-EN AZ YARISI TÜRKİYE'DE KALIR** -Hiçbiri geri dönmez + Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye'de kalır + Yarısı döner, yarısı ise Türkiye'de kalır
- **HEPSİ-YARISINDAN ÇOĞU SURİYE'YE DÖNER** - Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye'de kalır + Tamamı geri döner + Tamamına yakını geri döner, çok azı Türkiye'de kalır

Suriyelilerin geri dönmesi konusunda "hiçbiri geri dönmez" cevabını verenlerin çoğunlukla kadınlar, gençler, yüksek eğitimliler, sınır illerinde olanlar ve serbest meslek sahipleri olduğu görülmektedir.

SB-2022-TABLO 41: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN SAVAŞ BİTTİKTEN SONRA ÜLKELERİNE GERİ DÖNMELERİ KONUSUNDA DÜŞÜNCENİZ NEDİR? (%)

	Hiçbiri geri dönmez	Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye'de kalır	Yarısı döner, yarısı ise Türkiye'de kalır	Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye'de kalır	Tamamı geri döner	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	54,4	31,9	6,5	3,8	2,0	0,1	1,3
Erkek	48,4	32,4	7,3	6,2	3,7	0,2	1,8
Yaş							
18-24 arası	61,4	29,3	4,3	2,5	2,5	-	-
25-34 arası	56,8	25,8	7,6	4,5	2,4	0,2	2,7
35-44 arası	52,9	30,5	5,6	4,8	4,4	-	1,8
45-54 arası	48,8	33,8	9,1	4,4	2,5	0,2	1,2
55-64 arası	39,6	40,0	7,3	9,1	1,4	0,4	2,2
65 ve üzeri	40,4	40,8	7,8	6,5	3,3	-	1,2
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil	53,1	29,7	3,1	6,2	1,6	-	6,3
Okuryazar	42,0	40,7	7,4	2,5	3,7	-	3,7
İlkokul	46,6	34,2	9,0	4,9	3,9	0,2	1,2
Ortaokul/ilköğretim	48,7	34,2	7,9	4,8	2,6	0,2	1,6
Lise veya dengi okul	54,1	30,3	5,6	5,2	3,3	0,1	1,4
Üniversite/lisansüstü	56,3	29,6	6,0	5,3	1,4	-	1,4
Bölge							
Sınır iller	58,7	24,6	6,6	3,0	3,5	-	3,6
Diğer iller*	49,8	33,8	6,9	5,4	2,7	0,2	1,2
Metropol iller	49,6	36,8	6,1	4,8	1,0	0,3	1,4
Metropol olmayan iller	49,9	32,0	7,4	5,8	3,8	0,1	1,0
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	53,9	32,7	5,7	4,0	2,2	0,2	1,3
Ev kadını	52,4	31,2	7,9	4,1	2,0	0,2	2,2
Esnaf	53,1	30,5	5,7	5,9	3,9	-	0,9
Emekli	35,4	42,6	9,3	7,2	3,4	0,3	1,8
Öğrenci	60,1	27,0	6,1	3,4	3,4	-	-
İşsiz	59,3	22,8	6,9	4,1	2,8	-	4,1
Kamu sektörü çalışanı	45,9	34,1	11,8	4,7	2,3	-	1,2
Serbest meslek erbabı	60,3	25,9	5,2	6,9	-	-	1,7
İş insanı**	25,9	44,5	-	14,8	14,8	-	-
Genel	51,3	32,2	6,9	5,0	2,9	0,1	1,6

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Türkiye'deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi konusunda katılımcıların görüşleri büyük ölçüde benzeşmekte ve anket çalışmasındaki "gitmeyecekler" şeklindeki güçlü beklentiyi tekrarlamaktadır. "Türkiye'deki Suriyeliler savaş bittikten sonra ülkelerine dönecek mi?" sorusuna katılımcıların neredeyse tamamı "dönmeyecekler", "dönmezler" şeklinde yanıt vermiştir. "Neden dönmezler?" diye sorulduğunda verilen yanıtların ise Türkiye'de rahat oldukları, olanaklarının fazla olduğu, çocuklarının birçoğunun burada doğduğu gibi gerekçelerle açıklandığı görülmektedir. Bu yanıtlar büyük ölçüde bir önceki yılın SB OGG bulgularıyla örtüşmektedir.

- ◆ "Ben gideceklerini düşünmüyorum o yüzden alışmak lazım mecburiyetten dolayı (...) Giderlerse de bizim toplumumuzun refahı açısından iyi olur ama pek sanmıyorum." (SB-2022-OGG-Ankara-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Misafir edersin, ama 1 yıl 10 yıl etmezsin. 5-10 gün edersin. Kovmayı normal şekilde uygun ortamı sağlayıp geri göndermeliyiz." (SB-2022-OGG-Çanakkale-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Bence zorla geri gönderilecekler. Bu ülke onların kontrolsüz üremelerine müsait bir ülke değil. Şartlar ne olursa olsun zorla gönderilecekler, çünkü kendileri gitmek istemeyecek." (SB-2022-OGG-Ankara-Erkek, Çalışan)
- ◆ "Büyük çoğunluğu buranın insanıymış gibi hissediyor. O nedenle dönmezler." (SB-2022-OGG-Hatay-Kadın, Çalışan)

OGG katılımcılarının önemli bir bölümü güvenli bölgeye de Suriyelilerin dönmek istemeyeceklerini ifade etmiştir. Oraların ne kadar güvenli olacağını bilmediklerini, Suriyelilerin de bundan emin olmadıkları için dönmek istemeyeceklerini, yani güvenli bölge tesisinin de bu anlamda bir işe yaramayacağını düşünmektedirler.

- ◆ "Bu şartlar altında, özellikle de belirsizliğin olduğu bir ortama dönmezler gittikleri yerde ne bulacaklarını bilmiyorlar." (SB-2022-OGG-Çanakkale-Kadın)
- ◆ "Ama mesela bakıyorum neden denizi olan memleketi bırakıp kurak çorak savaştan çıkmış topraklara döneyim. Oradaki erkeklerin mesela bana bakış açısı da belli burada daha rahatım bir kadın olarak neden geri döneyim." (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın, Çalışan)
- ◆ "Kesin söyleyeyim, hayır. Suriye toparlansa bile Suriye'ye gitmezler." (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek, Öğretmen)

14. "Suriyeliler Nerede Yaşamalı?": "Birlikte Yaşamaya Hazır mıyız?"

Türk toplumu, aradan geçen on yılı aşkın tecrübe ile Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılıklarının arttığı görüşündedir. Toplumun neredeyse %90’ı Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağını düşünmektedir. Ancak "burada kalıcı olacaklar" görüşü beyan edilmesine rağmen, birlikte yaşam iradesinin son derece zayıf olduğu, yani Türk toplumunun Suriyelilerin Türkiye’deki varlığını kabullenmede açık biçimde "gönülsüz" olduğunu söylemek mümkündür. Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olduklarını düşünen Türk toplumuna "Suriyeliler nerede yaşamalı" sorusu yöneltildiğinde, çok yüksek seviyede "geri gönderme" ve "izolasyon" olarak tanımlanabilecek taleplerin gündeme geldiği gözlemlenmektedir. Zira halen %98’inden fazlası kamplar dışında Türk toplumu ile birlikte yaşayan Suriyelilerin "istedikleri yerde Türk toplumuyla birlikte" yaşamasına destek SB-2017’de %7,9, SB-2019’da %5,3, SB-2020’de %6,8, SB-2021’de %7,5, SB-2022’de ise %2,7’dir. Buna ilaveten SB-2017’de %7,7; SB-2019’da %5,5, SB-2020’de %6,1, SB-2021’de %4,8 ve SB-2022’de %2,4 "Suriyeliler Türkiye’ye dengeli dağıtılmalı" görüşündedirler. Ortak yaşama iradesinin bir işareti olarak değerlendirilebilecek bu iki seçenek SB-2022’de toplamda %5,1’de kalmaktadır. Ancak Türk toplumunun %90’ı Suriyelilerin kalıcılığına inanıyor olsa da SB-2022 verileri göre %88,5’u bir arada yaşamayı değil, Suriyelilerin bir biçimde geri gönderilmesini arzu etmektedir.³⁸ Suriyelilerin her halükarda gönderilmesi ya da Suriye’deki güvenli bölgelere gönderilmesine gelen destek son beş SB çalışmasında sürekli olarak artış göstermektedir. Daha dikkat çekici olan husus, SB-2017 ve SB-2019’da Türk toplumunun öncelikli talebi olan "güvenli bölgeye gönderilmeleri" hususunun, SB-2020’den itibaren ikinci sıraya düşmesi (SB-2017: %37,4, SB-2019: %44,8, SB-2020: %32,5; SB-2021: %32,3, SB-2022: %30) ve "her halükarda gönderilmeliler" seçeneğinin olağanüstü bir biçimde artmasıdır (2017: %11,5, 2019: %25, SB-2020: %48, SB-2021: %49,7, SB-2022: %58,5). Bunları takip eden hususlar ise "sadece kamplarda yaşamalılar" ya da "onlara özel şehirler kurulmalı" şeklinde izolasyon talepleridir. SB çalışmalarından ortaya çıkan bulgu, Türk toplumunun Suriyeliler ile birlikte yaşamaya hazır ve istekli olmadığı şekilde değerlendirilebilir.

Her ne kadar bu kadar yüksek orandaki bir talebin demografik analizinde ciddi ayrımlar yakalamak zor olsa da "Suriyeliler nerede yaşamalı" konusundaki soruya gelen cevapların demografik incelemesi yapıldığında, kadınların, 65 yaş ve üzerindekiilerin, lise eğitim seviyesindekiilerin, metropol şehirlerin ve işsizlerin geri göndermeye daha yüksek oranda destek verdiği gözlemlenmektedir.

38 Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

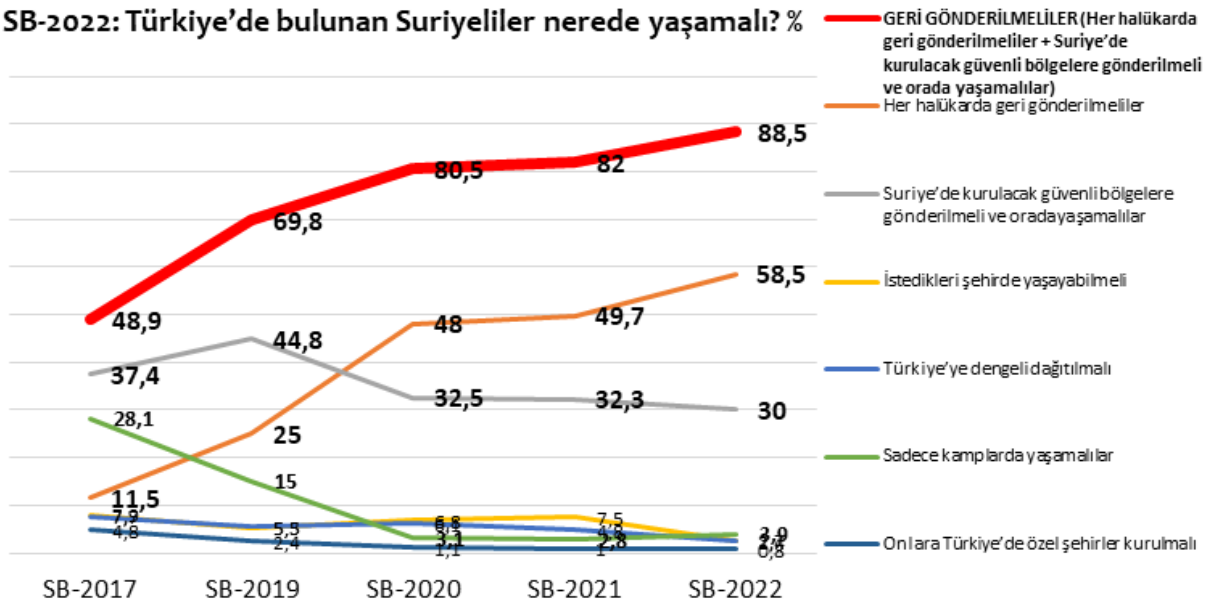
"Sığınmacılar, sadece kamplarda barındırılmalıdır": Katılanlar: %73,3 / Katılmayanlar: %19.

Sığınmacılar, sınır boyunca Suriye topraklarında tampon bölge oluşturularak orada kurulacak kamplarda bakılmalıdır: Katılanlar: %68,8 / Katılmayanlar: %18,1.

SB-2022-TABLO 42 (+GRAFİK): TÜRKİYE'DE BULUNAN SURIYELİLER NEREDE YAŞAMALI?

Sıra No.	#	SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		%	#	%	#	%	#	%	#	%	#
1	Her halükarda geri gönderilmeliler	240	11,5	568	25,0	1083	48,0	1121	49,7	1327	58,5
2	Suriye'de kurulacak güvenli bölgelere gönderilmeli ve orada yaşamalılar	781	37,4	1017	44,8	735	32,5	727	32,3	679	30,0
1+2	"GERİ GÖNDERİLMELİLER"		48,9		69,8		80,5		82		88,5
3	İstedikleri şehirde yaşayabilmeli	166	7,9	120	5,3	153	6,8	169	7,5	60	2,7
4	Türkiye'ye dengeli dağıtılmalı	161	7,7	126	5,5	138	6,1	108	4,8	55	2,4
3+4	"KALABİLİRLER"		15,6		10,8		12,9		12,3		5,1
5	Sadece kamplarda yaşamalılar	587	28,1	341	15,0	70	3,1	62	2,8	88	3,9
6	Onlara Türkiye'de özel şehirler kurulmalı	100	4,8	54	2,4	24	1,1	23	1,0	18	0,8
7	Diğer	-	-	-	-	12	0,5	-	-	3	0,1
	Fikrim yok/cevap yok	54	2,6	45	2,0	44	1,9	43	1,9	37	1,6
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Türkiye'de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı? %

SB-2022-TABLO 43: TÜRKİYE'DE BULUNAN SURIYELİLER NEREDE YAŞAMALI? (%)

	Her halü- karda geri gönderilme- liler	Suriye'de kurulacak güvenli bölgelere gönderilme- li ve orada yaşamalılar	Sadece kamplarda yaşamalılar	İstedikleri şehirde ya- şayabilmeli	Türkiye'ye dengeli dağıtılmalı	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	60,1	30,0	3,0	2,4	1,7	1,0	1,8
Erkek	57,0	29,9	4,7	2,9	3,1	0,9	1,5
Yaş							
18-24 arası	61,4	27,8	5,4	0,6	1,7	1,4	1,7
25-34 arası	58,4	29,3	2,7	4,1	2,9	1,2	1,4
35-44 arası	58,3	30,7	3,8	2,6	2,2	1,0	1,4
45-54 arası	53,0	33,8	5,1	3,0	2,7	0,7	1,7
55-64 arası	58,6	30,5	2,5	4,0	2,5	0,4	1,5
65 ve üzeri	64,5	25,7	3,7	0,8	2,4	0,5	2,4
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil	62,5	20,3	6,3	-	3,0	1,6	6,3
Okuryazar	60,5	19,8	7,4	6,2	1,2	-	4,9
İlkokul	59,1	28,3	3,9	3,3	2,0	1,6	1,8
Ortaokul/ilköğretim	60,5	28,5	4,0	2,0	2,4	1,1	1,5
Lise veya dengi okul	58,6	32,1	3,5	2,3	1,9	0,4	1,2
Üniversite/lisansüstü	55,1	33,1	3,5	2,8	3,7	0,8	1,0
Bölge							
Sınır iller	70,4	13,4	3,8	3,5	3,8	1,6	3,5
Diğer iller*	56,0	33,5	3,9	2,5	2,1	0,8	1,2
Metropol iller	50,7	39,0	4,4	2,6	2,3	0,6	0,4
Metropol olmayan iller	59,2	30,1	3,6	2,4	2,1	0,9	1,7
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	57,6	30,8	4,9	2,6	1,7	0,9	1,5
Ev kadını	59,6	30,2	2,8	2,2	1,5	1,5	2,2
Esnaf	59,9	28,3	3,5	3,7	2,0	0,6	2,0
Emekli	60,5	29,9	3,1	2,4	2,1	0,3	1,7
Öğrenci	60,8	27,7	4,7	0,7	3,4	2,0	0,7
İşsiz	64,8	26,9	1,4	4,1	1,4	0,7	0,7
Kamu sektörü çalışanı	42,3	42,4	4,7	1,2	8,2	-	1,2
Serbest meslek erbabı	41,4	32,8	13,8	1,7	10,3	-	-
İş insanı**	55,6	22,2	3,7	7,4	11,1	-	-
Genel	58,5	30,0	3,9	2,7	2,4	0,9	1,6

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

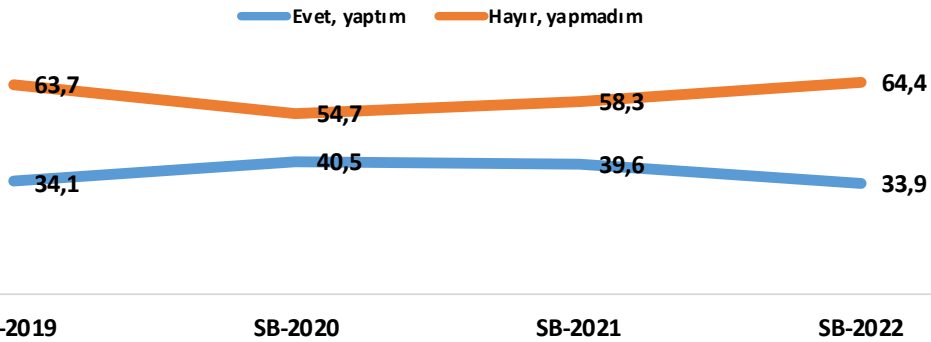
15. Suriyelilere Destek

29 Nisan 2011 sonrasında Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Suriyelilerle ilgili olarak toplumsal dayanışma ve aktif destek konusunda Türk toplumunun olağanüstü bir rol oynadığı açıktır. Türk kamu kurumlarının, ulusal ya da uluslararası sivil toplum örgütlerinin, uluslararası kurumların Suriyelilere yönelik destek hizmetlerinden bağımsız bir biçimde, özellikle de Suriyelilerin kamplar dışında, kentsel alanlarda yaşamalarıyla birlikte, bu dayanışma daha görünür hale gelmiştir. Bu nedenle Suriyelilere yönelik tavrın hem niteliği hem de değişim sürecini anlamak için dayanışmanın daha somut bir alanı olan "aynı ya da nakdi yardım" eylemi önem taşımaktadır. "Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?"³⁹ sorusuna SB-2019'da %34,1 oranında "evet" yanıtı gelirken, SB-2020'de bu oran %40,5'e ulaşmış, SB-2021'de ise çok az bir azalış ile %39,6; ama SB-2022'de daha ciddi bir azalma ile %33,9 "evet" yanıtı alınmıştır.⁴⁰ Suriyelilere aynı ya da nakdi destek verenler konusuna demografik özellikler itibarı ile bakıldığında, çok ciddi ve anlamlı ayrımlar olmadığı gözlemlenmektedir. Burada belki de dikkat çeken en önemli husus, sınır bölgesinde yaşayan halkın, SB-2021'de de olduğu gibi SB-2022'de Türkiye ortalaması olan %33,9'dan oldukça yüksek seviyede %48,2 ile destek verdiğini ifade etmesidir. Bu durum sınır bölgesinde dayanışmanın Türkiye genelinden daha güçlü olduğunu oraya koymaktadır.

SB-2022-TABLO 44 (+GRAFİK): BUGÜNE KADAR HIÇ SURIYELİLERE AYNI VEYA NAKDİ YARDIM YAPTINIZ MI?

	SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Evet, yaptım	774	34,1	914	40,5	893	39,6	768	33,9
Hayır, yapmadım	1446	63,7	1237	54,7	1313	58,3	1460	64,4
Bilmiyorum/hatırlamıyorum/ cevap yok	51	2,2	108	4,8	47	2,1	39	1,7
Toplam	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? %

39 Bu soru kökünde, özellikle ilk dönemde çok yaygın olan "dilencilik" hususunun etkisini ortadan kaldırmak için "dilencilere para verme dışında" ibaresi yer almaktaydı.

40 2014 "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" çalışmasında bu soru "Suriyeli Sığınmacıların kendisine ya da sığınmacılara ulaştırılmak üzere herhangi bir kurum/kuruluşa bir şekilde aynı veya nakdi bağışta, yardımda bulundunuz mu?" sorusuna "evet" diyenlerin oranı %30 civarında çıkmıştır. s.129.

SB-2022-TABLO 45: BUGÜNE KADAR HIÇ SURIYELİLERE AYNİ VEYA NAKDİ YARDIM YAPTINIZ MI? (%)

	Evet, yaptım	Hayır, yapmadım	Bilmiyorum/ hatırlamıyorum	Cevap yok
Cinsiyet				
Kadın	31,1	67,5	1,2	0,2
Erkek	36,6	61,4	1,3	0,7
Yaş				
18-24 arası	22,7	75,3	1,4	0,6
25-34 arası	36,1	61,9	1,6	0,4
35-44 arası	37,5	60,1	2,0	0,4
45-54 arası	37,5	61,3	0,7	0,5
55-64 arası	34,9	63,7	0,7	0,7
65 ve üzeri	31,0	68,6	0,4	-
Öğrenim Durumu				
Okuryazar değil	35,9	64,1	-	-
Okuryazar	34,6	65,4	-	-
İlkokul	34,0	64,8	0,8	0,4
Ortaokul/ilköğretim	30,9	67,8	0,9	0,4
Lise veya dengi okul	32,5	65,7	1,3	0,5
Üniversite/lisansüstü	38,0	59,0	2,4	0,6
Bölge				
Sınır iller	44,8	52,9	1,5	0,8
Diğer iller*	31,6	66,8	1,2	0,4
<i>Metropol iller</i>	29,4	69,4	1,1	0,1
<i>Metropol olmayan iller</i>	32,9	65,3	1,3	0,5
Çalışma Durumu				
Özel sektör çalışanı	30,7	68,4	0,9	-
Ev kadını	32,9	65,7	1,4	-
Esnaf	42,9	53,8	2,0	1,3
Emekli	29,2	69,8	0,3	0,7
Öğrenci	18,9	80,4	0,7	-
İşsiz	30,3	66,2	2,8	0,7
Kamu sektörü çalışanı	48,2	50,6	1,2	-
Serbest meslek erbabı	43,1	55,2	1,7	-
İş insanı**	48,1	51,9	-	-
Genel	33,9	64,4	1,3	0,4

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Suriyelilere destek ve dayanışmanın son dönemdeki durumunu anlamak için Suriyelilere aynı ya da nakdi yardım yaptığını ifade edenlere (ki bu SB-2022’de 768’dir) son bir yılda ne ölçüde yardım yaptıkları sorusu yöneltilmiştir. “Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna gelen yanıtlarda, Türk toplumunun Suriyelilere aynı ya da nakdi desteğinin SB-2020’de %79,7, SB-2021’de %79, SB-2022’de ise %66,8’ olduğu gözlenmiştir. Son bir yıldaki “sert düşüş” dikkat çekicidir. SB-2021’de %79,9 Sınır bölgesindeki desteğin de SB-2022’de %72,3’e düştüğü görülmektedir. Suriyelilere verilen destekte azalma hem Türkiye’deki genel ekonomik sorunlar hem de sürecin siyasallaşması ile de bağlantılı görünmektedir.

SB-2022-TABLO 46: SON 1 YILDA SURİYELİLERE AYNI VEYA NAKDİ YARDIM YAPTINIZ MI?

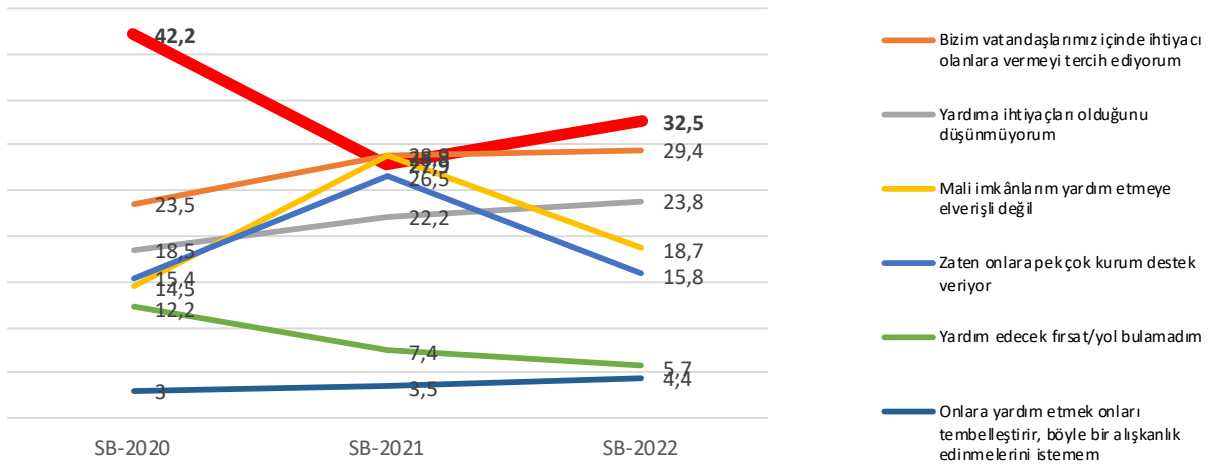
	SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%
Evet, yaptım	728	79,7	705	79,0	513	66,8
Hayır, yapmadım	174	19,0	168	18,8	239	31,1
Bilmiyorum/hatırlamıyorum/cevap yok	12	1,3	20	2,2	16	2,1
Toplam	914	100,0	893	100,0	768	100,0

Not: “Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna “Evet yaptım” cevabını verenlere ait sonuçlardır.

Türk toplumu içinde Suriyelilere aynı ya da nakdi yardım yapmayanlara ikinci bir takip sorusu sorularak, gerekçeler anlaşılmasına çalışılmıştır. “Suriyelilere neden yardım yapmadınız?” sorusuna gelen cevaplarda son üç SB çalışmasında ilk kez “yardım etmek istemedim” cevabı %32,5 ile ilk sırada yer almıştır. “Bizim vatandaşlarımız içinde ihtiyacı olanlara vermeyi tercih ediyorum” yanıtı ikinci, “yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum” diyenlerin oranı ise üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum Türk toplumunda hem dayanışmanın azaldığını hem de bilinçli bir tutumla yardım etmenin reddedildiğini ortaya koymaktadır. Sınır illerinde “yardım etmek istemedim” tavrı, bütün diğer demografik veriler içinde %57,3 ile en güçlü şekilde ifade edilmektedir.

B-2022-TABLO 47 (+GRAFİK): NEDEN YARDIM YAPMADINIZ? (ÇOKLU YANIT)

Sıra No.		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%
1	Yardım etmek istemedim	595	42,2	413	27,9	552	32,5
2	Bizim vatandaşlarımız içinde ihtiyacı olanlara vermeyi tercih ediyorum	332	23,5	428	28,9	500	29,4
3	Yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum	261	18,5	329	22,2	404	23,8
4	Mali imkânlarım yardım etmeye elverişli değil	204	14,5	427	28,8	317	18,7
5	Zaten onlara pek çok kurum destek veriyor	217	15,4	393	26,5	268	15,8
6	Yardım edecek fırsat/yol bulamadım	172	12,2	109	7,4	96	5,7
7	Onlara yardım etmek onları tembelleştirir, böyle bir alışkanlık edinmelerini istemem	43	3,0	52	3,5	75	4,4
8	Diğer	7	0,5	9	0,6	4	0,2
	Fikrim yok/cevap yok	33	2,3	11	0,7	17	1,0

SB-2022: Suriyelilere Neden Yardım Yapmadınız? %

Not: "Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna "Hayır, yapmadım" cevabını verenler ile "Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna "Hayır, yapmadım" cevabını verenlere ait sonuçlardır.

SB-2022-TABLO 48: NEDEN YARDIM YAPMADINIZ? (ÇOKLU YANIT %)

	Yardım etmek istemem	Bizim vatandaşlarımız içinde ihtiyacı olanlara vermeyi tercih ediyorum	Yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum	Mali imkanlarım yaramadım elverişli değil	Zaten onlara pek çok kurum destek veriyor	Yardım edecek fırsat/yol bulamadım	Onlara yardım etmek onları tembelleştirir, böyle bir alışkanlık edinmelerini istemem	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	33,3	27,5	21,9	20,7	15,0	6,2	3,3	0,2	0,9
Erkek	31,6	31,5	25,8	16,5	16,6	5,1	5,6	0,2	1,1
Yaş									
18-24 arası	37,0	26,0	24,6	12,8	14,9	4,2	4,2	-	1,4
25-34 arası	31,7	29,5	23,3	17,1	12,4	5,6	4,5	-	1,4
35-44 arası	31,5	29,9	23,9	20,3	18,9	5,9	4,8	0,3	0,8
45-54 arası	29,5	31,2	24,4	19,3	15,3	6,1	2,7	0,3	0,7
55-64 arası	35,1	30,2	22,3	17,3	16,3	6,9	5,9	1,0	1,0
65 ve üzeri	30,7	30,2	23,8	27,2	17,8	5,4	5,0	-	0,5
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil	32,7	18,4	18,4	42,9	10,2	-	-	-	-
Okuryazar	25,4	23,8	17,5	33,3	12,7	4,8	-	1,6	1,6
İlkokul	26,7	28,8	23,0	24,9	17,5	5,5	5,2	0,8	0,5
Ortaokul/ilköğretim	34,5	28,4	26,5	16,7	18,1	5,8	5,3	-	-
Lise veya dengi okul	36,8	30,0	24,9	14,3	15,1	4,0	4,2	-	1,6
Üniversite/lisansüstü	31,8	32,9	22,2	14,0	13,7	9,0	4,4	-	1,7
Bölge									
Sınır iller	57,3	5,1	9,4	29,4	3,5	3,9	0,4	0,4	1,2
Diğer iller*	28,1	33,7	26,3	16,8	17,9	6,0	5,1	0,2	1,0
Metropol iller	26,7	37,3	26,0	16,0	15,6	5,4	7,8	-	0,5
Metropol olmayan iller	29,0	31,3	26,5	17,3	19,5	6,3	3,3	0,3	1,3
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	28,3	29,0	27,6	14,5	16,4	5,2	3,8	0,2	1,0
Ev kadını	33,0	25,3	16,4	26,1	14,1	6,9	3,8	0,5	1,0
Esnaf	34,1	36,1	28,5	12,6	15,2	3,6	5,3	-	1,0
Emekli	30,5	32,2	25,5	22,6	22,2	8,4	5,4	0,4	0,8
Öğrenci	39,4	27,6	20,5	14,2	9,4	3,9	3,1	-	-
İşsiz	42,0	18,8	22,3	25,9	18,8	2,7	5,4	-	1,8
Kamu sektörü çalışanı	32,7	32,7	12,7	14,5	5,5	12,7	5,5	-	3,6
Serbest meslek erbabı	35,1	29,7	40,5	18,9	16,2	-	2,7	-	-
İş insanı**	-	53,3	26,7	-	20,0	6,7	6,7	-	-
Genel	32,5	29,4	23,8	18,7	15,8	5,7	4,4	0,2	1,0

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 15 kişiye ait sonuçlardır.

Not1: Çalışma durumunda "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Not2: "Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna "Hayır, yapmadım" cevabını verenler ile "Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna "Hayır, yapmadım" cevabını veren 1699 kişiye ait sonuçlardır

16. Uyum: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uymu

SB çalışması, temelde sosyal uyum konusundaki durumu ortaya koymaya çalışan bir araştırmadır. Ancak “uyum” / “sosyal uyum” konusu, objektif ve subjektif unsurların bir araya geldiği karmaşık bir sosyolojik kavramdır. Burada kamunun karar ve uygulamaları kadar, hatta ondan daha fazla toplumun verdiği reaksiyonlar ve algılar öne çıkmaktadır. Dolayısı ile bir araya gelmiş toplumsal gruplar arasında uyumun varlığının ölçülmesi de son derece zordur. Ancak sosyal uyum kamusal düzenlemelerden daha fazla toplumsal alana işaret etmektedir. Bu bağlamda SB çalışmasında, uyum/sosyal uyum konusunun ev sahibi toplumlardaki karşılığı bağlamında, ilk kez 2013’te literatüre kazandırılan “toplumsal kabul”⁴¹ kavramı benimsenmiştir. Toplumsal kabulün ne ölçüde olduğunu anlamak bakımından “sosyal mesafe ölçekleri” gibi, bir başka soru seti de toplumun Suriyelilerin uyumunu nasıl değerlendirdiği sorgulanmıştır.

Uyum konusunun “ev sahibi” toplum ile “sonradan gelenler” arasında oldukça farklı değerlendirildiği bilinmektedir. Bu nedenle elde edilen verilerin değerlendirmesi bize birtakım ipuçları verse de uyumun niteliğini ve seviyesini ölçmeye yetmeyeceği açıktır. Türk toplumuna yöneltilen “Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusuna gelen cevaplar, Türk toplumunun Suriyelilerin uyumu konusunda tatminkâr olmadıklarını göstermektedir. SB-2022’de Türk toplumunun %2,1’i Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” uyum sağladığını, %10,1’i ise “büyük ölçüde uyum sağladığını” ifade ederken, “çok az” diyenler %17,9, “hiç uyum sağlayamadı” diyenler ise %59,3 olarak değerlendirilmiştir. Yani “bütünüyle ve büyük ölçüde uyum sağladı” görüşünde olanların toplam oranı %12,2 iken, %77,1 “hiç uyum sağlamadı, çok az sağladı” cevabını vermektedir. Dikkat çekici bir biçimde Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlama süreçlerini her yıl daha da az “başarılı” bulmaktadır. Yani, ortak yaşam süresi uzadığı halde, Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlamadığına dair yaklaşımı güçlenmektedir. Her ne kadar SB-2022’de Suriyeliler çalışması yapılamamış olsa da Suriyelilerin de uyum konusunda karamsar olduğu görülmektedir.⁴²

41 Toplumsal kabul (social acceptance) kavramı ilk kez M. Murat Erdoğan tarafından 2013 yılındaki çalışmada kullanılmıştır: Bkz. M. Murat Erdoğan (2013) Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Raporu.

42 Bkz. SB-2021-TABLO-106, s.252

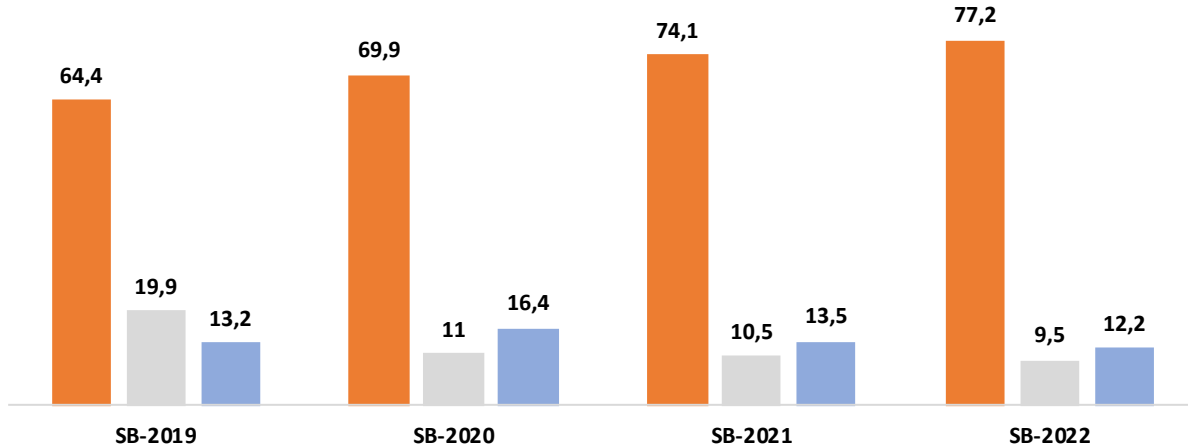
SB-2022-TABLO 49 (+GRAFİK): SURIYELİLER TÜRK TOPLUMUNA/TÜRKİYE'YE NE ÖLÇÜDE UYUM SAĞLADI?

	SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Hiç sağlamadı	1050	46,2	1081	47,9	1103	48,9	1344	59,3
Çok az sağladı	413	18,2	497	22,0	567	25,2	406	17,9
Hiç sağlamadı+Çok az sağladı	1463	64,4	1578	69,9	1670	74,1	1750	77,2
Ne sağladı, ne sağlamadı*	452	19,9	248	11,0	236	10,5	216	9,5
Büyük ölçüde sağladı	248	10,9	300	13,3	264	11,7	229	10,1
Bütünüyle sağladı	52	2,3	69	3,1	40	1,8	47	2,1
Büyük ölçüde + Bütünüyle sağladı	300	13,2	369	16,4	304	13,5	276	12,2
Fikrim yok/cevap yok	56	2,5	64	2,7	43	1,9	25	1,1
Toplam	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

* SB-2019 döneminde "Kısmen" seçeneği; SB-2020, SB-2021 ve SB-2022 döneminde "Ne sağladı, ne sağlamadı" şeklinde güncellenmiştir.

SB-2022: Suriyeliler Türk Toplumuna / Türkiye'ye Ne Ölçüde Uyum Sağladı? (%)

■ Hiç sağlamadı + Çok az sağladı ■ Ne sağladı, ne sağlamadı ■ Büyük ölçüde sağladı + Bütünüyle sağladı

Uyum süreçlerine demografik veriler çerçevesinde bakıldığında, SB-2022'de Suriyelilerin uyum sağlamadığını ifade edenlerin büyük çoğunluğunun daha çok 18-24 yaş grubu ve metropol illerin olduğu gözlemlenmektedir. Ancak OGG'lerde sınır illerinde yaşayanların Suriyelilerin uyumu konusunda daha karamsar oldukları gözlenmiştir.

SB-2022-TABLO 50: SURIYELİLER TÜRK TOPLUMUNA/TÜRKİYE'YE NE ÖLÇÜDE UYUM SAĞLADI? (%)

	Hiç sağla- madı	Çok az sağ- ladı	Ne sağladı, ne sağla- madı	Büyük ölçü- de sağladı	Bütünüyle sağladı	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	59,0	17,3	10,0	10,3	1,8	1,6
Erkek	59,6	18,5	9,0	9,9	2,4	0,6
Yaş						
18-24 arası	63,6	17,3	8,8	7,7	2,3	0,3
25-34 arası	63,1	14,3	9,2	10,3	2,5	0,6
35-44 arası	56,7	18,2	10,2	12,2	1,6	1,1
45-54 arası	58,6	18,6	9,1	10,3	2,0	1,4
55-64 arası	56,3	17,1	10,2	12,0	3,3	1,1
65 ve üzeri	55,1	24,9	9,8	6,5	0,8	2,9
Öğrenim Durumu						
Okuryazar değil	46,9	17,2	7,8	15,6	3,1	9,4
Okuryazar	63,0	22,2	2,5	11,1	-	1,2
İlkokul	55,8	18,7	9,8	11,6	2,1	2,0
Ortaokul/ilköğretim	59,2	19,1	8,1	10,3	2,4	0,9
Lise veya dengi okul	63,0	15,9	9,4	9,3	2,0	0,4
Üniversite/lisansüstü	59,0	18,2	12,0	8,6	2,0	0,2
Bölge						
Sınır iller	49,9	15,7	12,1	15,7	5,3	1,3
Diğer iller*	61,3	18,4	8,9	8,9	1,4	1,1
<i>Metropol iller</i>	68,1	15,5	8,9	6,0	0,9	0,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	57,2	20,1	8,9	10,7	1,7	1,4
Çalışma Durumu						
Özel sektör çalışanı	65,1	16,5	10,1	6,4	1,9	-
Ev kadını	55,0	18,5	9,1	12,6	2,2	2,6
Esnaf	61,4	16,3	8,3	11,5	1,8	0,7
Emekli	56,4	20,3	10,3	9,6	1,7	1,7
Öğrenci	64,2	17,6	7,4	8,8	1,3	0,7
İşsiz	61,4	17,3	5,5	10,3	4,1	1,4
Kamu sektörü çalışanı	44,7	24,7	20,0	8,2	1,2	1,2
Serbest meslek erbabı	46,5	20,7	13,8	13,8	5,2	-
İş insanı**	51,9	14,8	11,1	18,5	3,7	-
Genel	59,3	17,9	9,5	10,1	2,1	1,1

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır. / ** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır

Sosyal uyum konusunda tatminkar olmayan ve Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlamadığını yüksek bir seviyede dile getiren Türklere, SB-2021 ve SB-2022’de “Size göre Türkiye’deki Suriyeliler için uyum politikaları yapılmalı mı?” şeklinde bir takip sorusu da yöneltilmiştir. Türk toplumunun bu konuda da istekli olmadığı, hatta bu isteksizliğin SB-2021’deki oranı %54,2 iken SB-2022’de %69’a çıktığı görülmektedir. Benzer bir trend ile “uyum çalışmaları yapılınsın” diyenlerin oranı bir yılda %30,4’ten %20,3’e gerilemiştir.

SB-2022-TABLO 51: TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER İÇİN UYUM POLİTİKALARI YAPILMALI MI?

	SB-2021			SB-2022		
	#	%		#	%	
Kesinlikle yapılmamalı	658	29,2	54,2	857	37,8	69,0
Yapılmamalı	564	25,0		707	31,2	
Ne yapılmalı, ne yapılmamalı	155	6,9	6,9	127	5,6	5,6
Yapılmalı	491	21,8	30,4	401	17,7	20,3
Kesinlikle yapılmalı	194	8,6		58	2,6	
Fikrim yok/bilmiyorum	173	7,7	8,5	107	4,7	5,1
Cevap yok	18	0,8		10	0,4	
Toplam	2253	100,0		2267	100,0	

Demografik analizde de erkeklerin, orta yaşlıların, lise mezunlarının, metropollerde yaşayanların ve işsizlerin bu konuda daha olumsuz bir tavır koydukları gözlemlenmektedir. Sınırlı ölçüde uyum çalışmalarına olumlu bakanların ise sınır illerinde yaşayanların, yüksek öğrenim görenlerin ve kamuda çalışanların olduğu anlaşılmaktadır.

SB-2022-TABLO 52: TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLER İÇİN UYUM POLİTİKALARI YAPILMALI MI? (%)

	Kesinlikle yapılmamalı	Yapılmamalı	Yapılmamalı	Ne yapılmalı, ne yapılmamalı	Yapılmalı	Kesinlikle yapılmalı	Yapılmalı	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	37,1	31,1	68,2	6,0	16,9	2,1	19,0	6,8
Erkek	38,5	31,3	69,8	5,2	18,5	3,0	21,5	3,5
Yaş								
18-24 arası	42,0	30,4	72,4	5,1	16,5	2,0	18,5	4,0
25-34 arası	39,6	26,6	66,2	5,3	19,9	4,3	24,2	4,3
35-44 arası	32,9	33,5	66,4	7,2	18,2	2,4	20,6	5,8
45-54 arası	41,2	32,1	73,3	5,2	15,9	1,7	17,6	3,9
55-64 arası	38,2	29,1	67,3	4,7	19,3	2,9	22,2	5,8
65 ve üzeri	32,2	37,6	69,8	5,3	15,1	1,2	16,3	8,6
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil	31,3	28,1	59,4	4,7	15,6	1,6	17,2	18,7
Okuryazar	45,7	23,5	69,2	4,9	13,6	1,2	14,8	11,1
İlkokul	34,4	34,8	69,2	7,6	16,7	0,8	17,5	5,7
Ortaokul/İlköğretim	34,9	33,5	68,4	5,9	17,8	2,6	20,4	5,3
Lise veya dengi okul	39,7	31,1	70,8	5,1	17,2	2,4	19,6	4,5
Üniversite/lisansüstü	41,0	27,1	68,1	4,1	20,2	4,9	25,1	2,7
Bölge								
Sınır iller	30,6	30,9	61,5	6,3	22,3	2,8	25,1	7,1
Diğer iller*	39,3	31,3	70,6	5,4	16,7	2,5	19,2	4,8
Metropol iller	42,4	30,8	73,2	6,4	14,1	1,3	15,4	5,0
Metropol olmayan iller	37,4	31,6	69,0	4,9	18,3	3,2	21,5	4,6
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	42,4	29,2	71,6	6,2	15,8	2,9	18,7	3,5
Ev kadını	32,9	33,2	66,1	5,5	18,7	1,0	19,7	8,7
Esnaf	37,9	31,2	69,1	5,9	17,6	3,5	21,1	3,9
Emekli	38,1	35,7	73,8	3,8	15,5	2,4	17,9	4,5
Öğrenci	46,0	24,3	70,3	4,7	16,2	4,1	20,3	4,7
İşsiz	40,7	34,5	75,2	3,4	14,5	2,1	16,6	4,8
Kamu sektörü çalışanı	20,0	31,8	51,8	3,5	36,5	5,9	42,4	2,3
Serbest meslek erbabı	31,0	27,6	58,6	13,8	20,7	-	20,7	6,9
İş insanı**	44,5	14,8	59,3	14,8	22,2	-	22,2	3,7
Genel	37,8	31,2	69,0	5,6	17,7	2,6	20,3	5,1

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

OGG kapsamında görüşülen katılımcıların “uyum” kelimesinden ne anladıkları ve bu çerçevede de Suriyelilerin Türkiye’ye ve Türk toplumuna uyum sağlayıp sağlamadıkları konusundaki fikirleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Buna istinaden aşağıda yer alan sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

Uyumdan ne anlıyoruz?

Türkiye’deki Suriyelilerin ülkeye ve topluma uyum sağlayıp sağlamadıkları sorusu her şeyden önce katılımcıların “uyum” kavramını nasıl yorumladıklarına bağlıdır. Bunu tam olarak çözümlenebilmek için de görüşme sırasında kolaylaştırıcılar herhangi bir uyum tanımı yapmamış, aksine uyumdan ne anladıklarını doğrudan katılımcılara sormuşlardır. OGG katılımcıların neredeyse yarıya yakınının bir uyum tanımı yapmaması dikkat çekicidir. Her ne kadar illa akademik-entelektüel düzlemde bir tanım yapmalarına dair bir mecburiyetin olmadığı OGG yürütücüsü tarafından belirtilse de ve hatta katılımcıların sadece örnekler üzerinden bile bunu açıklayabilecekleri söylene de katılımcılar “uyumu” tanımlamaktan ziyade doğrudan Suriyelilerin ülkeye uyum sağlayıp sağlamadığını yorumlamaya yönelmişlerdir. Elbette bu soruya gelen cevaplar da katılımcıların uyum algısını anlamak açısından önemlidir ve bu başlık altında ayrıca ele alınacaktır.

OGG katılımcıları arasında “uyum” tanımı yapanların ise, en çok dile getirdiği husus dil konusudur. Katılımcıların neredeyse tamamı, Türkçe dilinin Suriyelilerce bilinmesinin sağlıklı ve gerçek iletişim kurabilmek açısından çok önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

- ◆ “Türkçe öğrenmeyi reddediyorsa, uyumu reddediyordur.” (Çanakkale-TR-Kadın-Üniversite Öğrencisi)

Neredeyse bütün katılımcılar dil öğreniminin uyumun temel şartı olduğu konusunda benzer görüş bildirmişlerdir. Öte yandan, sınır illerinden katılımcıların Türkçe dil öğrenimini, diğer illerdeki katılımcılar kadar vurgulamadığı da görülmüştür. Bunun da temel sebebi o bölgede yaşayanların Arapça, Kürtçe dillerini de yaygın olarak konuşmaları ve bu nedenle de Suriyelilerle iletişimin bu diller üzerinden de rahatlıkla yürütülebilir olmasıdır. Ayrıca uyum tanımı yapan sınırlı sayıda katılımcının, “karşılıklık” vurgusunu dile getirerek, “karşılıklı, birbirinden öğrenme” “bir arada huzur içinde yaşama” gibi ifadelerle yer vermesi önemlidir. Her ne kadar “uyumu” tanımlarken daha ılımlı ve her iki taraf açısından da bağlayıcı unsurlara yer verilmiş olsa da “Suriyeliler Türkiye’ye uyum sağladı mı?” ve “Türkiye’nin bir uyum politikası var mı? Yoksa da nasıl olmalı?” şeklindeki tamamlayıcı sorulara verilen yanıtlarda Suriyelilere yönelik daha negatif bakış açısının hâkim olduğu ve uyuma dair beklenti ve umutların zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Suriyeliler Türk toplumuna / Türkiye’ye Uyum Sağladı mı?

Türk OGG katılımcıların çok büyük bir bölümü Suriyelilerin Türkiye’ye uyum sağlamadığını düşünmektedir. Katılımcılardan “uyum sağladı” yanıtını verenlerin de sadece sınırlı sayıda Suriyelinin, özellikle eğitim düzeyi yüksek olanların uyum sağladığını belirtmesi, yine Suriyelilerin büyük çoğunluğunun uyum sağlamadıklarını düşündükleri anlamına gelmektedir. Ayrıca Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa gibi sınır illerinin katılımcılarının önemli bir kısmının Suriyelilerin uyum sağladığını ifade ettiği de not edilmelidir. Bu katılımcılar ise ifadelerinde sınır illerinin kültürel ve hatta dil açısından Suriyelilerle çokça ortak noktalarının olmasının uyumu kolaylaştırdığını düşünmektedir. Yine de “uyum sağladı” yorumunu yapan katılımcıların çok güçlü ifadelerde bulunmadığı, daha açıkçası, “kısmen uyum sağlandığı” yönünde izlenim oluşturdıkları not edilmelidir.

- ◆ “Biz uyum sağlayacak sistemi, altyapıyı kuramadık. Çocukların okula gitmesi, erkeklerin kadınların işe gitmesi ya da bir şekilde topluma dahil olması sağlanamadı. Onlar da bu durumdan dolayı uyum sağlayamadılar.” (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ “Ege, Karadeniz gibi bölgelerde uyum daha zor. Çünkü kültür farkı daha çok. Eğitimli olanların ise adaptasyonu kolaylaşıyor. Ama genel bağlamda uyum sağlandığını düşünmüyorum.” (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)
- ◆ “Daha çok kendi aralarında takılıyorlar. Bu nedenle uyumsuzluk olduklarını düşünüyorum.” (SB-2022-OGG-İstanbul-Erkek, Çalışan)

- ◆ “Muhtemelen temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar toplumu tanıyıp bu ihtiyaçlarını giderebiliyorlardır. Ama burada uyumdan anladığım daha ilerisi olduğu için, örneğin buradaki insanlarla bağ kurup, arkadaşlık yapabilmek gibi, bu ülkede uzun vadede yaşayacak Türklerle iletişimde olacak kadar uyum sağladıklarını düşünmüyorum.” (SB-2022-OGG-İstanbul-Kadın, Çalışan)
- ◆ “Tek kelime Türkçe bilmiyorlar 10 yılı aşkındır buradalar ve diyorlar ki ‘gerek yok ki herkes Arapça biliyor’. Oturdıkları bölge tamamen Arap bölgesi olduğu için dil konusunda yabancılık çekmiyorlar, hatta çocukları bile Türkçe bilmiyor çat pat konuşuyor.” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek, Çalışan)

Bu konuda az da olsa olumlu görüş bildirenler de oldu:

- ◆ “81 ilin genelinde uyum sağlanmadı sadece Hatay Kilis Urfa Antep’te biraz uyum sağlandı çünkü Hatay’da Arap nüfus var ve Suriyelilerin çok etkileşimde olduklarını biliyoruz.” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek, Çalışan)
- ◆ Biz daha çok üniversite öğrencisi olduğumuz için kendi bakış açımızdan bakıyoruz karşılıklı bir uyum bir nebze olsun oturdu ama tam yüzde yüz uyum sağlanmadı aslında çok az sağlandı. (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek, Öğrenci)

“Türkiye’nin bir uyum politikası var mı? Yoksa nasıl olmalı?”

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru ise, “Türkiye’nin bir uyum politikası var mı? Yoksa nasıl olmalı?” konusu olmuştur. OGG katılımcılarının çok büyük bir bölümü bu soruyu kafalarını sallamak suretiyle “yok” şeklinde karşılık vermişlerdir. Her ne kadar katılımcılar önceki soru çerçevesinde bir “uyum” tanımı yapmasalar da yani Türkiye’nin uyum politikasının olmadığını söylediklerinde esasen ne bekledikleri ve “yok” derken neyin eksikliğini kastettikleri de tam anlaşılıyor olsa da bu soruya yönelik cevabın oldukça net bir şekilde “hayır” şeklinde ortaya çıkması önemlidir. Bu tepki esasen Türkiye’nin göç yönetimi konusundaki politikalarının toplum tarafından nasıl algılandığını görmek açısından ilginç olmuştur. Katılımcıların önemli bir bölümü bu soruya karşılık olarak da yine vatandaşlık konusunu gündeme getirmiş ve “Suriyelilerin çoğunun vatandaş yapıldığını” ifade ederek bu durumu eleştirmişlerdir. Birçok katılımcıya göre sosyal yardım ve destekler sadece Suriyelilere yapılmakta, bu nedenle de her iki toplum birbirinden ayrıştırılmaktadır. Katılımcıların önemli bir bölümü, 12 yılın ardından artık Suriyelilere pozitif ayrımcılık yapılmasının gerekmediğini ve bu şekilde devam edilirse de yerel halkın tepkisinin daha da artacağını ifade etmiştir.

Uyum politikasının olmamasının bu kadar net vurgulandığı ve mevcut politikaların çok sınırlı ölçüde toplumda karşılık bulduğunun anlaşıldığı bu düzlemde katılımcılara “peki nasıl bir politika olmalı” sorusu yöneltildiğinde ise verilen örneklerin “uyum” odaklı değil, Suriyelilerin geri gönderilmesi odaklı olduğu dikkat çekicidir. Çok az sayıda katılımcı, Suriyelilerin Türk toplumuyla eşit haklara sahip olmasını vurgusunu yapmış, ancak büyük çoğunluk somut bir politika ifade etmek yerine, Suriyelileri ülkede istemediklerini belirten ifadeler kullanmışlardır. Bu konuda sınır illeri ve metropoller arasında net bir ayrışma olmamakla birlikte, benzer görüşlerin ifade edildiği not edilmiştir.

- ◆ “Şanlıurfa’da mesela bir Suriyeliyle ilgili haber çıkıyor, yerel halk örgütlenip Suriyelinin dükkanına saldırmaya gidiyor. Bu tür olaylar, karşılıklı uyum politikasının halka ulaşmadığını gösteriyor.” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Kadın-Üniversite Öğrencisi)
- ◆ “Uyum sağlamayanlar da var bu da hissettikleri psikolojik baskıdan dolayı olabilir. Zar zor bir hayat kurmuşsun kendine acaba beni isterler mi bana karşı böyle bakıyorlar kötü mü düşünüyorlar diyerek ülkesindeki sorunlardan dolayı uyumsuzlaşma süreci bence etkileyebileceğini düşünüyorum.” (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın)
- ◆ “Devletin bir uyum politikası yoktu. Ensar, muhacir gözüyle baktılar ve uzun vadeli politika üretmediler. Aileden bir kişi çalışsa, her birey de Kızılay kart alsa hayatını idare edebiliyor.” (SB-2022-OGG-Şanlıurfa-Erkek-Çalışan)
- ◆ “Ben görüyorum ve yerel toplumun da katılmasını beklediğimiz etkinliklere Suriyeliler katılıyor aslında, ama yerel toplumdan katılım çok sınırlı kalıyor. Yani Suriyelilerin bu konuda çaba harcadıklarını düşünüyorum” (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın-Öğrenci)
- ◆ “Vatandaşlık verilmesin verilenlere de geri alınsın ve vatanlarına gönderilsin.” (SB-2022-OGG-Çanakkale-Erkek-Emlakçı)

17. Türk Toplumunun Algısında Suriyelilerin Türk Toplumuna Yönelik Yaklaşımları

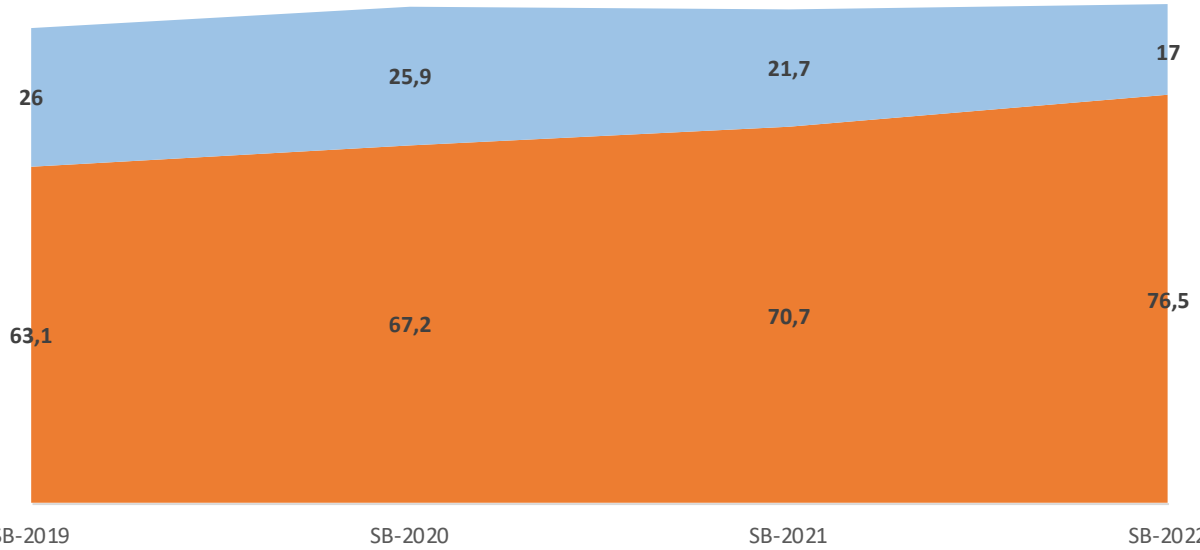
SB araştırmasında Türk toplumunun kaygılarını ve beklentilerini daha net biçimde görebilmek için, Suriyelilere yönelik bazı olumlu ve olumsuz önermelerle görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Dördü "olumlu", üçü "olumsuz" sayılabilecek önermelere gösterilen ilgi açık biçimde Türk toplumdaki Suriyelilere yönelik reddiyeyi ve olumsuzlamayı ortaya koymaktadır. Zaten bu önermelerin sorulduğu son dört SB çalışmasında da olumsuz 3 önerme ilk üç sırada yer almakta, olumlular ise daha sonra ve oldukça düşük yüzdelerle gelmektedir. SB-2022 verilerine göre Türk toplumunun bu önermeler içinde %38,4 ile en yüksek oranda katıldığı önerme, SB-2019'da olduğu gibi "Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor" olmuştur. "Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor" önermesi ise %27,6 ile ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise SB-2021'de eklenen bir seçenek olan "Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba göstermiyor" önermesidir (%10,5). Olumlu önermelerden oluşan diğer 4 önerme içinde en yüksek ilgi gören "Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor" önermesine gelen destek %7,1'dir. Tablo açık biçimde Türk toplumunun "olumlu" seçeneklere uzak durduğunu ve olumsuz seçenekleri ön plana çıkardığını göstermektedir. Olumlu ve olumsuz önermeler birlikte değerlendirildiğinde, ikisi arasındaki oranın her çalışmada daha da açıldığı gözlemlenmektedir. SB-2019'da %26-%63,1 olan farklılık, SB-2022'de %17-%76,5 olmuştur.

Demografik incelemede metropollerde yaşayan Türklerin, Suriyelilerin Türk toplumuna davranışları konusunda daha olumsuz görüşlere sahip olduğu açık biçimde görülmektedir.

SB-2022- TABLO 53 (+GRAFİK): SURIYELİLERİN TÜRK TOPLUMUNA NASIL DAVRANDIĞINI AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ EN İYİ ŞEKİLDE YANSITIYOR?

Sıra No.		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%
1	Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor	731	32,2	751	33,2	614	27,3	871	38,4
2	Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor	702	30,9	769	34,0	719	31,9	625	27,6
3	Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba göstermiyor	-	-	-	-	259	11,5	238	10,5
4	Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor	302	13,3	180	8,0	186	8,2	161	7,1
5	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor	132	5,8	214	9,5	124	5,5	86	3,8
6	Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor	66	2,9	119	5,3	104	4,6	83	3,7
7	Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor	90	4,0	70	3,1	77	3,4	54	2,4
8	Diğer	-	-	17	0,7	6	0,3	12	0,5
	Fikrim yok/cevap yok	248	10,9	139	6,2	164	7,3	137	6,0
Toplam		2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Suriyelilerin Türk Toplumuna Nasıl Davrandığını Aşağıdaki İfadelerden Hangisi En İyi Şekilde Yansıtıyor (%)

■ Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor, Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor, Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor, Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor
■ Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor, Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor, Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba göstermiyor

SB-2022- TABLO 54: SURIYELİLERİN TÜRK TOPLUMUNA NASIL DAVRANDIĞINI AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ EN İYİ ŞEKİLDE YANSITIYOR? (%)

	Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor	Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor	Suriyeliler Türk toplumuyla uyum sağlamak için çaba göstermiyor	Suriyeliler Türk toplumuyla uyum sağlamak için çaba gösteriyor	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor	Suriyeliler Türk toplumunu çok sevmiyor	Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	39,8	26,4	10,7	5,4	4,2	3,5	2,3	0,4	7,3
Erkek	37,1	28,7	10,3	8,8	3,4	3,9	2,5	0,6	4,7
Yaş									
18-24 arası	43,8	29,3	8,2	6,3	2,8	2,8	2,0	0,3	4,5
25-34 arası	40,2	25,4	10,1	8,6	2,9	4,1	2,0	0,6	6,1
35-44 arası	36,7	28,3	11,0	7,2	3,8	4,0	1,8	0,4	6,8
45-54 arası	40,2	27,5	9,6	6,1	3,7	3,9	3,2	0,7	5,1
55-64 arası	32,3	26,9	12,4	9,8	5,8	3,3	2,9	0,4	6,2
65 ve üzeri	34,7	29,0	13,1	3,7	4,9	3,3	2,8	0,8	7,7
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil	26,6	31,3	10,9	3,1	4,7	4,7	3,1	-	15,6
Okuryazar	35,8	33,3	12,4	1,2	3,7	3,7	2,5	-	7,4
İlkokul	35,8	29,3	9,6	6,3	3,9	4,1	3,3	0,6	7,1
Ortaokul/ilköğretim	36,0	30,5	10,5	8,3	3,1	3,7	1,5	1,1	5,3
Lise veya dengi okul	43,3	27,4	8,3	6,6	4,1	3,3	2,1	0,4	4,5
Üniversite/lisansüstü	38,8	21,8	14,1	9,0	3,9	3,5	2,4	0,2	6,3
Bölge									
Sınır iller	18,0	44,3	4,3	9,4	6,1	6,8	3,3	-	7,8
Diğer iller*	42,7	24,1	11,8	6,6	3,3	3,0	2,2	0,6	5,7
<i>Metropol iller</i>	43,7	21,9	16,1	6,8	3,4	1,7	1,7	0,6	4,1
<i>Metropol olmayan iller</i>	42,1	25,3	9,2	6,5	3,2	3,8	2,5	0,7	6,7
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	46,8	24,4	9,4	6,2	4,0	3,7	1,1	0,2	4,2
Ev kadını	33,9	29,2	10,0	6,5	3,7	3,6	2,8	0,6	9,7
Esnaf	34,2	29,8	11,8	9,6	1,7	5,0	2,6	0,7	4,6
Emekli	36,5	26,8	12,0	6,5	4,8	2,4	3,1	1,0	6,9
Öğrenci	45,3	30,4	10,8	2,0	4,1	2,7	2,7	-	2,0
İşsiz	46,2	26,2	6,2	7,6	4,8	2,1	-	0,7	6,2
Kamu sektörü çalışanı	28,2	20,0	16,5	11,8	4,7	4,7	5,9	-	8,2
Serbest meslek erbabı	27,6	36,2	5,2	8,6	3,4	5,2	5,2	1,7	6,9
İş insanı**	26,0	25,9	18,5	7,4	14,8	3,7	3,7	-	-
Genel	38,4	27,6	10,5	7,1	3,8	3,7	2,4	0,5	6,0

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

18. Suriyeliler Türkiye’de Ne Kadar Önemli Bir Sorun?

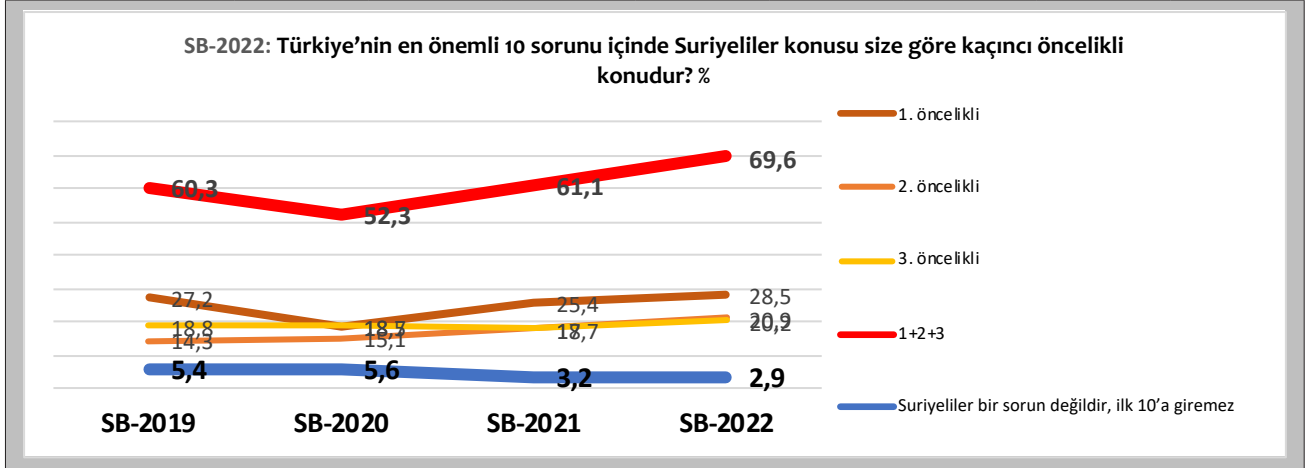
Her toplumda olduğu gibi Türk toplumunun da bazen sürekli, bazen dönemsel sorunları olması doğaldır. Türk toplumunun son yıllarda ekonomi, terörle mücadele, istihdam, sosyal destekler, toplumsal gerginlik, dış politika vb. pek çok alanda sorunlar yaşadığı söylenebilir.⁴³ SB araştırmasında SB-2019’dan bu yana sorulan “Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?” sorusu ile Türk toplumunun Suriyelileri ne ölçüde bir sorun olarak gördüğü ve sorunlar arasında hangi sıraya koyduğu açıklanmaya çalışılmıştır. SB-2019 çalışmasında Suriyeliler konusunu Türkiye’nin “en önemli”, “ikinci en önemli” ve “üçüncü en önemli” sorun olarak görenlerin toplamı %60’ı aşmaktadır. SB-2020 araştırmasında bu üçünün toplamı %52,3’e gerilemiştir. SB-2021’de ise bu üç kategorinin toplamı %60,4’e, SB-2022’de ise ilk üç toplamı %69,6’ya yükselmiştir. Türkiye’deki Suriyelileri Türkiye’nin en önemli birinci sorunu olarak tanımlayanların oranı ise SB-2022’de %28,5’a ulaşmıştır. Toplamda bir puanlama yapıldığında, Türk toplumu için Suriyeliler konusu Türkiye’nin SB-2019’da 3.3, SB-2020’de 3.8, SB-2021’de 3.3, SB-2022’de ise rekor seviyede bir oran (%69,6) ve düzeye çıkarak 2.9 sıradaki sorunu olarak bildirilmiştir. Yani Türk toplumu her halükârda Suriyeliler konusunu Türkiye’nin ilk üç-dört sorunundan birisi olarak gördüğünü ifade ederken, SB-2022’de bu konu “2.9 ile ilk üç sorun” içine girmiştir. “Suriyeliler bir sorun değildir/ilk 10’a girmez” diyenlerin oranı SB-2019’da %5,4, SB-2020’de %5,6, SB-2021’de %3,2, SB-2022’de ise bu %2,9’a düşmüştür.

Bu soru çerçevesinde önemli bir “sınırlılık uyarısına” dikkat çekmek gerekir. Sosyal bilimlerde spesifik bir konuda saha çalışması yapıldığında, mülakat yapılan kişinin görüşlerinde, sübjektiflik artabilir ve genelde o anda konuşulan konuya daha fazla önem verdiğini gösteren cevaplar alınabilir. SB çalışması özel olarak Türkiye’deki Suriyeliler konusunda yapıldığı için, benzer bir yanılma ihtimalinin olduğu açıktır. Bu nedenle “Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?” sorusuna verilen cevaplara ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Türkiye genelinde yapılan bir başka saha çalışmasında Suriyeliler/mülteciler konusunun daha başka bir sırada yer alması anket tekniğinin doğasındaki bu sorunla açıklanabilir.

43 Bkz.: Türkiye Raporu: <https://turkiyeraporu.com/arastirma/turkiyenin-en-onemli-sorunu-nedir-1-1918/>, (Erişim: 11.10.2023) IP-SOS: <https://www.ipsos.com/tr-tr/toplumun-84u-icin-en-onemli-sorun-ekonomi> (Erişim: 11.10.2023)

SB-2022- TABLO 55 (+GRAFİK): TÜRKİYE’NİN EN ÖNEMLİ 10 SORUNU İÇİNDE SURİYELİLER KONUSU SİZE GÖRE KAÇINCI ÖNCELİKLİ KONUDUR?

Öncelik sıralaması	SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%
1. öncelikli	617	27,2	418	18,5	572	25,4	647	28,5
2. öncelikli	325	14,3	340	15,1	398	17,7	473	20,9
3. öncelikli	426	18,8	422	18,7	406	18,0	458	20,2
1+2+3		60,3		52,3		61,1		69,6
4. öncelikli	196	8,6	212	9,4	209	9,3	235	10,4
5. öncelikli	191	8,4	278	12,3	215	9,5	147	6,5
6. öncelikli	64	2,8	106	4,7	73	3,2	33	1,4
7. öncelikli	61	2,7	80	3,5	56	2,5	24	1,1
8. öncelikli	44	1,9	61	2,7	62	2,8	20	0,9
9. öncelikli	17	0,7	37	1,6	23	1,0	22	1,0
10. öncelikli	115	5,1	116	5,1	102	4,5	79	3,5
Suriyeliler bir sorun değildir ilk 10'a giremez	123	5,4	126	5,6	73	3,2	67	2,9
Fikrim yok/cevap yok	92	4,1	63	2,8	64	2,9	62	2,7
Toplam	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0
Ortalama Puan	3.3		3.8		3.3		2.9	

19. Siyasal Haklar ve Vatandaşlık

SB araştırmalarında toplumun %90'nına yakını, Suriyelilerin en az yarısının Türkiye'de kalacağı düşüncesini ifade ediyor olmasına rağmen, Türk toplumunda Suriyelilere siyasal haklar verilmesi ve vatandaşlık konusunda ciddi itirazları ve kaygıları dikkat çekmektedir. Araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, Türk toplumunun Suriyeliler konusunda dile getirilen en önemli endişelerinden birisi Suriyelilerin vatandaşlık almalarıdır. Bu konu "Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul" başlığı altında ele alınmış ve toplumun Suriyelilere yönelik bütün diğer kaygıları içinde vatandaşlık konusu ön plana çıkmıştır. SB çalışmalarında "siyasal haklar verilmesi" ve "vatandaşlık" konularında özel sorular da sorularak, Türk toplumunun konu hakkındaki düşünce ve algısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. "Suriyelilere siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusuna Türk toplumunun SB-2017'de %85,6'sı, SB-2019'da %87,1'i SB-2020'de ise %83,8'i "hiçbir siyasal hak verilmemelidir" görüşünü dile getirdikleri ortaya konulmuştur. Siyasal haklar ile vatandaşlık arasındaki ilişki herkes tarafından bilinmeyebilir. Bu nedenle SB-2021 çalışmasında, "siyasal haklar" sorusundan vazgeçilmiş, sadece vatandaşlık konusundaki sorunun sorulmasına karar verilmiştir.

Çoklu cevap verebilme imkânı tanınan "Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusuna "hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı" cevabı SB-2017'de %75,8, SB-2019'de %76,5, SB-2020'de %71,8, SB-2021'de %67,9, SB-2022'de ise %75,9 olarak tespit edilmiştir. "Hepsi vatandaşlığa alınmalı" diyenlerin oranı SB-2017'de %4 iken, bu oran 2019'da %1,5, SB-2020'de %3,6, SB-2021'de %2,2, SB-2022'de ise %1 olarak tespit edilmiştir.⁴⁴ "Eğitimli olmak", "Türkiye'de doğmuş olmak", "Türkmen olmak", "Türkçe bilmek", "genç olmak" gibi koşullu destek seçenekleri ise SB-genelde %20-30 civarındadır. Belli niteliklere sahip olanların vatandaşlığa alınması, ayrıca vatandaşlık kriterlerinin gözden geçirilmesi ve sıkılaştırılması koşuluyla vatandaşlık konusuna olumlu bakanların olduğu anlaşılmaktadır. Bu tablo, vatandaşlık politikasında Türk toplumunun -siyasal eğilimleri de aşan- ciddi kaygıları olduğunu ortaya koymaktadır.

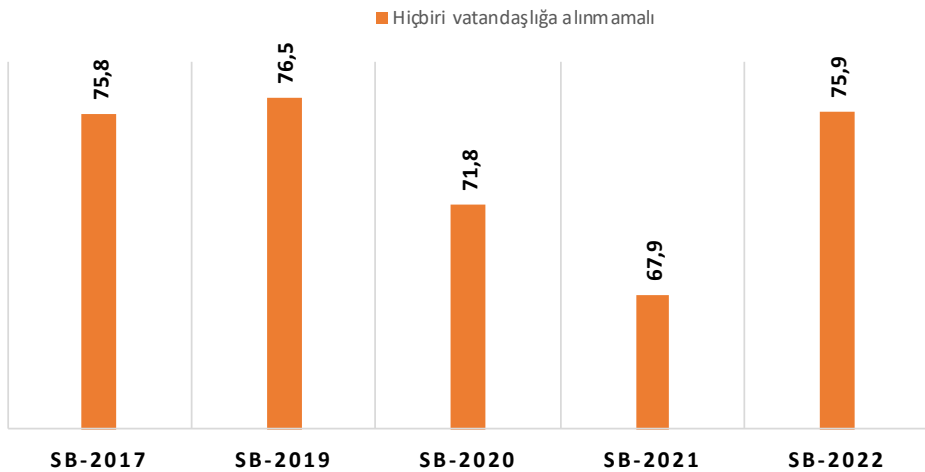
Bu çerçevede ortaya çıkan sonuçları daha sağlıklı değerlendirmek bakımından önemli bir teknik ayrıntıyı ifade etmek gerekmektedir. SB çalışmasında bu soru SB-2019 hariç "çoklu yanıt" şeklinde yöneltmiştir. Zaten SB-2019'da her ne kadar "hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı" cevabını verenlerin diğer seçeneklere cevap vermesi ihtimali düşük olsa da 2-9 arasındaki seçenekler arasında geçişkenlik olasılığı yüksektir. Bütün SB çalışmaları içinde en yüksek seviyede "Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı" sonucunun SB-2019'da çıkması da (%76,5) tesadüf gibi görünmemektedir. Sonuçların bu teknik ayrıntı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁴⁴ Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

"Suriyeli Sığınmacılar Türk vatandaşlığına alınmalıdır": Katılanlar: %7,7 / Katılmayanlar: %84,5.

SB-2022- TABLO 56 (+GRAFİK): SURIYELİLERE VATANDAŞLIK VERİLMESİ İLE İLGİLİ NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR? (ÇOKLU YANIT)

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı	1584	75,8	1737	76,5	1621	71,8	1529	67,9	1720	75,9
2	Eğitilmişler vatandaşlığa alınmalı	124	5,9	114	5,0	223	9,9	325	14,4	200	8,8
3	Belli bir süredir Türkiye’de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı	153	7,3	135	6,0	184	8,1	156	6,9	115	5,1
4	Türkiye’de doğanlar vatandaşlığa alınmalı	101	4,8	48	2,1	180	8,0	193	8,6	110	4,9
5	Türk kökenliler vatandaşlığa alınmalı ⁴⁵	63	3,0	53	2,3	91	4,0	147	6,5	102	4,5
6	Bir Türk vatandaşı ile evlenenler vatandaşlığa alınmalı	-	-	65	2,9	106	4,7	212	9,4	100	4,4
7	Türkçe bilenler/öğrenenler vatandaşlığa alınmalı	47	2,2	9	0,4	55	2,4	73	3,2	49	2,2
8	Hepsi vatandaşlığa alınmalı	84	4,0	35	1,5	82	3,6	50	2,2	23	1,0
9	Gençler vatandaşlığa alınmalı	11	0,5	-	-	13	0,6	30	1,3	21	0,9
10	Diğer	-	-	-	-	6	0,2	31	1,4	17	0,8
	Fikrim yok/cevap yok	61	2,9	75	3,3	45	2,0	72	3,2	56	2,5

SB-2022: Hiçbiri (Suriyeliler) Vatandaşlığa Alınmamalı (%)

45 "Türk kökenliler-Türkmenler vatandaşlığa alınmalı" cevap seçeneği, SB-2021 ve SB-2022 döneminde "Türk kökenliler vatandaşlığa alınmalı" şeklinde güncellenmiştir.

Vatandaşlık konusunda demografik inceleme ancak minimal farklılıklar ortaya koysa da kendi içinde bazı değişimler gösterebilmektedir. Ancak belki de tablodaki en belirgin değişim, Suriyelilerin sayısının nispeten az olduğu kentlerde ve metropollerdeki itirazların daha da yükselmesidir. Aslında bu durum göçmen-mülteci karşıtlığının yaşandığı başka ülkelerde de gözlemlenmektedir. Örneğin Almanya’da göçmen karşıtlığı, göçmen nüfusun en az olduğu Doğu eyaletlerinde daha güçlüdür. Ancak Türkiye’deki Suriyeliler bağlamında konuya bakıldığında, “tecrübeye değil algıya dayalı” bu tepkisellikle, konunun siyasallaşma süreci ile yoğun bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Çok sınırlı farklılıklara rağmen, gençlerin, orta öğrenim görmüş olanların, öğrencilerin bu konularda daha yüksek itiraz ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

SB-2022- TABLO 57: SURIYELİLERE VATANDAŞLIK VERİLMESİ İLE İLGİLİ NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR? (ÇOKLU YANIT %)

	Hıçbiri vatandaşlığa alınmamalı	Eğitimiler vatandaşlığa alınmalı	Belli bir süredir Türkiye'de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı	Türkiye'de doğanlar vatandaşlığa alınmalı	Türk kökenliler vatandaşlığa alınmalı	Bir Türk vatandaşı ile evlenenler vatandaşlığa alınmalı	Türkçe bilenler/öğrenenler vatandaşlığa alınmalı	Hepsi vatandaşlığa alınmalı	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet										
Kadın	75,8	8,3	5,2	5,1	4,4	5,1	1,7	1,0	0,9	3,3
Erkek	76,0	9,3	4,9	4,6	4,6	3,8	2,6	1,1	2,5	1,7
Yaş										
18-24 arası	83,0	6,0	2,8	4,0	2,8	4,0	1,4	0,6	1,1	0,6
25-34 arası	73,8	9,6	4,7	5,7	4,3	3,5	1,8	2,0	0,6	3,9
35-44 arası	75,4	10,8	5,8	3,6	3,2	3,8	1,6	0,8	1,8	2,4
45-54 arası	78,2	7,8	5,6	5,6	5,1	4,9	2,9	1,0	2,5	1,7
55-64 arası	73,1	8,4	5,8	6,5	6,9	6,2	2,9	1,1	2,5	1,8
65 ve üzeri	70,2	9,4	5,7	3,7	6,1	5,3	2,9	-	2,0	4,5
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil	70,3	6,3	6,3	6,3	6,3	7,8	-	-	-	10,9
Okuryazar	75,3	8,6	2,5	3,7	7,4	3,7	-	3,7	-	6,2
İlkokul	75,6	7,7	4,7	3,7	3,5	5,5	2,4	1,8	2,6	3,1
Ortaokul/ilköğretim	77,4	6,8	5,0	5,3	4,2	4,6	1,8	0,4	1,8	1,1
Lise veya dengi okul	79,3	7,8	4,3	3,7	4,5	3,0	2,8	0,7	1,6	1,3
Üniversite/lisansüstü	70,8	13,7	6,7	7,1	5,1	4,7	2,0	0,8	1,2	2,9
Bölge										
Sınır iller	74,9	4,6	8,4	3,8	1,3	2,0	1,5	1,8	1,3	6,1
Diğer iller*	76,1	9,7	4,4	5,1	5,2	4,9	2,3	0,9	1,8	1,7
Metropol iller	75,5	10,5	3,4	3,3	5,1	4,4	2,6	0,9	1,3	1,3
Metropol olmayan iller	76,4	9,2	5,0	6,2	5,2	5,2	2,1	0,9	2,1	2,0
Çalışma durumu										
Özel sektör çalışanı	78,7	8,8	5,3	4,4	3,9	2,0	2,0	0,6	1,3	0,7
Ev kadını	74,8	7,3	4,9	4,5	3,6	4,3	1,2	1,0	0,6	6,5
Esnaf	76,3	10,5	4,6	4,4	4,6	5,9	2,6	0,7	2,2	1,3
Emekli	72,5	9,3	6,5	4,8	6,2	5,2	3,1	1,4	2,7	1,0
Öğrenci	82,4	5,4	2,0	4,1	2,7	5,4	0,7	0,7	1,4	0,7
İşsiz	82,1	6,2	3,4	2,1	2,8	6,2	1,4	1,4	1,4	2,8
Kamu sektörü çalışanı	60,0	16,5	11,8	12,9	14,1	5,9	3,5	1,2	1,2	2,4
Serbest meslek erbabı	67,2	10,3	5,2	12,1	3,4	3,4	6,9	5,2	6,9	3,4
İş insanı**	70,4	11,1	-	7,4	7,4	3,7	3,7	3,7	3,7	-
Genel	75,9	8,8	5,1	4,9	4,5	4,4	2,2	1,0	1,7	2,5

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Vatandaşlık düzenlemesinin nasıl olması gerektiği konusunda OGG'lerde katılımcılara sorulan sorulara bütün şehirlerde öncelikli olarak, vatandaşlık politikasının şeffaf olmadığı cevabı verilmiş ve bu husus eleştiri noktası olmuştur.

Bilgi Düzeyi:

Katılımcıların çok büyük bölümü bu politikanın nasıl yürütüldüğünü yani hangi şartlarda Suriyelilere vatandaşlık verildiğini bilmediklerini ve bu sürecin şeffaflıkla yürütülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların çok büyük bir bölümü Türkiye'deki Suriyeli sayısını 8-10 milyon civarında tahmin etmektedir. Yine katılımcıların çok büyük bölümü Suriyelilerin "3'te 2'si vatandaşlığa geçmiştir" şeklinde görüş bildirmiştir. Ancak tahmin yürütenler içinde yarıdan fazlasının ve hatta neredeyse tamamının vatandaşlığa geçtiğini söyleyenlerin oldukça fazla sayıda olduğunu belirtmek gerekir. Katılımcılar, tahminlerinden ibaret olan "vatandaşlığa geçen Suriyeli sayılarına" da oldukça tepkilidir. Bunun oy potansiyeli yaratmak için hükümetin bir politikası olarak gerçekleştiğini söylemekte ve eleştirmektedirler. İlaveten vatandaşlığın "para ile satıldığı" görüşü oldukça yaygındır ve ağır şekilde eleştirilmektedir.

Vatandaşlık düzenlemesi nasıl olmalı:

Vatandaşlığa geçiş için ne gibi bir politika izlenmesi gerektiği yönündeki soruya ise "Suriyeliler asla vatandaş olmasın" görüşünü savunanların sayısı OGG'lerde oldukça azdır. Öte yandan belli kriterlerin belirlenmesi ve bunların da "zorlayıcı" kriterler olması gerektiği ve sadece bu koşulları sağlayanlara vatandaşlık verilebileceği dile getirilmiştir. Bu kriterlerin ne olabileceği sorulduğunda ise, öncelikle Türkçe dil seviyesinin belli düzeyde olması beklentisinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Bununla birlikte "eğitim seviyesi yüksek", "topluma katkı sağlayabilecek", "nitelikli, sanatçı, iş insanı vb. kişiler" ifade edilerek bu gruplara vatandaşlık verilmesinin, diğerlerinin kapsam dışında tutulmasının gerektiği belirtilmiştir.

Vatandaşlık ve Siyaset

OGG'lerin neredeyse tamamında katılımcılar Türkiye'deki Suriyeliler konusunun siyasi malzeme haline getirildiğini ve bunun da mevcut hükümete oy olarak olumlu anlamda etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu görüşü savunan katılımcılara göre Türkiye'de vatandaşlığa geçen Suriyeli sayısı milyonların üzerindedir ve vatandaş olan Suriyeliler de oylarını mevcut hükümet için kullanmışlardır.

Bu soru vesilesiyle katılımcıların Türkiye'de vatandaşlığa geçen Suriyeli sayısı hakkında hiçbir fikrinin olmadığı, sadece tahminlerinin olduğu ve bunun da mevcut Suriyeli sayısını dahi bilmekten uzak, olağanüstü sayılar olduğu anlaşılmıştır. Bazı katılımcılar, mevcut ekonomik kriz ve diğer sorunların "Suriyeliler gündemiyle" üzerinin bir şekilde örtüldüğünü ve bu nedenle de bu sorunlar (ki çoğunlukla sebebi hükümet politikaları olarak görülmektedir) gündeme gelmediği için de hükümetin rahatlıkla oy kazandığını düşündükleri görülmektedir. Her ne kadar katılımcılara hangi siyasi grubu/partiyi/ideolojiyi destekledikleri çalışma bağlamında gerekli olmadığından sorulmamış olsa da bu soruyu yorumlama biçimleri itibarıyla Suriyeliler konusunun "hükümete yaramasının" "olumsuz" bir durum olarak dile getirildiğini de ifade etmek gerekir.

Ayrıca OGG'lerde, Suriyeliler konusunun araçsallaştırılmasının, toplumda kutuplaştırmayı tetiklediği, nefret söylemini artırdığı da katılımcıların önemli bir bölümü tarafından dile getirilmiştir. Katılımcılar "Suriyeliler" üzerinden toplumun çatışmaya gidiyor durumda olmasını siyasete "olumsuz" bir katkı olarak not etmişlerdir.

Görüşmelerdeki ifadelerin "milliyetçilik" vurgusuyla öne çıkması ve Suriyelilere karşı oldukça tepkisel cümlelerin dile getirilmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu durum, önceki SB çalışmalarının OGG'lerinden ayrılmaktadır ve toplumun Suriyelilere olan mesafesinin ve kaygılarının, aynı zamanda süreç yönetimiyle ilgili eleştirilerin ve öfkenin ne kadar arttığını görmek açısından önemlidir.

- ◆ "Ben daha global düşünmeye ve açık düşünmeye yatkınken şimdi daha milliyetçi ve faşist düşünmeye itildim ister istemez." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Topraklarımızda yabancılaştık ve azaldık gibi geliyor. Çok çok fazlalar Mersin'de ve yarı yarıya gibiyiz. Artık ben bu kadar topraklara gelen kişiler görünce 'biz kan döktük, şehit verdik bu topraklar için' diyorum ve ben yok sayılıyorsam bunlar geliyorsa milliyetçi duygularım kabarıyor." (SB-2022-OGG-Mersin-Kadın-Çalışan)
- ◆ "Buralarda henüz olmasa da tamamen bu siyasi söylemler nedeniyle daha büyük kentlerde çatışma eğilimi var. Ankara gibi şehirlerde gruplaşmalar var." (SB-2022-OGG-Hatay-Erkek-Üniversite Öğrencisi)
- ◆ "Her Suriyeliye verilmesin değil mesela mühendistir bilimde teknolojiye herhangi bir katkısı vardır bu adamı alalım ama iş adamıdır dünyada sayılı iş adamlarından biridir bunlara verelim çok katı olmamız lazım ama her önüne gelene vermemeliyiz." (SB-2022-OGG-Ankara-Erkek-Çalışan)
- ◆ "İstisnai olarak verilsin, ama neden kime nasıl verildiği de bilelim." (SB-2022-OGG-Ankara-Kadın-Çalışan)

20. Suriyeli Çocukların Eğitim İmkânlarına Bakış

Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılıkları güçlendikçe, çocukların eğitimi konusu ön plana çıkmaktadır. Aralık 2022 itibarı ile Türkiye’de Suriyeli okul çağında (5-17 yaş arası) çocuk sayısı 1 milyon 112 bindir.⁴⁶ Halen bu çocuklardan okullandırılanların oranı %65 civarındadır.⁴⁷ Ancak okullaşmayan kayıp kuşaklar da bir başka gerçektir. Halen bu sayı 400 binin üzerinde görünmektedir.

SB araştırmalarında Türk toplumunun Suriyeli çocukların eğitimine verdiği önem ve değer ölçümlenmeye çalışılmaktadır. Genelde Türk toplumunun, Suriyeli çocukların eğitimi konusunda “duyarlılık” içinde olduğu söylenebilir. “Suriyelilerin çocuklarına Türkiye’deki okullarda eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır” sorusuna gelen cevaplarda “Her türlü eğitim imkanından ücretsiz yararlanabilmeliler” önermesine SB-2017’de %9,5, SB-2019’da %6, oranında destek verilirken SB-2020’de ciddi bir artış ile bu oran %29,9’a yükselmiş, SB-2021’de az bir düşüşle %29,3’te kalmış, ancak SB-2022’de daha ciddi bir azalma ise %24,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türk toplumunda “hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir” önermesine destek verenler SB-2017’de %25,7, SB-2019’da %16,7, SB-2020’de %16,9, SB-2021’de ise %14,4 düzeyinde ilgi görürken, SB-2022’de %21,7 ile sıralamada bu önerme ikinci sıraya yükselmiştir.

SB-2021 çalışmasında olduğu gibi SB-2022’de de özellikle Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı sınır illeri belirgin itiraz ve eleştirileri yansıtmaktadır. Sınır illerinde SB-2022’de “Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir” seçeneği ilk sırada yer almaktadır. Sınır illeri gibi 18-24 arası yaş grubunda, eğitim seviyesi “okuryazar” olanlarda ve serbest meslek erbabında hiç eğitim verilmemesi her türlü eğitim hakkından faydalanabilmeliler seçeneğinden daha fazla ve güçlü destek almıştır. Benzer biçimde “Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim alabilmeliler” önermesine de sınır illerinde Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde destek gelmiştir. Sınır bölgesindeki itirazların, önemli kamu hizmetlerinden birisi olan eğitim konusundaki aksamaların getirdiği tecrübeden kaynaklandığı söylenebilir. Yani sorun daha çok kapasite ve eğitim kalitesindeki bozulma ile ilgili görünmektedir. Ancak eğitim sürecine entegre edilenlerin ve ailelerinin Türkiye’de sürekli kalmasına yol açacağına dair endişelerin de Türk toplumunun bakışında etkili olduğu tahmin edilmektedir.

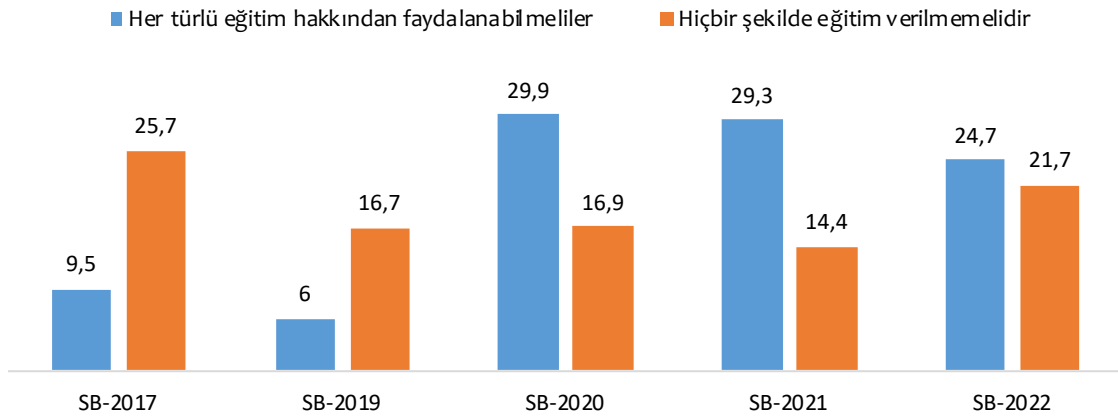
SB çalışmalarında, Suriyeli çocukların eğitimi konusundaki bu soru seti, aslında bir taraftan da Türk toplumunun Suriyeli çocukların eğitimi bağlamında genel uyum süreçleri konusundaki tavrını anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlar, aslında Türk toplumunun uyum süreçlerine de mesafeli davranışının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

46 Göç İdaresi Başkanlığı (31.12.2022) <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_05/21110500_MayYs2021_internet_bulteni_.pdf (Erişim: 23.05.2021)

47 Toplam kayıtlı öğrencilerin 8.437’si yani %1,09’u YÖBİS sisteminde yani Geçici Eğitim Merkezlerinde bulunmaktadır.

SB-2022- TABLO 58 (+GRAFİK): SURIYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ KONUSUNDA NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR?* 48

Sıra No.		SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
		#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
1	Her türlü eğitim hakkından faydalanabilmeliler **	198	9,5	136	6,0	675	29,9	660	29,3	559	24,7
2	Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir	537	25,7	380	16,7	381	16,9	325	14,4	493	21,7
3	Sadece Türkçe öğretilmelidir	680	32,6	326	14,4	275	12,2	355	15,8	370	16,3
4	Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim almalılar	-	-	355	15,6	155	6,9	319	14,2	277	12,2
5	12 yıllık zorunlu eğitimden yararlanabilmeliler	491	23,5	608	26,8	521	23,0	357	15,8	244	10,8
6	Suriyelilere Türk çocuklardan ayrı Arapça eğitim veren okullarda eğitim verilmeli	-	-	218	9,6	138	6,1	78	3,5	142	6,3
7	Sadece meslek eğitimi alabilmeliler***	103	4,9	30	1,3	46	2,0	58	2,6	57	2,5
8	Diğer	-	-	-	-	11	0,5	8	0,3	10	0,4
	Fikrim yok/cevap yok	80	3,8	218	9,6	57	2,5	93	4,1	115	5,1
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Suriyeli çocukların eğitimi konusunda nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? %

48 Önceki SB'lerde "Suriyeli çocuklara devlet okullarında eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" şeklinde olan soru, SB-2021 ve SB-2022'de "Suriyeli çocukların eğitimi konusunda nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" şeklinde güncellenmiştir. / **Önceki SB'lerde "Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından yararlanabilmeliler" cevap seçeneği, SB-2021 ve SB-2022'de "Her türlü eğitim hakkından faydalanabilmeliler" şeklinde güncellenmiştir. / ***Önceki SB'lerde "Okullara gidememeli ama mesleki eğitim alabilmeliler" cevap seçeneği, SB-2021 ve SB-2022'de "Sadece meslek eğitimi alabilmeliler" şeklinde güncellenmiştir.

SB-2022- TABLO 59: SURIYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ KONUSUNDA NASIL BİR DÜZENLEME YAPILMALIDIR? (%)

	Her türlü eğitim hakkından faydalana-bilmeliler	Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir	Sadece Türkçe öğretil-melidir	Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim almamalıdır	12 yıllık zorunlu eğitimden yararlan-a-bilmeliler	Suriyelilere Türk çö-cuklardan ayrı Arapça eğitim veren okullarda eğitim verilmeli	Sadece meslek eğitimi alabilmeliler	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	22,9	18,7	17,1	15,1	11,1	6,2	2,3	0,4	6,2
Erkek	26,4	24,8	15,5	9,4	10,4	6,3	2,7	0,5	4,0
Yaş									
18-24 arası	19,0	27,3	16,2	11,1	13,9	6,0	3,4	-	3,1
25-34 arası	28,3	18,0	14,3	13,3	11,3	7,2	2,3	0,6	4,7
35-44 arası	25,1	20,9	15,0	15,6	10,2	6,2	1,4	0,6	5,0
45-54 arası	25,3	21,8	18,9	11,5	9,3	5,6	3,9	0,2	3,5
55-64 arası	24,4	22,5	18,2	10,5	9,5	6,9	1,8	1,1	5,1
65 ve üzeri	24,1	22,1	16,7	7,8	10,2	5,3	2,4	-	11,4
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil	20,3	14,1	15,6	17,2	7,8	9,4	3,1	-	12,5
Okuryazar	16,0	27,2	25,9	6,2	7,4	6,2	2,5	-	8,6
İlkokul	24,2	23,0	15,7	13,0	8,0	7,5	2,7	0,2	5,7
Ortaokul/ilköğretim	23,5	23,0	16,7	16,2	7,7	5,0	2,6	-	5,3
Lise veya dengi okul	23,1	23,1	16,4	10,6	13,0	6,3	2,1	0,6	4,8
Üniversite/lisansüstü	30,4	17,5	15,1	10,2	14,3	5,7	2,7	1,0	3,1
Bölge									
Sınır iller	22,5	28,6	9,1	19,0	6,6	6,1	2,8	-	5,3
Diğer iller*	25,1	20,3	17,9	10,8	11,6	6,3	2,5	0,5	5,0
Metropol iller	28,7	18,2	19,1	10,8	8,1	7,1	2,4	0,6	5,0
Metropol olmayan iller	23,0	21,5	17,1	10,8	13,8	5,8	2,5	0,5	5,0
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	21,8	20,7	20,7	13,8	9,5	5,9	2,0	0,6	5,0
Ev kadını	22,9	20,5	14,6	14,6	9,5	7,3	3,3	-	7,3
Esnaf	23,3	22,9	16,8	12,8	9,8	6,7	2,4	0,9	4,4
Emekli	24,1	21,6	19,9	9,3	10,3	5,2	2,4	0,7	6,5
Öğrenci	25,7	23,0	12,1	12,1	16,9	8,1	0,7	-	1,4
İşsiz	28,3	25,5	11,7	8,3	13,8	3,5	4,8	-	4,1
Kamu sektörü çalışanı	38,8	12,9	8,2	10,6	20,0	7,1	1,2	1,2	-
Serbest meslek erbabı	37,9	31,0	8,6	1,7	6,9	6,9	3,5	-	3,5
İş insanı**	48,2	29,6	3,7	3,7	11,1	-	-	-	3,7
Genel	24,7	21,7	16,3	12,2	10,8	6,3	2,5	0,4	5,1

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

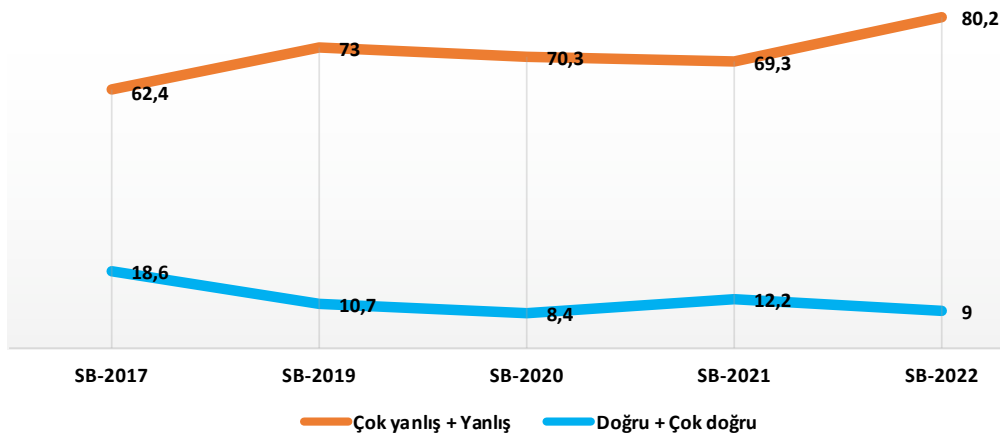
21. Devletin Suriyeliler Politikasına Toplumun Bakışı

Türk toplumunun 2011'den bu yana karşı karşıya kaldığı durum ve süreç yönetimine bakışını analiz edebilmek için SB içinde bazı sorulara yer verilmektedir. Bunlardan birisi de "Devletin Suriyelilerle ilgili politikalarını nasıl buluyorsunuz? (Genel olarak Suriyeliler politikası)" sorusudur. Devletin politikalarını "doğru" ve "çok doğru" bulanların toplam oranı SB-2017'de %18,6 iken, bu SB-2019'da %10,7, SB-2020'de %8,4, SB-2021'de %12,2 SB-2022'de ise %9 olarak gerçekleşmiştir. Devletin politikalarını "çok yanlış" ve "yanlış" bulanların oranı ise SB-2017'de %62,4 iken, bu SB-2019'da %73, SB-2020'de %70,3, SB-2021'de %69,3, SB-2022'de ise %80,2'dir. Bu durum, toplumun çok ciddi bölümünün devletin Suriyeliler politikasından memnun olmadığını ve hatta yanlış bulduğunu ortaya koymaktadır. SB-2022'de devletin politikalarını "çok yanlış" bulanların oranı %49,5'e yükselmiştir. Çok "yanlış" bulanların oranında sürekli bir artış dikkat çekmektedir. Kuşku yok ki, SB çalışmasında anketlere cevap veren katılımcının aklından "neyin, hangi politikanın" geçtiği bilinmemektedir. Buna istinaden "doğru" veya "yanlış buluyorum" cevabı bu sınırlılık çerçevesinde değerlendirilmelidir.

SB-2022- TABLO 60 (+GRAFİK): DEVLETİN SURIYELİLERLE İLGİLİ POLİTİKALARINI NASIL BULUYORSUNUZ? (GENEL OLARAK SURIYELİLER POLİTİKASI)

	SB-2017		SB-2019		SB-2020		SB-2021		SB-2022	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Çok yanlış	505	24,2	823	36,2	761	33,7	874	38,8	1121	49,5
Yanlış	799	38,2	836	36,8	827	36,6	687	30,5	697	30,7
Ne doğru, ne yanlış	331	15,8	290	12,8	323	14,3	276	12,2	182	8,0
Doğru	307	14,7	210	9,3	169	7,5	241	10,7	162	7,1
Çok doğru	81	3,9	32	1,4	21	0,9	33	1,5	42	1,9
Fikrim yok/cevap yok	66	3,2	80	3,5	158	7,0	142	6,2	63	2,8
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0	2253	100,0	2267	100,0

SB-2022: Devletin Suriyeliler İle İlgili Politikalarını Nasıl Buluyorsunuz? (Genel Olarak Suriyeliler Politikası) (%)

Bu genel değerlendirmenin ardından Türk toplumunun politika alanları bakımından konuya nasıl baktığının anlaşılması için SB-2021 ve SB-2022’de ilave bir soru daha sorulmuştur. “Devletin Suriyelilerle ilgili (okuyacağımız) politika alanlarında yaptıklarını ne derece doğru buluyorsunuz?” sorusuna gelen cevaplarda, SB-2022’de genel ortalama %80,2 “çok yanlış” ve “yanlış” cevaplarını vermiştir. Devletin politikaları arasında, Türk toplumunun en yanlış bulduğu alanın Türkiye içinde Suriyelilerin yerleşim/dağıtım politikası (%80,7) olduğu, bunu “mali destek politikası”nın (%78,7) izlediği anlaşılmaktadır. Türk toplumunun, diğer alanlara göre devletin politikaları içinde eğitim (%16,8) ve sağlık (%15,7) alanlarına daha fazla destek verdiği görülmektedir. Devletin uyum politikalarını doğru bulanlar toplamda %10,3, yanlış bulanlar ise %78’dir. Ancak bütün alanlarda politikaları doğru bulanların ortalaması %9, yanlış bulanların ise %80,2 olduğu mutlaka vurgulanmalıdır. Bu oranlar SB-2021’de %12,2-%69,3 şeklinde gerçekleşmişti. SB-2021 ile SB-2022 arasında, devletin Suriyeliler politikasını “yanlış” bulanların her alanda ortalama %10 daha yükselmiştir. Devletin politikaları konusunda, Türk toplumuna yöneltilen 6 seçeneğe ilaveten SB-2022’de “Suriye’ye geri gönderme politikası” ve “Vatandaşlık politikası” iki ayrı soru/seçenek daha yöneltilmiştir. Türk toplumunun “(Devletin) Vatandaşlık politikasına” itirazları bütün tabloda %85,2 ile en güçlü tepki seviyesine ulaşmaktadır. Diğer yeni soru olan “(Devletin) Suriye’ye geri gönderme politikası” konusunda ise ilginç biçimde devlete yönelik eleştiriler %50,8 gibi bütün tepkiler içinde en düşük seviyede gerçekleşmiştir.

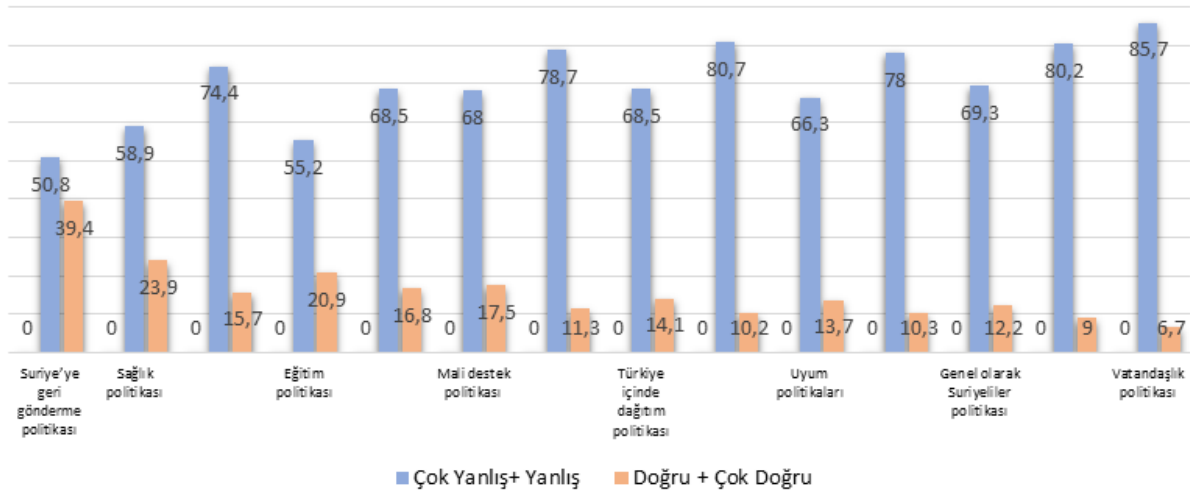
SB-2022- TABLO 61: DEVLETİN SURIYELİLERLE İLGİLİ POLİTİKALARINI NE DERECE DOĞRU BULUYORSUNUZ? (%)

Sıra No.		Çok yanlış	Yanlış	Çok Yanlış + Yanlış	Ne doğru, ne yanlış	Doğru	Çok doğru	Doğru + Çok Doğru	Fikrim yok/ cevap yok
1	Suriye’ye geri gönderme politikası	35,8	15,0	50,8	6,5	26,5	12,9	39,4	3,3
2	Eğitim politikası	41,3	27,2	68,5	9,2	15,3	1,5	16,8	5,5
3	Sağlık politikası	49,3	25,1	74,4	7,3	14,0	1,7	15,7	2,6
4	Mali destek politikası	50,0	28,7	78,7	7,0	9,7	1,6	11,3	3,0
5	Uyum politikaları	47,6	30,4	78,0	6,6	8,7	1,6	10,3	5,1
6	Türkiye içinde dağıtım/dağılım/yerleştirme politikası	50,4	30,3	80,7	5,5	8,2	2,0	10,2	3,6
7	Genel olarak Suriyeliler politikası	49,5	30,7	80,2	8,0	7,1	1,9	9,0	2,8
8	Vatandaşlık politikası	58,5	27,2	85,7	4,9	5,2	1,5	6,7	2,7

Aşağıdaki tabloda, 2021-2022 karşılaştırması tablo ve grafik olarak paylaşılmıştır. Ancak SB-2022’de ilk kez sorulan “(Devletin) Suriye’ye geri gönderme politikası” ve “(Devletin) vatandaşlık politikası” - henüz trend oluşmadığı için- trend grafiğinde yer almamaktadır.

SB-2022- TABLO 62 (+GRAFİK): DEVLETİN SURIYELİLERLE İLGİLİ POLİTİKALARINI NE DERECE DOĞRU BULUYORSUNUZ? (%)

	Dönem	Çok yanlış	Yanlış	Yanlış	Ne yanlış, ne doğru	Doğru	Çok doğru	Doğru	Fikrim yok/ cevap yok
Suriye'ye geri gönderme politikası	SB-2022	35,8	15,0	50,8	6,5	26,5	12,9	39,4	3,3
Sağlık politikası	SB-2021	32,2	26,7	58,9	10,8	21,8	2,1	23,9	6,4
	SB-2022	49,3	25,1	74,4	7,3	14,0	1,7	15,7	2,6
Eğitim politikası	SB-2021	28,6	26,6	55,2	13,7	19,4	1,5	20,9	10,2
	SB-2022	41,3	27,2	68,5	9,2	15,3	1,5	16,8	5,5
Mali destek politikası	SB-2021	42,5	25,5	68,0	9,3	14,8	2,7	17,5	5,2
	SB-2022	50,0	28,7	78,7	7,0	9,7	1,6	11,3	3,0
Türkiye içinde dağıtım politikası	SB-2021	38,3	30,2	68,5	10,7	12,1	2,0	14,1	6,7
	SB-2022	50,4	30,3	80,7	5,5	8,2	2,0	10,2	3,6
Uyum politikaları	SB-2021	34,9	31,4	66,3	11,0	12,3	1,4	13,7	9,0
	SB-2022	47,6	30,4	78,0	6,6	8,7	1,6	10,3	5,1
Genel olarak Suriyeliler politikası	SB-2021	38,8	30,5	69,3	12,3	10,7	1,5	12,2	6,2
	SB-2022	49,5	30,7	80,2	8,0	7,1	1,9	9,0	2,8
Vatandaşlık politikası	SB-2022	58,5	27,2	85,7	4,9	5,2	1,5	6,7	2,7

OGG BULGULARI (SB-2022-T)

Türkiye'nin Suriyelilere yönelik politikalarının katılımcılar tarafından nasıl görüldüğü ve değerlendirildiğini anlamak konusunda OGG'lerden de veri toplanmaya çalışılmıştır.

"Türk devletinin Suriyelilerle ilgili politikalarını doğru buluyor musunuz?" sorusu esasen genel bir soru olup, katılımcılardan politika olarak akıllarına ilk ne geldiğini de anlamak amacıyla, spesifik bir politikadan bahsetmeden, yani yönlendirme yapmadan cevap alınmaya çalışılmıştır. OGG'lerdeki iki istisna dışındaki bütün katılımcılar, Türkiye'nin politikalarını eleştiren ve yanlış bulduklarını vurgulayan ifadeler kullanmıştır.

"Türkiye'deki Suriyelilerin kayıtlı oldukları il dışında yaşayamıyor olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna yanıt almadan önce bu uygulama OGG yürütücüsü tarafından detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Suriyelilerin il dışına çıkmak istemeleri halinde seyahat izni almaları gerektiği, başka bir ilde yaşamak istemeleri halinde, ikamet ilinin baz alınacağı ve gidecekleri diğer ilde kayıtları olmadığı için eğitim, sağlık ve çalışma hakkı gibi temel haklardan faydalanamayacakları ve kayıt dışı duruma düşecekleri anlatılmıştır.

Öncelikle bu uygulamanın katılımcıların neredeyse tamamı tarafından bilinmediği anlaşılmıştır. Bu durumun da göç süreç yönetiminin ve politikalarının topluma anlatılması ve aktarılması yönündeki eksikleri ele alırken düşünülmesi gerektiği açıktır. Ayrıca katılımcıların neredeyse tamamının (sınır illeri ve metropoller fark etmeksizin) bu uygulamayı doğru bulduklarını ve devam etmesi gerektiğini ifade etmeleri dikkat çekicidir. Katılımcılar Suriyelilerin bu şekilde kontrol altında tutulabileceğini ve takip edilebileceğini düşünmekte ve bunun da güvenlik açısından önemli olduğunu söylemektedir. Öte yandan, Suriyelilerin diledikleri şehre gitmelerine izin verilmesi halinde bunun şehirlerin nüfus yoğunluğunu olumsuz yönde etkileyeceğini ifade etmeleri de önemlidir. Öyle ki bu yorum hali hazırda Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı sınır illerindeki katılımcılar tarafından da aynı şekilde dile getirilmiştir. Bunun dışında sadece birkaç katılımcı bu uygulamayı insancıl bulmadıklarını ve herkesin olduğu gibi Suriyelilerin de seyahat serbestliğinin olması gerektiğini ifade etmiş ve bunun bir insan hakkı olduğunu altını çizmiştir.

Yerleştirme Politikası

Bu soruya ek olarak Suriyelilerin ülkeye ilk geldiklerinde yerleştirme politikası olmadan ülkeye dağıldıkları kolaylaştırıcı tarafından hatırlatılmış ve bugün yeniden bir yerleştirme ve dengeli dağıtım politikası uygulanmak istenmesi durumunda bu konuya nasıl bakacakları katılımcılara sorulmuştur. Bu soruya sınır illerindeki katılımcılar, hali hazırda kendi şehirlerindeki Suriyeli sayısı fazla olduğu için bunun dağıtılmasının üzerlerindeki yükü alacağını ve bu nedenle de "doğru" bir uygulama olacağını söylerken; Çanakkale gibi oldukça az sayıda Suriyelinin olduğu illerde kendilerine yönelecek bir nüfus yoğunluğu endişesiyle uygulamaya sıcak bakmayacaklarını ifade etmişlerdir.

- ◆ "Çanakkale İstanbullulara bile ön yargıyla bakıyor. Öf niye geldiler diyorlar. Suriyelilerin gelmesi bizim için devrim niteliğinde olur (...) kültür olarak çok farklıyız, iki ayrı uç gibiyiz. Burada herkes birbirini tanır o yüzden çok dikkat çekerler. O yüzden tercih etmezdim." (SB-2022-OGG-Çanakkale-Kadın-Üniversite Öğrencisi)

22. Sosyal Medya ve Suriyeliler

Türkiye'deki Suriyeliler konusunda genel tartışma alanının sosyal medya mecraları olduğu söylenebilir. Facebook, Twitter (X) ve TikTok başta olmak üzere pek çok alanda hem Türklerin Suriyelilere tepkilerinin hem de Suriyelilerin kendi hayatlarına ya da eleştirilerine yönelik paylaşımlara sıklıkla rastlanmaktadır. SB-2021'den başlayarak Türk toplumunun sosyal medya paylaşımları konusundaki görüşlerini anlamaya yönelik bazı sorular yöneltilmiştir.

Türk toplumuna yöneltilen "Sosyal medyada yer alan/çıkan mülteciler konusundaki haberlerle ilgili size okuyacağım ifadelerden hangisi düşüncenizi yansıtmaktadır?" sorusuna gelen cevaplarda ilk sırada %34,6 ile "Doğru haberler olduğuna inanıyorum" cevabı alınmıştır. SB-2021'de ilk sırada %20,6 ile "Provakatif/kışkırtıcı olduğuna düşünüyorum", %20,5 ile "Doğru haberler olduğuna inanıyorum" cevapları alınmıştır. Her ne kadar SB-2022'de ikinci seçenek "Abartılı olduğuna düşünüyorum" (%14,5) olsa da SB-2021 ile SB-2022 arasında ciddi bir farklılaşma dikkat çekmektedir. Toplumun, genelde Suriyeliler konusunda olumsuz içerikleri olan sosyal medya haberlerine daha fazla itibar ettiği anlaşılmaktadır. Sosyal medya mecralarındaki yayınları "provakatif" olarak tanımlayanların oranının da %20,6'dan %10,1'e düşmesi de buna işaret etmektedir. Demografik verilerde, özellikle 18-24 yaş arasındaki gençlerin sosyal medyadaki haberleri, ortalamanın 6 puan üzerinde %40 ile "doğru" olarak niteledikleri anlaşılmaktadır. Kuşku yok ki ,bütün dünyada da Türkiye'de de sosyal medya toplumlara her geçen gün daha fazla yön veren ve kontrol edilmesi de neredeyse imkânsız olan bir alan haline gelmiştir. Bu durum, sürecin mülteciler konusunun siyasallaşması ve özel olarak da seçim dönemlerinde daha da etkili olacak gibi görünmektedir.

SB-2022- TABLO 63: SOSYAL MEDYADA YER ALAN/ÇIKAN MÜLTECİLER KONUSUNDAKİ HABERLERLE İLGİLİ AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ DÜŞÜNCENİZİ YANSITMAKTADIR?

Sıra No.		2021		2022	
		#	%	#	%
1	Doğru haberler olduğuna inanıyorum	462	20,5	784	34,6
2	Abartılı olduğuna düşünüyorum	190	8,4	329	14,5
3	Siyasi amaçlı olduğuna düşünüyorum	171	7,6	324	14,3
4	Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı tehlikeleri dile getirdiklerini düşünüyorum	334	14,8	273	12,0
5	Provakatif/kışkırtıcı olduğuna düşünüyorum	464	20,6	228	10,1
6	Suriyelilere haksızlık yapıldığını düşünüyorum	26	1,2	17	0,7
7	Diğer	6	0,3	2	0,1
	Fikrim yok/bilmiyorum	573	25,4	289	12,8
	Cevap yok	27	1,2	21	0,9
Toplam		2253	100,0	2267	100,0

23. Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşıtları ile sorun yaşıyor mu?

Türk devlet okullarında eğitim gören Suriyeli çocukların sayısı son yıllarda 700 binin üzerindedir. Bu sayı, 1.1 milyonun üzerindeki okul çağındaki çocukların 400 bininden daha fazlasının 5-17 yaş arasındakiler için geçerli olan zorunlu eğitimin dışında kaldığını göstermektedir. Ancak 700 bin Suriyeli çocuğun 2016 sonrasında Türk devlet okullarındaki eğitime katılmaları hem kapasite hem de sosyal uyum bakımından bazı önemli sorunlar yaratmış görünmektedir. Özellikle son yıllarda okullarda "akran zorbalığı" konusunda hem Türklerden hem de Suriyelilerden çok sıklıkla sorunlar yaşandığı ifade edilmektedir. Bu nedenle SB-2022'de "Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşıtları ile sorun yaşıyor mu?" sorusu geliştirilmiştir. "Okullarda çocuğum yok" ya da "Okulda ya da çevrede Suriyeli yaşıtları yok" diyenlerin dışında kalan 1.165 kişi yani toplamda %51,4'ün %34,9'u sorun yaşanmadığını ifade ederken, %16,5 sorun yaşandığından söz etmektedir. Suriyeli nüfusun yoğun olduğu, doğal olarak okullarda da yüksek sayılarda Suriyeli öğrencinin bulunduğu sınır illerinde yaşayanlar, bu sorunu %21,5 olarak ifade etmektedirler.

Genelde %16,5 sınır illerinde %21,5 da aslında önemli bir soruna işaret etmektedir. Bu durum özellikle ortaokullarda yaşanan akran zorbalığının etnik temelli bir zemine oturması, bu bağlamda da sosyal uyum süreçlerini derinden olumsuz etkileme riskini de ortaya koymaktadır.

SB-2022- TABLO 64: ÇOCUKLARINIZ OKULDA YA DA ÇEVREDE SURİYELİ YAŞITLARI İLE SORUN YAŞIYOR MU?

	#	%
Hayır yaşamıyor	791	34,9
Evet yaşıyor	374	16,5
Okullarda çocuğum yok	712	31,4
Okulda ya da çevrede Suriyeli yaşıtları yok	323	14,2
Cevap yok	67	3,0
Toplam	2267	100,0

SB-2022- TABLO 65: ÇOCUKLARINIZ OKULDA YA DA ÇEVREDE SURİYELİ YAŞITLARI İLE SORUN YAŞIYOR MU? (%)

	Hayır yaşamıyor	Evet yaşıyor	Okullarda çocuğum yok	Okulda ya da çevrede Suriyeli yaşıtları yok	Cevap yok
Sınır iller	34,4	21,5	34,4	13,7	2,8
Diğer iller*	35,0	15,4	35,0	14,4	3,0
<i>Metropol iller</i>	30,5	20,2	30,5	13,8	2,7
<i>Metropol olmayan iller</i>	37,7	12,5	37,7	14,7	3,2
Genel	34,9	16,5	34,9	14,2	3,0

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır. / ** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

24. Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir?

Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygılarını daha iyi anlayabilmek ve sosyal uyum bağlamında değerlendirmek için SB-2022’de Türk toplumuna yönelik oluşturulan yeni soruda “Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya SB-2022 çalışmasına katılan Türklerin diğer seçeneklere göre oldukça yüksek bir oranla (%37,9) “vatandaş olmaları” cevabını verdikleri görülmektedir. Bunu “ekonomiye zarar” (%13,6) ve “Suç ortamının/ eylemlerinin/ çeteleşmenin artması” (%10,5)

SB-2022- TABLO 66: SURIYELİLERDEN YANA EN ÖNEMLİ ENDİŞENİZ NEDİR?

Sıra No.		#	%
1	Vatandaş olmaları	859	37,9
2	Ekonomiye zarar	308	13,6
3	Suç ortamının/eylemlerinin/çeteleşmenin artması	238	10,5
4	Nüfus dengelerinin bozulması	143	6,3
5	Kimliğimizin bozulması	143	6,3
6	Türkiye’den gitmemeleri	136	6,0
7	İç savaş çıkarmaları	102	4,5
8	Sosyal yaşama zarar	54	2,4
9	İşimizi elimizden almaları	51	2,2
10	Sorun yok/endişem yok	40	1,7
11	Diğer	15	0,7
	Fikrim yok/bilmiyorum	124	5,5
	Cevap yok	54	2,4
Toplam		2267	100,0

Vatandaşlığa gelen en yüksek itirazların erkeklerden, 65 ve üzeri yaşta olanlardan, lise mezunlarından, emeklilerden ve sınır ve metropol iller dışındaki yerlerden geldiği görülmektedir.

SB-2022- TABLO 67: SURIYELİLERDEN YANA EN ÖNEMLİ ENDİŞENİZ NEDİR? (%)

	Vatandaş olmaları	Ekonomiye zarar	Suç ortamının/eylemlerinin/çeteleşmenin artması	Nüfus dengelerinin bozulması	Kimliğimizin bozulması	Türkiye'den gitmemeleri	İç savaş çıkarmaları	Sosyal yaşama zarar	İşimizi elimizden almaları	Sorum yok/endişem yok	Diğer	Fikrim yok/bilmiyorum	Cevap yok
Cinsiyet													
Kadın	37,2	14,8	10,0	6,7	6,0	6,9	4,5	2,2	2,1	1,6	0,5	5,4	2,1
Erkek	38,6	12,4	11,0	6,0	6,7	5,1	4,5	2,5	2,4	1,9	0,8	5,5	2,6
Yaş													
18-24 arası	39,5	14,8	11,1	6,0	5,1	6,3	5,4	2,6	2,2	1,1	-	3,7	2,2
25-34 arası	36,7	15,0	10,0	6,8	6,8	4,5	4,5	3,1	1,2	1,8	0,8	6,6	2,2
35-44 arası	35,7	13,4	9,4	6,4	5,8	6,8	5,8	3,0	2,8	1,8	0,6	6,2	2,3
45-54 arası	37,7	15,9	12,0	5,6	7,1	4,7	4,4	1,0	2,5	2,0	0,2	3,9	3,0
55-64 arası	38,2	12,0	9,5	6,9	7,3	8,0	1,8	1,8	2,2	2,2	1,8	5,5	2,8
65 ve üzeri	42,5	7,4	11,4	6,1	5,7	6,9	3,7	2,5	2,9	1,6	0,8	6,9	1,6
Öğrenim Durumu													
Okuryazar değil	32,8	7,8	7,8	10,9	4,6	14,1	1,6	1,6	-	-	1,6	15,6	1,6
Okuryazar	32,1	13,6	4,9	7,4	6,2	7,4	6,2	2,5	8,6	1,2	-	9,9	-
İlkokul	37,1	14,9	11,2	4,3	5,1	6,9	4,3	2,2	2,9	2,6	0,2	6,5	1,8
Ortaokul/ilköğretim	39,5	15,6	8,8	5,0	5,5	6,1	4,6	1,3	2,0	2,0	1,1	5,4	3,1
Lise veya dengi okul	39,9	13,2	10,7	7,2	5,6	5,3	4,8	2,5	2,1	1,0	0,3	4,3	3,1
Üniversite/lisansüstü	36,1	11,6	12,5	7,6	9,6	4,7	4,3	3,5	1,2	2,0	1,2	3,9	1,8
Bölge													
Sınır iller	33,2	21,8	2,8	7,6	3,8	2,3	3,3	2,5	3,3	0,5	-	14,4	4,5
Diğer iller*	38,9	11,9	12,1	6,0	6,8	6,8	4,8	2,4	2,0	2,0	0,8	3,6	1,9
<i>Metropol iller</i>	38,5	10,0	11,7	9,3	8,8	6,3	3,1	2,8	0,9	2,6	1,0	2,4	2,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	39,1	13,0	12,4	4,1	5,6	7,1	5,7	2,1	2,7	1,7	0,7	4,3	1,5
Çalışma Durumu													
Özel sektör çalışanı	40,7	13,2	9,2	7,0	7,7	5,0	4,2	2,9	2,2	2,4	0,7	2,8	2,0
Ev kadını	34,9	16,4	8,9	6,3	4,7	8,9	3,5	2,2	2,5	1,8	0,6	7,5	1,8
Esnaf	39,4	13,3	12,6	5,5	4,1	4,6	5,7	0,9	1,7	1,3	0,9	5,0	5,0
Emekli	43,0	8,9	11,0	5,2	7,6	5,5	3,8	2,7	3,1	2,4	1,0	4,1	1,7
Öğrenci	39,2	12,8	8,8	8,1	8,1	5,4	5,4	4,7	1,4	-	-	4,7	1,4
İşsiz	32,4	16,6	11,7	4,8	5,5	6,2	4,1	2,8	3,4	1,4	-	9,0	2,1
Kamu sektörü çalışanı	28,2	11,8	15,3	7,0	9,4	5,9	7,0	2,4	2,4	-	1,2	8,2	1,2
Serbest meslek erbabı	34,5	15,5	12,1	5,2	6,9	6,9	3,4	3,5	-	1,7	-	10,3	-
İş insanı**	18,6	14,8	11,1	18,5	14,8	3,7	7,4	-	-	7,4	-	3,7	-
Genel	37,9	13,6	10,5	6,3	6,3	6,0	4,5	2,4	2,2	1,7	0,7	5,5	2,4

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

25. Türkiye'nin Suriye'deki Faaliyetleri ve Geri Dönüş

2016 sonrasında Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği operasyonlar sonrasında oluşturulan ve Türkiye tarafından "güvenli bölge" olarak tanımlanan yerler, Türkiye'deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi için de bir alan olarak düşünülmektedir. Türkiye'den yapılan açıklamalarda, 2016 sonrasında Türkiye'den bu bölgelere "gönüllü geri dönüş yapan" Suriyelilerin sayısının, Eylül 2023 itibari ile 550-600 bin olduğu bilgisi verilmektedir.⁴⁹ Türk devlet yetkilileri, güvenli bölgede imar faaliyetleri yapılarak geri dönüşün de teşvik edileceğini ifade etmektedirler.⁵⁰ Bu bağlamda "Suriye'de Türkiye tarafından geri dönüşü teşvik için konut yapılması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerin verilmesini ne ölçüde doğru buluyorsunuz?" sorusuna Türk toplumundan gelen cevaplar, bu politikanın %55,2 ile "yanlış" bulunduğunu göstermektedir. Bu politikayı doğru bulanların oranı %32,9'dur.

Türk toplumunda Suriyelilerin ülkelerine geri gitmesi konusundaki yüksek talebe rağmen Türkiye'nin "güvenli bölgede" konut yapması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerinin verilmesi faaliyetlerine olumsuz bakışın sebepleri arasında yapılacak çalışmaların maliyeti, o bölgeye yatırım yapılsa bile Suriyelilerin geri dönmeyeceği inancı ya da başka sebepler olabilir. Ama neticede bu politikanın toplumda Suriyelilerin geri dönüşü konusunda çok fazla heyecan uyandırmadığı anlaşılmaktadır.

SB-2022- TABLO 68: SURIYE'DE TÜRKİYE TARAFINDAN GERİ DÖNÜŞÜ TEŞVİK İÇİN KONUT YAPILMASI, EĞİTİM, SAĞLIK, ALTYAPI GİBİ HİZMETLERİN VERİLMESİNİ NE ÖLÇÜDE DOĞRU BULUYORSUNUZ?

	#	%	
Çok doğru buluyorum	201	8,9	32,9
Doğru buluyorum	543	24,0	
Ne doğru, ne yanlış buluyorum	202	8,9	8,9
Yanlış buluyorum	656	28,9	55,2
Çok yanlış buluyorum	597	26,3	
Fikrim yok/bilmiyorum	60	2,6	3,0
Cevap yok	8	0,4	
Toplam	2267	100,0	

Konuya demografik bulgular çerçevesinde bakıldığında dikkat çeken husus bu politikayı doğru bulanların erkekler, orta yaş grupları, yüksek eğitimliler ve kamu sektörü çalışanları olmasıdır. Bu konuda en yüksek destek %41,8 ile sınır illerinde yaşayanlardan gelmektedir.

49 Gazete Pencere (10 Eylül 2023) Erdoğan ülkesine dönen Suriyeli sayısını açıkladı: Tayyip Erdoğan, G20 Liderler Zirvesi'ne ilişkin uluslararası basın toplantısındaki konuşmasında "Şimdiye kadar 600 bine yakın Suriyeli güvenli, gönüllü, insan onuruna yakışır şekilde vatanına geri döndü. Projelerimiz hayata geçtikçe bu sayı daha da artacak" dedi. <https://www.gazetepencere.com/erdogan-ulkesine-donen-suriyeli-sayisini-acikladi/>. UNHCR, kendi bilgileri çerçevesinde gönüllü geri dönüş yapanların sayısını 31 Ekim 2022 itibari ile 153.306 olarak vermektedir. Bu sayı içinde 29 bin 2022'de dönüş yapmıştır. (https://data.unhcr.org/en/situations/syria_durable_solutions) (Erişim: 10.01.2024)

50 Anadolu Ajansı (19.05.2023) Cumhurbaşkanı Erdoğan: Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönmelerini sağlayacağız
Cumhurbaşkanı Erdoğan, "1 milyona yakın mültecinin topraklarına dönmeleri için Suriye'de konut yapımıyla ilgili projeler hazırladık. Mültecilerin ülkelerine dönmelerini sağlayacağız. . . Şu anda oradayaptığımız altyapı yatırımlarını bundan daha fazlasını alabileceğimize konumda. Projeyi o şekilde yönlendirdik, o şekilde adımları attık ve o insanlar seve seve kendi topraklarına, kendi ülkelerine dönecektir." dedi. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-suriyeli-multecilerin-ulkelerine-donmesini-saglayacagiz/2901446>

SB-2022- TABLO 69: SURİYE'DE TÜRKİYE TARAFINDAN GERİ DÖNÜŞÜ TEŞVİK İÇİN KONUT YAPILMASI, EĞİTİM, SAĞLIK, ALTYAPI GİBİ HİZMETLERİN VERİLMESİNİ NE ÖLÇÜDE DOĞRU BULUYORSUNUZ? (%)

	Çok doğru buluyorum	Doğru buluyorum	Doğru bulan	Ne doğru, ne yanlış buluyorum	Yanlış buluyorum	Çok yanlış buluyorum	Yanlış bulan	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	6,9	24,2	31,1	10,7	28,7	25,2	53,9	4,3
Erkek	10,8	23,7	34,5	7,2	29,2	27,4	56,6	1,7
Yaş								
18-24 arası	9,1	19,6	28,7	12,2	25,6	30,9	56,5	2,6
25-34 arası	9,4	23,6	33,0	8,6	26,2	28,1	54,3	4,1
35-44 arası	10,8	27,5	38,3	8,0	29,1	21,4	50,5	3,2
45-54 arası	7,8	24,8	32,6	6,4	29,2	29,4	58,6	2,4
55-64 arası	7,6	26,6	34,2	6,9	30,5	27,3	57,8	1,1
65 ve üzeri	6,5	19,6	26,1	13,1	36,7	20,0	56,7	4,1
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil	4,7	23,4	28,1	12,5	21,9	23,4	45,3	14,1
Okuryazar	6,2	21,0	27,2	8,6	30,9	28,4	59,3	4,9
İlkokul	8,4	25,0	33,4	10,6	28,3	24,8	53,1	2,9
Ortaokul/ilköğretim	8,1	25,4	33,5	9,2	34,0	20,2	54,2	3,1
Lise veya dengi okul	8,7	23,1	31,8	6,6	27,9	31,8	59,7	1,9
Üniversite/lisansüstü	11,2	23,3	34,5	9,6	26,9	26,3	53,2	2,7
Bölge								
Sınır iller	15,7	26,1	41,8	11,4	16,5	25,3	41,8	5,0
Diğer iller*	7,4	23,5	30,9	8,4	31,6	26,5	58,1	2,6
<i>Metropol iller</i>	5,0	22,1	27,1	8,1	28,6	34,0	62,6	2,2
<i>Metropol olmayan iller</i>	8,9	24,4	33,3	8,5	33,3	22,1	55,4	2,8
Çalışma durumu								
Özel sektör çalışanı	6,4	23,3	29,7	10,3	31,4	26,6	58,0	2,0
Ev kadını	6,9	29,6	36,5	10,3	26,0	21,7	47,7	5,5
Esnaf	11,1	25,3	36,4	4,8	30,5	25,5	56,0	2,8
Emekli	8,6	19,6	28,2	10,0	32,6	27,5	60,1	1,7
Öğrenci	12,2	14,2	26,4	9,4	20,3	41,2	61,5	2,7
İşsiz	13,1	23,4	36,5	9,7	26,2	24,8	51,0	2,8
Kamu sektörü çalışanı	8,2	29,4	37,6	9,4	28,3	23,5	51,8	1,2
Serbest meslek erbabı	12,1	17,2	29,3	8,7	31,0	29,3	60,3	1,7
İş insanı**	11,1	11,1	22,2	7,4	29,6	40,8	70,4	-
Genel	8,9	24,0	32,9	8,9	28,9	26,3	55,2	3,0

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

** İş insanı 27 kişiye ait sonuçlardır.

Not: Çalışma durumu: "Çiftçi" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

26. Bugüne kadar Suriyelilere tadilat, inşaat, ev temizliği vb. gibi işler yaptırdınız mı/iş verdiniz mi?

Türk toplumu ile Suriyeliler arasındaki ilişkilerin niteliğini ve yoğunluğunu anlamak için SB-2022’de ilk kez sorulan “Bugüne kadar Suriyelilere tadilat, inşaat, ev temizliği vb. gibi işler yaptırdınız mı/iş verdiniz mi?” sorusuna gelen cevaplarda, sadece %10 “evet” yanıtı gelmiştir. Sınır bölgesinde bu %16,7’ye, erkeklerde %15,4’e çıkmaktadır. Bu veriler, Türkiye’de 1 milyon civarında aktif çalışan Suriyeliye rağmen, Türk toplumunun Suriyeliler ile hizmet alma ilişkisini de sınırlı tuttuğunu ya da ilişkisi olsa da bunu beyan etmemeyi tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

SB-2022- TABLO 70: BUGÜNE KADAR SURIYELİLERE TADILAT, İNŞAAT, EV TEMİZLİĞİ VB. GİBİ İŞLER YAPTIRDINIZ MI/İŞ VERDİNİZ Mİ?

	#	%
Evet	227	10,0
Hayır	2028	89,5
Fikrim yok/cevap yok	12	0,5
Toplam	2267	100,0

27. Sizce Türkiye’deki Suriyelilerin en Önemli Sorunu Nedir?

Türk toplumuna “Türkiye’deki Suriyelilerin sizce en önemli sorunu nedir” sorusu yöneltildiğinde, %31,4 ile ilk sırada hem de açık ara bir biçimde “hiçbir sorunları yok” cevabı gelmektedir. Bunu “kültürel farklılıklar” (%20), “uyum” (%13,3), “vatansız kalmak” (%10) takip etmektedir. Türk toplumunda %8,8 ise Suriyelilerin en önemli sorununun “ayrımcılık/ötekileştirme” olduğunu ifade etmiştir.

SB-2022- TABLO 71: TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİLERİN SİZCE EN ÖNEMLİ SORUNU NEDİR?

Sıra No.		#	%
1	Hiçbir sorunları yok	711	31,4
2	Kültürel farklılıklar	454	20,0
3	Adaptasyon/uyum/entegrasyon	301	13,3
4	Vatansız kalmak	227	10,0
5	Ayrımcılık/ötekileştirme	200	8,8
6	Dil bilmemek	174	7,7
7	İşsizlik	132	5,8
8	Diğer	3	0,1
	Fikrim yok/bilmiyorum	51	2,3
	Cevap yok	14	0,6
	Toplam	2267	100,0

“Hiçbir sorunları yok” diyenlerin demografik analizinde her ne kadar kadınlar, orta yaşlılar (35-44), okuryazar olmayanlar ve ev kadınları ön plana çıksa da ortalama %31,4’ün yaklaşık 15 puan üzerinde %45,6 ile bu görüşe destek verenlerin sınır bölgelerinde yaşayan Türkler olması dikkat çekicidir.

**SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022**

**ARAŞTIRMA
BULGULARI
VE POLİTİKA
ÖNERİLERİ**

IV. SURIYELİLER BAROMETRESİ-2022 ARAŞTIRMA BULGULARI VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

1. SB-2022 Araştırma Bulguları:

SB-2022 araştırmasında ortaya çıkan temel bulgular, SB-2017, SB-2019, SB-2020, SB-2021 ve SB-2022 araştırmalarının verdiği karşılaştırma imkânından da yararlanarak aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

SB çalışmalarında 2011'den bu yana yaşanan ve Türk toplumunun ve siyasetinin her geçen gün daha fazla gündeminde olan Türkiye'deki Suriyeliler konusunda akademik bir fotoğraf çekilmeye çalışılmaktadır. Sürecin son derece dinamik olması, Türkiye'de ve hatta bölgedeki sosyo-ekonomik ve siyasi değişimler, en kapsamlı çalışma da olsa akademik çalışmaların sınırlılıkları ve yaşanan Pandemi, deprem, seçimler gibi durumlar, bulguların genele değil, o anki duruma ait olduğu hatırlatması yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu konuda değerlendirmeler yapmak, sürecin siyasallaşması ve araçsallaştırılması ile daha da zor hale gelmiştir. Ancak SB çalışmasının "gerçekçi bir tespit yapmak" sonrasında ikinci temel amacı, yaşanan yeni durum ve zorunlu bir arada yaşamının getirdiği sınamaların bilinciyle, Türk toplumunun ve onlarla birlikte yaşayan Suriyelilerin, ilave toplumsal gerginliklere ve hatta çatışmalara yol açmadan, huzurlu ve onurlu bir geleceğe yönelik politika önerilerinin ortaya konulmasıdır. Sayıları büyük olan farklı toplumsal grupların düzenli göçlerde olduğu gibi bilinçli bir biçimde, ya da zorunlu göçlerde olduğu gibi ani ve plansız bir biçimde aynı toplumsal çevrede yaşamaları söz konusu olduğunda, "ev sahibi" olanlar ile "sonradan gelenlerin" "sosyal uyum" içinde bir arada yaşamaları hayati bir husustur. Uyum politikalarının sonradan gelenlerin kalıcılığını özendirilmesi "riski" bilinmekle birlikte, gönüllü ya da zorunlu ortak yaşam kaçınılmaz bir hale gelmişse, bu politikaların geleceğin huzurlu toplumuna yapılan yatırımlar hatta bu bağlamda soft güvenlikçi bir yaklaşım olduğu açıktır. SB çalışmaları, Türk toplumunun huzurlu, güvenli ve müreffeh geleceğine ilişkin çalışmalara, gerçek tabloyu ortaya koyarak katkı vermeye yönelik akademik bir çaba olarak nitelenebilir.

SB çalışmaları hem eğilimleri takip edebilmek için standart sorulara, hem de döneme ilişkin bazı konulardaki gelişmeleri anlamaya çaba göstermektedir. Bu bağlamda sistemli bir biçimde beşincisi (eğer 2014 çalışması da dikkate alınırsa altıncısı) gerçekleşen SB çalışması hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından sürecin nereye gittiğini çözümlenmek bakımından verilere ulaşmak ve bunları değerlendirmek konusunda önemli bir veri kaynağı haline gelmiştir. SB-2022 çalışmasında ortaya çıkan bulguları "genel" ve spesifik" bulgular olarak değerlendirmek gerekmektedir.

2. SB-2022 Genel Bulgular:

SB-2022 çalışması iki önemli engel ile karşılaşmıştır. SB-2022 saha çalışması 6 Şubat 2023'te yaşanan depremlerden ötürü Suriyeliler anketinin ve OGG'lerinin tamamlanamaması nedeni ile sadece Türk toplumu ile yapılan anket ve OGG'lerin verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu durum sebebiyle, SB çalışmalarının aynı anda iki toplumla yapılan anketler prensibi istisnai bir biçimde bu çalışmada gerçekleşmemiştir. Ancak buna rağmen uyum süreçlerinin asıl belirleyici unsuru olan "ev sahibi toplumun kabul seviyesini" anlamak bakımından elde edilen bulguların değerli olduğu düşünülmektedir. SB-2022 çalışmasının ikinci önemli engeli ise Türkiye'de gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerin siyasi atmosferinden kaynaklanmıştır. Daha önce hiç olmadığı kadar popüler ve siyasi bir konu haline dönüşen Türkiye'deki Suriyeliler ve özel olarak da "geri gönderme" tartışmaları Türk toplumu ile yapılan anketler ve OGG'lerde de kendini hissettirmiştir.

SB-2022 Türkler anket ve OGG'leri çerçevesinde elde edilen genel ve verilere dayalı bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Türk toplumunun Suriyelilere yönelik başlangıçta oldukça yüksek seviyede olan toplumsal kabulü zamanla "kırılğan" hale gelmiş, ardından "kabul"den daha çok "tahammül"e dönüşmüştür. Toplumsal kabulün SB-2022'deki görünümü ise tahammülün de zayıflayıp, "reddiyenin" güçlendiği bir süreci ortaya koymaktadır. Bu sürecin olumsuz doğru seyrinde Türk toplumunun Suriyelilerin geri gideceğine dair beklentilerinin azalması, Türkiye'ye doğru ciddi bir düzensiz göçmen akınının yaşanması; kentsel alanlarda birlikte ama paralel sosyal yaşamların ortaya çıkması, ekonomide yaşanan sıkıntılar ve Suriyeliler ile etiketlenen "mülteciler" konusunun siyasetin önemli ve popüler bir konusu haline gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.
- Türk toplumunda Suriyeliler konusundaki tepkilerin bir başka göstergesi, araştırmanın hem anket hem de özellikle OGG uygulamalarında ortaya çıkmıştır. Suriyeliler ile ilgili bir akademik çalışmaya katılım, Türkler tarafından genellikle "gitsinler/gönderilsinler, başka bir şey konuşmaya gerek yok" şeklinde reddedilmiştir. OGG'lere katılımcı bulmanın bile oldukça zor olduğu bu süreçte, katılım sağlayanların büyük bölümü Suriyeliler konusunda oldukça kategorik-olumsuz bir tavır sergilemiştir. Katılımcıların temelde şikayetleri ve kaygıları sadece Suriyelilere değil, kötü yönetildiği ya da hiç yönetilemediği düşünülen idari süreçlere ilişkin olmuştur.
- Bütün SB çalışmalarında olduğundan daha güçlü bir biçimde Türk toplumu Suriyelilerin kalıcı olacağını düşünmekte, gönüllü geri dönmeyeceklerine inanmakta, bunu kaygı ile karşılamakta, birlikte yaşam iradesi ortaya koymamakta ve bunların sonucu olarak da ortak bir gelecek tasavvurunu büyük ölçüde reddetme eğilimindedir.
- SB-2022'de Türk toplumunun talebi ve beklentisi %88,5 gibi bütün SB'ler içinde en yüksek seviyede olmak üzere Suriyelilerin Türkiye'den gitmeleri/gönderilmeleri şeklindedir. Türk toplumunun daha önce "güvenli bölgelere gönderilsinler" talebi, "Suriye'ye geri gönderilsinler" şeklinde değişime uğramaktadır. Yani Suriyelilerin "güvenli bölge" dışındaki yerlere gönderilmeleri de Türk toplumu tarafından artık önemsenmemektedir.
- SB çalışmasında Türk toplumunun ortaya koyduğu görüşler cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek gibi demografik değişkenler ile test edildiğinde, büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Bütün özellikler içinde en ciddi ayırım sınır bölgesindeki illerde yaşayanlar ile diğer bölgelerde yaşayan T.C. vatandaşları arasında gerçekleşmektedir. Ancak daha önceki SB

çalışmalarına göre SB-2021 ve SB-2022’de bölge dengesi de farklılaşmış, metropollerde yaşayan Türklerin Suriyelilere olan tepkileri, yoğun Suriyeli nüfus ile yaşayan sınır bölgesi illerinde olandan daha da sertleşmiştir. Bu durum sürecin siyasallaşması ve demografik-kültürel dönüşüm türü söylemlerin kentsel alanlarda daha fazla ilgi bulması ile açıklanabilir.

- Türkiye’deki Suriyeliler konusundaki süreç hızla siyasileşmektedir: Türkiye’deki Suriyeliler ve diğer mülteciler konusu çok belirgin bir biçimde siyasallaşmaktadır. Topluma dair her konuda olduğu gibi, insani hareketlilik ister göç ister iltica şeklinde olsun, siyasetten bağımsız düşünülemez. Bilindiği üzere insani hareketlilik konusu, özel olarak da göç (ekonomik göç) bir kalkınma politikası aracı olarak algılanmaktadır. Zorunlu göç mağdurları yani sığınmacı ve mülteciler konusu ise genelde güvenlik ve politik düzlemde ele alınmaktadır. Bu durumun Türk toplumunun günlük hayatında yer aldığı gibi siyasetinde de yer alması kaçınılmazdır. Hatta bu bağlamda konunun siyasallaşmasının geç kaldığı bile söylenebilir. Türk toplumunun son birkaç yıla kadar bu konuyu arka planda tuttuğu, özellikle de siyasal tercihlerine bunu yansıtmadığı gözlemlenmiştir.
- Sürecin siyasi bir araca dönüşmesi özellikle son iki-üç yılda belirginleşmiştir. Bu durum, sayıları 3.5 milyonun üzerinde olan Suriyelilerin neredeyse tamamının kentsel alanlarda Türk toplumu ile bir arada yaşıyor olması, Türk toplumunda Suriyelilerin ülkelerine geri dönemeyeceklerine dair algıların güçlenmesi, pandemi ile daha da artan ekonomik sorunlar, Türkiye’deki 2023 seçim süreci ve popülizmin egemen olduğu siyasi üslupla ilişkilendirilebilir. Bu sürecin son iki yılda toplumda daha ciddi bir duyarlılık yaratmasında, başta Afgan ve Pakistanlı olmak üzere düzensiz göçmenlerin sayılarının ve görüntülerinin yarattığı güven kırılmasının da etkili olduğu açıktır.
- Türk toplumunun çok yüksek sayıdaki mültecilerden ve düzensiz göçmenlerden kaynaklı olan ve büyük bölümü tecrübelerden değil, algılardan kaynaklanan kaygılarına yönelik etkin ve inandırıcı bir iletişim stratejisi geliştirilememiştir. Toplumun yeterince ciddiye alınmayan kaygı ve tepkileri, özellikle popülist siyasetçilere çok kullanışlı bir alan açmış görünmektedir. Başka bir ifade ile Türk toplumunun endişe ve kaygılarının yeterince ciddiye alınmaması ve tatmin edici politikalar ve özellikle de güvenilir, ikna edici bir iletişim stratejisinin ortaya konulamaması Suriyeliler konusunu Türkiye’nin en önemli siyasi tartışma konularından birisi haline getirmiştir.
- SB-2022’nin kapsadığı yılın, aynı zamanda Mayıs 2023’te yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimler hazırlık dönemine denk gelmesi de sürecin siyasallaşmasında önemli bir rol oynamış görünmektedir. Muhalefet partileri için mülteciler konusundaki genel politika ve uygulamaların toplumdaki kaygılar dikkate alınarak hükümete yönelik eleştiriye dönüşmesi, toplumda ciddi bir karşılık görmüştür. Hatta bu tartışmaların iktidar tarafında da belirli ölçüde etki yarattığı söylenebilir. Türk toplumunun Suriyeliler ve Türkiye’ye “akın akın işgale geldikleri” türü söylemler ile tanımlanan düzensiz göçmenler konusunu Türkiye’nin ilk üç en önemli sorunu arasında görmesi, muhalefetin konuya daha fazla ilgi göstermesinde etkili olmuştur.
- Bilindiği üzere uyum süreçlerinin üç temel zemini bulunmaktadır. Bunlardan birincisi devlet/kamu alanı, ikincisi Türk toplumu, üçüncüsü ise sonradan gelenler yani Türkiye bağlamında Suriyelilerdir. Politikayı belirleyen ve uygulayan devlet/kamu olsa da sosyal uyum ev sahibi toplumun (Türk toplumunun) belirli bir kabul düzeyi olmaksızın gerçekleşemez. Toplumsal uyum süreçleri bakımından, Türk toplumunun Suriyeliler ile ortak yaşamı kabulü ve içselleştirmesinden oldukça uzakta bulunduğu açıktır. Türk toplumu her vesile ile ortak bir yaşam tasavvurunu yüksek kaygılarla karşılamakta ve hatta %90’dan fazlası “Suriyelilerin yarısından fazlası kalır” demesine rağmen reddetmektedir. Bu durum, siyasallaşmasının da

etkisi ile uyum süreçlerini daha da güçleştirecek gibi görünmektedir. Bir başka ifade ile Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu yüksek kaygı düzeyi, sosyal mesafe ve sürecin siyasallaşması, ilişkilerin niceliksel ve niteliksel gelişimi, genel olarak uyum süreçlerini sınırlandırmakta hatta zorlaştırmaktadır.

- Sürecin siyasallaşması ve hem Suriyeliler hem de düzensiz göçmenler konusunda toplumdan gelen tepkiler neticesinde idarenin ortaya koyduğu politika temelinde “düzensiz göç ile mücadele” şeklinde ifade edilmektedir. Ancak bu durum toplumda Türk Devleti tarafından kendilerine geçici koruma sağlanmış Suriyeliler, uluslararası koruma sağlanmış diğer mülteciler ile ülkeye yasal olmayan yollardan giren düzensiz göçmenlerin aynı gözle görülmesine neden olmaktadır. Bunun Türkiye’deki Suriyelilerin uyum süreçleri için ayrı bir engel oluşturduğu vurgulanmalıdır.
- Suriyelilerin Türkiye’deki yerleşimi konusunda başlangıçta bir yerleştirme planlaması yapılmamasının ve sürecin daha çok zincirleme göç refleksi ile devam etmesinden kaynaklanan sorunlar kendini belli etmeye başlamıştır. Suriyelilerin il, ilçeler ve hatta mahalleler arasındaki dengesiz dağılımı, süreç yönetimini güçleştirmiş, aynı zamanda gettolaşma yapılarına neden olmuştur. Bu konuda İçişleri Bakanlığı tarafından Şubat 2022’de uygulamaya konulan “Mekânsal Yoğunlaşma ile Mücadele (Seyrekleştirme) Projesi”nin bu konuda nasıl bir etki yaratacağı bilinmemektedir. Ancak bu projenin toplumun kaygılarını yeterince giderecek sonuçlar vermesi oldukça zor görünmektedir.
- Her ne kadar her alanda Suriyelilerden kaynaklı çok yüksek seviyede kaygılar yaşanıyor olsa da SB demografik analizlerinde, kaygıların sınır bölgesi illerden daha fazla metropollerde yaşayanlarda arttığına dair çarpıcı bir değişim gözlemlenmektedir. SB-2021’e kadar bütün alanlarda Suriye’ye sınır olan bölgelerde yoğun Suriyeli nüfusu ile birlikte yaşayanların, Türkiye ortalamasının çok daha üzerinde yüksek seviyede kaygılı olduğu gözlemlenmektedir. Metropollerde yaşayanların yanı sıra 18-24 yaş grubunda, öğrenciler arasında da kaygı düzeyinin yüksekliği dikkat çekmektedir.
- Dünya Sağlık Örgütü’nün 11 Mart 2020’de ilan ettiği COVID-19 pandemisi hem sosyal uyum hem de sağlık hizmetleri bakımından önemli bir tecrübenin yaşanmasına neden olmuştur. Pandemi etkisinin Türk toplumunun Suriyelilere yönelik endişe ve kaygılarını özellikle 2020’de bir ölçüde “törpülediği” ya da “ertelediği”, ancak SB-2021 ve özellikle SB-2022’de Pandemi etkisinin azalması, ekonomik sorunlar ve sürecin siyasallaşması ile rahatsızlıkların yeniden güçlenerek ifade edildiği gözlemlenmektedir. Bu süreçte, Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunların da tepkilerin yoğunlaşmasında etkili olduğu düşünülmektedir.
- Türk toplumunun Suriyeliler konusunda en fazla rahatsızlık duydukları konunun vatandaşlık politikası olduğu anlaşılmaktadır. Normal şartlarda, uyum süreçlerinin son ve olumlu aşaması olarak tanımlanan vatandaşlık, Türk toplumunda Suriyeliler konusundaki yaklaşımı daha da olumsuz hale getirmiş görünmektedir. Bunun en önemli nedeni, Suriyelilere verilen “istisnai vatandaşlık” sürecinin şeffaf olmaması ve toplumun bu konuda yeterince bilgilendirilmemesi gibi görünmektedir.
- SB çalışmaları, Türk toplumunun yüksek seviyedeki kaygılarının genelde tecrübelerden değil, algılardan kaynaklandığını göstermektedir. Türk toplumunun -bazen rahatsızlık verici olsa da- mülteciler konusunda düzenli ve doğru bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sosyal uyum politikaları için de toplumun ciddi bir ihtiyacının doğru, düzenli ve güvenilir bir iletişim stratejisi olduğu anlaşılmaktadır.

3. SB-2022 Spesifik Anket ve OGG Bulguları:

Suriyeliler Türk Toplumunu ile özellikle de kentsel alanlarda bir arada yaşamaktadır. Bir "farkındalık" sorusu olan "Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı?" sorusuna dört SB çalışmasında da "evet var", "evet az var" ya da "evet çok var" cevabını verenlerin toplam oranı %80 civarındadır. SB-2022'de bu konuda gelen cevap %84,2 olarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Türk toplumunun Suriyelileri tanımlamasında kaygıları vurgulayan kavramların ön plana çıktığı değişiklikler yaşanmaktadır. Suriyelileri uzunca bir süre "mazlum, mağdur, savaştan, zulümden kaçan insanlar" olarak tanımlayan Türk toplumu, son yıllarda Suriyelileri daha çok "kaygı" ve "tehdit" ifadeleri ile tanımlamayı tercih etmektedir. Daha önceki çalışmalarda, Suriyelileri öncelikle "Savaştan, zulümden kaçan insanlar" olarak tanımlayan Türk toplumunda özellikle SB-2021 ve SB-2022'de ciddi bir dönüşüm dikkat çekmektedir. SB-2022'de Türk toplumunun Suriyelileri tanımlarken ilk tercihi %51,6 ile "bize yük olan insanlar" çıkarken, ikinci sırada %38 ile "ileride sorun açacak tehlikeli insanlardır", üçüncü sırada ise %33,4 ile "ülkelerini koruyamayan insanlardır" cevabı gelmektedir. "Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar" tanımlaması SB-2022'de de %30,2 ile dördüncü sıradadır. Türk toplumunda Suriyelilerin "Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlar" olarak görülmesi de beş SB çalışmasında %12,8 ile %17,7 arasında bir yer bulmaktadır. SB-2022'de bu oran %15,8'dir.

SB çalışmalarının önemli bir parçası olan sosyal uyum süreçlerinde kültürel benzerlik algısı konusundaki bulgular, Türk toplumunun kararlı bir biçimde Suriyelilere hem sosyal hem de kültürel mesafe koyduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar siyaset dilinde "din kardeşliği", "komşuluk", "mezhepsel benzerlik", "ortak geçmiş" vs. vurguları olsa da toplumda bunun karşılığının azaldığı ve hatta tepkisel olarak "reddedildiği" anlaşılmaktadır. "Türkiye'deki Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?" sorusuna "hiç benzemiyorlar" ve "benzemiyorlar" şeklinde cevap verenlerin SB-2022'de toplamı %84,3 gibi oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmektedir. Aslında politik söylemlere rağmen, Türk toplumunun bu konuda başından beri gayet net bir algı ortaya koyduğu ve Suriyelileri kültürel bakımdan "kendinden" görmediği, bu algının her yıl daha da güçlendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu soru için ilginç sonuç, "sınır illeri"nde yaşayan T.C. vatandaşlarında ortaya çıkmaktadır. Suriye ile sınırı olan ya da sınır bölgesine bağlantılı illerden oluşan bu grup, aslında Suriyeliler ile dil, din, etnik köken, gelenek, kültür vb. konularda oldukça yakın özelliklere sahip olsalar da ve hatta yer yer Arapça günlük dilde çok yüksek oranlarda konuşuluyor olsa da SB-2022'de Türkiye ortalamasında "kültürel olarak Suriyelilere benzemiyoruz" diyenlerin oranı %84,3 iken, sınır illerinde bu oran %78,5 olarak tespit edilmiştir. Aradaki farkın da bu kadar düşük olması (hatta bazı yıllarda Türkiye ortalamasının üzerinde olması) şaşırtıcıdır.

Türk toplumunun Suriyelilere aynı/nakdi yardım yapma eğiliminde yıllar içinde azalma dikkat çekicidir. Türk toplumunun Suriyelilere aktif destek verip vermediğine yönelik olarak yöneltilen "Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna SB-2019'da %34,1 oranında "evet" yanıtı gelirken, SB-2020'de bu oran %40,5'e ulaşmış, SB-2021'de ise çok az bir azalış ile %39,6 ama SB-2022'de daha ciddi bir azalma ile %33,9 "evet" yanıtı alınmıştır. "Suriyelilere neden yardım yapmadınız?" sorusuna gelen cevaplarda son üç SB çalışmasında ilk kez "yardım etmek istemedim" cevabı %32,5 ile ilk sırada yer almaktadır.

Suriyelilerle ilişki / iletişim konusunda SB çalışmalarında elde edilen bulgular, Türk toplumunun Suriyeliler ile olan sosyal ilişkilerinin hemen her alanda azaldığını ortaya koymaktadır.

Suriyelilerin özellikle ortak mekân paylaşımlarının artması, kısıtlı da olsa artık Türkçe konuşabilmeleri, çocuklarını Türk devlet okullarına göndermeleri ve iş hayatı içinde yer almalarına rağmen, sosyal ilişkilerin bu kadar kısıtlı kalması ve hatta azalması, sosyal uyum süreçleri bakımından yaşanacak sorunlara işaret etmektedir.

“Suriyeliler ile ilgili duygularınızı yansıtmaya açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz” sorusuyla ve on farklı önerme ile anlaşılmaya çalışılan “sosyal mesafe” konusundaki bulgular, bize Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu oldukça yüksek düzeydeki sosyal mesafenin SB-2022’de en yüksek düzeye (-0,56) çıktığını, özellikle de metropollerde yaşayan Türklerde daha da arttığını göstermektedir. Sosyal mesafe bulgularının ayrıntılarına bakıldığında, hem SB-2021 hem de SB-2022’de eğitim/okul ortamında birliktelik hususunun (“Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam”) en yüksek seviyede kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu kabul SB-2021’de %41,3 iken SB-2022’de radikal bir düşüşle %24,5 olmuştur. Bunu, azalan eğilimde de olsa bir Suriyeli ile “aynı iş yerinde çalışmak” takip etmektedir. Ancak SB-2021 ile SB-2022 oranları karşılaştırıldığında bütün verilerde mesafenin arttığı gözlemlenmektedir.

Sosyal uyum konusunda yapılan çalışmalarda sıklıkla ev sahibi toplumun sonradan gelenlere itirazının önemli bir bölümünün, sonradan gelenlerin yarattığı ya da yarattığına inanılan “mali yükler” olduğu bilinmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin mali yükü konusundaki algının tespiti için “çoklu yanıt” tekniği ile “Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar” sorusuna gelen cevaplar, toplumun %80’inden fazlasının (SB-2017: %86,2, SB-2019: %84,5, SB-2020: %80,6, SB-2021: %82,5, SB-2022: %81,5) Suriyelilerin “Türk devletinin yardımı ile” yaşadıklarına inandığını göstermektedir. Ancak SB-2021’de “çalışarak” diyenlerin oranı ilk kez %64,2 ile ikinci sıraya çıkmış, SB-2022’de ise bu konudaki algı biraz azalsa da %52,6 ile ikincilik pozisyonunu korumuştur. SB çalışmalarına göre Türk toplumu, her ne kadar açık ara Suriyelilerin Türk devletinin desteği ile yaşadığına inansa da onların çalıştıklarının her geçen gün daha da farkında olduğunu göstermektedir.

SB çalışmaları Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kaygıların hemen her alanda düzenli bir biçimde arttığını göstermektedir. Ortalama kaygı düzeyleri 5 üzerinden değerlendirildiğinde, bu SB-2017’de 3,2, SB-2019’da 3,6, SB-2020’de 3,5, SB-2021’de 3,5, SB-2022’de ise 3,8 olarak en yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Bütün veriler Türk toplumundaki kaygılara gerekli ve yeterli bir cevap verilemediğini de ortaya koymaktadır. Bu durum, sürecin siyasileşmesinde de etkili olmaktadır. Toplumun yeterince ciddiye alınmayan kaygı ve tepkileri, siyaseten çok kullanışlı bir alan açmış gibi görünmektedir.

Türk toplumunda Suriyelilerden kaynaklı en ciddi endişenin/kaygının SB-2022’de, tıpkı SB-2020’de olduğu gibi %84 ile (puan karşılığı 4.1) “Suriyelilerin vatandaş olmaları” olduğu ortaya çıkmıştır. SB çalışmalarında başından beri en yüksek seviyede ya da ikinci sırada olan ise “ülkemizin ekonomisine zarar verecekleri” önermesidir. SB-2022’de buna gelen destek %76,8, puan değeri ise 3,9’dur. Üçüncü sırada %76,3, puan olarak 3,8 ile “Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum” önermesi gelmektedir. Türkiye’de son iki yılda sıklıkla gündeme gelen “demografik değişim ve kimlik bozulması” kaygısı da (Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum”) yine %76,1 (puan: 3,8) gibi yüksek bir oranda temsil edilmektedir. Bu tablodan hareketle, Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygılarının temelde kimlik kaygıları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yani Türk toplumunun soyut endişeleri, somut ve gerçekleşmiş ya da yakın zamanda gerçekleşebilecek “iş kayıpları yaşama” ya da “suç oranlarının artması” gibi hususlardan daha fazladır.

Suriyelilerden “kişisel zarar görme” ile kaygılar arasında anlamlı bir ilişki görülmemekte, kişisel tecrübelerden ve somut olumsuzluklardan daha çok algıların ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Suriyelilere yönelik kaygılar ile “kişisel zarar görme” arasındaki ilişkiyi gözlemlemek için Türk toplumuna Suriyelilerden kendileri, aileleri ya da çevrelerinin zarar görüp görmedikleri sorusu yöneltilmektedir. SB-2022 araştırmasına göre son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat zarar gördüğünü ifade edenlerin oranı %13,8 olarak tespit edilmiştir. Bu oran SB-2017’de %9,4, SB-2019’da %13,7, SB-2020’de %11,4, SB-2021’de ise %11,7 olarak tespit edilmişti. SB-2021’de olduğu gibi SB-2022’de de kendisinin, ailesinin ya da yakınlarının son beş sene içinde Suriyelilerden zarar gördüğünü ifade edenlerin, zararın niteliği konusundaki cevapları, “sataşma/taciz”, “şiddet”, “hırsızlık” ve “huzursuzluk/gürültü”nün ön plana çıktığını ortaya koymaktadır.

Kitlesel insani hareketliliklerde ev sahibi toplumda ilk akla gelen kaygılardan olan “işini kaybetme” ya da “daha ucuza çalışmak zorunda kalma” kaygısı, Türk toplumunda diğer kaygılara göre çok arka planda kalmaktadır. Bunun yaşanan tecrübe ile ilişkili olduğu, bu konuda beklenen olumsuz senaryoların toplumu endişelendirecek boyutlara ulaşmadığı söylenebilir. “Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna, “Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir” cevabı veren, yani Suriyelilerin çalışmasına karşı çıkanların oranı SB-2022’de SB-2021’e göre 8 puandan fazla bir artış ile %51,6’ya yükselmiştir. Buna rağmen, Türk toplumunda Suriyelilerden yana duyulan kaygılar sıralamasında iş kaybı endişesi oldukça alt sıralarda yer almaktadır. Türk toplumuna yöneltilen “Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?” sorusundaki seçenekler içinde “kesinlikle açmamalıdır” cevabı SB-2017’de %54,6, SB-2019’da %67,2, SB-2020’de %55,5, SB-2021’de %54,2, SB-2022’de ise %70,5’e yükselmiştir. Bu oran çalışma hakları verilmesi konusundaki reddiyelerinden çok daha güçlüdür. Burada, arka planda “kalıcılığın reddedilmesi” hususu kadar, yaşanan ekonomik sorunlar ve sürecin siyasetleşmesinin de önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Türk toplumunun, “Suriyelilerin nerede yaşamalı” sorusuna SB çalışmalarının başından beri “ülkelerine geri gönderilmeliler” şeklinde verdiği cevap, SB-2022’de %88,5 ile rekor seviyeye yükselmiştir. Daha dikkat çekici olan husus, SB-2017 ve SB-2019’da Türk toplumunun öncelikli talebi olan “güvenli bölgeye gönderilmeleri” hususunun, SB-2020’den itibaren ikinci sıraya düşmesi (SB-2017: %37,4, SB-2019: %44,8, SB-2020: %32,5; SB-2021: %32,3, SB-2022: %30) ve “her halükarda gönderilmeliler” seçeneğinin ilk sırada olağanüstü bir biçimde artmasıdır (2017: %11,5, 2019: %25, SB-2020: %48, SB-2021: %49,7, SB-2022: %58,5). SB çalışmalarından ortaya çıkan bulgu, Türk toplumunun temel arzusunun Suriyelilerin Türkiye’den gitmesi olduğu açıktır. Hatta bu cevapların Türk toplumunun Türkiye’deki Suriyelilerle birlikte yaşamaya hazır ve istekli olmadığı da değerlendirilebilir. Bu kadar yüksek seviyedeki bir talebin, siyasetin konusu olmaması beklenemez. Ancak temel insan hakları, mülteciler ile ilgili uluslararası ve ulusal mevzuat ile Suriye’deki mevcut durum, değişen sosyolojik durum vb. nedeni ile Türk toplumunun geri gönderme konusundaki beklentisinin gerçekleşmesinin çok da mümkün olmadığını ortaya koymaktadır.

Türk toplumu Suriyelilerin ülkelerine geri dönüşü konusunda talepkâr olsa da dönüş konusunda çok umutlu olmadıkları anlaşılmaktadır. Türkiye’deki Suriyeliler konusunda, Türk toplumunun tavrında, Suriyelilerin kalıcı olacağına dair algı güçlendikçe, endişelerin, karamsarlığın ve itirazların arttığı gözlemlenmektedir. 2014’te Türkiye’de henüz 1.6 milyon Suriyeli varken yapılan çalışmada Türkiye’deki Suriyelilerin tamamının geri döneceğine inanların oranı %45,1 olarak tespit edilmiştir. Ancak 2017 sonrasında, toplumdaki algının ciddi bir şekilde değiştiği gözlemlenmektedir. Yani 2020 sonrasında Türk toplumunun %80’inden fazlası Suriyelilerin tamamının ya da büyük bölümünün Türkiye’de kalacaklarını düşünmektedir.

Türk toplumuna yöneltilen “Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusuna gelen cevaplar, Türk toplumunun Suriyelilerin uyumu konusunda hiç tatminkâr olmadıklarını göstermektedir. SB-2022’de Türk toplumunun sadece %12,2’sine göre Suriyeliler “bütünüyle ve büyük ölçüde” uyum sağlamış görünürken, %77,1’i “hiç uyum sağlamadı, çok az sağladı” cevabını vermektedir. Dikkat çekici bir biçimde, Türk toplumu Suriyelilerin uyum sağlama süreçlerini her yıl daha da az “başarılı” bulmaktadır. Yani, ortak yaşam süresi uzadığı halde, Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlamadığına dair yaklaşımı güçlenmektedir.

Türk toplumuna göre, Suriyeliler, Türkiye’deki en önemli ilk üç sorun arasında yer almaktadır. Her toplumda olduğu gibi, Türk toplumunun da bazen sürekli, bazen dönemsel sorunları olması doğaldır. Türk toplumunun son yıllarda ekonomi, terörle mücadele, istihdam, sosyal destekler, toplumsal gerginlik, dış politika vb. pek çok alanda sorunlar yaşadığı söylenebilir. SB araştırmasında SB-2019’dan bu yana sorulan “Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?” sorusu ile Türk toplumunun Suriyelileri ne ölçüde bir sorun olarak gördüğü ve sorunlar arasında hangi sıraya koyduğu açıklanmaya çalışılmıştır. SB-2019 çalışmasında, Suriyeliler konusunu Türkiye’nin “en önemli”, “ikinci en önemli” ve “üçüncü en önemli” sorun olarak görenlerin toplamı %60’ı aşmaktadır. Bu konunun, Türk toplumu nezdinde 2022 içinde siyasallaşarak daha da öncelikli bir sorun alanına dönüştüğü de gözlemlenmektedir.

SB çalışmalarına göre Suriyelilerin vatandaşlık almaları, Türk toplumunun Suriyeliler konusunda yaşadığı en ciddi kaygıdır. SB araştırmalarında, toplumun %90’nına yakını, Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağı düşüncesini ifade ediyor olmasına rağmen, “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna “hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı” cevabı da oldukça yüksek seviyededir. Çoklu cevap verebilme imkanı tanınan “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna “hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı” cevabı SB-2017’de %75,8, SB-2019’de %76,5, SB-2020’de %71,8, SB-2021’de %67,9, SB-2022’de ise %75,9 olarak tespit edilmiştir. Türk toplumunun, Suriyeliler konusundaki kaygılarını daha iyi anlayabilmek ve sosyal uyum bağlamında değerlendirmek için SB-2022’de Türk toplumuna yönelik oluşturulan yeni soruda “Suriyelilerden yana en önemli endişeniz nedir” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya, SB-2022 çalışmasına katılan Türklerin diğer seçeneklere göre oldukça yüksek bir oranla (%37,9) “vatandaş olmaları” cevabını verdikleri görülmektedir. Bunu “ekonomiye zarar” (%13,6) ve “Suç ortamının/ eylemlerinin/ çeteleşmenin artması” (%10,5) takip etmektedir.

Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılıklarından bağımsız bir biçimde, okul çağındaki geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitime erişimi öncelikli ve önemli bir konu olarak değerlendirilmelidir. Ancak bu konuda yaşanan kapasite sorunlarına ilaveten Türk toplumunun Suriyeli çocukların eğitimi konusunda tavrındaki olumsuz değişim dikkat çekmektedir. “Suriyelilerin çocuklarına Türkiye’deki okullarda eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır” sorusuna gelen cevaplarda “Her türlü eğitim imkanından ücretsiz yararlanabilmeliler” önermesine SB-2017’de %9,5, SB-2019’da %6, oranında destek verilirken SB-2020’de ciddi bir artış ile bu oran %29,9’a yükselmiş olup, SB-2021’de az bir düşüşle %29,3’te kalmış, SB-2022’de ise destek oranı %24,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türk toplumunda “hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir” önermesine destek verenler SB-2017’de %25,7, SB-2019’da %16,7, SB-2020’de %16,9, SB-2021’de ise %14,4 düzeyinde ilgi görürken, SB-2022’de %21,7 ile sıralamada bu önerme ikinci sıraya yükselmiştir.

Okullarda Türk ve Suriyeli çocuklar arasında “akran zorbalığı” konusu hem Türkler hem de Suriyeliler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle, SB-2022’de “Çocuklarınız okulda ya da çevrede Suriyeli yaşlıları ile sorun yaşıyor mu?” sorusu geliştirilmiştir. Kendi çocuğu ile aynı okulda Suriyeli çocukların olduğu Türklerin %16,5’i sorun yaşadığından söz etmektedir. Suriyeli nüfusun yoğun olduğu, doğal olarak okullarda da yüksek sayılarda Suriyeli öğrencinin bulunduğu sınır illerinde yaşayanlar, bu sorunu %21,5 olarak ifade etmektedirler. Bu durum, özellikle ortaokullarda yaşanan akran zorbalığının etnik temelli bir zemine oturması, bu bağlamda da sosyal uyum süreçlerini derinden olumsuz etkileme riskini de ortaya koymaktadır.

Türk toplumu, devletin Suriyeliler ile ilgili politikalarına oldukça eleştirel bakmaktadır. Devletin Suriyeliler politikalarını “çok yanlış” ve “yanlış” bulanların toplam oranı SB-2017’de %62,4 iken, bu SB-2019’da %73, SB-2020’de %70,3, SB-2021’de %69,3, SB-2022’de ise %80,2’ye yükselmiştir. SB-2022’de devletin politikalarını “çok yanlış” bulanların oranı %49,5’e yükselmiştir.

Türkiye’nin geri dönüş politikaları çerçevesinde güvenli bölgede gerçekleştirdiği imar faaliyetleri, Türk toplumu tarafından yeterince desteklenmemektedir. “Suriye’de Türkiye tarafından geri dönüşü teşvik için konut yapılması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerin verilmesini ne ölçüde doğru buluyorsunuz?” sorusuna Türk toplumundan gelen cevaplarda, bu politikaları doğru bulanların oranı %32,9, ama yanlış bulanların oranı %55,2’dir. Türk devlet yetkilileri, güvenli bölgede imar faaliyetleri yapılarak geri dönüşün de teşvik edileceğini ifade etmektedirler.

Türk toplumuna göre Suriyelilerin Türkiye’de en önemli sorunu, “hiç sorunları olmamasıdır”. Türk toplumundan %31,4 destek alan bu önermeyi, “kültürel farklılıklar” (%20), “uyum” (%13,3), “vatansız kalmak” (%10) takip etmektedir. Türk toplumunda, %8,8 ise Suriyelilerin en önemli sorunununun “ayrımcılık/ötekileştirme” olduğunu ifade etmiştir. Türk toplumunun, “hiçbir sorunları yoktur” görüşüne en yüksek destek ise %45,6 ile sınır illerinde yaşayanlardan gelmektedir.

SURİYELİLER
BAROMETRESİ
SB- 2022

POLİTİKA
ÖNERİLERİ

V. SB-2022: POLİTİKA ÖNERİLERİ

SB çalışması, Türkiye tarihinde gelişimi, sayısal ve zamansal boyutları itibarı ile “sosyal bir şok” olarak da nitelendirilebilecek Suriyeli sığınmacılar konusunda bilimsel çerçevede bir fotoğraf çekmeyi amaçlamaktadır. Çekilen bu fotoğrafa dayanarak, çalışmayı yürüten ekip, araştırma bulgularını esas alarak, kendi bilgi, tecrübe ve öngörülerini ile politika önerilerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada yer alan politika önerileri de bütünüyle SB akademik ekibinin görüşlerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda ortaya konulan görüşlerin Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurumları ya da UNHCR başta olmak üzere BM kurumlarının görüşleri olmadığı ve hatta bu görüşlerin zaman zaman yukarıda anılan kurumların politikaları ve uygulamalarından farklılaşabildiği bilinmelidir.

SB-2022 çalışması, deprem felaketi nedeni ile sadece Türk toplumu ile yapılmak durumunda kalındığı için, Suriyeliler konusunda ortaya konulan görüşler, daha önceki SB çalışmaları ve SB ekibinin ve diğer uzmanların gerçekleştirdiği başka çalışmalardan esinlenerek oluşturulmuştur.

Türkiye’deki Suriyelilerin geleceklere konusu son derece dinamik ve ama aynı zamanda muğlak bir süreç içinden geçmektedir. Her ne kadar Türk toplumu Suriyelilerin büyük bölümünün Türkiye’de kalacağına inanıyor ve Suriyelilerin gönüllü geri dönüşünü çok gerçekçi bulmuyor olsa da geri gönderilmelerine dair isteklerini / dileklerini yüksek bir tonda dile getirmektedir. Bu talep ortada olsa da yakın ve orta vadede Suriyelilerin dönüşü ya da başka ülkelere gitmesi konusunda nasıl gelişmeler olacağı konusunda çok net öngöründe bulunmak anlamlı görünmemektedir. Bu durum, Türkiye’de son yıllarda sürecin siyasileşmesi ile daha da karmaşık bir hal almıştır. Ancak, Türk toplumunun kaygıları ve itirazları açık olsa da uluslararası göç trendleri, Suriye’nin içinde bulunduğu durum ve son 11 yılda Suriyelilerin başta çocuklarını Türk devlet okullarına göndermeleri ve yaşamlarını inşa etmeleri dikkate alındığında, “gönüllü geri dönüş” çok ilgi duymayacağını göstermektedir. Bu durum, Suriyelilerin bulunduğu Lübnan, Ürdün ve diğer Avrupa ülkelerinde de benzer bir görüntü vermektedir. Türkiye’deki Suriyeliler konusunda yapılacak uyum çalışmaları, seçimler, yönetsel değişiklikler ya da benzeri siyasi tartışmaların etkisi altına girdiğinde ve bu tür çalışmalara ara verildiğinde, sürecin en başına dönülmesi gibi bir durumun ortaya çıktığı açıktır. Oysa temelde toplumsal huzurun zarar görmemesi için yapılan uyum çalışmalarında bu dönemseller kopuşlar, kendi içinde riskleri de beraberinde getirmektedir. Bunun ciddi sosyal maliyetleri olma riski akılda tutulmalıdır. Sayıları azalsa da ya da bir bölümü geri dönse de yine de milyonu aşan sayılarda Suriyelilerin Türkiye’de kalması yüksek ihtimal ise, o zaman hem Türk toplumunun hem de Suriyelilerin bu ortak yaşama hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sosyal uyum çalışmalarının iki önemli amacı olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, sonradan gelen kitlenin kendini geliştirme ve onurlu yaşam imkanlarının geliştirilmesi, böylece kendilerine ve topluma katkısının artırılmasıdır. İkincisi amaç ise genelde devletlerin toplumsal huzuru koruma refleksine dayanır.⁵¹ Bu bağlamda, kamu tarafından yapılandırılan uyum çalış-

51 Devletin uyum konusundaki yaklaşım YUKK 96. Madde ve 11-12. Kalkınma Planlarında şu şekilde ortaya konulmaktadır: YUKK 96. Madde “...ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde ... kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir. (2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. (3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.” (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>) Türkiye Cumhuriyeti 12. Kalkınma Planı, s. 204:

malarının “soft güvenlikçi” bir motivasyon ile “sonradan gelenler” için değil, yerel halkın huzuru ve sonradan gelenlerin o topluma ilave katkı sağlaması için planlanıp uygulandığı söylenebilir.

SB çalışmalarındaki bulgular, bir taraftan Türk toplumunun kaygılarını ve Suriyelilerin Türkiye’den ayrılmasına dair gayet güçlü talebini ortaya koyarken, öte taraftan yaşanan tecrübeler ve yaşamın doğal akışı, Suriyelilerin Türkiye’de sürekli olarak kalıcılığı ile ilgili ciddi işaretler vermektedir. 2011’de 58 bin olan mülteci sayısının, bir anda milyonları bulduğu, üzerine ilaveten düzensiz göç hareketlerinin yoğunlaştığı bir süreç içinde yaşanan toplumsal şok, yaygın kaygılar ve sürecin siyasallaşmasının getirdiği gerginliğin dikkate alınması bir zorunluluktur. Bu nedenle, SB çalışmaları, Türkiye’de Suriyeliler konusunun sosyal uyum ve huzurlu, müreffeh bir gelecek bakımından mutlaka ciddiyetle ele alınması gerektiğini, gerekli önlemlerin zamanında alınmaması halinde, “sosyal şok”un travmaya dönüşmesi ve kronikleşmesi, böylece toplumsal kopuş ve gerilimlere ve hatta “paralel toplum yapılarına” neden olmak gibi çok boyutlu ciddi risklerin ortaya çıkabileceğine dair bir öngöründe bulunmaktadır. Bu akademik öngörü, popülist söyleme egemen olan “gönderilsinler-kalsınlar” tartışmalarına da mesafeli durmayı zorunlu kılmaktadır.

SB çalışmalarında “sosyal uyum” kavramı hiyerarşik ya da ideolojik bir söylemden bağımsız biçimde hak ve birey temelli yaklaşımla “huzur ve barış içinde, onurlu bir yaşam” anlamında kullanılmaktadır. En genel anlamda bu çalışmada sosyal uyumdan, “kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplumların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi” anlaşılmaktadır.

SB-2021 ve özellikle de SB-2022’de Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki görüş, kaygı ve taleplerinde, önceki SB çalışmalarından çok daha yüksek bir seviyeye geldiği anlaşılmaktadır. Bu değişimin önemli nedenleri arasında, Türkiye’deki Suriyeliler konusunun siyasileşmesi ve seçim sürecinde konunun popülerleşmesi, düzensiz göçmen akınının sıklıkla gündemde yer alması ile ekonomide yaşanan olumsuz etkiler olduğu söylenebilir. Türk toplumundaki “kaygı” ve “tahammül” temelli yaklaşım, SB-2021’de olduğu gibi SB-2022’de de bulguları belirleyen en önemli unsur gibi görünmektedir.

Aşağıda yer alan politika önerileri, SB-2022 çalışmalarında ortaya çıkan bulguların, SB-2017, SB-2019, SB-2020 ve SB-2021 bulguları ile birlikte değerlendirilmesi ile geliştirilmiştir.

- **TÜRK TOPLUMUNUN -SEBEBİ YAŞANAN TECRÜBELER, ALGILAR YA DA ÖNGÜRÜLER OLSA DA- YÜKSEK SEVİYEDEKİ KAYGILARININ ÖNEMSENMESİ VE BUNA YÖNELİK TATMİN EDİCİ AÇIKLAMA VE POLİTİKALAR GELİŞTİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR:**

Türk toplumu 2011’den bu yana dünya tarihindeki en önemli insani hareketliliklerden birisine hem de hiçbir hazırlığı olmaksızın ev sahipliği yapmaktadır. 12 yılı aşan süre içinde yüksek seviyede dayanışma ve kabul gösteren Türk toplumunda son yıllarda artan seviyede kaygılar

Md.816: Türkiye’de bulunan yabancıların sosyal, ekonomik ve kültürel hayata uyumları desteklenecektir”, Md.816-1: Göçmenlerin sosyal ve kültürel hayata uyumlarını sağlamak üzere Türkçe dil eğitimi gibi yaygın eğitim programları düzenlenecek, iletişim ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir”.

https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-İkinci-Kalkınma-Planı_2024-2028.pdf.

Türkiye Cumhuriyeti 11. Kalkınma Planı, s. 155-156:

“Md. 661.2. Ülkemizde bulunan yabancıların ekonomik ve sosyal yaşama entegre edilmesine yönelik göç yönetiminin kurumsal yapısı güçlendirilecektir”, Md. 662.2. “Uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilerin Türkçe dil becerileri geliştirilerek sosyal hayata uyumları artırılacaktır.” (https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkınma_Planı-2019-2023.pdf)

oluşturmuştur. Bu kaygılarda, sayıları 3.5 milyon civarında olan Suriyelilerin geri döneceklerine dair inançların zayıflaması, Suriyelilerin şehir merkezlerinde Türk toplumu ile birlikte yaşama- larından kaynaklanan fiziki yakınlık, yeterince tatmin edici olmayan iletişim stratejisi, ülkenin ekonomik zorlukları ve özellikle düzensiz göçmenlerin de tetiklediği “kontROLSÜZLÜK”, “yönetememezlik” algısı önemli rol oynamaktadır. Toplumun kaygılarının sebepleri her zaman gerçek bilgilere de dayanmayabilir. Ama netice itibarı ile 2011 ile karşılaştırılamayacak derecede yüksek sayıda sığınmacı ve düzensiz göçmenin Türkiye’deki varlığı, kaygı duymaya anlaşılabilir bir zemin hazırlamaktadır. Toplumun kaygılarının ciddiye alınmaması, küçümsenmesi ve toplumu tatmin edici cevapların verilmemesi, hem toplumdaki kaygıları artırmakta hem de süreci kısa vadeli siyasi çıkarlar için araçsallaştıracak popülist siyasi oluşumlara da zemin yaratmaktadır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar konusu, düzenlenmiş, öngörülmüş, planlanmış bir göç süreci değildir. Açık kapı politikasının ve zorunlu göçün doğası gereği Türk toplumu çok kısa zaman içinde milyonlarca Suriyeli ile bir arada yaşamak durumunda kalmıştır. Sürecin yönetiminin de oldukça zor olduğu bu durum, toplumda başından itibaren “işini kaybetme”, “suç oranlarının artması”, “kamu hizmetlerinde bozulma” gibi endişeler de yaratmıştır. Buna karşılık Türkiye’de süreç yönetenlerin, toplumun kaygılarına karşı temelde sürecin “geçici” olduğuna dair bir “vizyon” ve “kardeşlik dayanışması” gibi duygusal söylemler ile cevap vermeye çalıştıkları bilinmektedir. Bu yaklaşımın, toplumun kaygılarını yeterince karşılanmadığını göstermektedir. İşte tam da bu nedenle, yani ciddiye alınmayan toplumsal kaygıların açtığı politik alan, popülist ve daha da spesifik olarak “Suriyelilerin gönderilmesi” söylemleri üzerine siyaset yapılmasına imkân sağlamıştır. Sürecin yönetiminden sorumlu olanların toplumun kaygılarını ciddiye alması, düzenli ve sürekli bir biçimde güvenilir bilgiler ile toplumu aydınlatması gerekmektedir. Toplumdan gelen güvenlik kaygısı ciddiye alınmaz ve toplumu ikna edecek açıklama ve politikalar uygulanmaz ise, konunun hızla popülist biçimde araçsallaşması ve gerginliklerin artması potansiyeli oldukça güçlüdür.

- ***TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILAR KONUSUNUN SİYASETİN KONUSU OLMASI DOĞALDIR, BÜTÜN SİYASAL PARTİLERİN BU KONUDA ÇALIŞMALAR YAPMASI, KISA VADELİ ÇIKARLARI ÖN PLANA ALAN POPÜLİST SİYASİ YAKLAŞIMLARIN, MAKUL TARTIŞMA VE ÇÖZÜM YOLLARININ ÖNÜNE KOYDUĞU İLAVE ENGELLERİ AZALTABİLİR:***

Aradan geçen 12 yılın sonunda, Türkiye’deki Suriyeliler konusunun siyasetin ilgi alanına girmesi anlaşılabilir ve hatta gecikmiş olarak da nitelendirilebilecek bir durumdur. Topluma ait her konunun tartışma yeri de çözüm yeri de siyasettir. Hatta bu bağlamda, Suriyeli sığınmacılar konusunun uzunca süre siyaset gündemi dışında kalması eleştirilebilir. Ancak buradaki sorun konunun siyasallaşması değildir. Zira toplumu bu kadar yakından ilgilendiren bir konuda siyasetin, yani çözüm kurumunun devreye girmesi kaçınılmazdır. Ancak konunun siyaset üzerinden araçsallaştırılması, ilave sorunları da beraberinde getirecek son derece kontROLSÜZ bir popülist zemin yaratmaktadır. Yani Türkiye’de konunun, çözüm yollarının tartışılması değil, tartışmanın niteliği önem taşımaktadır. Son dönemde, temelde “Suriyelilerin Suriye’ye geri gönderilmesi” yönündeki söylemlerin toplumda bir karşılık bulduğu, bunun da seçim sürecinde etkili olacağına dair beklentilere yol açtığı gözlemlenmektedir. Burada temel sorun, popülist söylemlerin yarattığı beklentiler ile sosyolojik ve siyasi gerçeklikler arasındaki farklılıktır. Ülke yönetiminde olan ya da yönetime talip olan siyasi kurumların ya da liderlerin, sadece kısa vadedeki çıkarlarını değil, ülkenin orta ve uzun vadedeki ihtiyaçlarını göz önüne alması, olumlu ya da olumsuz duygusal söylemler yerine, topluma gerçekçi çözüm önerileri sunmaları gerekmektedir. Yaşanan dinamik ve çok boyutlu, çok aktörlü sürecin sosyal ve siyasal maliyet hesapları dikkate alınmalıdır. Siyasi kurum ya da liderlerin, çoğunlukla kısa vadeyi dikkate alan vaatlerinin hem toplumdaki gerilimi daha da artırması, hem de ülkede yaşayan Suriyelilerin Türk toplumuna ve devletine yönelik duygularını olumsuz etkileme risklerini dikkate alması gerekmektedir.

- **SURIYELİLER KONUSUNDA 12 YILIN SONUNDA ORTAYA ÇIKAN SOSYOLOJİK GERÇEK- LİK TÜRK TOPLUMUNDA MEMNUNİYET YARATMASA DA SURİYELİLERİN TÜRKİYE'DE KALMA İHTİMALİ GÜÇLENMEKTEDİR. BU BAĞLAMDA, "KALICILIK VE YEREL UYUM", "GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞ" VE "ÜÇÜNCÜ ÜLKEYE YERLEŞTİRME" KONULARI BİRLİKTE ÇALIŞILMALIDIR.**

Türkiye'ye 29 Nisan 2011'de Suriye'den gelen sığınmacılar ile başlayan süreç, uzunca bir süre "geçicilik" algısı ve temelde duygusal söylemlerin ön planda olduğu politikalarla karşılanmıştır. Ancak süreç içinde Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara bakışı, Suriyelilerin yaşam pratikleri ve kendileri ile ilgili gelecek perspektiflerinde de çok ciddi değişimlere uğramış görünmektedir. 2022 yılı sonu itibari ile sayıları 3,5 milyonu aşan Suriyeliler, Türkiye'nin her yerinde ve çoğunlukla da kentsel alanlarda yaşamakta ve hayatın bütün alanlarında varlıklarını hissettirmektedir. Sürecin başından beri Suriye'deki dönüşüme bağlı olarak inşa edilmesi planlanan Suriyeliler politikasının, hem 12 yılı aşan sürede gelişen sosyolojik gerçeklikler hem de Suriye'de huzur ve istikrarın yakın ve orta vadede sağlanmasının oldukça zor olduğu dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir. Aradan geçen süre ve Suriye'deki farklı güç odaklarının varlığının yarattığı potansiyel çatışma ortamı dikkate alındığında, bugünden sonra Suriye'de gerçekleşecek siyasi değişimlerin, Türkiye'deki Suriyelilerin kararlarını daha az etkileyeceği söylenebilir. 2022 Suriye'si, Suriye'deki mevcut iktidarı aşan, çok farklı güç odaklarının varlığının yaşandığı bir duruma dönüşmüştür. Her ne kadar siyasi bir çözüm genel beklenti olsa da sosyolojik bağlamda Suriye'deki savaş ortamının sona ermesi ve istikrarın sağlanması hususu ile Türkiye'deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi konuları her geçen gün birbirinden uzaklaşan iki konu olmaktadır. Bu nedenle, daha gerçekçi politikalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Politikalar, "geçicilik" ve kısa vadeli "sorun çözme" üzerine inşa edilirse, bunun hem Suriyeliler hem de Türk toplumunda yaratacağı ciddi sosyal maliyetlerin ortaya çıkması riski dikkate alınmalıdır. Bütün bu nedenlerle, UNHCR'in üç kalıcı çözümü⁵² olan "gönüllü geri dönüş, üçüncü ülkeye yerleştirme ve yerel uyum" seçeneklerinin hepsinin birlikte çalışması gerekmektedir.

UNHCR'in kalıcı çözümler ile ilgili önerilerinden birisi olan "yerel uyum"un, geçici koruma esnasında eş zamanlı olarak değerlendirilmesi hem geçici koruma sağlayan ülkelerin öncelikleri hem de geçici koruma kapsamındaki kişilerin gereksinimlerine kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere sosyal uyum süreçleriyle ilgili tüm paydaşlara bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi bakımından kıymetlidir. Söz konusu öneriler birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olup sosyal uyum süreçlerinde sosyal yardımlardan istihdam odaklı süreçlere geçişlerin kolaylaştırılmasını ve ön plana çıkarılmasını da desteklemektedir.

- **TÜRKİYE'DE ON YILLIK GEÇMİŞLERİ OLAN SURİYELİLER İÇİN "GEÇİCİ KORUMA" STATÜSÜNÜN YANI SIRA DİĞER ALTERNATİF STATÜLERİN TARTIŞILMASI GEREKMEKTEDİR:**

Türkiye'de ortalama kalış süreleri 6,5-7 yıldan fazla olan Suriyelilerin "Geçici Koruma Statüsü"nü yeniden gözden geçirilmesi, özellikle de geri dönüş eğilimlerinin çok azalması ve bu statünün on yıllık bir geçmişi olması nedeni ile tartışılmalıdır. Her ne kadar ilgili yönetmelik

52 UNHCR: Kalıcı Çözümler, Nihai Hedef: "UNHCR'in temel hedefi mültecilerin temel insan haklarını korumak ve onların güvenli koşullar altında yaşamasını sağlamak iken, nihai hedefimiz mültecilerin hayatlarını huzur ve onur içinde yeniden inşaa etmelerini mümkün kılan kalıcı çözümler bulmaktır. UNHCR'in mültecilere sunduğu üç kalıcı çözüm bulunmakta; gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve yerleştirme. Bahsi geçen kalıcı çözümler, evlerine dönmesi mümkün olmayan veya ev sahibi ülkede kalmak istemeyen kişiler için söz konusu olmaktadır." (UNHCR: <https://www.unhcr.org/tr/kalici-cozumler#:~:text=UNHCR%20n%20m%C3%BCltecilere%20sundu%C4%9Fu%20%C3%BC%C3%A7,ki%C5%9Filer%20i%C3%A7in%20s%C3%B6z%20konu-su%20olmakta.>) (Erişim: 11.08.2022)

geçici koruma sona erdiğinde başka statü ihtimal ve imkanlarından (ikamet ya da uluslararası koruma) söz etse de özellikle temel haklar ve sosyal uyum süreçleri bakımından geçici korumaya alternatif statülerin değerlendirilmesi sürece katkı sağlayacaktır.

- ***“İSTİSNAİ VATANDAŞLIK” YERİNE SÜREÇLERİ BELİRLENMİŞ VATANDAŞLIK KANALLARI TARTIŞILMALIDIR:***

SB çalışmaları, Türk toplumunun Suriyeliler konusunda en büyük kaygılarından birinin “vatandaşlık almaları” olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, Türkiye’de “istisnai vatandaşlık” müessesinin gerçek anlamda “istisnai” bir uygulamaya dönüşmesi hem vatandaşlığa alınacak kişiler hem de Türk toplumunun hassasiyetleri bakımından önem taşımaktadır. İstisnai vatandaşlık sürecinin önemli bir eksikliği ise şeffaflıktır. Bu bağlamda, Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilere eğer vatandaşlık yolu açılacak ise burada da “istisnai vatandaşlık” dışında alternatif süreçlerin tartışılması gerekmektedir. Bilindiği üzere, Türkiye’de 5 yıl boyunca kesintisiz ikamet izni ile yaşayanların vatandaşlığa başvurma hakkı doğmaktadır. Ancak, Geçici Koruma Yönetmeliği Suriyelilerin Türkiye’de bulunmalarını ikamet olarak düzenlemediği ve vatandaşlığa geçiş süreçlerini daha en başından engellediği için, ikamet sahipleri gibi süreye bağlı biçimde vatandaşlığa başvuru hakkının doğması da söz konusu değildir. Yeni durum dikkate alınarak, örneğin 5, 7 ya da 10 yıl boyunca Türkiye’de geçici koruma statüsünde kalanların “uzun süreli ikamete” başvuru haklarının bir yasa değişikliği ile sağlanması, ikamet statüsüne geçenlerin -tıpkı ikamet sahibi diğer yabancılarda olduğu gibi- 5 yıl sonunda, Türkçe dil bilgisi gibi belirli şartlarla vatandaşlığa başvuru yolunun açılması değerlendirilebilir. Böylece, en az 10-15 yıllık bir süre içinde vatandaşlık başvuru hakkı ortaya çıkmış olur. Doğal olarak, son kararı da belirli kriterler ve ihtiyaçlar çerçevesinde Türk makamları verebilir. Ancak istisnai vatandaşlık süreçleri hem kriterlerin bilinmemesi hem şeffaflıktan uzak olması hem de toplumun bu konuda ikna edilememesi bakımından bir sorun alanı olarak görülmekte, sosyal uyum süreçlerine de olumsuz etkide bulunmaktadır.

- ***“KALKINMACI, KAPSAYICI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR SÜREÇ YÖNETİMİ” YOL GÖSTERİCİ OLMALIDIR:***

Kalkınmaya dayalı bir göç ve sığınmacı politikası, huzurlu ve ortak bir yaşam için ciddi bir alan sağlayabilme potansiyeline sahiptir. Bu durum, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) ile de uyumludur. Hem 11. hem de 12. Kalkınma Planlarında uyum vurgusu bu anlamda önem taşımaktadır. Ancak kalkınmacı politikaların uygulanması bakımından göçmenler ile mülteciler arasında önemli bir farklılık olduğu, bu bağlamda kalkınma odaklı göç politikasının uygulanmasında mülteciliğin hem mülteciler hem de onu kabul eden toplumda yarattığı farklılıklar göz ardı edilmemelidir.

- ***SUY YARDIMLARININ ACİL İHTİYAÇ SAHİPLERİ VE ŞARTLI EĞİTİM DESTEĞİ (ŞEY) AMAÇLI DEVAMI DEĞERLİDİR. ANCAK KAYNAKLARIN DAHA FAZLA “KALKINMA” ÖNCELİKLİ OLARAK YENİDEN YAPILANDIRILMASI GEREKMEKTEDİR:***

SUY için kullanılan kaynağın başta acil ihtiyaç sahipleri ve daha kırılgan grupları kapsamak üzere, daha çok eğitim, kalkınma/yatırım çalışmalarına dönüştürülmesi, orta ve uzun vadeli politikalara yönlendirilmesi gerekmektedir. SUY programına dahil edileceklerin kriterlerinin güncellenmesinde kalkınma ilkelerinin dikkate alınması son derece önemlidir. Ancak Suriyelilerin sosyal yardımlara bağımlılıktan kurtulmaları ve kendi kendine yetebilir (self-reliant) hale gelebilmeleri, bu nedenle de çalışma hayatına entegrasyonlarının teşvik edilmesi ve fakat burada da emek sömürsü ile mücadele ve kayıtlı istihdamı teşvik politikalarına ağırlık verilmesi öncelenmelidir.

- ***SURIYELİLERİN YOL İZİNİ ALMA GEREKLİLİĞİ YENİDEN DÜZENLENMELİDİR:***

Her ne kadar SB-2022 çalışmasında Suriyeliler bölümümü yapılmamış olsa da Suriyelilerin kayıtlı oldukları illerden başka yerlere gitmesi için uygulanan yol izin belgesi konusunda yeni değerlendirmeler yapılmasında, özellikle de kalkınma temelli bir göç politikası bakımından yarar olduğu düşünülmektedir. Dünyadaki genel uygulamalarda olduğu gibi Türkiye’de de geçici koruma altındakiler ya da uluslararası koruma başvuru sahibi ya da uluslararası koruma statü sahiplerinin yaşayacakları yerler devlet tarafından belirlenmekte ve ilgili kişilerin bu il sınırları içinde kalması, ancak makul bir gerekçe ve izin ile ilini terk etmesine izin verilmektedir. Ancak Suriyeliler konusunun özel bir durumunun olduğu açıktır. Öncelikle bilindiği üzere Suriyeliler için bir yerleştirme planlaması yapılmamış, kayıtlamalar yapıldıktan sonra, Suriyelilerin kayıtlı oldukları ilde kalmaları kuralı uygulanmaya çalışılmıştır. Bu da iller, ilçeler, semtler ve hatta mahalleler arasında çok ciddi yoğunluk farklılığı oluşturmuş, dahası sayının da çok büyük olmasından dolayı mobilite engellenememiştir. 3.5 milyon civarındaki Suriyelinin her geçen gün farklı ilişki ağları geliştirdiği, örneğin çalışmak için başka bir yere gittiği ya da üniversite öğrenimi için ailenin bölünebildiği rutin haline gelmiştir. Sayıların büyüklüğü ve kontrolün zorluğu bir yana, yaşanan tecrübe seyahat - izni uygulanmasının hem çok zor olduğu hem de gerekliliğinin anlamını yitirdiğini göstermektedir. Suriyelilerin seyahat kısıtlılığının mutlaka yeniden düzenlenmesi ve bunun gerekçelerinin de Türk toplumu ile paylaşılması ihtiyacı olduğu açıktır.

- ***TÜRK EKONOMİSİNİN ÖNEMLİ VE YAYGIN BİR SORUNU OLAN “KAYITDIŞILIK”, SADECE GÖÇ KAYNAKLI BİR SORUN OLMADIĞI TOPLUMA ANLATILMALIDIR:***

Kayıt dışı ekonomik faaliyetler doğru ve sürdürülebilir değildir, ancak kısa ve orta vadede Türkiye’deki Suriyeliler için yeterli düzenli/kayıtlı istihdam kapasitesi geliştirmek gerçekçi görünmemektedir. Bununla birlikte, her ne kadar kısa vadede kayıt dışı çalışma imkânı Suriyelilerin Türkiye’de kendi ayakları üzerinde durmalarına imkân sağlasa da bunun hem riskler, kayıplar yarattığı hem de ciddi bir emek sömürsüne yol açtığı bilinmektedir. Türkiye’nin ekonomik kapasitesi ve ihtiyaçları dikkate alınarak bu alanda düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ancak Türk ekonomisinin %30’undan fazlasının kayıt dışı olduğu, Türkiye’de yaklaşık 10 milyon T.C. vatandaşının da kayıt dışı çalıştığı unutulmamalı, kayıt dışılığın sadece Suriyelilerin bir sorunu ve alanı olmadığı da toplumla paylaşılmalıdır. Kayıt dışılık kabul edilemez ve sürdürülemez olsa da Suriyeliler için orta ve hatta uzun vadede bu sorunun çözülmesi oldukça zor görünmektedir. Ancak kayıt dışılık, hem çalışanların emeklerinin karşılığını alabilmeleri ve güvenceli hale gelmeleri, yani “onurlu uygun iş” (decent job) ilkesi; hem de devletin vergi kaybı başta olmak üzere diğer yüklerinin azalması, ekonomiye katkının artırılması bakımlarından göz ardı edilemez. Bu bağlamda, devletin kayıt dışılıkla mücadelede kararlı olması, kayıt dışılığı azaltacak kısa, orta ve uzun vadeli projeler geliştirmesi gerekmektedir. Ancak bu sürecin zor ve zaman alıcı olacağı bilindiği için fiili duruma uygun bazı geçici düzenlemeler ve destekler, en azından çalışanların emek sömürsüne maruz kalmaması, bireysel güvenlikleri ve güvenceleri bakımından değerlidir. Devletin hem düzenlemeler yapması hem de gerekli mali ihtiyacı da başta AB olmak üzere dış kaynakla karşılamak için çaba sarf etmesi gerekmektedir.

- ***SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ VE ETKİNLİĞİ GELİŞTİRİLMELİDİR:***

Türkiye’deki Suriyeliler konusu, sivil toplumun ne kadar önemli rol oynadığının anlaşılması bakımından önemli bir tecrübe imkânı yaratmıştır. Başlangıçta uluslararası kurumlar ve uluslararası STK’ların iş birliğinde gelişen kapasite, aradan geçen sürede çok ciddi bir altyapının

gelişmesine de imkan sağlamıştır. Türkiye’de STK’ların kapasitesinin gelişmesi, uluslararası iş birliği konusunda son derece önemli bir gelişmeyi de sağlamıştır. Kamu kurumları ile STK’lar arasındaki iş birliği de etkileyici bir noktaya gelmiştir. Süreç içinde, Türk ya da Suriyelilerin yeni STK oluşumları desteklenmelidir. STK’ların kimlikleri, kapasiteleri, uzmanlık alanları, görev yaptıkları yerler vb. pek çok hususun daha görünür hale gelmesi, iş birliklerinin artırılabilmesi ve kurumsallaşma süreçlerine katkı vermesi için çalışmalar yapılması önem taşımaktadır. Bu konuda UNHCR’in “hizmet haritalandırması” önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.⁵³ Bu sistem geliştirilir ve düzenli bir biçimde güncellenirse, o zaman STK’ların yaptıkları faaliyetlerin etki analizinin takip edilebileceği mekanizmalar da geliştirilebilir. STK’lar özelinde hizmet haritalandırması, aynı zamanda “yerelleşme” (localisation) bakımında da değerli katkılar sunabilir. Süreç için kapasiteleri güçlenen ve etkin hale gelen STK’ların, başta AB ile iş birlikleri olmak üzere uluslararası iş birliklerinde daha fazla rol oynamasına imkan sağlanmalıdır.

- **UYUM ÇALIŞMALARININ SONRADAN GELENLER İÇİN DEĞİL, TEMELDE EV SAHİBİ TOPLUMUN HUZURU VE REFAHI KONUSUNDAKİ RİSKLERİ AZALTMAK, KATKIYI ARTIRMAK İÇİN YAPILDIĞI TOPLUMA DOĞRU VE GÜVENLİLİR BİR İLETİŞİM STRATEJİSİ İLE ANLATILMALIDIR:**

Bilindiği üzere uyum konusu son derece karmaşıktır ve ilkelerden söz edilse de her yerde geçerli bir modelden söz etmek mümkün değildir. Her ne kadar “uyum” ve “uyum modeli” konusunda ortak bir tanımlama yapmak zor olsa da temelde uyum politikalarından kastedilenin, statülerinden bağımsız olarak “sonradan gelenlerin” kaldıkları süre içinde insan onuruna yakışan bir hayat yaşamaları konusunda gerekli adımların hepsinin bir arada ve bütün paydaşlarla atılması olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda önemli bir husus olan uyum konusu sadece “göçmenler” için değil, statülerinden bağımsız, ülkede yaşayan bütün yabancılar için de gereklidir. Burada pek çok aktör yer almaktadır. Ancak karar alıcı ve uygulayıcı olarak “devlet”, kabul gösterme bakımından “ev sahibi toplum” ve “sonradan gelenler” üç önemli aktör olarak süreci belirlemektedir. Sığınmacılar, geçici koruma altındakiler ve düzensiz göçmenler konusundaki -hatta zaman zaman göçmenler konusunda da yaşanan- geçicilik algısı, uyum politikaları konusunda en önemli handikaplardan birisidir. Devletin süreç içindeki rolü daha çok temel haklara dayalı korumayı herkes için sağlama, statü belirleme, stratejik karar alma, uygulama ve kamusal alandaki süreç yönetimidir. Ancak devletin uyum politikasının, tek başına toplumsal kabul ve destek olmaksızın başarılı olması beklenemez. Ev sahibi toplumun sonradan gelenlere yönelik tavrı, huzurlu ve onurlu ortak bir yaşam için en önemli unsurlardan birisidir. Yani asıl sürecin toplumda ve yerel düzeyde gerçekleşeceği unutulmamalıdır. Burada ne sadece toplumu tatmin etmek için evrensel hukuk ilkelerini göz ardı eden politikalar ne de evrensel hukuk ilkelerine atıf yapılan ama toplumun asgari düzeyde de olsa desteğini almayan uygulamaların işlevsel olması beklenemez.

- **KAPSAMLI VE GERÇEK VERİLERE DAYALI BİR İLETİŞİM STRATEJİSİ GELİŞTİRİLMELİDİR:**

SB çalışmaları, Türk toplumundaki Suriyelilere yönelik olumsuz görüşlerin çok büyük bölümünün yanlış ya da eksik bilgilendirme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Türk toplumunun ve Suriyelilerin süreç hakkında gerçekçi, güvenilir ve düzenli olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Suriyeliler konusunda acil ve kapsamlı bir iletişim stratejisi, hem toplumdaki endişelerin önemli bölümünü ortadan kaldırabilir, hem de Suriyelilerin de toplumun bir parçası olma çabalarını teşvik edebilir. İşleyen ve gerçek verilere dayalı bir iletişim stratejisi, çok hızlı bir şekilde ve çoğunlukla da sosyal medya üzerinden yayılan dedikoduların azaltılmasını da

53 UNHCR: <https://turkiye.servicesadviser.net/>

sağlayacaktır. İletişim stratejisinin, konuyla ilgili bir şeffaflığa da imkân sağlaması önemsenmelidir. Benzer biçimde mevzuat ve yasal süreçlerin de şeffaf ve anlaşılır bir şekilde toplumla paylaşılması ve anlatılması sosyal uyuma katkı bakımından önem taşımaktadır. Toplumun kaygılarını göz ardı eden ve duygusal temelli söylemlerle yetinilen yaklaşım hızla terk edilmelidir. Toplumun ister gerçeklerden ister algılardan kaynaklanan kaygıları ciddiye alınmaz ve toplum bu konularda tatmin edici bilgi ve açıklamalara ulaşamaz ise, popülist söylemler kendilerine gayet elverişli alanlar bulacaktır. Ancak sürecin sadece iletişim stratejisinin araçlarıyla çözülmesinin de mümkün olmadığı, iletişim stratejisi çerçevesinde ortaya konular ve bilgiler ile toplumun yaşadıklarının arasında ayrışma olduğunda, devletin daha da güven kaybedeceği, bunun da uyum süreçlerine yansıtacağı unutulmamalıdır.

- ***TÜRKİYE KISA, ORTA VE UZUN VADELİ UYUM STRATEJİLERİNİ VE UYGULAMA YÖNERGELERİNİ GELİŞTİRMELİDİR:***

2011 sonrasında, Türkiye’de süreç konusunda çok etkili olan uluslararası kurum ve kuruluşların özellikle koruma, kapasite ve mali kaynak sağlama ve iş birliği konularındaki katkıları yadsınamaz. Ancak Türkiye’de, Suriyeliler konusunda en ciddi sorunlardan birisi özellikle uluslararası kurumlar ve uluslararası STK’lar tarafından üretilen projelerin bütünlükten uzak bir biçimde sahada uygulanmaya çalışılmasıdır. Bu projelerin daha verimli gerçekleşmesi, ancak kapsamlı bir planın ya da stratejinin parçası olmaları ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle “projelerin egemen olduğu kısa vadeli çözümler süreci” yerine, “stratejinin çerçevesini Türkiye’nin belirlediği ihtiyaç alanlarında uygulanan projeler” dönemine geçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Türkiye kendi öncelikleri ve kapasitesi çerçevesinde kendi stratejisini geliştirerek, dış kaynakları bu strateji içinde değerlendirmelidir. Böylece birbirinden kopuk “projeler” karmaşasından çıkılarak, genel strateji ile çerçevesi çizilen uyumlu projelerle hem daha çok kaynağın çekilmesi hem de kaynakların verimli kullanılması imkânı sağlanacaktır.

- ***“YERELDE UYUM” SÜREÇLERİ GÜÇLENDİRİLMELİDİR:***

Uyum süreçleri toplum ve yerel merkezli yürümektedir. Türkiye’deki Suriyeliler bağlamında bu durum daha da önem kazanmaktadır. Zira hem Suriyelilerin geliş biçimi ve sayısal büyüklükleri hem de Türkiye’de Suriyeliler için bir yerleştirme politikası uygulanmaması, kentler, ilçeler ve hatta mahalleler arasında çok dengesiz bir dağılıma yol açmış, bu da yerel uyumu daha da zorunlu hale getirmiştir. Bilindiği üzere, Türkiye’de uluslararası korumadan yararlananların hangi illerde hangi sayılarda yerleşecekleri konusunda bir yerleştirme sistemi mevcuttur. Ancak bu sistem Suriyeliler için uygulanamamıştır. Bunun hem olumlu hem de olumsuz etkileri gözlemlenmektedir. Aradan geçen zaman, Suriyelilerin bölgelere, illere, ilçelere dengeli bir biçimde dağıtımının yapılabileceği yeni bir yerleşim politikasını da neredeyse imkânsız hale getirmiştir. Bu nedenle, özellikle yerel uyum süreçlerinin belediyeler ve sivil toplum üzerinden teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimlere sadece yasal alan açmak değil, aynı zamanda sınırları içinde yaşayan her türlü yabancı kişi için de kaynak aktarılması gerekmektedir.

- ***BELEDİYELERİN SİĞİNMACILAR/GÖÇMENLER İÇİN YAPACAKLARI ÇALIŞMALAR İÇİN BELEDİYE YASASINDA DEĞİŞİKLİKLER YAPILARAK, YETKİ VE MALİ DESTEK PROGRAMLARI GELİŞTİRİLMELİDİR:***

Türkiye’de başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin, kendi sınırları içindeki yabancılara hizmet sunması hemşerilik hukuku çerçevesinde değerlendirilmekte, ancak özel yetki ve daha da

önemlisi yapacakları faaliyetlere yönelik ilave bir mali kaynak verilmemektedir. Yerel hizmetlerin aksamaması, yerel uyum süreçlerinin güçlendirilmesi ve sosyal uyumun bozulmaması, belediyelere sınırları içinde kayıtlı olan bütün yabancılar da dikkate alınarak mali kaynak aktarılması ciddi bir ihtiyaçtır. Bilindiği üzere bazı belediyeler kendi nüfuslarının tamamına ya da yarısına yakın sayıda yabancı barındırmaktadır. Bu bağlamda, Belediye Yasasının değiştirilmesi belediyelere hem bu konudaki çalışmaları için yetkiler hem de verilen merkezi kaynağın, T.C. vatandaşları sayısı ile değil, o belediye sınırları içinde ikamet eden herkes için aktarılması gerçekleştirilmelidir.

- **BELEDİYELER İÇİN AB İLE İŞ BİRLİĞİNDE MALİ DESTEK PROGRAMI ("BEL-SUY") GELİŞTİRİLMELİDİR:**

Belediyelerin sınırları içinde yaşayan kayıtlı yabancılar için mali destek almaması dikkate alınarak AB kaynaklarından destek sağlanması değerlendirilmelidir. Belediyelerin sınırları içinde yer alan Suriyeliler ve diğer uluslararası koruma başvuru sahipleri için vereceği hizmetlerde kullanılmak üzere, kısa vadede ise AB'nin Türkiye'ye FRIT çerçevesinde aktardığı kaynaklardan bir bölümünün doğrudan yerel yönetimlere aktarılması mevcut kaynak sorununun çözülmesinde önemli bir katkı olacaktır. Halen uygulamada olan SUY modeline benzer bir planlama ile örneğin "Belediye Sosyal Uyum Yardımı" ("BEL-SUY") gibi bir destek, belediyelere proje bazlı ama doğrudan aktarılabilir. Burada örneğin mülteci başına ayda 10 € bir kaynak aktararak belediyelerin sığınmacılara proje bazlı ve denetimli hizmet vermelerinin kaynağı hazırlanabilir. Bu tür bir yardım, sadece Suriyeliler dikkate alınırsa aylık 37, yıllık 450 milyon €, diğer sığınmacılar da dikkate alınırsa (yani 4 milyon) aylık 40, yıllık 480 milyon € gibi bir meblağa mal olacaktır. Bu tür bir kaynak aktarımının, yerel uyum süreçlerindeki kaynak ihtiyacının karşılanması, "bize gelen kaynak sığınmacılar için kullanılıyor, mağdur oluyoruz" türündeki şikayetlerin azaltılması, konunun siyaset üzerine yaptığı baskının hafifletilmesi ve toplumsal uyum süreçlerine katkı vermesi bakımından değerli olacağı düşünülmektedir. Ancak bu çözümün, kısa vadeli ve geçici bir çözüm olacağı da unutulmamalıdır.

- **ULUSLARARASI TOPLUMUN DAHA FAZLA YÜK VE SORUMLULUK PAYLAŞIMI YAPMASI KONUSUNDA ÖZEL ÇABA GÖSTERİLMELİDİR:**

Mülteciler konusunda uluslararası toplumun tavrı büyük bir hayal kırıklığı yaratmaktadır. Mevcut mültecilerin sadece %17'sinin ulaşabildiği gelişmiş ülkeler, hem mülteci yerleştirmeleri yapmak hem de mali destek vermek konusundaki yükümlülüklerini her geçen gün daha az yerine getirmekte ve sınır tanımaz "dışsallaştırma" politikaları izlemektedirler. Bu konuda Birleşik Krallığın Ruanda ile yaptığı anlaşma oldukça çarpıcı ve endişe yaratacak bir uygulama olmuştur. Mülteciler ile ilgili politika üreten ülkelerin çoğunlukla kendilerini koruma refleksiyle hareket ettikleri de bilinmektedir. Türkiye gibi yoğun mülteci barındıran ülkelere verilmesi gereken ve içinde yeniden yerleştirme ve güçlü mali yardımların da olacağı desteklerin gerçekleşmemesi, hem açık kapı politikası uygulayan ülkelerin hem de mültecilerin cezalandırılması, aynı zamanda mülteçiliğe neden olan otoriter rejimlerin cesaret bulmaları anlamına gelmektedir. Küresel bir sorumluluk ve yük paylaşımının gerçekleşmemesi nedeniyle açık kapı politikasının, krizin yaşandığı ülkeye komşu ülkeleri hedef haline getirdiği gözlemlenmektedir. Suriye'de 2011'de ortaya çıkan kriz nedeniyle insanların canlarını kurtarmak için "açık kapı politikası" uygulayan Türkiye, Lübnan ve Ürdün, aradan geçen zaman içinde sürecin mağdurları haline dönüşmüş, ilave yükler ve riskler almışlardır. Sorumluluk paylaşımının etkili olmadığı bir dünyada yaşanacak krizlerde "açık kapı politikası" uygulayacak ülkelerin azalacağı, bunun da mültecilerin insanlık onuruna aykırı uygulamalar ve hatta işkence ve öldürülmeye varacak uygulamalarla baş başa kalmasına neden

olacağı unutulmamalıdır. Zengin/gelişmiş ülkelerin sorumluluktan kaçınmaları ve dışsallaştırma politikası, diktatoryal sistemlerin kendi halkına eziyet etmesini kolaylaştıracak riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu konularda, dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olan Türkiye, BM kurumları ile yakın iş birliği içinde daha aktif bir rol üstlenerek, dünya kamuoyunun konuya duyarlılığını artırma yolunda somut projeler üretebilir. “Gönüllü geri dönüş” ve “yerel entegrasyon” kadar, üçüncü ülkelere “yeniden yerleştirme” konusunun da gündemde olması gerekmektedir.

- **AB'DEN VE DİĞER DIŞ KAYNAKLARDAN GELEN MALİ DESTEK BİLGİLERİNİN TOPLUMLA PAYLAŞILMASI, DEVLET ÜZERİNDEKİ BASKIYI DA TOPLUMSAL TEPKİLERİ DE AZALTMA-DA ETKİLİ OLABİLİR:**

Türk toplumunun Suriyeliler konusunda en sık dile getirdiği sorunlardan birisi “Suriyelilerin Türk toplumuna yük olma” halleridir. Suriyelilerin yaşamlarını Türk devletinin yardımları ile sürdürdüğüne ilişkin kanı %80'in üzerindedir. Bu bakımdan, Türkiye'ye başta AB ve BM kurumları olmak üzere dışarıdan gelen mali kaynakların toplumla paylaşılması önem taşımaktadır. Her ne kadar dışarıdan gelen yardımların ihtiyacı karşılaması imkânsız olsa ve milyonlarca mültecinin yarattığı yüksek maliyetler bilinse de, bu desteklerin toplumla paylaşılması, toplumun süreç yönetimine ilişkin tepkilerini azaltabilir.

- **AB VE DİĞER ULUSLARARASI FONLARIN KULLANIMI VE VERİMLİLİĞİ HUSUSUNDA TÜRKİYE'DEKİ KURUMLARIN VE STK'LARIN DAHA FAZLA İNİSİYATİF ÜSTLENMESİ GEREKMEKTEDİR:**

Başta AB kaynakları olacak şekilde, mülteciler için kullanılmak üzere Türkiye'ye aktarılan uluslararası kaynakların planlanması ve verimliliği hususunda, Türkiye'deki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların daha aktif rol oynayacakları yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Kaynakların, proje bazlı ve kontrollü biçimde dağıtılması anlaşılır bir şey olsa da gerçek ihtiyaçların verimli biçimde kullanılabilmesi için yerel inisiyatifin göz ardı edilmesi, ihtiyaç ve etki analizlerinin yeterince etkin yapılmaması, aynı zamanda bir kaynak israfı riski yaratmaktadır. Bu bağlamda, AB ile yapılacak mali iş birliği anlaşmaları başta olmak üzere, bütün dış kaynakların planlama ve uygulama süreçlerinde Türkiye'deki kurumların daha fazla söz sahibi olması gerekmektedir. Türkiye'de son on yılda gerek kamu kurumları, yerel yönetimler ve gerekse de sivil toplum örgütleri önemli bir tecrübe ve kapasite gelişimi sağlamıştır. Türkiye'deki kurumların daha fazla söz sahibi olması, kaynakların verimli ve yerinde kullanımı bakımından elzemdir.

- **SÜREÇ YÖNETİMİNDE VE UYUM POLİTİKALARINDA KÜLTÜREL/DİNSEL YAKINLIĞA DAYALI DUYGUSAL YAKLAŞIM, SÜRECİN BAŞINDA OLDUĞU KADAR ETKİLİ OLAMAMAKTADIR. BU KONUDA, ÖZGÜN DURUMLAR DİKKATE ALINARAK HAK TEMELLİ, GERÇEKÇİ POLİTİKALARIN ÜRETİLMESİNE VE TOPLUMLA PAYLAŞILMASINA İHTİYAÇ DUYULMAKTADIR:**

Kitlesel insani hareketliliklerde, kültürel yakınlık başlangıçta dayanışma için önemli bir rol oynasa da süre uzadığında belirleyici olan sayısal büyüklük olmaktadır. Her ne kadar Türk toplumu ile Suriyeliler arasında dini ve kültürel yakınlık bir gerçeklik olsa da toplumun bu konudaki algısı sayısal büyüklük ve yaşanan ya da yaşanması olası olumsuzluklara bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle, Türk toplumunun, özel olarak da sınır bölgesindeki kentlerde yaşayanların Suriyelileri “bizden çok farklı bir kültürel grup” olarak nitelemesi aslında bilinçli bir tepki olarak da anlaşılabilir. “Kültürel yabancılaşma” algısının, Suriyeliler ile dil, akrabalık, gelenek vb. yakınlığı olan sınır bölgesindeki illerde yaşayanlarda daha da güçlü tespit edilmesi, duygusal değil, gerçekçi

politikalar konusunda önemli bir ipucu vermektedir. Burada asıl belirleyici olan, kontrol edilebilirliğin üzerinde olan sayısal büyüklüklerdir. Sayısal büyüklük, ev sahibi toplumu çok yönlü tedirgin ederken, sonradan gelenlerin kendilerine güven duymalarını ve hatta kendi toplumsal ağları içinde, ev sahibi topluma ihtiyaç duymadan yaşamalarını da mümkün kılmaktadır. Bu da mesafeleri açmakta ve “paralel toplum” yapılarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu nedenle, kültürel yakınlık üzerine uyum politikalarının inşa edilmesi hem gerçekçi olmayabilir hem de bu duygusal açıklama her iki toplum için de tatmin edici olmayabilir. SB-2021’de Türkiye’deki Suriyelilerin, daha önceki araştırmalara göre kendilerini Türk toplumuna kültürel olarak daha az benzer bulma trendi de aslında yeni bir kimlik oluşumunun işareti olarak görülebilir.⁵⁴ Yani sadece Türk toplumu için değil, Suriyeliler için de duygusallığı aşan gerçekçi politikalara ihtiyaç artmaktadır.

- **SURIYELİ ÇOCUKLARIN “KAYIP KUŞAKLAR”A DÖNÜŞMEMESİ İÇİN ZORUNLU EĞİTİM ALANINDA DAHA FAZLA ÇABA GEREKMEKTEDİR:**

Türkiye’nin olağanüstü çabası ve 700 bini aşan sayıda Suriyeli çocuğun okullaştırılması başarısına rağmen, zorunlu okul çağındaki Suriyeli çocukların yaklaşık %40’ı okullaştırılmamıştır. Bunun önde gelen nedenleri arasında, Suriye ile Türkiye’nin zorunlu eğitim modellerinin farklı olması, dil engeli, ailelerin Türkiye’deki geleceklerine yönelik planlamalarını olumsuz etkileyen “geçicilik” durumu, belirli bir yaşın üstündeki erkek çocukların çalışıyor, kız çocukların ise ailelerince okula gönderilmesine sıcak bakılmıyor olması ve okullardaki kapasite sorunları sayılabilir. Ancak Suriyeli okul çağındaki çocukların okullaşmasında yeni bir atılıma ihtiyaç olduğu açıktır. Bunun, özellikle Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki yerel halkı da mağdur etmeyecek şekilde gelişebilmesi için acilen okul, derslik, öğretmen ve diğer eğitim araç ve gereçlerinde kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Okullardaki akran zorbalığı konusunda yaşanan sorunlar, okul terkleri ve son dönemde Pandemi nedeni ile verilen aranın yarattığı ciddi hasarın giderilmesi için ilave tedbirlerin alınması hem kayıp kuşakların azaltılması hem de uyum süreçleri için özel önem taşımaktadır. Son yıllarda, Suriyeli çocukların okul kayıtlarında ortaya çıkan sorunların ya da okula kayıt olsalar da yaşanan olumsuzluklardan dolayı okula gitmekten vazgeçenlerin, ileride önemli sorunlara neden olacak bir durum olduğunun bilinciyle politikalar geliştirilmelidir.

- **ÖĞRETMENLERİN GÜÇLENDİRİLMESİ, DAYANIKLILIKLARININ ARTIRILMASI, KAPASİTELERİNİN GÜÇLENMESİ VE SAYILARININ ARTIRILMASI GEREKMEKTEDİR:**

Hem Suriyeli çocukların kayıp kuşaklara dönüşmemesi ve aydınlık bir geleceğe yönelmesi, hem de Türk toplumunun huzuru ve uyumlu ortak bir yaşam için eğitimin son derece hayati olduğu açıktır. Ancak bu alanda ciddi bir kapasite sorunu olduğu da bilinmektedir. Türkiye’de son birkaç sene içinde 770 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına yerleştirilmiştir. Ancak bu yerleştirmenin en önemli yükünü çeken, yabancılara başta alfabe ve dil öğrettikten sonra eğitim vermeye çalışan, bunun için de olağanüstü bir fedakârlık ile çalışan öğretmenlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, bütün sürecin en önemli stratejik hamlelerinden birisi olacaktır.

- **TÜRK TOPLUMUNDA ÖZELLİKLE SON YILLARDAKİ DÜZENSİZ GÖÇ TRAFİĞİ İLE ARTAN KAYGILAR, GÜVENİLİR PAYLAŞIMLARLA ORTADAN KALDIRILMALIDIR:**

Toplumun en önemli kaygı alanlarından birisi, sürece devletin yeterince hâkim olmadığına dair algıdır. Bu durum, Suriyeliler konusundaki endişeleri daha da körüklemektedir. Bunu gi-

54 SB-2021, s.226 (<https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/01/SB-2021-TR-MME-FINAL-19-Ocak-2023.pdf>)

derecek olan sağlıklı iletişim kanallarının açık olmasıdır. 2013'ten itibaren Türkiye'ye yönelik yaşanan yoğun düzensiz göçmen akını, Suriyeliler konusundaki politikaları da Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Toplumun çaresizlik ve endişelere kapılması, her türlü uyum politikasının daha da zorlaşmasına neden olacaktır.

- **POLİTİKA YAPICI VE UYGULAYICILARININ, GÖÇ SÜREÇ YÖNETİMİNDE DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELEYİ ÖN PLANA ÇIKARMALARI, TOPLUMDA BÜTÜN YABANCILARA YÖNELİK ALGIYI OLUMSUZ ETKİLEYEBİLİR VE BU SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARINA DA ZARAR VEREBİLİR:**

Her ne kadar düzensiz göçle mücadele, Türkiye'nin güvenliği ve sosyal uyum için son derece önemli ve gerekli bir politika olsa da politika yapımcıların ve uygulayıcıların bu konuyu önemlemeleri ve iletişim stratejisinde bu mücadele ile ilgili hususlara yer vermeleri, ülkede yasal şekilde kalan ya da geçici koruma ve uluslararası koruma altında olanların algısını da olumsuz yönde etkileyebilme riski taşımaktadır. Hatta bu durum bütün yabancıların, sosyolojik bağlamda, bütün sığınmacıların "tehdit" olarak algılanmasına da neden olabilir. Bu nedenle, düzensiz göçle mücadele ile ülkede yasal olarak bulunanlara yönelik uyum çalışmaları arasındaki farklılık topluma aktarılmalıdır.

- **UYUM ÇALIŞMALARINDA HEDEF KİTLE AYNI ZAMANDA TÜRK TOPLUMU OLMALIDIR**

Uyum çalışmaları, genelde sonradan gelenlere yönelik uygulanır. Türkiye'de de geçen süre içinde genelde uyum çalışmalarının muhatabı Suriyeliler ve diğer yabancı gruplar olmuştur. Ancak uyumun tek yönlü bir etkileşim olmadığından hareketle, toplumsal kabulün güçlendirilmesi ve uyum süreçlerine ev sahibi toplumun desteğinin sağlanabilmesi için, uyum çalışmalarında Türk toplumunun da bir hedef kitle olarak belirlenmesi gerekmektedir. Türk toplumunun Suriyelilerin kalıcı olmasından dolayı ne kadar kaygılı olduğu ve Suriyelilerin Türkiye'den ayrılmalarını istedikleri bir gerçektir. Kalıcılığı bir ölçüde teşvik edecek olan uyum politikalarına da toplumun mesafe ile yaklaşması şaşırtıcı olmayacaktır. Onun için Türk toplumunun dayanıklılığının artırılması ve uyum çalışmalarının amaçlarını iyi anlamasına gayret gösterilmelidir. Ayrıca, uyum çalışmalarının sonradan gelenlerin onurlu bir yaşama ulaşması, kendilerini geliştirme imkanlarına kavuşturulması ve geldikleri topluma da katkı vermeleri için geliştirildiği bilirse de temelde bir güvenlik kaygısından kaynaklandığı da inkâr edilemez. Bu bağlamda, Suriyeliler için yapılacak olan bir uyum politikasının aslında Türk toplumunun fazladan sorunlarla karşılaşmasını engellemesine, risklerin ve zararların azaltılmasına ve toplumsal gerginlik ve çatışmaların oluşumunun engellenmesine yönelik olarak yapıldığının Türk toplumuna iyi anlatılması gerekmektedir.

- **GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALARIN SONUÇ VERMESİ; ANCAK SURİYE'DE BARIŞIN, HUZURUN SAĞLANMASI VE ÜLKENİN İMAR EDİLMESİ İLE GERÇEKÇİ BİR POLİTİKA OLABİLİR. BU KONUDA, TÜRKİYE-AB 18 MART 2016 MUTABAKATI ÇERÇEVESİNDE YENİ BİR İŞ BİRLİĞİ ALANI GELİŞTİRİLMELİDİR:**

Başta Türkiye'dekiler olmak üzere, ülkesi dışında yaşayan Suriyelilerin ülkelerine gönüllü geri dönüşü için bazı önemli koşullar olduğu açıktır. Bunların başında, Suriye'nin parçalanmış olduğu ve hala savaşın yaşandığı ya da yaşanma ihtimalinin canlı olduğu güvenlik riskleri gelmektedir. Suriye dışındaki Suriyelilerin geri dönmelerine engel ikinci büyük sorun, Esad yönetimine olan güvensizliktir. Üçüncü husus ise ülkenin savaş ile çöken altyapısı ve büyük bir çöküş yaşamış olan ekonomik durumdur. Bu nedenle hem gönüllü geri dönüşün güçlenmesi hem de belki de yeni akınların engellenmesi için Suriye'de barışın tesisi ve Suriye'nin imarı son

derece önemli bir husustur. Türkiye'nin daha önce mevcut Suriye yönetimi ile görüşme politikasında radikal bir değişim olmuş; ancak bu sefer de Suriye yönetimi Türkiye ile ilişkilerin başlamasını, Türkiye'nin Suriye'den çekilmesi şartına bağlamıştır. Ancak, Türkiye'nin otoritenin kaybolduğu Suriye'den çekilmenin çok ciddi güvenlik riskleri yaratacağına dair endişeleri bulunmaktadır. Ciddi endişelerden birisi de Türkiye'nin çekilmesi halinde yeni bir sığınma dalgası ile karşı karşıya kalınmasıdır. Bu çerçevede, AB-Türkiye 18 Mart Mutabakatının 9. Maddesinde yer alan "Suriye'de iş birliği" konusu yeniden gündeme getirilerek AB'nin geliştireceği bir platformda, Türkiye-Suriye ilişkilerin normalleşmesi ve AB mali desteği ile Suriye'nin imarının gerçekleşmesi konusu tartışılmalıdır.

SB politika önerileri, SB çalışmalarının bulguları, 2011 sonrasında edinilen tecrübeler, ulusal, bölgesel ve uluslararası alandaki değişimler dikkate alınarak ortaya konulmaktadır. Bu politika önerilerinin önemli bir bölümü daha önceki SB çalışmalarında da ifade edilmiş ve halen geçerliliklerini sürdürmektedir. SB çalışmalarının ortaya koyduğu bu önerilerin, politika yapıcı ve uygulamacılarında ne kadar karşılık bulacağı hususu SB ekibinden bağımsız bir süreçtir. SB çalışmalarının, politika yapıcılar ve uygulayıcıların, son yıllarda toplumun en fazla önem verdiği ve yüksek seviyede siyasallaşan bu konuda karar alma süreçlerinde akademik çerçevede fikir/ öneri geliştirme dışında bir iddiası olamaz. Nihai karar verici ve uygulayıcıların öncelik, bilgi, tecrübe ve imkanları, bu dinamik sürecin nasıl yönetileceğine dair kararlarına bağlı olarak gelişecektir. Ama sosyal uyum konusunu merkezine alarak araştırmalar yapan ve bunun ardından analiz ve önerilerini kamuoyu ile paylaşan SB ekibi, ortaya koyduğu politika önerilerini hala doğru ve geçerli bulduğu sürece bunları güncelleyerek tekrar kamuoyu ile paylaşmak konusunda kendini yükümlü görmektedir.

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi-MÜGAM Direktörü

Kasım 2017'ye kadar Hacettepe Üniversitesinde öğretim üyesi ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO'nun kurucusu ve Müdürü olarak çalışmıştır. Prof. Erdoğan Aralık 2017-Mayıs 2021 arasında Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi kurucu Müdürü olarak görev yapmıştır. Prof. Erdoğan, Şubat 2022'den bu yana Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi-MÜGAM Direktörü olarak görev yapmaktadır.

Siyaset bilimci, göç ve AB uzmanı olan Prof. Erdoğan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezundur. Ankara Üniversitesi'nde yürüttüğü "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri: 1990-2005" başlıklı doktora çalışmasının araştırmasını Konrad Adenauer Vakfı Bursiyeri olarak 1994-1999 yılları arasında Almanya'da Freiburg ve Bonn Üniversitelerinde gerçekleştirmiştir. 2000-2003 yılları arasında Berlin Büyükelçiliği Basın Müşavirliğinde çalışan Erdoğan, ardından TBMM AB Uyum Komisyonu Danışmanlığı (2004), YÖK Başkan Danışmanı, Hacettepe Üniversitesi Rektör Danışmanı (2012-2016) görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Erdoğan, Duisburg-Essen (2007), Berlin-Humboldt (2010), Oxford (2012) ve Johns Hopkins Üniversitesi Almanya Araştırmaları Merkezi AICGS'de (2014), Humboldt Üniversitesi'nde (2019) ve Stiftung Wissenschaft und Politik/German Institute for International and Security Affairs (SWP Berlin) bünyesindeki Centre for Applied Türkiye Studies (CATS) bursiyeri olarak (2022-2023) farklı burslarla yurtdışındaki önemli kurumlarda misafir araştırmacı olarak çalışmalar yürütmüştür.

Akademik ilgi alanları iradi ve zorunlu göçler, mülteciler, yurtdışındaki Türkiye kökenliler, AB, siyasal karikatürler, siyasal davranışlar, İslamofobi, Almanya ve Türk dış politikası olan Prof. Erdoğan, Avrupa'daki Türk diasporası konusunda "Euro-Turks-Barometre", Türkiye'deki Suriyeliler konusunda ise "Suriyeliler Barometresi" başlıklı kamusal ve düzenli kamuoyu araştırmalarını yürütmektedir.

Prof. Erdoğan, Uluslararası Metropolis Yönetim Kurulu Üyesi, UNESCO-Türkiye İletişim Komitesi üyesi, IGAM-Academy Başkanı ve Dış Politika Enstitüsü (DPE) Uzmanıdır.

Prof. Erdoğan'ın son kitapları şunlardır:

- Forced Migration in Türkiye: Refugee Perspectives, Organisational Assistance, and Political Embedding (2024) (Edts with B.Ş.Z.Savcı-L.Pries) Routledge
- Marmara'nın Kent Mültecileri, Belediyelerin Süreç Yönetimi (& B.Şener, M.Ağca) (2022)
- Suriyeliler Barometresi-2021: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi (2022)
- Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi (2020)
- Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye'deki Eğitim, İstihdam ve Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri (&Metin Çorabatır) (2019)
- Göç Uyum ve Yerel Yönetimler (2019)
- Suriyeliler Barometresi-2017: "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" (2018)
- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği (2017)
- Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri (2015)
- Türkiye'nin Göç Tarihi: 14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler (A.Kaya ile) (2015)
- Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum (2015)
- 50 Yıl 50 Karikatür: Alman Karikatüristler Gözüyle Türkler (2012)
- Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum (2010)

www.mmuraterdogan.com • merdogan1103@gmail.com • mmerdogan@ankara.edu.tr • Tel: +9 05323001373

SURİYELİLER BAROMETRESİ-2022

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMANIN ÇERÇEVESİ

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi -MÜGAM

29 Nisan 2011'de 252 kişilik ilk Suriyeli kabile Hatay sınırından Türkiye'ye ulaştığında, bu insani hareketliliğin ulaşacağı ne sayısal büyüklükler ve ne de kalış süreleri öngörülebilmisti. Ama Türkiye üç yıl sonrasında, yani 2014'te dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna geldi. 12 yıl sonunda Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 3,5 milyonu aşmış ve Türkiye nüfusunun %3,9'una ulaşmış durumda. Türkiye'deki Suriyelilerin %98'inden fazlası kent mültecileri olarak Türk toplumu ile birlikte yaşıyor, 2011-2022 arasında en az 750-800 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu, 730 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına gidiyor, 50 binden fazla Suriyeli genç Türk Üniversitelerinde okuyor, 240 bin civarında Suriyeli vatandaşlığa geçti. Hem Suriye'de kronikleşen savaş ortamı hem de Suriyelilerin kendi yaşamlarını Türkiye'de kurma çabaları nedeniyle, Suriyeliler arasında gönüllü geri dönüş eğilimlerinin de belirgin biçimde azaldığı gözlemlenmektedir. Ancak buna rağmen; toplumsal alanda özellikle büyük sayılardan ve uzayan süreçlerden kaynaklanan ciddi kaygıların ve itirazların varlığı da her geçen gün kendisini daha çok belli etmekte ve konu günlük siyasetin ilgi alanına dönüşmektedir.

“Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” toplumsal uyumun kurumsal ve resmi olan bölümünden daha çok toplumsal alanı anlamaya dair bir çaba olarak Prof. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 2014'ten beri tasarlanmış ve düzenli olarak tekrarlanmaktadır. Hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından “ortak toplumsal yaşama” dair gelişmeleri, uyum ve gerilim süreçlerini anlamayı ve politika önerileri geliştirmeyi amaçlayan çalışma, temsiliyet gücü yüksek kapsamlı kamuoyu araştırması ve odak grup görüşmeleri ile gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın temel amacı ve çabası, akademik kısıtların farkında olarak, bu önemli ve son derece dinamik süreç konusunda mümkün olan en gerçekçi fotoğrafı elde etmek, buradan hareketle toplumsal huzur merkezli değerlendirme ve önerileri kamuoyu ile paylaşmaktır. SB saha çalışmaları Türkler ve Suriyeliler ile en fazla bir aylık zaman aralığında gerçekleştirilmektedir. Ancak SB-2022 çalışması kapsamında 6 Şubat 2023'de yaşanan deprem felaketi nedeni ile Suriyeliler ile yapılan çalışma tamamlanamamıştır. Bu nedenle SB-2022'de sadece T.C. Vatandaşları ile

gerçekleşen saha çalışması değerlendirilmektedir. Aralık 2022- Ocak 2023'de yapılan SB-2022 çalışması, T.C. Vatandaşları için NUTS-2 modellemesine uygun biçimde 26 ilde 2.253 kişi ile “kişi bazlı” (güven düzeyi: %95 ve güven aralığı ±2,06) gerçekleştirilmiştir. SB-2022 çerçevesinde ayrıca 7 ilde 57 katılımcı ile 10 OGG yapılmıştır.

UNHCR Türkiye desteği ile Prof. M. Murat Erdoğan yönetimi ve raporlaması ile gerçekleşen SB-2022 araştırma ekibinde Dr. Nihal Eminoğlu, Tülin Haji Mohamad, Doç. Dr.Fulya Memişoğlu, Dr. Onur Unutulmaz ve Deniz Aydınlı yer almıştır.

Ayrıca göç, mülteci ve toplumsal araştırmalar alanında hem Türkiye hem de yurtdışında son derece değerli/duayen akademisyenlerden oluşan “Suriyeliler Barometresi Akademik Kurulu” üyeleri Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat, Prof. Dr. Mustafa Aydın, Prof. Dr. Banu Ergöçmen, Prof. Dr. Mehmet Ali Eryurt, Prof. Dr. Elisabeth Ferris, Prof. Dr. Mehmet Nuri Gültekin, Prof. Dr. Ahmet Kasım Han, Prof. Dr. Ahmet İçduygu, Omar Kadkoy, Prof. Dr. Neeraj Kaushal, Prof. Dr. Ayhan Kaya, Prof. Dr. Fuat Keyman, Ümit Kızıltan, Prof. Dr. Kemal Kirişçi, Prof. Dr. Nilüfer Narli, Kathleen Newland, Prof. Dr. Barbara Oomen, Prof. Dr. Ludger Pries, Doç.Dr. Saime Özçürümez, Prof. Dr. H.Halil Uslucan, Prof. Dr. Nasser Yassin, Doç.Dr. Aysel Yıldız ve UNHCR-Ankara çalışmaya çok önemli destek ve katkılar vermişlerdir.

SB-2022 Türkçe, İngilizce, Arapça
bütün kitap ve yönetici özetleri
online versiyonu
<https://www.unhcr.org/tr> *
www.mmuraterdogan.com

desteğiyle